

BELA

Predlozi za poboljšanje poslovnog okruženja u Srbiji

KNJIGA

2012

10 GODINA

Foreign Investors Council

SAVET STRANIH INVESTITORA

BELA KNJIGA

Predlozi za poboljšanje
poslovnog okruženja u Srbiji

Redaktori:

Prof. dr Mihailo Crnobrnja
i Savet stranih investitora

2012

Obaveštenje o autorskom pravu

Autorsko pravo © 2012 Savet stranih investitora, Svetogorska 37, 11000 Beograd, Srbija. Sva prava zadržana.

Ovim se daje dozvola za korišćenje, kopiranje i distribuciju sadržaja ovog dokumenta na bilo kom medijumu i bez naknade, tantijeme i zvaničnog zahteva upućenog Upravnom odboru Saveta stranih investitora, pod uslovom da kopije nisu napravljene ili distribuirane u cilju ostvarivanja dobiti i da se autorska prava Saveta stranih investitora priznaju, uz navođenje datog izvora.

Savet stranih investitora ne jamči, ne garantuje, niti podnosi žalbu u vezi sa aktuelnošću, tačnošću, pouzdanošću ili bilo kojim drugim aspektom vezanim za ovaj dokument. Savet stranih investitora ni pod kakvim uslovima ne može biti odgovoran za bilo kakvu direktnu, indirektnu, posebnu, slučajnu ili posledičnu štetu, ili za bilo kakvu naknadu štete koja bi proistekla iz ili u vezi sa korišćenjem ovog dokumenta, po bilo kojoj teoriji odgovornosti, čak i ako je obavešten o mogućnostima takve naknade štete.

SADRŽAJ

Predgovor	1
Savet stranih investitora – pregled	2
Manifest društveno odgovornog poslovanja	4
Investiciona i poslovna klima	6

STUBOVI RAZVOJA

Uvod	9
Infrastruktura	11
Nekretnine i izgradnja	21
Radna snaga	27

PRAVNI OKVIR

Uvod	41
Zakon o privrednim društvima	42
Trendovi na tržištu kapitala	47
Sudski postupci	50
Zakon o stečaju.	54
Intelektualna svojina	58
Zaštita konkurencije.	61
Zaštita potrošača i zaštita korisnika finansijskih usluga	67
Javne nabavke	70
Javno-privatno partnerstvo	72
Trgovina	75
Inspekcijski nadzor.	78
Carine.	80
Zakon o opštoj bezbednosti proizvoda.	85
Propisi o elektronskoj trgovini	87
Zakon o platnom prometu	89
Infrastruktura kvaliteta	91
Devizno poslovanje	95
Sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma	98
Zakon o zaštiti podataka o ličnosti.	101
Porezi	103
Propisi u oblasti zaštite životne sredine.	113

SPECIFIČNO ZA ODREĐEN SEKTOR

Hrana i poljoprivreda	118
Duvanska industrija	131
Sektor osiguranja	133
Lizing	139
Industrija privatnog obezbeđenja	144
Sredstva za održavanje higijene u domaćinstvu i kozmetika	147
Članovi Saveta	154
Zasluge.	161
Impresum	163

PREDGOVOR

Novo izdanje Bele knjige za 2012. godinu dolazi u vreme obeležavanja jubileja. Deseto izdanje Bele knjige poklapa se sa desetogodišnjicom osnivanja Saveta stranih investitora u Srbiji. To je takođe vreme novog početka, imajući u vidu nedavno formiranje Vlade Republike Srbije. Sada je pravi trenutak da osmotrimo šta je ostvareno od prvobitno postavljenih ciljeva, kao i da postavimo čvrste temelje za period koji je pred nama.

Sumirajući prethodni period, možemo reći da je Savet ostvario svoje ciljeve. Danas je Savet jedno od najvažnijih poslovnih udruženja, sa oko 130 članica koje su u Srbiju investirale skoro 17 milijardi evra. Savet je izrastao u snažnu organizaciju, čija je snaga zasnovana na posvećenosti njenih članica slobodnoj tržišnoj ekonomiji, kao i doslednim stavovima i nepokolebljivim principima. Zahvaljujući svom ugledu, Savet je takođe uspešno ispunio cilj da podrži unapređenje poslovnog okruženja, a Srbija se danas nalazi na putu evropskih integracija.

Izazovi su neizostavni deo svakog poduhvata i njih je potrebno prebroditi. Srbija se značajno izmenila tokom prethodnih deset godina. Izlazak Crne Gore iz državne zajednice i jednostrano proglašenje nezavisnosti Kosova su događaji koji su takođe imali veliki uticaj na poslovno okruženje.

Svetska ekonomska kriza koja traje već više od četiri godine i dalje ima značajan uticaj na razvoj ekonomije u Srbiji. Došlo je do smanjenja stranih direktnih investicija, a privlačenje novih investitora postaje sve teži zadatak. Nezaposlenost je u porastu, a u uslovima krize restrukturiranje privrede, posebno javnog sektora, nije napredovalo željenom brzinom.

Mi izražavamo nadu da će se nova vlada uhvatiti u koštac sa svim ovim izazovima i da će ubrzati ulazak Srbije u Evropsku uniju. Postoji mnogo pitanja, a odgovori nisu jednostavni. Nastavak reformi zahteva odgovarajuće mere, jasnu viziju i odlučnost.

Nova vlada će morati da razmotri složen odnos između javnog duga i privrednog rasta, da jasno definiše ulogu koju je država Srbija spremna da preuzme u današnjem privrednom okviru, kao i da razvije strategiju koja nije zasnovana na javnom dugu i koja nije inflatorna, ulažući napore u povećanje produktivnosti – što je osnovni prioritet za blisku budućnost. Nastavak reformi će imati socijalni efekat, što neće biti lako u trenutku kada su prosečne zarade niske, a stopa nezaposlenosti visoka.

Kako bi u narednim godinama ostvarili solidnu ekonomsku strategiju, treba da radimo svi zajedno. U ovom procesu, Savet je posvećen tome da i dalje bude aktivan partner u dijalogu sa vladom, podržavajući svaku vladinu meru koja će omogućiti bolje, stabilnije i predvidljivije privredno okruženje. Stvaranje i očuvanje jednakih uslova poslovanja za sve privredne subjekte, od javnog do privatnog sektora, za domaće i strane investitore, kao i ispunjenje datih obećanja, dovešće do veće sigurnosti i poverenja i na taj način Srbiju učiniti atraktivnijim mestom za ulaganje.

Savet je tokom prethodne decenije prepoznat kao ozbiljan i konstruktivan podržavalac pozitivnih promena u poslovnom okruženju. Želimo da očuvamo ovu reputaciju i ulažemo sve svoje znanje i kreativne potencijale u promovisanje održivog poslovnog okruženja, zajedno sa Vladom Republike Srbije i drugim relevantnim činiocima.

Kostin Bork
Predsednik Saveta

SAVET STRANIH INVESTITORA – PREGLED

Ove godine, Savet stranih investitora proslavlja desetogodišnjicu kao udruženje koje je doživelo značajan rast, ostavši verno svojoj svrsi i ciljevima, istovremeno iskazujući prilagodljivost i otpornost dok je prolazilo kroz primetne promene u prethodnom periodu.

Od grupe 14 velikih stranih investitora koji su osnovali udruženje uz podršku OECD-a, Savet je izrastao u nezavisnu organizaciju koja danas okuplja oko 130 kompanija članica i pokriva širok spektar sektora i industrija. Podaci o Savetu takođe svedoče o razvoju kroz koji je on prošao. Od organizacije koja je obuhvatala €150 miliona investicija, 3.160 zaposlenih i 1.24% BDP u 2003. godini, danas Savet okuplja kompanije koje su investirale skoro €17 milijardi¹, zapošljavaju više od 88.000 ljudi² i imaju direktno učešće od 16.54% BDP Srbije³. Važno je istaći da se Savet širio i u poslednjih par finansijski nepovoljnih godina, pokazujući da okuplja zdrav segment privrede, onaj deo na koji društvo može da se osloni u vreme krize. I on još uvek raste ...

Savet je osnovan 2002. godine oko zajedničke ideje da doprinese unapređenju investicionog okruženja u Srbiji. Deset godina kasnije, Savet je izmenio svoju misiju koja glasi: *“Da aktivno promovise održivo poslovno okruženje putem otvorenog dijaloga sa vlastima i drugim značajnim činiocima”*. Ova promena je napravljena da ukaže na trajno prisustvo i dugoročne težnje Saveta i njegovih članica, ali još više da ispolji sveobuhvatnost politika Saveta koje odgovaraju na potrebe čitavog društva u kojem Savet deluje.

Snaga i uticaj udruženja dolaze od njegovih članova, kompanija koje neprekidno ulažu sredstva i znanja u nadogradnju platforme Saveta. Savet je nezavisno udruženje sa globalnim prisustvom, jer njegovi članovi dolaze iz celog sveta - od Evropske unije i Sjedinjenih Američkih Država do Ruske federacije i Narodne Republike Kine. Samim tim, udruženje se oslanja na iskustva širom sveta, pokušavajući da regulatorne predloge koji bi imali najbolje rezultate ovde, u Srbiji danas.

Savet stranih investitora služi da promoviše interes većine, odbijajući promociju pojedinačnih interesa i ciljeva. Formira svoje politike u aktivnom dijalogu između kompanija članica, u čemu odbori Saveta igraju ključnu ulogu.

Formirani na osnovu interesa članova, ovi odbori ukazuju na trenutno prioritete teme, kako ih vidi članstvo Saveta. U proteklih deset godina, u Savetu su osnovani, ugašeni i ponovno pokrenuti odbori koji pokrivaju mnogobrojne regulatorne oblasti. Trenutno, sedam odbora funkcioniše u okviru Saveta: međusektorski odbori, kao što su za ljudske resurse, zakonodavstvo i poreze; kao i sektorski odbori, kao što su za hranu i poljoprivredu, lizing i osiguranje, nekretnine i gradnju i za telekomunikacije i informacione tehnologije. Okupljajući predstavnike kompanija članica, ovi odbori služe kao forumi za razmenu iskustava i mišljenja i mehanizmi za formiranje konsenzusa i formulisanje regulatornih predloga Saveta.

Savet uzima transparentnost i predvidljivost za osnovne principe rada. Primenu ova dva principa najbolje oslikava upravo ovaj projekat - Bela knjiga. Gledano iznutra, svake godine, članstvo Saveta je uključeno u opsežan proces pripreme i konsultacija o publikaciji Bela knjiga, koja predstavlja sveobuhvatan prikaz poslovne klime u Srbiji, podržan listom preporuka. Gledano spolja, Savet je i dalje jedna od malobrojnih organizacija čiji su stavovi dostupni javnosti u okviru godišnje publikacije Bela knjiga. Štaviše, Savet organizuje godišnju javnu prezentaciju Bele knjige i u okviru nje otvorenu diskusiju između zvaničnika Vlade i Saveta, sa istaknutim predstavnicima javnog, poslovnog i civilnog sektora u publici.

Iako najpoznatiji, godišnji projekat Bela knjiga samo je jedna od mnogih aktivnosti koje je Savet sproveo u proteklih deset godina. Tokom ovog perioda, Savet je bio neprestano uključen u praćenje i analizu regulatornog okvira, dajući komentare i predloge na veliki broj zakona i propisa iz svih sfera poslovnog zakonodavnog okvira. Prepoznat od Vlade, Savet je bio aktivan učesnik u javnim konsultacijama o određenim zakonima, dajući komentare i predloge. Kao jedan od najboljih primera, ukazujemo na doprinos Saveta u pripremi trenutno važećeg Zakona o privrednim društvima, kada je u jesen 2010. godine Savet dao više od 200 amandmana na nacrt zakona, od kojih je 40% bilo usvojeno. Ukoliko bi želeli da izdvojimo najzahtevniju regulatornu aktivnost do sada, to bi bilo učešće Saveta u Sveobuhvatnoj reformi propisa, popularno nazvanoj Giljotina propisa, 2009. godine, kada je udruženje pripremilo više od 120 predloga za smanjenje administrativnih prepreka. Uspeh ove aktivnosti je bio delimičan, jer je Vlada usvojila 60% predloga Saveta i sprovela samo jednu trećinu.

Pored regulatorne analize, Savet je bio i organizator javno-privatnog dijaloga i ovde predstavljamo najvažnije konfe-

¹ Podaci za 2012. godinu, izvor: arhiva Saveta

² Podaci za 2012. godinu, izvor: arhiva Saveta

³ Podaci za 2011. godinu, izvori: arhiva Saveta, Narodna banka Srbije, Republički zavod za statistiku

rencije Saveta, izuzev godišnjih predstavljanja Bele knjige: Konferencija o društveno odgovornom poslovanju u Srbiji i Crnoj Gori (2005); Konferencija: "Srbija: investiciona lokacija za budućnost" (2006); Konferencija "Strane investicije: globalni/regionalni trendovi i preporuke za Srbiju" (2007); Konferencija "Reality Check" (2010, 2011). Dodatno, Savet je redovno organizovao stručne okrugle stolove kao forume za otvoren razgovor o određenim regulatornim pitanjima i zakonodavnim predlozima.

Kao udruženje koje čvrsto veruje u konstruktivan dijalog, Savet je bio član regulatornih foruma i savetodavnih tela, koja su imala za cilj da podstaknu reforme na osnovu interakcije između vlasti, poslovnog sektora i obrazovnih institucija. Kao primer, pominjemo članstvo Saveta u dva saziva Nacionalnog saveta za konkurentnost (2003 i 2008) i članstvo u Nacionalnom Savetu za nauku i tehnološki razvoj (2010). Ulažući stečeno znanje, predstavnici Saveta su neprekidno podržavali inicijative za unapređenje regulatornog okvira i modernizaciju institucionalnih kapaciteta kako bi se stvorio osnov za održivi rast.

Prepoznajući moć saradnje i sinergije, Savet je bio u stalnom dijalogu sa svim značajnim nevladinim činiocima, prenoseći iskustva i viđenja stranih investitora. Komunikaciona mreža Saveta uključuje međunarodne organizacije, diplomatski kor, razvojne agencije, organizacije civilnog društva, univerzitete, institute i sve druge organizacije koje mogu imati uticaj na poslovnu klimu u Srbiji. Takođe, u više navrata, Savet je udružio snage sa drugim poslovnim udruženjima i kreirao zajedničke inicijative prema Vladi, kao što je nekoliko aktivnosti sa Privrednom komorom Srbije i Američkom privrednom komorom u oblasti radnog prava, u periodu 2008-2011 godine.

U budućnosti, Savet stranih investitora će nastaviti da nadograđuje znanja pojedinačnih članova i da dejstvuje kao zajedničko polazište za formulisanje korisnih predloga za poboljšanje konkurentnosti srpskog tržišta. U ostvarenju njegove misije i ciljeva, Savet stranih investitora nastaviće da bude pouzdan partner vlastima i svim značajnim činiocima u zajedničkom nastojanju da se osigura održiv razvoj Srbije.

MANIFEST DRUŠTVENO ODGOVORNOG POSLOVANJA

Već decenijama, savremeni svet suočen je sa zahtevom za globalnom, zajedničkom odgovornošću za razvoj koji bi bio u skladu sa potrebama ljudi i prirode. Kao jedan od ključnih faktora globalnog razvoja, sa podjednakom odgovornošću za prirodno i društveno okruženje čiji je integralni deo, poslovna zajednica nalazi se pred izazovom da bude još inovativnija i kompetitivnija, još produktivnija i profitabilnija i istovremeno, još odgovornija i održivija. Kompanije su u velikoj meri prepoznale rizike i mogućnosti koji se pred njima nalaze i, kao odgovor na njih, prihvatile različite pristupe. Društveno odgovorno poslovanje (eng. Corporate Social Responsibility - CSR) i srodni koncepti, kao što su korporativna održivost ili korporativno građanstvo, koriste se sa ciljem da se ekonomski, ekološki i društveni ciljevi naše globalne zajednice efikasnije integrišu u poslovne strukture i procese, da se posluje na kreativniji način i ostvari dodata vrednost proizvoda i usluga kao odgovor na društvene zahteve, kao i da se proces uključivanja ključnih stejkholdera učini još svrsishodnijim, kako bi se izgradilo poverenje i međusobno razumevanje o vrlo složenim društvenim i ekonomskim pitanjima današnjice.

Duboko smo uvereni da je etično i odgovorno upravljanje poslovnim procesima jedini mogući način da se dostignu dugoročna održivost i rezultati. Kao odgovorni poslovni subjekti, ovim putem želimo još jednom da istaknemo svoju odgovornost za kontinuirano promovisanje održivih poslovnih praksi i zalaganje za širenje CSR praksi kod svojih zainteresovanih strana i u okviru svojih mreža.

U poslednjih nekoliko godina, koncept društvene odgovornosti dobio je na značaju, posebno usled svetske ekonomske krize, čiji su uzroci i posledice bacili novo svetlo na održivost u poslovnom svetu. Promene koje su se nedavno odigrale na socio-ekonomskom nivou i uticaj koji društvena i ekološka pitanja nesumnjivo imaju na donošenje odluka o kupovini i investiranju, faktori su koji su u najvećoj meri podstakli otvaranje javne rasprave o CSR-u.

U ovom kontekstu, Evropska komisija objavila je u oktobru 2011. godine, novo Saopštenje o CSR-u, pod nazivom „Nova evropska Strategija 2011-2014 društveno odgovornog poslovanja“, sa ciljem da kreira uslove povoljne za održivi rast. Evropska komisija je iznela novu, jednostavniju definiciju prema kojoj je društveno odgovorno poslovanje „odgovornost kompanija za njihov uticaj na društvo“, ističući tako činjenicu da društvena odgovornost nije dodatni element poslovnih aktivnosti, već njihova suštinska komponenta.

Inspirisana prvenstveno namerom o pridruženju Evropskoj Uniji, Vlada Srbije usvojila je 2010. godine Nacionalnu Strategiju za razvoj i promociju društvene odgovornosti i konačno, u januaru 2012. godine, i Akcioni plan za njenu implementaciju. Ovim dokumentom je predviđeno da implementacija CSR Strategije bude u nadležnosti Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne politike Republike Srbije, a poverena je Savetu za razvoj i promociju CSR-a, kao posebnom telu u okviru Ministarstva. Konkretni zadaci dodeljeni su Timu za implementaciju, koga bi činili predstavnici javnog, privatnog i civilnog sektora. S obzirom na činjenicu da su zbog nedavnih izbora u Srbiji mnogi procesi u našem društvu odloženi ili usporeni, implementacija Nacionalne CSR Strategije još uvek nije otpočela, a ostaje nejasno i da li će telo koje je osnovano sa namerom da upravlja ovim procesom zadržati svoj prvobitni mandat.

Još jedna značajna inicijativa obeležila je godinu za nama – uz podršku USAID-a i Instituta za održive zajednice, NALED (Nacionalna alijansa za lokalni ekonomski razvoj) je započeo jedinstveni projekat namenjen sertifikovanju društveno odgovornih kompanija, pod nazivom „CSR Sertifikacija“. Ideja da se razvije nacionalni program za sertifikovanje društveno odgovornih kompanija zasnovana je na potrebi da se uspostavi i promoviše set jasnih standarda u ovoj oblasti u Srbiji, uzimajući u obzir i svetske trendove i lokalne specifičnosti. Tokom 2011, u okviru programa „CSR Sertifikacije“, NALED je sa svojim partnerima, Smart Kolektivom i BCIF-om (Balkanski fond za lokalne inicijative), definisao indikatore i kriterijume za 5 različitih oblasti CSR-a: korporativno upravljanje, tržište, radno okruženje, lokalna zajednica i životna sredina. Iako je projekat još uvek u pilot fazi, a uskoro se očekuje i dodela prvih sertifikata, činjenica da je moguće pokrenuti i realizovati jedan, u ovolikoj meri složen projekat svedoči o tome koliko je CSR okruženje u Srbiji sazrelo u proteklih nekoliko godina, omogućujući da strateški i sveobuhvatni pristupi CSR-u budu prepoznati i da se istaknu kao dobre prakse u odnosu na ad hoc inicijative.

Deceniju posle pojavljivanja prvih CSR praksi u Srbiji, danas smo svedoci trendova koji će postepeno voditi do potpunog integrisanja društvene odgovornosti u poslovne procese, prevazilazeći dosadašnju percepciju CSR-a kao niza „gestova dobre volje“. Ipak, najveći broj postojećih CSR inicijativa u Srbiji usmeren je i dalje na društvena pitanja u lokalnim zajednicama. Zbog toga apelujemo na predstavnike biznis sektora, kao i na sve druge relevantne aktere, da sa istom pažnjom pristupe i drugim segmentima društvene

odgovornosti, integrišući zaštitu životne sredine u svoje svakodnevno poslovanje, pružajući bezbedno i motivišuće radno okruženje zaposlenima, promovišući dobro korporativno upravljanje i doprinoseći lokalnom ekonomskom

razvoju, kroz jačanje malih i srednjih preduzeća u svom lancu dobavljača. To je jedini način da mi, kao poslovna zajednica, zaista doprinesemo održivoj budućnosti društva u kome poslujemo.

OSTAJEMO POSVEĆENI:

- Podržavanju usvajanja adekvatnog pravnog okvira, koji bi poboljšao i stimulisao društveno odgovorno ponašanje poslovnih subjekata;
- Pružanju dobrog primera korporativnog upravljanja i transparentnosti u svim aspektima poslovanja;
- Uspostavljanju i podsticanju dijaloga sa stejkholderima iz svih sektora prilikom suočavanja sa najaktuelnijim društvenim i ekološkim izazovima;
- Promovisanju CSR izveštavanja, zasnovanog na praćenju i merenju uticaja i rezultata;
- Pružanju podrške medijima u podizanju svesti javnosti o CSR-u;
- Zalaganju za uvođenje kurseva o društveno odgovornom poslovanju u univerzitetske nastavne planove, sa ciljem edukacije budućih generacija poslovnih lidera.

INVESTICIONA I POSLOVNA KLIMA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Ubzati tempo tranzicionih reformi sa dvostrukim ciljem stvaranja boljeg poslovnog okruženja i integracije u Evropsku uniju.	2008			✓
Smanjiti i pojednostaviti birokratske procedure i na nacionalnom i na lokalnom nivou.	2011		✓	
Stvoriti uslove za tržišnu konkurenciju na dobro regulisanom tržištu koje će pružati jednaka prava svim konkurentima, a na pravi način ograničiti uticaj monopola.	2008		✓	
Pojačati borbu protiv korupcije jer se radi o jednom od najvećih problema u stvaranju dobre i zdrave tržišne privrede.	2011			✓
Sprovoditi dobro uravnoteženu ekonomsku politiku koja će podsticati privrednu aktivnost i privlačiti investicije.	2011			✓

Prošlu godinu je karakterisala privredna stagnacija. Srbija se još uvek suočava sa vrlo složenim skupom makroekonomskih problema kao što su:

1. Jedna od najviših stopa nezaposlenosti u Evropi. Stopa nezaposlenosti je sada iznad 25% i, na žalost, još uvek raste. Posebno zabrinjava što je nezaposlenost preko 30% u starosnoj kategoriji ispod 30 godina. To je jedan od razloga što se Srbija nalazi pri samom vrhu liste kad je reč o „odlivu mozgova“.
2. Najviša stopa inflacije u Evropi. U prvoj polovini ove godine inflacija je blago padala da bi od maja počela ponovo da raste. Očekivanja su da će do kraja godine preći 10% na godišnjem nivou.
3. Javna potrošnja je znatno veća od javnih prihoda što dovodi do rastućeg budžetskog deficita a zatim i do porasta spoljašnje zaduženosti. Spoljašnji javni dug je prešao zakonsko ograničenje od 45% BDP, sada je oko 50% i još uvek raste.
4. Kurs dinara u odnosu na evro je od prošle Bele knjige do sad izgubio oko 10% što je jedan od razloga porasta inflacije.
5. Narodna banka Srbije je sprovodila restriktivnu monetarnu politiku kako bi se izborila sa inflacijom između ostalog i držanjem visokih kamatnih stopa što nije stimulatивно za investicije.
6. Kombinacija ekspanzivne fiskalne politike i restriktivne monetarne politike nije u proteklom periodu postigla željeni rezultat: povećanje proizvodnje i zaposlenosti.
7. Srbija je suočena sa veoma komplikovanim zadatkom povećanja proizvodnje i produktivnosti uz istovremeno smanjenje javne potrošnje.

Rast društvenog proizvoda, planiran da bude 1,5%, sigurno neće dostići taj cilj do kraja godine. Očekuje se da stopa bude oko nule, ili čak negativna. Ova godina je bila posebno teška u poljoprivredi gde se očekuje pad proizvodnje od oko 20%. Opada i industrijska proizvodnja, oko 5% u odnosu na prošlu godinu, što znači da ima manje roba za izvoz. To je, zajedno sa ekonomskim usporavanjem u Evropskoj uniji, dovelo do smanjenja stope rasta izvoza i povećanja trgovinskog deficita, nakon relativno uspešne 2011. godine kad je taj deficit nešto smanjen. Udeo investicija u društvenom proizvodu je još uvek vrlo nizak, oko 20%, što je nedovoljno da se postigne veća stopa rasta društvenog proizvoda i da se smanji stopa nezaposlenosti.

Brzina oporavka od prethodne recesije nije dovoljna da preokrene trend na tržištu rada niti da doprinese većim javnim prihodima. Situacija na tržištu rada je najveći društveno-ekonomski i politički problem sa kojim se suočava nova Vlada.

Struktura priliva kapitala, koja pomaže u finansiranju deficita u bilansu plaćanja, nije povoljna. U prilivu dominiraju najnestabilnije, portfolio investicije koje čine oko 7% ekvivalenta društvenog proizvoda. Strane direktne investicije su daleko niže nego prethodnih godina. Zapravo, u ovoj godini se beleži neto odliv investicija. Sada, kada je „Fijat“ počeo proizvodnju, na vidiku nema neke velike „grinfild“ investicije ili privatizacije. Kreditni rejting Srbije je opao, sa negativnom tendencijom, što čini zaduživanje u inostranstvu skupljim, a domaće tržište manje atraktivnim za strane investitore.

Banke su u protekloj godini uspele da očuvaju likvidnost. Došlo je do propasti jedne banke ali je sistem, u celini, sta-

bilan. Međutim, vrlo je raširena nelikvidnost izvan bankarskog sektora, i još uvek raste.

U protekloj godini Srbija je napravila još jedan korak na putu ka Evropskoj uniji time što je početkom 2012. godine dobila status kandidata. Dobijanje datuma za početak pregovora je naredni željeni korak ali se on gotovo sigurno neće desiti u 2012. godini. Za to je potrebno učiniti nekoliko stvari među kojima su najkrupniji normalizacija odnosa sa Prištinom, smanjivanje korupcije i unapređenje stanja u sudstvu.

Srbija je nastavila sa jačanjem investiciono orijetisanih kontakata sa Rusijom i Kinom. Najveći deo očekivanih investicija je namenjen saobraćaju i energetici što bi doprinelo jačanju ova dva stuba razvoja. Srbija, takođe, nastoji da pokrije budžetski deficit finansijskim sredstvima iz ovih zemalja. Srbija i dalje veoma uspešno deluje u regionalnoj zoni slobodne trgovine (CEFTA) i neto je izvoznik u većinu zemalja ove grupacije.

Tokom protekle godine poslovna klima se nije popravila. Najnoviji Izveštaj o svetskoj konkurentnosti (2012) pokazuje da

se Srbija nije pomerila sa niskog 95. mesta među 144 zemlje.

U nekim važnim parametrima koji ulaze u sastav globalnog indeksa konkurentnosti Srbija je čak nazadovala za nekoliko mesta u odnosu na prethodnu godinu. Na primer, prošle godine Srbija je bila 107. po kriterijumu *zaštite intelektualnih prava* dok je ove godine 116.; po kriterijumu *teret državne regulative* ranije 134. sada 136.; po kriterijumu *obuka privrednih menadžera* ranije 132. sada 138.; u *efikasnosti antimonopolskog zakonodavstva* ranije 137. sada 142; po *obuhvatu i efektima poreskog sistema* ranije 118. sada 122; po *apsorpciji tehnologije na nivou preduzeća* ranije 136. sada 142; po *izdanim istraživanjima i razvoj na nivou preduzeća* ranije 130. sada 132.

Cilj povećavanja konkurentnosti Srbije još nije ostvaren. U nekim momentima Vlada je pokretala inicijative da se unapredi poslovna i investiciona klima. Revizija propisa (tzv. „Giljotina“) još uvek je daleko od željenog rezultata. Vlada je ustanovila Savet za konkurentnost ali ova visoka institucija još nije dala vidljive rezultate. Na sličan način, i borba protiv korupcije se kreće na liniji „stani-kreni“, pri tome ne dodirujući vrh korupcijske piramide.

PREPORUKE SAVETA

Nažalost, neophodno je ponoviti neke preporuke iz prethodnih izdanja Bele knjige iz prostog razloga što nije ostvaren zadovoljavajući pomak u proteklom godinama:

- Ubzati sprovođenje tranzicionih reformi sa dvostrukim ciljem stvaranja povoljnijeg privrednog ambijenta i približavanja Srbije Evropskoj uniji;
- Smanjenje i pojednostavljenje birokratskih procedura i na nacionalnom i na lokalnom nivou;
- Stvaranje ambijenta konkurencije u okviru dobro regulisanog tržišta, pružajući jednaka prava svim učesnicima, i dobrom anti-monopolskom politikom;
- Pojačati borbu protiv korupcije pošto se ona doživljava kao jedna od najneprijatnijih stvari u poslovanju u Srbiji;
- Voditi dobro izbalansiranu ekonomsku politiku koja će biti podsticajna za privredu i koja će privući investitore.

STUBOVI RAZVOJA

Opšta ocena za sve sektore koji se smatraju stubovima razvoja ostaje ista kao i prošlih godina: reforma ovih značajnih sektora odvija se veoma sporo. Može se razumeti da je nedostatak kapitala važan razlog za sporost u sektorima kao što su energetika i transport ali nema jednostavnog objašnjenja za sporost u sektorima kao što je sektor nekretnina i građevinarstva ili sektor tržišta rada gde nije potreban veliki kapital da bi se stvari pokrenule.

Energija

Ovaj sektor je u protekloj godini ostvario vrlo mali pomak. Zakon o energetici još uvek ne prate odgovarajuća podzakonska akta, energetska efikasnost je još uvek vrlo niska, nastojanja da se javnost obrazuje o energetskej efikasnosti su retka i sporadična, cena energenata ne omogućuje neophodne investicije, a liberalizacija tržišta naftnih derivata nije dovela do pada cena kao što se očekivalo. Pozitivna pomeranja u ovom sektoru zabeležena su u domenu alternativnih izvora energije, i to postrojenja energije vetra u Vojvodini i sunčeve energije na jugu Srbije.

Od 5 preporuka iz prošle Bele knjige u četiri nije zabeležen nikav napredak dok je u jednoj zabeležen delimičan napredak.

U ovoj Beloj knjizi nudi se 8 preporuka, a među njima su i preporuke da se energetske zakon dopuni potrebnim podzakonskim aktima, da se javnost bolje upozna sa prednostima energetske efikasnosti, i vođenje cenovne politike koja će omogućiti nove investicije u energetskom sektoru.

Drumski saobraćaj

I ovaj sektor je u poslednjih godina osetio efekat ekonomske recesije. Izgradnja puteva je bila manja od planirane. Manjak finansijskih sredstava pomerio je težište ka održavanju postojećeg i onog što je hitno, na uštrb dugoročnih, strateških projekata. Ovim se otvara i pitanje nedovoljnog korišćenja privatno-javnih sredstava u finansiranju strateških projekata, posebno imajući u vidu trenutno visok nivo spoljašnje zaduženosti Srbije. Severni deo koridora 10 je sad skoro u potpunosti dovršen a u proteklom periodu pušten je i novi most preko Save.

Postoji i jedan broj pozitivnih najava, kao što je dovršavanje Saobraćajnog plana za Srbiju, dovršavanje obilaznice oko Beograda do kraja 2014 godine, i pojašnjavanje napora da se izgradi koridor 11 do granice sa Crnom Gorom.

U ovoj Beloj knjizi nudi se 6 preporuka uključujući i nastojanje da se ubrzaju institucionalne reforme, veća upotreba privatno-javnih projekata, i postavljanje efikasnijeg sistema naplate putarina.

Nekretnine i građevinarstvo

U ovom vrlo kompleksnom stubu razvoja u protekloj godini zabeležen je izvestan napredak. Glavno pozitivno ostvarenje je dovršavanje katastra. Doneta su i tri značajna zakona: zakon o restituciji, zakon o javnoj svojini i zakon o javno-privatnom partnerstvu. Međutim, primena ovih zakona sporo ide i pravi efekti tek treba da se osele. Još uvek postoje i određeni problemi kao što su, između ostalog, nejasna i neprecizna uputstva, netransparentne i duge procedure, nekonzistentna interpretacija.

Od ukupno 10 preporuka iz prethodne Bele knjige, dve beleže izvestan napredak dok u ostalih osam nije zabeležen preporučeni pomak.

U ovoj Beloj knjizi nudi se 13 preporuka, uglavnom vezanih za gore pomenute preostale probleme.

Telekomunikacije i informacione tehnologije

Najvažniji događaj u prethodnom periodu je sprovođenje analize svih relevantnih tržišta. Međutim, pozitivne efekte ove analize tek treba očekivati u narednom periodu. Pored toga, RATEL je organizovao javnu raspravu o nacrtu Plana raspodele radio frekvencija. Zbog nedavno održanih izbora ovaj proces je odložen. Uvedena je prenosivost brojeva između mobilnih operatera a prenosivost brojeva fiksnih brojeva se očekuje do kraja 2012. godine.

Sektor informacionih tehnologija se razvija i pored opšte stagnacije ekonomskih aktivnosti. Taj razvoj prate i zakonska i regulatorna aktivnost kao, na primer, donošenje Stra-

INFRASTRUKTURA

TRANSPORT

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Povećati iznos sredstava za održavanje i popravku glavnih puteva kako bi se zaustavilo dugoročno propadanje putne mreže.	2009		√	
Povećati napore na jačanju institucionalne reforme i izgradnje institucija u oblasti infrastrukture sa naglaskom na transportu.	2009		√	
Uvesti kvalitet u republičku upravu za puteve kako bi se obezbedilo da pruži odgovarajući institucionalni okvir u ovoj oblasti.	2009			√
Povećati napore u razvoju privatnog sektora i povećati učešće privatnog sektora u izgradnji glavnih drumskih i železničkih saobraćajnica u Srbiji.	2009		√	
Povećati napore da se javni troškovi reformi svedu na minimum putem tarifiranja korisnika kad god je to racionalno i kroz veće učešće privatnog sektora tamo gde postoji dovoljno prostora za konkurenciju.	2009			√
Uspostaviti delotvoran sistem naplate putarine u Srbiji i smanjiti iznos putarine kako bi se na puteve u Srbiji vratio tranzitni saobraćaj (putnički i teretni).	2009			√

STANJE

U sektoru transporta u Srbiji postoje veliki nedostaci, ali i mogućnosti. Neodrživa tarifa i finansijska politika i neadekvatna upotreba postojećih sredstava za posledicu su imali značajno pogoršanje stanja u ovom sektoru i niži kvalitet infrastrukture i opreme. Institucionalne mogućnosti su takođe dosta urušene, obzirom da su sistemi i procedure za planiranje, praćenje i rukovođenje aktivnostima u oblasti saobraćaja zapostavljeni ili čak zloupotrebljavani u praksi.

Prethodnih godina, institucije su morale da se usredsrede na rešavanje hitnih situacija, što je ostavilo malo prostora za razvoj i sprovođenje dugoročnih planova. To je za posledicu imalo nedostatak efikasnosti i uska grla koja će svakako usporiti ekonomski oporavak ukoliko se uskoro ne počne sa rešavanjem tih problema.

Dugogodišnja ekonomska kriza naročito je pogodila građevinski sektor, uključujući i izgradnju najvažnijih infrastrukturnih objekata, a što je najbolje ilustrovano podacima „Puteva Srbije“ koji pokazuju da je u Srbiji od 2000. godine pa do danas izgrađeno svega 112 km autoputa punog profila, odnosno 9,3 km godišnje. Istina, za

to vreme izgrađeno je 154 km poluautoputa i jedne trake kroz Vojvodinu, ali i pored toga ostaje opšti utisak da je uz adekvatnu organizaciju i političku podršku bilo moguće postići mnogo bolje rezultate.

POBOLJŠANJA

Vlada Republike Srbije najavila je tzv. Transport master plan za Srbiju kojim su predviđeni projekti ulaganja u infrastrukturu u narednih 17 godina, u vrednosti od 22,18 milijardi evra. Ovo finansiranje biće obezbeđeno iz budžeta, PPP projekata (projekti javno-privatnog partnerstva) i kredita. Ostvarenje ovog plana ostaje za budućnost. Trenutno, taj plan obuhvata 4 velika projekta koji treba da budu završeni u periodu između 2008. i 2015. godine.

Prema najavama obilaznica oko Beograda trebalo bi da bude završena krajem 2014. godine, a za šta je potrebno da nova republička vlada ratifikuje kredit Evropske investicione banke (EIB) u iznosu od 80 miliona evra i da obezbedi ostatak novca, kako bi se izgradila poslednja deonica obilaznice. Ipak, ovim neće u potpunosti biti završeni radovi obzirom da je za izgradnju punog profila obilaznice (svih 6 traka) potrebno obezbediti više od 200 miliona evra.

Radovi na izgradnji Koridora 10 i Koridora 11 (koji povezuje Srbiju sa crnogorskim autoputem Bar-Boljare) su još uvek u toku. Na Koridoru 10 su završeni projekti i uređeni imovinski odnosi u vezi sa eksproprijacijom (izuzev 20 km između Gornjeg polja i Vladičinog Hana), dok na Koridoru 11 i pored završenih projekata i uređene eksproprijacije od Obrenovca do Ljiga, ostaje problem na delu autoputa između Ljiga i Preljine. Naime, za ovaj deo autoputa obezbeđeno je 300 miliona evra od vlade Azerbejdžana, međutim radovi na ovoj deonici teku sporije od predviđenog zbog nerešenih odnosa sa vlasnicima zemljišta. Takođe, problem predstavlja i činjenica da sredstva za eksproprijaciju uopšte nisu planirana ovogodišnjim budžetom.

Severni krak Koridora 10 je završen izgradnjom leve trake od Horgoša do Novog Sada i mosta kod Beške, te je ostalo da se u naredne dve godine privedu kraju radovi na južnim deonicama, a za šta je potrebno okončati tenderske procedure za deonicu Čiflik-Pirot, na istoku, i za Caričinu dolinu-Vladičin Han i Srpska kuća-Levosoj, na jugu.

Pozitivne pomake pokazuje i zainteresovanost španske kompanije FCC, koja je odnedavno vlasnik austrijske „Alpine“, da investira 300 miliona dolara u izgradnju autoputa od Beograda do Ljiga, kao i kineske kompanije „Putevi i mostovi“ koje je izrazila spremnost da finansira sve preostale deonice između Beograda i Crne Gore.

PREOSTALI PROBLEMI

Iako je Vlada obezbedila značajna sredstva za popravku postojeće i izgradnju nove infrastrukture, nedostatak finansiranja za sveobuhvatnu reformu infrastrukture još uvek predstavlja gorući problem. Zbog nedovoljnih budžetskih prihoda u 2011, izvesno je da neki od predviđenih projekata neće biti ostvareni.

To postavlja i pitanje nedovoljnog učešća privatnog sektora (PPP projekti) u razvoju i sprovođenju infrastrukturnih projekata. Ugovor o koncesiji zaključen sa konzorcijumom Alpine-Porr za autoput Horgoš-Požega koji je raskinut zbog nedostatka sredstava, je predstavljao prvi PPP projekat u Srbiji. Nedostatak investitora koji bi se angažovali na ovakvim vrstama projekata može se, između ostalog, objasniti nedostacima u zakonskom i regulatornom okviru. U ovom trenutku, Vlada nema druge alternative osim uzimanja kredita za finansiranje građevinskih radova. Međutim, stručnjaci upozoravaju da Srbija treba da izbegava preveliko zaduživanje za finansiranje građevinskih radova i da bi umesto toga trebalo da obezbedi sve neophodne preduslove za partnerstvo sa privatnim sektorom u ostvarivanju ovih fundamentalnih napora. Očekuje se da će donošenjem novog Zakona o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama koji je stupio na snagu krajem 2011. godine doći do porasta broja PPP investicija u ovoj oblasti u Srbiji, s obzirom da donošenjem ovog zakona, investitori imaju precizniji i jasniji pravni okvir kojim je regulisan PPP u Srbiji, a što će, nadamo se, privući više njih kao potencijalnih partnera vladi (republičkoj i lokalnoj).

Još jedan problem u ovoj oblasti su visoke putarine, zbog kojih je manji obim teretnog saobraćaja na srpskim putevima. Iako su putarine sada izjednačene za domaća i strana vozila, i dalje su znatno više nego u susednim zemljama, što je rezultiralo smanjenjem prihoda od tranzitnog turizma jer se veći deo (prvenstveno) teretnog saobraćaja odvija preko Rumunije i Bugarske gde su putarine niže. Investitori koji bi učestvovali u PPP projektima moraju da računaju na stabilne prihode od putarina kojima bi otplaćivali svoje investicije. Srbija je takođe propustila da uvede jeftiniji i efikasniji sistem vinjeta koji se sprovodi širom Evrope umesto sistema naplate putarine. Uznemiravajuće je da svakih nekoliko meseci javno preduzeće za puteve traži povećanje ionako visokih iznosa putarina.

PREPORUKE SAVETA

- Povećati iznos sredstava za održavanje i popravku glavnih puteva kako bi se zaustavilo dugoročno propadanje putne mreže;
- Povećati napore na jačanju institucionalne reforme i izgradnje institucija u oblasti infrastrukture sa naglaskom na transportu;
- Uvesti kvalitet u republičku upravu za puteve kako bi se obezbedilo da pruži odgovarajući institucionalni okvir u ovoj oblasti;

- Povećati napore u razvoju privatnog sektora i povećati učešće privatnog sektora u izgradnji glavnih drumskih i železničkih saobraćajnica u Srbiji;
- Povećati napore da se javni troškovi reformi svedu na minimum putem tarifiranja korisnika kad god je to racionalno i kroz veće učešće privatnog sektora tamo gde postoji dovoljno prostora za konkurenciju;
- Uspostaviti delotvoran sistem naplate putarine u Srbiji i smanjiti iznos putarine kako bi se na puteve u Srbiji vratio tranzitni saobraćaj (putnički i teretni).

ENERGETSKI SEKTOR

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Pojednostavljivanje procedura za izdavanje dozvola i saglasnosti neophodnih za razvijanje projekata.	2011			✓
Izdavanje podzakonskih akata neophodnih za implementaciju Zakona o energetici na vreme.	2011			✓
Uključivanje zainteresovanih strana, tj. investitora, finasijera i savetnika u sektoru (pre svega OIE sektoru) u proces donošenja podzakonskih propisa.	2011			✓
Potrebno je povećati javnu svest o efikasnom korišćenju električne energije i potrebi da se poveća cena električne energije.	2009		✓	
Pripremiti i ponuditi investitorima definisane i opremljene lokacije sa svom potrebnom infrastrukturuom.	2009			✓

STANJE

Novi Zakon o energetici je usvojen u leto 2011. godine. Usvajanjem novog Zakona o energetici, Srbija je svoje primarno zakonodavstvo u energetsom sektoru uskladila sa Drugim energetske paketa EU. Zakon o energetici uveo je značajne novine u energetske sektor, posebno u oblasti obnovljivih izvora energije (OIE). Međutim, puna implementacija ovih novina zavisi od donošenja podzakonskih akata, koji je trebalo da budu doneseni do decembra 2011. S obzirom da Vlada još uvek nije donela ove propise, nova rešenja ostaju neprimenjiva.

Novine uvedene u OIE sektor treba ispratiti pripremom za banke zadovoljavajućeg modela ugovora o obaveznom otkupu (PPA) kako bi se privukle investicije u sektoru. Aktu-

elni model PPA je napravljen na osnovu propisa izdatih po starom zakonu, koji nije zadovoljavajući za finansijske institucije.

Cene struje koja se isporučuje krajnjim potrošačima ostale su daleko ispod tržišnog nivoa, čime su praktično onemogućene investicije u revitalizaciju proizvodnih kapaciteta i sistema za snabdevanje. Srbija se suočila sa značajnim manjkom struje i preopterećenjem sistema u zimu 2011-12 godine, što je nateralo javne službe i industriju da privremeno smanje operacije.

Srbija je konačno liberalizovala tržište nafte i naftnih derivata 2011. godine. Međutim, liberalizacija nije rezultirala u nižim cenama naftnih derivata. Tadašnji ministar za infrastrukturu i energetiku Milutin Mrkonjić objavio je u febru-

aru 2012. godine da bi Vlada mogla da ponovo uvede ograničenja za cene naftnih derivata, ali konkretni koraci nisu preduzeti u tom smeru.

POBOLJŠANJA

Nije bilo nikakvih značajnih poboljšanja u sektoru u 2012. godini.

Srbija je pokazala spremnost da podrži nove investicije u sektoru, prevashodno OIE sektoru, ali dok podzakonski propisi za primenu Zakona o energetici ne budu doneseni, videćemo samo delimične rezultate.

Novi projekti

Najverovatnije najbolja vest u sektoru objavljena je u maju 2012. godine, kada je konačno izdata prva građevinska dozvola za izgradnju vetroelektrane u Srbiji. Sekretarijat za prostorno planiranje AP Vojvodina izdao je građevinsku dozvolu za izgradnju vetroelektrane Plandište I, ukupne instalisane snage od 102 MW, u Plandištu u Vojvodini. Projekat bi trebalo da rezultira u smanjenju CO2 emisija za oko 330.000 tona godišnje počevši od 2013. godine. Plandište I je je prvi projekat mehanizma čistog razvoja (CDM) koji je odobrila srpska imenovana nacionalna vlast (DNA).

Ranije u aprilu 2012. godine, izgradnja prve komercijalne solarne elektrane u zemlji, instalisanog kapaciteta 2 MW, započeta je u Matarevu u južnoj Srbiji.

Niže akcize na naftne derivate

Srbija je smanjila akcize na benzin i dizel goriva za oko 1.5 dinar po litru u maju 2012. godine.

PREOSTALI PROBLEMI

Iako je usvajanje Zakona o energetici dovelo potrebne inovacije u energetske sektor Republike Srbije, postoje određeni preostali problemi kojima se treba posvetiti. Za neke od ovih problema, iskustva zemalja u regionu bi trebalo da budu uzeta u razmatranje.

Jedan od glavnih preostalih problema je usvajanje podzakonskih propisa koji bi trebalo da prate primenu Zakona o energetici posebno u vezi sa OIE. Koristi uvedene Zakonom o energetici biće dostupne investitorima u OIE tek kada

Vlada donese posebne propise za njihovu implementaciju. Novi propisi bi trebalo da donesu više detalja u vezi sa stvarni sadržajem promena uvedenih zakonom, kao i uslove pod kojim se one mogu koristiti. Vlada je bila obavezna da donese takve propise do decembra 2011. godine. Međutim, to još nije učinjeno, i nema zvaničnih informacija kada bi se moglo očekivati donošenje ovih propisa. Što se tiče ostalih novina uvedenih Zakonom o energetici, iako je zakon zahtevao da se da se oni usvoje u roku godinu dana od stupanja na snagu zakona – do 9. avgusta 2012. godine – većina njih još uvek nije usvojena. Kako se Zakon o energetici i dalje primenjuje u skladu sa trenutno važećim podzakonskim propisima, usvajanje novih propisa bi trebalo da bude jedan od prioriteta zakonodavne aktivnosti u budućnosti.

Ovo je posebno važno za oblasti koje nisu bile regulisane u ranijim zakonima o energetici, i iz tog razloga njihova primena još nije započeta, kao što je slučaj sa recimo garancijama o poreklu struje.

Štaviše, Uredba o podsticajima za proizvodnju struje iz OIE i kogeneracija se primenjuje do 31. decembra 2012. godine. Kada bude usvajala novu uredbu, trendovi na međunarodnom energetskom tržištu treba da budu uzeti u razmatranje, posebno u vezi sa cenom struje predviđenom tzv. „feed-in tarifom“ Takođe, ovo je prilika da se reguliše još jedna oblast koja ja predstavljala veliku brigu za strane investitore – „slobodni kapacitet“, tj. ograničenja u vezi sa ukupnim kapacitetima vetro i solarnih elektrana koje će imati pravo na feed-in tarifu s obzirom da su ovi limiti postavljeni neuobičajeno nisko u poređenju sa evropskim prosekom.

Konačno, Javni snabdevač – lice odgovorno za snabdevanje struje tarifnim kupcima (a takođe i za obavezu otkupa OIE struje od kvalifikovanih proizvođača) – još uvek nije imenovano. Kada se bude odlučivalo o Javnom snabdevaču, vladina tela bi morala da imaju u vidu kako pozitivna tako i negativna iskustva iz zemalja u regionu. Poželjno je da Javni snabdevač bude posebna, novoformirana kompanija, nezavisna od vladinih tela i deo postojeće javne kompanije (kao što je Elektroprivreda Srbije – EPS); i da nezavisni Javni snabdevač mora da ima održivi budžet dovoljan da ispuni sve obaveze koje Javni snabdevač ima po Zakonu o energetici.

PREPORUKE SAVETA

- Usvajanje podzakonskih propisa neophodnih za primenu Zakona o energetici, sa posebnom pažnjom na izbegavanje nepotrebnih grešaka zbog kratkih rokova;
- Priprema za banke prihvatljivog PPA modela;
- Angažovanje zainteresovanih strana, tj. investitora, finansijera i savetnika u sektoru (pre svega OIE sektoru) u postupku donošenja podzakonskih propisa;
- Pojednostavljivanje procedura za izdavanje dozvola i odobrenja neophodnih za razvoj energetskih projekata;
- Povećanje svesti javnosti o efikasnoj upotrebi električne energije;
- Cene struje treba da budu promenjene, s obzirom da je potrebno obezbediti investicije u nove kapacitete i rehabilitaciju postojećih;
- Obratiti pažnju prilikom imenovanja Javnog snabdevača, sa posebnim osvrtom na održivost njegovog budžeta;
- Usvajanje nove Strategije razvoja energetike i Nacionalnog akcionog plana za OIE.

TELEKOMUNIKACIJE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Ukidanje birokratskih procedura u pogledu telekomunikacija (izdavanje sertifikata za dizajn telekomunikacione opreme i mreže, tehničke kontrole ugradnje i rada telekomunikacione opreme, zahtevi za detaljnom dokumentacijom za dizajn proizvoda i mreže, tehnička kontrola ispunjavanja međunarodnih standarda i sl.).	2009		√	
Stimulisanje usluga širokopojasnog pristupa.	2008			√
Uvođenje prenosivosti broja u fiksnoj telefoniji.	2011		√	
Ohrabrivanje razvoja nove telekomunikacione infrastrukture i omogućavanje korišćenja postojeće alternativne infrastrukture za sve vrste elektronskih usluga.	2007			√
Efikasna primena Zakona o planiranju i izgradnji, ukidanje nepotrebnih birokratskih procedura prilikom izgradnji baznih stanica, posebno u oblasti životne sredine (u delu koji se odnosi na izgradnju mreže).	2010		√	
Odluka o alokaciji digitalne dividende i usvajanje novog Plana namene zasnovanom na principu tehnološke neutralnosti. Oslobođanje frekvencija koje se u Evropi koriste za javne mobilne servise – proširenje na 900 MHz, 1800 MHz i 2600 MHz.	2010			√

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Neophodno je da regulatorno telo u što kraćem roku usvoji i prilagodi podzakonska akta Zakonu o elektronskim komunikacijama i standardima EU.	2010		√	
Jačanje kapaciteta uprave i nezavisnog regulatornog tela u cilju rasta tržišta elektronskih komunikacija.	2011		√	
Rešavanje problema postupanja po propisima za zaštitu životne sredine prilikom izgradnje telekomunikacione mreže (Uputstvo za izgradnju i korišćenje izvora nejonizujućeg zračenja) koji zbog svoje komplikovanosti i predugačkog procesa onemogućavaju razvoj infrastrukture i znatno usporavaju investicije operatora.	2011		√	

STANJE

Prema zvaničnom izveštaju RATEL-a za 2011. godinu, učešće sektora telekomunikacija u BDP-u u Srbiji, iznosilo je gotovo 6%. Obzirom na značajan doprinos sektora telekomunikacija privredi Srbije, nova Vlada treba da podstakne njegov dalji razvoj. I dok prihod ostvaren od telekomunikacionih usluga ukazuje da je 2011. godina bila uspešnija od prethodne, investicije su u toj godini smanjene za oko 30 miliona evra u odnosu na 2010 godinu.

Zakonom o elektronskim komunikacijama iz 2010. godine deklarativno je otpočela liberalizacija elektronskih komunikacija uvođenjem režima opšteg ovlašćenja, ali je sistem izdavanja dozvola za fiksnu telefoniju ukinut tek u januaru 2012. godine. Na taj način, uklonjene su dugogodišnje regulatorne prepreke za pojavu novih operatora fiksne telefonije. U ovom trenutku, SBB je na putu da postane prvi operator fiksne telefonije koji na tržište ulazi pod novim režimom opšteg ovlašćenja.

Početkom 2012. godine, RATEL je organizovao javnu raspravu o nacrtu Plana raspodele radio-frekvencija. Očekivalo se da će novi Plan raspodele, kojim se uvodi tehnološka neutralnost, biti usvojen u prvoj polovini 2012. godine. Usvajanje plana je odloženo zbog izbora, a dostupnost spektra neophodnog za uvođenje novih tehnologija biće poznato tek po usvajanju novog Plana raspodele radio-frekvencija i nakon što država formuliše novu strategiju radio frekvencija.

Prvi krug analize tržišta, koji ima za cilj konkurentniji poslovni ambijent, okončan je u novembru 2011. godine kada je RATEL izdao Rešenja o određivanju operatora sa značajnom tržišnom snagom i njihovih obaveza na relevantnim tržištima. Nakon analize tržišta, svi operatori mogu

pod istim uslovima da koriste veleprodajne usluge operatora sa značajnom tržišnom snagom.

Usluga prenosivosti mobilnih brojeva uvedena je u julu 2011. godine i u periodu od godinu dana od uvođenja navedene usluge, više od 70.000 brojeva preneto je u mreže drugih operatora. Zbog velikog broja prekinutih poziva, svi operatori zatražili su od RATEL-a da ukine govornu poruku o prenosu mobilnog broja. RATEL je u proces donošenja odluke uključio Udruženja za zaštitu potrošača u Republici Srbiji. Odluka da se promeni logika i poruka isključi po defaultu, doneta je u septembru 2012.

Nakon što je Srbija stekla status kandidata za članstvo u EU, RATEL je dobio status posmatrača u Evropskom regulatornom telu (BEREC), što bi moglo doprineti razmeni znanja i jačanju kapaciteta RATEL-a.

Takođe, sledeći primer Globalne Komisije za širokopojasni pristup, u aprilu 2012. godine, Ministarstvo kulture, informisanja i informacionog društva, osnovalo je Nacionalnu komisiju za širokopojasni pristup i digitalni razvoj. Osnovni cilj novoformirane komisije je da radi na unapređenju širokopojasnog pristupa u Republici Srbiji. Ovo telo do sada nije imalo konkretnih aktivnosti radi realizacije cilja zbog koga je osnovano.

Neki od potencijalnih rizika su izbegnuti u protekloj godini. Jedan od njih odnosi se na Fond za vanredne situacije i predlog da svi operatori budu u obavezi da ga finansiraju. Drugi je vezan za Zakon o kinematografiji i predlog da RATEL izdvaja 10% svojih prihoda za pomoć filmskoj industriji. Ova ideja je na kraju i realizovana i sprovedena kroz novi Zakon o kinematografiji.

POBOLJŠANJA

Zahvaljujući analizi tržišta, po prvi put su u Republici Srbiji analizirana sva relevantna tržišta. Bio je to sveobuhvatan proces koji još uvek nije pokazao vidljive rezultate. Cilj analize bio je da svi operatori mogu pod istim uslovima da zakupe infrastrukturu i koriste veleprodajne usluge u skladu s tehničkim i finansijskim uslovima koji su javni i isti za sve.

RATEL je usvojio nekoliko tehničkih podzakonskih akata kako bi pravila poslovanja uskladio s odredbama Zakona o elektronskim komunikacijama.

Usluga prenosivosti mobilnih brojeva uvedena je u julu mesecu 2011. godine, dok se usluga prenosivosti brojeva u fiksnoj telefoniji planira za 1. decembar 2012. godine.

PREOSTALI PROBLEMI

Realizacija strateških dokumenata bitnih za razvoj telekomunikacione industrije dalje je odložena i u 2011. godini. Još uvek nije predložen Akcioni plan u okviru Strategije razvoja elektronskih komunikacija do 2020. godine koji bi detaljnije opisao sprovođenje određenih aktivnosti.

Usled parlamentarnih i predsedničkih izbora koji su održani u maju 2012. godine većina aktivnosti nadležnog ministar-

stva je obustavljena. Telekomunikacije su sada deo ministarstva za unutrašnju, spoljnu trgovinu i telekomunikacije, koje će se zajedno baviti svim pomenutim pitanjima.

Prolongirano je usvajanje nacrtu Plana za raspodelu radio-frekvencija kojim se omogućava tehnološka neutralnost na već dodeljenim frekvencijskim opsezima ali i predviđa stavljanje na raspolaganje (oslobađanje) delova spektra koji bi doprineli daljem razvoju informaciono-komunikacionih tehnologija u Srbiji. Postoji mogućnost da će usvajanje nacrtu potrajati, kao i da se neće naći na listi prioriteta nove Vlade.

U fiksnoj telefoniji, trenutni nivo cena ka krajnjim korisnicima, teško da dozvoljava primetnije modernizovanje i ulaganje u mrežu.

Bilo kakav vid parafiskalnih obaveza, poput onih koje su uvedene Zakonom o kinematografiji, treba da bude ukinut zbog uticaja koji mogu imati na nivo ulaganja i celokupan rast sektora telekomunikacija i informacionih tehnologija.

I dalje postoji potreba za unapređenjem saradnje i koordinacije aktivnosti između nadležnog ministarstva i drugih državnih institucija koje su bitne za oblast telekomunikacija. Pozitivna kretanja po pitanju bolje saradnje između državnih vlasti nisu dovoljna, pa je potrebno da se prema ovom problemu zauzme organizovan i planski pristup.

PREPORUKE SAVETA

Neke od preporuka se nisu promenile:

- Stimulisanje širokopojsnog interneta od strane države investicionim podsticajima/subvencionisanjem krajnjih korisnika;
- Blagovremeno uvođenje prenosivosti brojeva u fiksnoj telefoniji od 1. decembra 2012; svako dalje odlaganje bi još više naškodilo konkurenciji u ovoj oblasti;
- Podsticanje razvoja nove telekomunikacione infrastrukture i omogućavanje korišćenja postojeće alternativne infrastrukture za sve vrste elektronskih usluga;
- Usvajanje novog Plana raspodele radio-frekvencija zasnovanog na načelu tehnološke neutralnosti;

- Blagovremeno stavljanje na raspolaganje frekvencija koje se u Evropi koriste za usluge javne mobilne telekomunikacione mreže – odluka o raspodeli digitalne dividende na 800 MHz i ekstenzije na 900, 1800 i 2600 MHz.

Treba posebno istaći sledeće:

- Jačanje kapaciteta administracije i nezavisnog regulatornog tela u cilju ostvarivanja rasta, te naglašavanje uloge tržišta elektronskih komunikacija;
- Učešće ove grane u donošenju strateških odluka;
- Izrada plana akcije za Strategiju razvoja elektronskih komunikacija do 2020.

IT INDUSTRIJA

STANJE

Uprkos činjenici da srpsko IT tržište na godišnjem nivou nastavlja da se razvija i da trenutno vredi oko 650 miliona dolara, ono još uvek nije iscrpljeno i ima mnogo mogućnosti za razvoj. Sa strukturom koju čini hardver (HW) 70.1%, servisi 17.1% i softver (SW) 12.8%, ono predstavlja jedan od najvitalnijih tržišta Srbije. Velike domaće IT kompanije su počele da uvode raznovrsniji spektar ponuda u svojim poslovnim portfolijima, a takođe izgleda da počinju da se javljaju male, uspešne kompanije. Distribucija hardvera je i dalje glavni izvor prihoda za domaće kompanije, ali delatnost IT usluga dobija na značaju i stvara nove prihode za kompanije, sa velikim potencijalom za unapređenje srpskog izvoza.

POBOLJŠANJA

U proteklih nekoliko godina bilo je nekoliko pozitivnih pomaka u srpskom IT sektoru. Primeri vredni pomena su usvajanje Strategije za razvoj informatičkog društva u Srbiji do 2020. godine, zatim uvođenje programa e-Uprave u različite državne institucije kao što su sudovi, opštine i policija, uvođenje mogućnosti prijave i plaćanja PDV-a preko interneta, i članstvo Srbije u Otvorenom partnerstvu Vlada (što podrazumeva ispunjenost više uslova, kao što su poboljšanje transparentnosti javnih finansija, adekvatne zaštite podataka, kao i slobodan pristup informacijama, itd.). IT regulativa je dobila značajne nove propise sa ciljem liberalizacije i konkurentnosti u ovom sektoru. Pro-

pisi usvojeni od strane Republičke agencije za elektronske komunikacije (RATEL) uveli su devet unapred regulisanih telekomunikacionih tržišta u Srbiji, kao i određivanje odgovarajućih SMP operatera. Kompanije koje su osnovane kao „significant market power“ (SMP) operateri su se susrele sa povećanim regulatornim nadzorom, uključujući strožiju kontrolu, kontrolu cena, standardizovani minimum kvaliteta usluga, javne i transparentne ponude za određene usluge, univerzalne zahteve u pogledu usluga, itd. S druge strane, regulatorni režim je prilično relaksiran, sa „generalnim ovlašćenjima“, koja su zamenila stari sistem dozvola, a i hardverske licence su zamenjene proverom usaglašenosti, tržište fiksne telefonije je konačno liberalizovano uključujući i prenosivost brojeva (što predstavlja relativan uspeh za tržište telefonije, sa oko 70000 prenetih brojeva od kako se ovaj sistem primenjuje). Ovaj deo tržišta se susreo sa pojačanim nadzorom organa za zaštitu konkurencije, u okviru koga je vođeno nekoliko istraga (uključujući i ekskluzivnost sadržine medija i „margine squeeze“ praksu). U ekonomskom i socijalnom pogledu IT i digitalne tehnologije su dobile na značaju, i sa društvenim mrežama sve više postaju sastavni deo poslovnog i političkog života. Vidljivi uticaj IT-a na društvo odražava se i u aktivnostima građana kao što su protesti protiv Trgovinskog sporazuma protiv falsifikovanja, inicijativa „Otvoreni parlament“ i protesti „digitalne zajednice“ zbog nametanja dodatnih taksi na autorska prava za hardver, itd.

Program e-Uprava u Srbiji znatno je napredovao tokom protekle 4 godine, iako su dalja poboljšanja neophodna. Mada je došlo do razvoja u značajnih instrumenata, praksa srpskih organa je da ograničavanju elektronsku komunikaciju na dostupnost formulara i informacija putem interneta, dok

je pismena komunikacija još uvek često neophodna (uključujući beznačajne stvari poput prikupljanja informacija).

Ipak, portal e-Uprave sada sadrži niz usluga, a izgleda da je i Poreska Uprava učinila odlučujuće korake u sprovođenju i širenju svoje IT infrastrukture, tako da postoje mnogobrojna poboljšanja. E-uprava je ključ za reformu srpske državne administracije. Ona će učiniti administraciju efikasnijom što će zauzvrat privući više stranih investicija. Napori učinjeni tokom prošle godine doneli su Srbiji bolji plasman u godišnjoj anketi Ujedinjenih nacija u oblasti E-uprave, napredujući za 30 mesta, dostižući 51. mesto u konkurenciji 190 država sveta.

Iako su u Srbiji preduzimani uspešni projekti koji se odnose na digitalizaciju obrazovnog sistema Srbije, ukupan efekat prilično je ograničen. Bez sistematskog pristupa koji bi obuhvatio razvoj odgovarajućih obrazovnih aplikacija i bez adekvatne obuke nastavnog kadra, takvi programi imaju samo mali uticaj na razvoj IT veština srpskih mladih generacija. Raspoloživost osnovnom IT infrastrukturom hardvera u srpskim školama je daleko od toga da studenti mogu da održe korak za njihovim vršnjacima iz EU.

PREOSTALI PROBLEMI

1. IT potrošnja je otežana usled parlamentarnih i predsedničkih izbora, ostavljajući IT tržište sa nižom stopom rasta nego što bi inače moglo da se postigne.
2. S druge strane, niska IT potrošnja po glavi stanovnika (samo 11,6% od EU proseka) je kritičan znak da nova vlada obrati više pažnje na IT potrošnju, što može značajno promeniti strukturu srpske privrede.
3. Javno-privatna partnerstva (u IT oblasti) su još u fazi razvoja, iako mogu da ponude značajan uspeh u oblasti unapređenja troškova, posebno na opštinskom nivou. Pored tih prednosti, takođe mogu pružiti nove izvore prihoda za državne institucije na različitim nivoima. Pošto se u IT sektoru ostvaruje zavidan rast i uživaju određene regulatorne i poreske beneficije, vrlo često se taj sektor vidi kao potencijalno dobar izvor prihoda za dodatno oporezivanje ili finansiranje različitih vladinih programa ili troškova (npr. pomenuti porez na autorska prava, porez na broj za hitne slučajeve, "krizni porez" na mobilne komunikacije).
4. Zaštita podataka ostaje bitan problem u IT sektoru, o čemu svedoči nekoliko visoko rangiranih i obelodanih slučajeva koji se odnose na neprimereno zadržavanje ili korišćenje podataka. Iako je kancelarija Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti postupa krajnje profesionalno i aktivna je na terenu, izgleda da sudski i administrativni organi ne podržavaju njihove napore u potpunosti. Tu je i uznemiravajući trend za poslovanje i slobodu izražavanja u pogledu ponašanja Uprave za igre na sreću koja je pokušala da izvrši pritisak na pružaoce internet usluga („ISP“) kako bi se blokirali inostrani sajtovi za kockanje (npr. Bwin), a sve da ne bi bio ugrožen njen monopol. Ovo, kao i nekoliko drugih postupaka Vlade (npr. zahtev nadležnog ministra za zatvaranje „Twitter“ naloga), mogu ukazivati na korake ka cenzuri interneta.

PREPORUKE SAVETA

- Vlada bi trebalo da bude posvećena daljem razvoju regulatornog okvira za IT, koji bi za uzvrat povećao atraktivnost države za strane investicije na duge staze. Šta više, efekte već uvedenih zakonodavnih promena treba pažljivo pratiti i efikasno sprovesti;
- Vlada bi trebalo da se potruži da se regulišu složena poreska pitanja, koja nastaju naročito u okviru softver/licence preprodaje, donošenjem odgovarajućih zakonskih akata, umesto što resorno ministarstvo izdaje brojna mišljenja na te teme;
- Brze pobede i opipljive rezultate već postignute u oblasti e-Uprave treba nastaviti nakon formiranja nove vlade, posebno u sledećim oblastima: administrativne takse, prijave za različite dokumente, poreske prijave;
- Uvođenje IT sistema i racionalizacija javnih nabavki je bilo jedno od najviše obećanih stvari u kampanji. Elek-

tronske javne nabavke bi trebalo da smanje korupciju, i da proces učine transparentnijim, konkurentnijim i isplativijim. Međutim, trebalo bi da postoji oprez u vezi sa potencijalnim "nameštenim ponudama";

- Vlada bi trebalo da se uzdrži od uvođenja bilo kakvih mera cenzurisanja interneta i ostane pri otvorenom internetu, koji najviše pogoduje inovacijama, društvenom razvoju i komercijalnim interesima. Vlada bi trebalo da zadrži otvoren i redovan kontakt sa e-zajednicom i inicijativom koja dolazi iz ovog sektora;
- Da bi sektor nastavio da raste u kriznim vremenima, vlada bi trebalo da se uzdrži od nametanja bilo kakvih opterećujućih poreza, i da podstiče razvoj novoosnovanih i visoko tehnoloških kompanija;
- Nova vlada bi trebalo da obrati posebnu pažnju na oblast e-zdravstva kao jedne od glavih oblasti u kojoj su potrebna poboljšanja, posebno u pogledu elektronskih evidencija. Edukacija građana i zdravstvenih radnika o implementaciji i korišćenju ovih sistema će biti podjednako važna;
- Potrebno je dalje umrežavanje administrativnih organa, agencija i ministarstava, na primer Ministarstva unutrašnjih poslova, Poreske uprave, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva pravde, itd;
- Pažnju treba posvetiti daljem razvoju e-školskih programa kroz dijalog relevantnih aktera: Ministarstva prosvete, ministarstva (ili agencije) nadležnog za IKT i IT zajednice;
- Završetak regulatornog okvira neophodnog za omogućavanje usluga plaćanja u Srbiji kao što je „Pay Pall“, što bi povećalo elektronsku trgovinu i imalo efekte na razvoj domaćeg IT tržišta;
- Što se tiče članstva Srbije u Otvorenom partnerstvu Vlada, poseban akcenat treba staviti na transparentnost funkcionisanja organa uprave i korišćenje novih tehnologija od strane ovih organa.

NEKRETNINE I IZGRADNJA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Novi Zakon o planiranju i izgradnji vrši uticaj na pet važnih oblasti: prostorno planiranje, izgradnju, građevinsko zemljište, restituciju i legalizaciju. Sve ove oblasti moraju posebno da se regulišu, što je moguće pre kroz sistematska podzakonska akta u saradnji sa nevladinim sektorom.	2009		√	
Idalje postoji problem konverzije uz naknadu i problem registracije prava svojine nad građevinskim zemljištem zbog restriktivnog tumačenja Zakona o planiranju i izgradnji od strane zemljišnih katastara. Podzakonska akta bi trebalo da omoguće jasnije tumačenje odredaba Zakona o planiranju i izgradnji ili barem uspostavljanje usaglašene prakse.	2010			√
Državna tela moraju da omoguće transparentnost i doslednost u svom radu, na svim nivoima, kao i da obezbede visoki nivo praćenja rada svih relevantnih institucija.	2009			√
Neophodno je da se još više uprosti proces izdavanja dozvola, a potrebno je i da se razmotri mogućnost smanjenja naknade za uređenje građevinskog zemljišta i svih drugih početnih troškova, vezanih za izgradnju, kao i kasniji operativni troškovi sa ciljem daljeg razvijanja tržišta i ubrzavanja procesa koji će omogućiti veći priliv investicija na ovo tržište.	2009			√
Potrebne su izmene i u kaznenoj politici u okviru Zakona o planiranju i izgradnji tako da kazne budu adekvatnije i strožije jer su trenutno limitirane na samo novčane kazne.	2009			√
Zakonski okvir koji definiše odnos investitora i izvođača radova treba poboljšati izmenom Zakona o obligacionim odnosima i pojedinih pravilnika koji definišu postupak izgradnje tako da odražava međunarodno priznatu najbolju praksu.	2010			√
Nacrt novog Zakona o upravljanju i održavanju stambenih zgrada bi trebalo da bude donet najkasnije do početka 2012. godine i usvojen nakon javne rasprave. Neophodno je obezbediti kompletnu zakonsku regulativu i propise kojima će se definisati vlasnička prava stanara i njihove obaveze vezano za upravljanje i održavanje, koji su neophodni za pravilno funkcionisanje sistema upravljanja i održavanja stambenih zgrada.	2009			√
Važnu oblast kao što je lizing nekretnina treba detaljnije i preciznije razraditi zakonom a ne podzakonskim aktima. Zakon treba uskladiti sa važećim propisima u oblasti nepokretnosti.	2009			√
Zakon o hipoteci je potrebno izmeniti u celosti. Postojeći Zakon o hipoteci između ostalog nije u skladu sa Zakonom o planiranju i izgradnji. Imajući u vidu da predmetni zakon ima previše propusta i nejasnih odredaba, potrebna je njegova izmena u celosti.	2010			√
Država, relevantna ministarstva, lokalni organi i druge važne institucije sa jedne strane i Savet na čelu Odbora za nekretnine i sve druge organizacije koje se bave poslovima vezanim za nekretnine, sa druge strane, treba da uspostave dijalog, komunikaciju i dugoročnu saradnju vezano za strateška pitanja, sa ciljem poboljšanja uslova na tržištu nekretnina.	2009		√	

STANJE

Zakon o planiranju i izgradnji, usvojen u septembru 2009. godine i dalje je glavna oblast interesovanja Saveta stranih investitora. Ovaj Zakon je dodatno izmenjen i dopunjen u aprilu 2011. godine. Krajnji uticaj samog Zakona i njegovih izmena je skroman.

Pomenuti zakon je izuzetno kompleksne prirode jer utiče na pet veoma važnih oblasti: prostorno planiranje, izgradnju, građevinsko zemljište, restituciju i legalizaciju, što stvara probleme u njegovoj primeni u praksi.

Jedna od najvažnijih novina ovog Zakona je transformacija prava korišćenja zemljišta u pravo svojine nad građevinskim zemljištem. Kompanije koje su stekle zemljište u prethodnom periodu po osnovu privatizacije, stečaja ili u izvršnom postupku ili u skladu sa prethodno važećim zakonima kojima je uređivano građevinsko zemljište (važećim do 13. maja 2003.) moći će da svoja prava korišćenja pretvore u pravo svojine, uz plaćanje takse koja predstavlja razliku između tržišne vrednosti građevinskog zemljišta i troškova sticanja prava na zemljištu. Ipak, uvedena pravna rešenja po pitanju konverzije u praksi nisu dala željene rezultate. Imajući to u vidu, usvojene su izmene Zakona o planiranju i izgradnji u aprilu 2011. Trebalo je da izmene zakona popune rupe u domenu izdavanja građevinskih dozvola i prenosa i konverzije prava korišćenja u pravo svojine, kao i da pojašne izvesne odredbe koje se uglavnom odnose na tehničke standarde. Međutim, poslednje izmene nisu dale željene rezultate.

Vlasništvo nad zemljištem i nekretninama

Trenutna ekonomska situacija koja opterećuje likvidnost kompanija posledica je sve većeg broja nenaplativih potraživanja, blokiranih računa i nelikvidnosti kompanija, a zane-marivanje obaveza države, trgovinskih lanaca i drugih velikih i snažnih subjekta prema malim subjektima odrazilo se i na sektor nekretnina. Iako je prošao prvi udar globalne ekonomske krize i recesije, zahvaljujući visokoj zavisnosti tržišta od lokalnih i specijalizovanih investitora u nekretnine, potpuni oporavak tržišta može se očekivati tek po ulasku najvećih investitora koji mogu da za potrebe tržišta obezbede velike projekte, a što bi se stimulisalo promenama u pravnoj regulativi koja uređuje oblast nekretnina.

Gradsko građevinsko zemljište koje je bilo u isključivom vlasništvu Republike Srbije, sada može da promeni vlasnika, pod uslovima koji uređuje novi Zakon o planiranju

i izgradnji. Međutim, čini se da se proces transformacije odvija sporo i da neće biti okončan u rokovima propisanim Zakonom.

Podzakonski akti koji detaljnije regulišu konverziju prava korišćenja zemljišta u pravo svojine prvobitno su usvojeni tokom 2010. godine. Oni su u početku davali jasnije tumačenje procesa konverzije. Ipak, proces koji je do tada bio spor je i blokiran u maju 2011. Novi podzakonski akt je usvojen 1. septembra 2011. Ovaj podzakonski akt je od ključne važnosti jer određuje budućnost građevinarstva i sektora nekretnina u periodu koji dolazi. Podzakonski akt sadrži tehničke mane i pravne nekonzistentnosti i može da zahteva dodatna tumačenja ili čak izmene kako bi bio funkcionalan. Dalje, izabrani model se teško primenjuje i postoji mogućnost da u brojnim primerima nije moguće izvršiti konverziju.

Veliki broj nekretnina na atraktivnim lokacijama u Beogradu i drugim gradovima ostaje u vlasništvu grada i izdaje se, međutim ne u skladu sa postojećim tržišnim uslovima. To obeshrabrjuje renomirane trgovce da uđu na tržište. Ova pojava takođe doprinosi porastu „sive ekonomije“ i smanjenju budžetskih prihoda. Postoji i veliki broj drugih nekretnina koje mogu da se preuzmu kroz proces privatizacije kompanija u čijem su vlasništvu.

Politika upravljanja i održavanja stambenih zgrada nije menjanja još od 1995. godine kada je usvojen postojeći Zakon. Od tada nije bilo značajnijih promena Zakona o održavanju stambenih zgrada koji ne predviđa model profesionalnog upravljanja stambenim objektom (dobrovoljno angažovanje koje obično obavlja predsednik kućnog saveta), ali i ne obavezuje vlasnike stambenih jedinica da pomenuti Zakon primenjuju. Opšteprihvaćeni model organizacije je još uvek saradnja sa javnim komunalnim preduzećima, uz mogućnost angažovanja privatnih preduzeća za potrebe specifičnih radova.

Izgradnja

Postupak izdavanja građevinskih dozvola još uvek nije transparentan, dugo traje i opterećen je birokratskim procedurama.

Glavni problem vezan za postupak izdavanja građevinskih dozvola leži u činjenici da za veći deo građevinskog zemljišta ne postoji usvojen urbanistički plan koji predstavlja preduslov za dodeljivanje lokacije za izgradnju i prateće građevinske dozvole. Novi Zakon je ovo značajno poboljšao

naloživši lokalnim opštinama da usvoje svoje urbanističke planove u roku od 18 meseci.

Veliki problem u postupku izgradnje predstavlja neadekvatna infrastruktura i postojeće birokratske procedure u javnim komunalnim preduzećima koja učestvuju u pomenutom postupku. Reforma ovog sektora je od izuzetnog značaja za celokupan postupak.

Dodatni problem vezan za postupak izdavanja građevinskih dozvola leži u činjenici da se pravo vlasništva nad određenom lokacijom stiče pre podnošenja zahteva za dobijanje građevinske dozvole. U većini slučajeva to znači da je potrebno postupak konverzije izvršiti pre pribavljanja građevinske dozvole, što dodatno produžava postupak i stvara dodatne troškove. Kako je postupak konverzije uz naknadu vrlo otežan ili blokiran mnoge atraktivne lokacije koje bi mogle da privuku investitore nisu raspoložive za izgradnju.

Postojeći pravni okvir koji definiše odnos investitora i izvođača radova nije u skladu sa međunarodno priznatom najboljom praksom.

Godine 2011. produžena je punovažnost Zakona o podsticajima srpskoj građevinskoj industriji u periodu ekonomske krize do 31. decembra 2012. Ovaj zakon, hvaljen od strane vlade kao spasitelj domaće građevinske industrije i kritikovan od strane profesionalaca iz industrije zbog intervencionizma, negativnog uticaja na strane investicije i nedostatka transparentnosti, imao je određene efekte, uglavnom na stambene projekte koje je finansirala država, ali će se sveukupne posledice ovog Zakona tek videti u godinama koje slede.

Zemljišni katastri

Projekat formiranja jedinstvenog katastra nepokretnosti u Srbiji završen je u maju 2012.

Ipak, dodatni problem stvorili su krajnje izazovna i nekonziistentna tumačenja važećih regulativa od strane katastarskih uprava, spore procedure upisa i dodatne poteškoće prouzrokovane sporim donošenjem odluka nadležnog ministarstva po pitanju žalbi na odluke.

Restitucija

U septembru 2011. usvojen je Zakon o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju koji je stupio na snagu 6. oktobra 2011. godine.

Prioritet restitucije bazira se na njenim ogromnim potencijalima u smislu unapređenja sigurnosti prava vlasništva na simboličan i primeran način, jer veoma jasno pokazuje da država vraća ono što je nepravredno oduzeto, dok sa druge strane usvajanje ovog zakona i njegova primena predstavlja uslov za priključenje Srbije Evropskoj uniji.

Zakon o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju štiti stečena prava privatnih lica, a obaveza povraćaja postoji samo u slučaju da privatna lica nemaju nikakva prava na nepokretnosti koja može biti predmet vraćanja. Iako Zakon o vraćanju imovine i obeštećenju propisuje prioritet naturalne restitucije (vraćanje oduzete imovine), izuzeci od naturalne restitucije su brojni tako da će, najverovatnije, najčešći oblik restitucije biti obeštećenje. Obveznik vraćanja imovine je isključivo Republika Srbija, jedinica lokalne samouprave, javno preduzeće čiji je osnivač Republika Srbija odnosno društvena preduzeća i zadruge, dok je obveznik obeštećenja isključivo Republika Srbija.

Lizing nekretnina

Izmenama Zakona o finansijskom lizingu iz maja 2011. uvedena je mogućnost finansijskog lizinga nepokretnosti. Međutim novi zakonski okvir nije dovoljno razrađen i ostaje da se vidi da li će finansijski lizing nekretnina zaživeti u praksi. Glavni problemi u primeni Zakona o finansijskom lizingu su vezani za tumačenja poreskih organa usluge finansijskog lizinga nekretnina.

Hipoteka

Nakon 6 godina primene Zakon o hipoteci je pokazao svoje jasne nedostatke u praksi. Zajedno sa izvesnim restriktivnim tumačenjima odredaba Zakona o hipoteci od strane javnih registara nepokretnosti, ovaj Zakon zahteva materijalne izmene regulative o hipoteci u Srbiji.

Samo primera radi mogu se navesti odredba člana 49 koja propisuje da u slučaju vanskudske prodaje hipoteke prava docnijih hipotekarnih povrila ostaju rezervisana čime se implicira prodaja hipotekovane nepokretnosti zajedno sa hipotekama nižeg ranga, nejasan status objekata koji su izgrađeni na zemljištu pod hipotekom (odnosno da li se hipoteka automatski proteže i na te objekte), problemi koji nastaju u slučajevima projektnog finansiranja i slično.

Strogi bankarski propisi i restriktivno tumačenje odredaba Zakona o hipoteci od strane javnih registara nepokretnosti onemogućavaju primenu Zakona o hipoteci u celosti, te

samim tim i ograničavaju mogućnost projektnog finansiranja izgradnje objekata.

Poljoprivredno zemljište

Zakon o poljoprivrednom zemljištu zabranjuje stranim pravnim i fizičkim licima dobijanje prava vlasništva nad poljoprivrednim zemljištem. Strane investicije u srpsku poljoprivredu se uglavnom ostvaruju kroz privatizaciju poljoprivrednih preduzeća putem koje strani investitori postaju većinski vlasnici poljoprivrednih preduzeća koja su vlasnici poljoprivrednog zemljišta. U nekim slučajevima se kompanije suočavaju sa pogrešnim tumačenjem odredaba Zakona o poljoprivrednom zemljištu.

Zakon o poljoprivrednim zadrugama daje pravo novoosnovanim poljoprivrednim zadrugama da od sadašnjih vlasnika potražuju poljoprivredno zemljište koje je nekada pripadalo zadrugama. Ova zakonska odredba je namenjena restituciji za one vlasnike poljoprivrednog zemljišta koji su bili primorani da prenesu svoje vlasništvo na poljoprivredne zadruge po socijalističkim zakonima donetim posle Drugog svetskog rata. U praksi su ove odredbe su zloupotrebljavane od strane novoosnovanih poljoprivrednih zadruga koje u potraživale poljoprivredno zemljište velike vrednosti od privatizovanih poljoprivrednih preduzeća.

POBOLJŠANJA

Najveći pozitivni pomak jeste završetak projekta jedinstvenog katastra nepokretnosti u Srbiji, osam godina nakon njegovog uvođenja.

Očekivanja od usvajanja seta zakona iz septembra 2009 (Zakon o planiranju i izgradnji, Zakon o državnom premeru i katastru, Zakon o socijalnom stanovanju) kao i od izmena i dopuna Zakona o planiranju i izgradnji iz aprila 2011. bila su veća od ostvarenih rezultata. Iako se njihova primena u praksi pokazala slabom, novi set zakona može da bude veliki napredak na tržištu nekretnina. Ova oblast je veoma osetljiva, posebno u odnosu na restituciju, a njeno sveobuhvatno regulisanje u skladu sa postojećom međunarodnim zakonodavstvom i praksom predstavlja osnovu kontinuiranog razvoja i stvaranja uslova za povoljne i privlačno investiciono i poslovno okruženje. Donošenje Zakona o vraćanju imovine i obeštećenju predstavlja krupan korak ali je pitanje kakve će rezultate dati u budućnosti.

Godine 2011. donešeni su Zakon o javnom vlasništvu i Zakon o javno-privatnom partnerstvu. Ovi zakoni bi mogli da daju

dodatnu vrednost sistemu nekretnina i pojasniti i pojednostaviti procedure uključujući javno vlasništvo. Budući da je veliki broj nekretnina u Srbiji u javnom vlasništvu, usvajanje ovih zakona moglo bi predstavljati nov podsticaj privatnim investitorima. Ipak, učinak ovih zakona tek treba ispitati.

Vlasništvo nad zemljištem i nekretninama

Zakon o državnom premeru i katastru je uveo veoma važnu klauzulu da sve registrovane nepokretnosti treba da budu i procenjene. Ovo pruža mogućnost državi da reguliše i organizuje ovaj proces usvajanjem pravila i procedura, metodologijom masovnih ili individualnih procena.

Umesto postojećeg preferiranog tipa prava na zemljište - zakup građevinskog zemljišta, novi Zakon o planiranju i izgradnji uvodi mogućnost da investitor stekne pravo svojine, u skladu sa uslovima koje predviđa Zakon.

Izgradnja

Prema novom Zakonu o planiranju i izgradnji, sve odredbe koje regulišu postupak dobijanja dozvole, pojednostavljaju ovaj proces, ali to mora da se potvrdi i u praksi.

Novi Zakon o planiranju i izgradnji predviđa mogućnost transfera građevinske dozvole, što znači da investitor može da prenese dozvolu na neko drugo lice u slučaju odustajanja od započete izgradnje.

Nekoliko opština je već uvelo sistem „informacije na jednom mestu“ koji je namenjen stranim investitorima, što je značajno poboljšalo prethodno pomenuti problem pristupa potrebnim podacima, koji se ranije javljao usled nedovoljno informacija i/ili nekvalifikovanog osoblja.

Restitucija

Usvojen je Zakon o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju koji je stupio na snagu 6. oktobra 2011. godine. Nije primenjen značajan progres u primeni ovog Zakona.

PREOSTALI PROBLEMI

Vlasništvo nad zemljištem i nekretninama

Primena Zakona o planiranju i izgradnji nije dala očekivane rezultate. Razlog tome leži u činjenici da odredbe koje se odnose na konverziju zemljišta ne sadrže jasna uputstva kako izvršiti konverziju. Zemljišni registri izbegavaju da slučajeve u kojima se zahteva konverzija zemljišta rešavaju sa

pozitivnim ishodom, a čak iako dođe do pozitivnog ishoda u takvim slučajevima, javni pravobranitelji na takvu odluku ulažu žalbu. U mnogim slučajevima, žalbe pravobranilaca ne sadrže adekvatnu argumentaciju čime samo odugovlače proces konverzije. Štaviše, u istom maniru, nakon što se žalbena procedura okonča, javni pravobranilac osporava rešenja o konverziji pred sudom, koji onda razmatra slučaj neopravdano dugo (u nekim slučajevima to traje godinama) a u brojnim situacijama vraća slučaj na početak, uz argumentaciju koja često ne pokazuje očekivanu visoku sudsku kompetentnost. To znači da odgovarajući državni organi nisu spremi da priznaju pravo svojine nad građevinskim zemljištem i da izbegavaju da se odreknu prava vlasništva koje je trenutno u korist Republike Srbije.

Štaviše, postupak izdavanja građevinskih dozvola i dalje zahteva previše vremena.

Opštine nisu oduzimale od investitora građevinsko zemljište u vlasništvu države u slučajevima kada korisnici nisu izgradili objekat u dogovorenom periodu.

Još nije definisana jasna kaznena politika za nadležne lokalne organe uprave u slučaju kada isti ne izvrše ili kasno izvrše svoje obaveze.

U prethodnim godinama nije bilo značajnog poboljšanja vezano za upravljanje i održavanje stambenih zgrada. Zakon o održavanju stambenih zgrada iz 1995. godine predviđa usvajanje propisa u cilju daljeg uređenja ove oblasti, ali do danas ni za jedan od njih ne postoji čak ni nacrt (zakon o održavanju stambenih zgrada iz 1993. godine još uvek je na snazi).

Za finansiranje održavanja stambenih zgrada sklapani su ugovori sa javnim komunalnim preduzećima za potrebe korektivnog održavanja i hitnih intervencija, i organizovano je prikupljanje novca za potrebe investicionog održavanja koje u praksi često ne može da se primeni.

Izgradnja

Ceo proces pribavljanja dozvola je i dalje netransparentan, dugačak i opterećen birokratskim procedurama, pre svega kao posledica teškog i vremenski zahtevnog procesa prikupljanja dokumentacije koja je potrebna za podnošenje zahteva.

Zemljišni katastri

Nekonzistentna tumačenja važećih regulativa od strane katastarskih uprava, spore procedure upisa i dodatne poteškoće prouzrokovane sporim donošenjem odluka nadležnog ministarstva po pitanju žalbi na odluke i dalje su materijalni problemi koji se javljaju u praksi.

Restitucija

Zakonaž o Vraćanju imovine i obeštećenju deklarativno propisuje princip vraćanja oduzete imovine kao osnovni, ali kroz veliki broj izuzetaka ukazuje da će najčešći model restitucije biti obeštećenje. Ovakav model restitucije predstavlja pokušaj da se pomire suprotni interesi lica koja imaju pravo na restituciju i lica koja su stekla prava na oduzetoj imovini (najčešće strani investitori).

Još uvek očekujemo pomak u primeni ovog zakona. Dakle rezultati primene Zakona o vraćanju imovine i obeštećenju tek treba sagledati. Dosad smo primetili da su izvesni bivši vlasnici kontaktirali sadašnje vlasnike, obaveštavajući ih da će predati zahtev za restituciju. U daljim fazama primene ovog zakona moglo bi doći do rasprava između bivših vlasnika, države i sadašnjih vlasnika nepokretnosti.

Lizing nekretnina

Zakonska regulativa koja uređuje oblast lizinga još uvek na predviđa mogućnost finansiranja lizinga i vanbilasni operativni lizing povoljan za odnos obaveza i sopstvenog kapitala kompanija i ne dozvoljava neograničavanje minimalnog trajanja ugovora o lizingu.

Poljoprivredno zemljište

Odredbe Zakona o poljoprivrednom zemljištu onemogućavaju vlasništvo nad poljoprivrednim zemljištem stranim fizičkim i pravnim licima i sprečavaju ulaganje u poljoprivredu. Najstrožije tumačenje ove odredbe Zakona o poljoprivrednom zemljištu, u nekim slučajevima, dovodi do javne osude stranih investitora koji su kupili poljoprivredno zemljište kroz proces kupovine poljoprivrednih preduzeća.

Novoosnovane poljoprivredne zadruge zahtevaju restituciju poljoprivrednog zemljišta od privatizovanih poljoprivrednih kompanija. Postojeći Zakon o zadrugama koji dozvoljava parcijalnu restituciju zadružnog vlasništva novoosnovanim poljoprivrednim zadrugama, ugrožava postojeća ulaganja u poljoprivredu.

PREPORUKE SAVETA

- Novi Zakon o planiranju i izgradnji vrši uticaj na pet važnih oblasti: prostorno planiranje, izgradnju, građevinsko zemljište, restituciju i legalizaciju. Sve ove oblasti moraju posebno da se regulišu, što je moguće pre kroz sistematska podzakonska akta u saradnji sa nevladinim sektorom;
- I dalje postoji problem konverzije uz naknadu i problem registracije prava svojine nad građevinskim zemljištem zbog restriktivnog tumačenja Zakona o planiranju i izgradnji od strane zemljišnih katastara. Podzakonska akta bi trebalo da omoguće jasnije tumačenje odredaba Zakona o planiranju i izgradnji ili barem uspostavljanje usaglašene prakse;
- Državna tela moraju da omoguće transparentnost i doslednost u svom radu, na svim nivoima, kao i da obezbede visoki nivo praćenja rada svih relevantnih institucija;
- Neophodno je da se još više uprosti proces izdavanja dozvola, a potrebno je i da se razmotri mogućnost smanjenja naknade za uređenje građevinskog zemljišta i svih drugih početnih troškova, vezanih za izgradnju, kao i kasniji operativni troškovi sa ciljem daljeg razvijanja tržišta i ubrzavanja procesa koji će omogućiti veći priliv investicija na ovo tržište;
- Potrebne su izmene i u kaznenoj politici u okviru Zakona o planiranju i izgradnji tako da kazne budu adekvatnije i strožije jer su trenutno limitirane na samo novčane kazne;
- Novčane kazne za javna preduzeća i javne službe treba da budu promenjene od nenovčanih u novčane naročito u slučajevima kada investitori plaćaju naknadu za usluge koje im nisu pružene u određenom roku. U tim slučajevima naknada za plaćanje usluga pruženih sa neopravdanim zakašnjenjem treba da bude smanjena;
- Zakonski okvir koji definiše odnos investitora i izvođača radova treba poboljšati izmenom Zakona o obligacionim odnosima i pojedinih pravilnika koji definišu postupak izgradnje tako da odražava međunarodno priznatu najbolju praksu;
- Nacrt novog Zakona o upravljanju i održavanju stambenih zgrada bi trebalo da bude donet i usvojen nakon javne rasprave. Neophodno je obezbediti kompletnu zakonsku regulativu i propise kojima će se definisati vlasnička prava stanara i njihove obaveze vezano za upravljanje i održavanje, koji su neophodni za pravilno funkcionisanje sistema upravljanja i održavanja stambenih zgrada;
- Važnu oblast kao što je lizing nekretnina treba detaljnije i preciznije razraditi zakonom a ne podzakonskim aktima. Zakon treba uskladiti sa važećim propisima u oblasti nepokretnosti. Ovo posebno u delu koji se odnosi na mogućnost upisa zabeležbe postojanja lizinga kod javnog registra nepokretnosti, što je potrebo da bude decido propisano bilo zakonom koji reguliše lizing bilo Zakonom o državnom premeru i katastru;
- Zakon o hipoteci je potrebno izmeniti u celosti. Postojeći Zakon o hipoteci između ostalog nije u skladu sa Zakonom o planiranju i izgradnji. Imajući u vidu da predmetni zakon ima previše propusta i nejasnih odredaba, potrebna je njegova izmena u celosti;
- Zakon o poljoprivrednom zemljištu i Zakon o poljoprivrednim zadrugama treba da bude izmenjen tako da omogući strano ulaganje u poljoprivredu i dozvoli stranim fizičkim i pravnim licima da kupe poljoprivredno zemljište, kao i da zaštiti vlasništvo nad poljoprivrednim zemljištem;
- Treba uvesti kraće rokove za upis u Katastar nepokretnosti kao i transparentnije i jasnije instrukcije o primeni zakona u okviru katastarskih aktivnosti, radi ubrzanja i predvidjivosti katastarskih procedura;
- Država, relevantna ministarstva, lokalni organi i druge važne institucije sa jedne strane i Savet na čelu Odbora za nekretnine i sve druge organizacije koje se bave poslovima vezanim za nekretnine, sa druge strane, treba da uspostave dijalog, komunikaciju i dugoročnu saradnju vezano za strateška pitanja, sa ciljem poboljšanja uslova na tržištu nekretnina.

RADNA SNAGA

RADNOPRAVNI PROPISI

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Zakon o radu				
Sistem obračuna zarada je dosta komplikovan i nije usklađen sa sistemima koje kompanije primenjuju svuda u svetu. S tim u vezi, predlažemo slobodu dogovora zaposlenih i poslodavca o strukturi zarade i dodatnih pogodnosti.	2009			√
Predlažemo da naknada zarade za vreme odsustva sa rada bude jednaka iznosu osnovne zarade uvećane po osnovu minulog rada.	2008			√
Papirologija koja se odnosi na zaposlenje trebalo bi da bude pojednostavljena uvođenjem elektronske dostave dokumenata i elektronskih baza podataka i primenom pravila elektronskog potpisa.	2008			√
Zaposleni koji su zaštićeni od otkaza po osnovu tehnološkog viška trebalo bi da imaju pravo da daju saglasnost na takav način otkaza, i da u tom slučaju imaju pravo na beneficije za slučaj nezaposlenosti.	2009			√
Predvideti da aneks ugovora o radu može biti zaključen i van slučajeva predviđenih u članu 171, na osnovu sporazuma poslodavca i zaposlenog.	2009			√
Predlažemo da se zakonom predviđeni vremenski limit trajanja ugovora o radu na određeno vreme produži sa 12 meseci na 36 meseci. Predlažemo slobodu ugovornih strana da zaključe ugovor o radu na određeno vreme kada god nađu da je to odgovarajuće.	2010			√
Trenutno predviđeni minimum korišćenja godišnjeg odmora od 3 radne nedelje u toku kalendarske godine (ukoliko se isti koristi u delovima) potrebno je izmeniti odnosno uskladiti sa Konvencijom MOR br. 132. U istom duhu, predlažemo i da se predvidi mogućnost drugačijeg sporazuma između poslodavca i zaposlenog.	2010			√
Od izuzetne je važnosti da se u potpunosti izmeni način obračuna otpremnine na način što bi se visina otpremnine u slučaju proglašenja zaposlenog za tehnološki višak od strane poslodavca bazirala isključivo na godinama rada zaposlenog kod tog konkretnog poslodavca, a da u krajnjem slučaju ostatak iznosa otpremnine (i to za preostali broj godina rada u radnom odnosu kod prethodnih poslodavaca) snosi država, ili NSZ, o svom trošku.	2010			√
Predlažemo da se utvrdi rok od jednog meseca za trajanje mere udaljenja iz stava 2 člana 170 postojećeg Zakona o radu.	2010			√
Obzirom da je privremeno udaljenje zaposlenog sa rada predviđeno kao jedina "disciplinska" mera koju predviđa Zakon o radu, a da je odbijanje dela zarade ne samo delotvorna disciplinska mera već i kao takva predviđena zakonima pojedinih okolnih zemalja, predlažemo da odbijanje dela zarade bude eksplicitno navedeno u Zakonu o radu kao moguća disciplinska mera, i da njena visina ne prelazi 20% ugovorene osnovne mesečne zarade zaposlenog.	2010			√

Predlažemo da se poslodavcu omogući pravo da zaposlenog privremeno (do 30 radnih dana) premesti na drugi odgovarajući posao (kod istog poslodavca) bez obaveze zaključivanja aneksa ugovora o radu (u slučaju npr. potrebe izvršenja posla zaposlenog koji je na godišnjem odmoru, kraćem bolovanju i sl.) - kada to zahteva potreba procesa rada kod poslodavca.	2010			✓
Odredbe Zakona o radu je potrebno u potpunosti revidirati na način da se prilagode realnoj menadžerskoj strukturi svih pravnih lica.	2010			✓
Posebni kolektivni ugovori				
Prošireno dejstvo posebnih kolektivnih ugovora treba da bude stavljeno van snage iz razloga koji su prethodno navedeni, a odredbe zakona o proširenom dejstvu kolektivnih ugovora izmenjene odnosno u celosti ukinute.	2011			✓
Zakon o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti				
Razmotriti mogućnost proširenja kruga zaposlenih ili perioda korišćenja novčane nadoknade u slučaju raskida radnog odnosa bez krivice zaposlenog.	2010			✓
Ograničiti maksimalnu naknadu za vreme nezaposlenosti na gornju granicu za plaćanje relevantnih doprinosa. Ovo bi ne samo bilo pravednije, već bi takođe bilo socijalno odgovorno i olakšavalo bi sprovođenje potrebnih procedura viška bez stvaranja pravnih sporova sa zaposlenima koji se proglašavaju viškom.	2011			✓
Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom				
Ovaj zakon bi trebalo da se terminološki uskladi sa posebnim zakonima iz ove oblasti.	2009			✓
Procena radnih sposobnosti i izdavanje rešenja o procenjenoj radnoj sposobnosti trebalo bi da se vrše od strane istog organa radi skraćanja procedure. Takođe, lista dokumenata koje zahtevaju nadležni organi od zaposlenih bi trebalo da bude razumno skraćena.	2009			✓
Efikasniji način za postizanje većeg stepena zaposlenosti osoba sa invaliditetom bio bi stimulisanje poslodavaca da zapošljavaju ove osobe putem određenih podsticajnih mera pre nego kažnjavanje poslodavaca zbog neusaglašavanja. Dodatno, postoje poslovne aktivnosti za čije obavljanje je praktično nemoguće zaposliti osobu sa invaliditetom.	2009			✓
Ovaj Zakon ti trebalo da omogući i poslodavcima da iniciraju proceduru za utvrđivanje invaliditeta trenutnih zaposlenih, a ne da ova mogućnost bude ostavljena samo zaposlenima.	2011			✓
Već zaposlena lica sa invaliditetom pre donošenja ovog Zakona bi trebalo da se automatski ubrajaju u kvotu.	2011			✓
Zakon o strancima				
Postupak pribavljanja poslovnih viza i boravišne dozvole je preterano komplikovan i oduzima previše vremena. Potrebno je povećati praktičnu primenljivost ovog zakona npr. skraćivanjem vremenskog perioda za izdavanje boravišne dozvole, smanjenjem broja dokumenata koji se zahtevaju u toku procedure izdavanja boravišne i radne dozvole itd.	2009			✓
Zaštita građana Savezne Republike Jugoslavije na radu u inostranstvu				

Zakon bi trebalo osavremeniti, za početak promeniti mu naziv, uskladiti sa terminologijom Zakona o radu i drugih relevantnih propisa i pre svega prilagoditi novim uslovima poslovanja. Dodatno, trebalo bi omogućiti brzu pokretljivost radne snage uz smanjenje administrativnih prepreka odnosno nepotrebno dugih procedura.	2009			√
Alternativno, staviti ovaj zakon van snage, a osnovne stvari vezane za zaštitu radnika iz Srbije na radu u inostranstvu regulisati Zakonom o radu.	2009			√
Iznajmljivanje radne snage				
Koncept iznajmljivanja radne snage trebalo bi da bude regulisan posebnim propisom ili eventualno najavljenim izmenama Zakona o radu, koji bi trebalo da urede sva važna pitanja (odnos poslodavca i pojedinca, poslodavca i korisnika usluga, zaposlenog i korisnika usluga, bezbednost i zdravlje na radu itd.).	2009			√
Koncept iznajmljivanja radne snage trebalo bi da bude regulisan na način da sâm odnos koji se uspostavlja između iznajmljenog radnika i korisnika iznajmljene radne snage ne dovede do nastanka radnog odnosa.	2010			√
Uslovi za izdavanje dozvole za rad kao i sadržine opštih uslova poslovanja agencije za iznajmljivanje radne snage (uključujući u to i naknadu za izdavanje dozvole za rad agencije za iznajmljivanje radne snage) bi takođe trebalo da budu regulisani zakonom, čime bi se stvorila pravna sigurnost i isključilo diskreciono odlučivanje (npr. ministarstva) povodom ovih važnih pitanja.	2010			√
Smenski rad				
Odredba o uvećanju zarade po osnovu rada u smenama treba da se preformuliše tako da zaposlenom pripada uvećanje zarade po stopi od 26% samo ukoliko je opštim aktom ili ugovorom o radu tako predviđeno, dok se u suprotnom smatra da je uvećanje zarade po osnovu rada u smenama uračunato u ugovorom o radu stipulisani iznos osnovne zarade.	2011			√
Zakon o sprečavanju zlostavljanja na radu				
Razmotriti mogućnost izmene člana 31 Zakona. Naime, teret dokazivanja u sudskom postupku je na poslodavcu što značajno narušava koncept jednakosti parničnih stranaka. Takođe, jedan od osnovnih pravnih principa je da je teret dokazivanja na onome ko tvrdi da ima neko pravo, a ne na tuženom.	2011			√

STANJE

Najznačajniju izmenu u radno-pravnim propisima u 2012. godini predstavlja zaključenje novih posebnih kolektivnih ugovora: za hemiju i nemetale (zaključen krajem 2011. godine, na snazi od januara 2012. godine), za metalnu industriju (zaključen krajem 2011. godine, na snazi od februara 2012. godine) i za građevinarstvo i industriju građevinskog materijala (zaključen u februaru 2012. godine, na snazi od marta 2012. godine). Primena sva tri posebna kolektivna ugovora proširena je na sve poslodavce u Srbiji koji obavljaju

ove delatnosti, na osnovu odluke Ministra rada i socijalne politike. Time je nastavljen trend zamene ranije važećeg Opšteg kolektivnog ugovora ("OKU") zaključenjem posebnih kolektivnih ugovora u različitim granama i proširenjem njihove primene na sve poslodavce koji u tim granama obavljaju svoju delatnost. Još uvek je na snazi i ranije zaključeni posebni kolektivni ugovor (za poljoprivredu, prehrambenu, duvansku industriju i vodoprivredu), te postojanje i primena već nekoliko posebnih kolektivnih ugovora predstavlja značajno obeležje radno-pravnog okvira u Srbiji. Svi posebni kolektivni ugovori se bave sličnim pitanjima i sadrže odredbe

poput onih koje su bile predviđene nekadašnjim OKU, a koje nisu u skladu sa principima moderne tržišne ekonomije (npr. vezivanje osnovne zarade za koeficijente i zaradu za najjednostavniji posao) i, u određenim aspektima, nisu usaglašene sa Zakonom o radu.

Osim napred navedenog, u 2012. godini nije bilo značajne zakonodavne aktivnosti u oblasti radnopravnih propisa. Prema tome, propisi koji su stupili na snagu u toku 2010. i 2011. godine i koji su analizirani u prethodnim izdanjima Bele knjige, poput Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom, Uredbe o podsticanju zapošljavanja, Zakon o sprečavanju zlostavljanja na radu, i dalje su u fokusu i predstavljaju relevantni radnopravni okvir.

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom (na snazi od 2009 godine, ali u celosti u primeni od 23. maja 2010. godine) obavezuje poslodavce da zaposle određeni broj osoba sa invaliditetom, i predviđa određene alternativne načine ispunjenja ove obaveze (učesće u finansiranju zarada osoba sa invaliditetom, izvršenje finansijskih obaveza iz ugovora o poslovno-tehničkoj saradnji sa preduzećem za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom).

Uredba o podsticanju zapošljavanja (u primeni od maja 2011. godine) je još uvek na snazi i predviđa određene subvencije u vezi sa porezom na zarade i doprinosima za socijalno osiguranje, koje će biti primenjive u periodu do 12 meseci nakon prijema novih zaposlenih, pod uslovom da broj zaposlenih ne bude smanjen u toku tog perioda. Da bi se kvalifikovali za ove subvencije, poslodavci treba da dokažu da nisu smanjili broj zaposlenih po osnovu viška od 31. marta 2011. godine.

Zakon o sprečavanju zlostavljanja na radu detaljno reguliše sva pitanja vezano za zlostavljanje na radu u smislu definicija, prava, obaveza, procedura itd. Veći deo Zakona je posvećen proceduri zaštite od zlostavljanja. U tom smislu, i procedura pred posrednikom i, nakon toga, procedura pred nadležnim sudom su potencijalno dostupne zaposlenima. Teret dokaza u ovoj sudskoj proceduri je na poslodavcu, pod uslovom da zaposleni učini verovatnim zlostavljanje na radu. Trebalo bi napomenuti da je poslodavac odgovoran za štetu prouzrokovanu od strane svog predstavnika ili od strane jednog zaposlenog drugom zaposlenom. Zakon takođe uvodi brojne obaveze za poslodavca u vezi sa sprečavanjem zlostavljanja na radu.

Svega dve odredbe Zakona o radu pominju rad u smenama.

Jedna ovlašćuje poslodavca da radnu nedelju i raspored radnog vremena organizuje na drugačiji način od propisanog ukoliko se rad obavlja u smenama, dok druga propisuje da je rad u smenama osnov za uvećanje zarade od najmanje 26%, osim ukoliko je takav rad vrednovan pri utvrđivanju osnovne zarade.

Iako se u praksi često primenjuje koncept iznajmljivanja radne snage (i u određenoj meri toleriše od strane nadležnih organa), još uvek zakonom nije regulisan. Rezultat je postojanje značajnog stepena pravne nesigurnosti u ovoj oblasti.

POBOLJŠANJA

Novim Zakonom o privrednim društvima, koji se primenjuje od 1. februara 2012. godine, upravni odbor je zamenjen direktorima i nije propisano da izvršni direktori moraju biti u radnom odnosu u društvu. Stoga je konačno moguće primeniti član 48 Zakona o radu i na izvršne direktore i angažovati ih na bazi fleksibilnijih menadžerskih ugovora ili ugovora o radu koji su vezani za njihov mandat, što znači da ovi ugovori mogu automatski biti raskinuti po isteku mandata ili razrešenju izvršnog direktora.

PREOSTALI PROBLEMI

S obzirom da do sada nije došlo do bilo kakvog napretka u vezi propisa navedenih u daljem tekstu ovog poglavlja, te iz razloga što se isti smatraju naročito važnim za privlačenje i održavanje stranih ulaganja, Savet ovim i dalje podseća na sledeće:

Zakon o radu

Budući da se još uvek čekaju izmene Zakona o radu i da do dana ovog izveštaja nije bilo promena u pogledu pitanja koja su ranije od strane Saveta utvrđena kao najproblematičnija, ostajemo pri komentarima datim u prethodnim izdanjima Bele knjige. Ovo izdanje Bele knjige se koncentriše na najznačajnije odredbe Zakona o radu, koje zahtevaju hitno unapređenje, ali svi komentari iz prethodnih izdanja Bele knjige stoje i dalje i još uvek se imaju smatrati stanovištem članova Saveta u vezi sa ovim zakonskim aktom:

1. Struktura i obračun zarade su vrlo komplikovani, a evidencija o zaradi treba da bude potpisana od strane zaposlenog što u praksi može da bude veoma tehnički komplikovano;

2. Naknada zarade za vreme odsustvovanja sa rada u vreme bolovanja, na dan državnog praznika, za vreme godišnjeg odmora, plaćenog odsustva itd. se obračunava u visini prosečne zarade u prethodna tri meseca (članovi 114, 115, 116). U slučaju visokih jednokratnih isplata (kao što su godišnji bonusi) naknada zarade može biti znatno viša od same zarade koja bi pripala zaposlenom da ne odsustvuje sa rada. Dodatno, ovo rezultira u nemogućnosti poslodavaca da planiraju svoj budžet;
3. Načelno, papirologija koja se odnosi na zaposlenje i podaci koje treba da čuva svaki poslodavac su preobimni;
4. Pojedine kategorije zaposlenih ne mogu biti otpuštene od strane poslodavca kao tehnološki višak čak i ako pristanu na otkaz (trudnica, žena na porodijskom odsustvu, odsustvu radi nege deteta ili odsustvu radi posebne nege deteta, predstavnici sindikata), pri čemu, ukoliko potpišu sporazumni prestanak radnog odnosa, ne uživaju prava u vezi sa osiguranjem za slučaj nezaposlenosti;
5. Zakon dozvoljava poslodavcima da ponude zaposlenima aneks ugovora o radu samo u slučajevima navedenim u članu 171, što ne obuhvata sve slučajeve koji se pojavljuju u praksi i zahtevaju izmene ugovorenih uslova rada;
6. Radni odnos na određeno vreme je limitiran trajanjem do 12 meseci, kao i prilično restriktivnim uslovima za njegovo ugovaranje;
7. Trenutno predviđeni minimum korišćenja godišnjeg odmora od 3 radne nedelje (ukoliko se isti koristi u delovima) nije usklađen sa Konvencijom MOR br. 132 (ratifikovana zakonom objavljenim u Sl. list SFRJ, br. 52/73) koja predviđa da se „*Jedan deo koristi bez prekida najmanje dve radne nedelje ukoliko drukčije nije predviđeno sporazumom koji važi za poslodavca i za dotično zaposleno lice*“ (član 8).
8. Odredbe važećeg Zakona o radu utvrđuju da se otpremnina u slučaju tehnološkog viška bazira na ukupnim godinama zaposlenog provedenim u radnom odnosu. To znači da je poslodavac koji otkazuje ugovor o radu po osnovu viška zaposlenih, u obavezi da zaposlenom isplati otpremninu, ne samo za period trajanja radnog odnosa po osnovu poslednjeg ugovora o radu, već i za period rada zaposlenog kod prethodnih poslodavaca. Navedene odredbe, između ostalog, podstiču potencijalnu diskriminaciju zapošljavanja starijih osoba tj. lica sa dugogodišnjim radnim iskustvom. Takođe omogućavaju da zaposleni prime otpremnine po nekoliko puta u životu (ako budu proglašeni viškom kod više poslodavaca) na bazi istih godina radnog iskustva.
9. Trajanje mere udaljenja sa rada do 3 radna dana (član 170 Zakona o radu) je isuviše kratko i neefikasno u najvećem broju slučajeva;
10. Poslodavac je u obavezi da zaposlenom ponudi zaključenje aneksa ugovora o radu čak i u slučaju samo privremenog premeštaja zaposlenog na drugi odgovarajući posao i za veoma kratko vreme - kada to zahteva potreba procesa rada kod poslodavca (npr. neophodno izvršenje posla koji obavlja zaposleni koji je na godišnjem odmoru, kraćem bolovanju i sl.);
11. Jedina „disciplinska“ mera koju predviđa Zakon o radu je privremeno udaljenje zaposlenog s rada;
12. Načelno, odredbama važećeg Zakona o radu smanjuje se fleksibilnost u pojedinim oblicima radnog angažovanja (s obzirom da zakon ne poznaje koncept iznajmljivanja radne snage i da ograničava mogućnosti angažovanja lica van radnog odnosa), čime se negativno utiče na nivo zaposlenosti i na povećanje sivog tržišta.
13. Odredbe koje regulišu prekovremeni rad su prilično restriktivne i trebalo bi da budu izmenjene da na način da poslodavcima omoguće više fleksibilnosti u odlučivanju o uvođenju prekovremenog rada, kao i da odluče o načinu kompenzovanja prekovremenog rada (kroz uvećanje zarade ili slobodne dane). Ovo posebno kada je reč o zaposlenima na menadžerskim pozicijama.

Posebni kolektivni ugovori (za hemiju i nemetale, za metalnu industriju i za građevinarstvo i industriju građevinskog materijala)

Skorašnje zaključenje posebnih kolektivnih ugovora za hemiju i nemetale, za metalnu industriju i za građevinarstvo i industriju građevinskog materijala i proširenje njihove primene na sve poslodavce koji obavljaju delatnost u ovim granama, čini se kao nastavak prakse ustanovljene proširivanjem primene nekadašnjeg OKU i posebnih kolektivnih ugovora zaključenih ranije u 2011. godini (za građevinarstvo

i industriju građevinskog materijala; i za delatnost poljoprivrede, prehrambene, duvanske industrije i vodoprivrede). U prethodnim izdanjima Bele knjige, Savet je već ukazao na negativne efekte ovakvog proširenja primene posebnih kolektivnih ugovora na atraktivnost poslovnog ambijenta u Srbiji. Ponavljamo da se proširena primena posebnih kolektivnih ugovora odnosi na poslodavce koji nisu članovi Udruženja poslodavaca koje je učestvovalo u njihovom zaključenju i koji stoga saznaju za ishod socijalnog dijaloga tek nakon što posebni kolektivni ugovori budu objavljeni i propraćeni odlukom Ministra za rad i socijalnu politiku o proširenoj primeni na sve poslodavce koji obavljaju odgovarajuće delatnosti. Na ovaj način, poslodavci koji ne učestvuju u pregovorima i zaključenju ovih posebnih kolektivnih ugovora, bivaju prinuđeni da poštuju razne obaveze koje su njima propisane. Ovo je izazvalo novu zabrinutost među stranim investitorima (od kojih su neki najveće kompanije u ovim granama) koji su se već protivili proširenoj primeni OKU i ranije zaključenih posebnih kolektivnih ugovora i koji su uputili svoje kritike nadležnim organima u više navrata. Prema tome, svi argumenti koji su ranije navođeni protiv proširenog dejstva odnose se i na prošireno dejstvo skoro zaključenih posebnih kolektivnih ugovora: (i) ugovor između dve strane se može proširiti na treću stranu koja nije učestvovala u njegovom zaključenju, što stvara dodatnu pravnu nesigurnost na ionako nestabilnom tržištu u Srbiji; (ii) proširena primena je dala posebnim kolektivnim ugovorima pravnu snagu zakona bez redovne skupštinske procedure za usvajanje novog zakona; (iii) odluka o proširenoj primeni je političke prirode i nije izvesno da li su zakonski uslovi za njeno usvajanje ispunjeni; (iv) sadržaj posebnih kolektivnih ugovora nije u skladu sa principima savremene tržišne ekonomije (npr. određivanje osnovne zarade na osnovu koeficijenta i minimalne cene rada itd.).

Posebni kolektivni ugovori predviđaju u pojedinim aspektima povoljnija prava za zaposlene u odnosu na prava koja su postavljena u Zakonu o radu, kao i obaveze za poslodavca koje nisu povezane sa zaštitom prava zaposlenih.

Poseban kolektivni ugovor za građevinarstvo i industriju građevinskog materijala je zaključen s obzirom na istek perioda na koji je bio zaključen prethodni kolektivni ugovor u ovoj oblasti (iz 2011. godine). S obzirom na to da ovaj kolektivni ugovor uglavnom preuzima sadržinu prethodnog, analiziranu u prethodnom izdanju Bele knjige, ovogodišnje izdanje se fokusira na novine uvedene nedavno zaključenim posebnim kolektivnim ugovorima za hemiju i nemetale, kao i metalnu industriju.

Posebni kolektivni ugovor za hemiju i nemetale Srbije

1. Uvodi obračunavanje osnovne zarade u skladu sa koeficijentom propisanim za određeno radno mesto (zastareo metod koji je poznavalo naše starije zakonodavstvo).
2. Minimalno trajanje nepunog radnog vremena iznosi 4 časova dnevno. Ovakvo rešenje nepotrebno ograničava fleksibilnost i poslodavca i zaposlenog prilikom ugovaranja rada sa nepunim radnim vremenom, imajući u vidu da Zakon o radu omogućava ugovaranje nepunog radnog vremena i u kraćem trajanju od navedenog.
3. Zarada može biti umanjena po osnovu radnog učinka najviše do 20%, što predstavlja dodatno ograničenje za poslodavce.
4. U slučaju rešavanja viška zaposlenih, rezultati rada zaposlenih predviđeni su kao osnovni kriterijum za utvrđivanje prestanka potrebe za radom zaposlenog. Takođe, poslodavac je dužan da, na zahtev reprezentativnog sindikata, preispita program rešavanja viška zaposlenih, kao i odluku o određivanju zaposlenog za čijim radom prestaje potreba.
5. Minimalan iznos otpremnine prilikom odlaska u penziju regulisan je na drugačiji način nego Zakonom o radu, i iznosi najmanje tri prosečne zarade zaposlenog u momentu isplate, s tim da tako isplaćena otpremnina ne može biti niža od tri prosečne zarade po zaposlenom kod poslodavca u momentu isplate, odnosno od tri prosečne zarade u Republici.
6. Predviđeni su brojni dodatni osnovi za plaćeno odsustvo, kao i dodatni kriterijumi za uvećanje trajanja godišnjeg odmora; takođe, uvećanje zarade po pojedinim osnovima je veće od uvećanja predviđenog Zakonom o radu: za rad na dan praznika koji je neradni dan – 120% osnovne zarade; za rad nedeljom – 5% osnovne zarade; po osnovu vremena provedenog na radu osnovna zarada uvećava se za najmanje 0,5% za svaku punu godinu rada ostvarenu u radnom odnosu.
7. Minimalni iznos toplog obroka iznosi 20% minimalne zarade; regres za godišnji odmor isplaćuje se najmanje u visini minimalne zarade; terenski dodatak u visini 3% dnevno od prosečne mesečne zarade po zaposlenom u Republici; dnevnice za službeno putovanje u zemlji u iznosu od 5% prosečne zarade u Republici, itd.

8. Ovaj granski kolektivni ugovor predviđa i obavezu poslodavaca da na svoj teret kolektivno osiguraju zaposlene za slučaj smrti, povrede na radu, smanjenja ili gubitka radne sposobnosti. Međutim, još uvek nije jasno kako će se postupati u skladu sa ovom odredbom, koja je takođe bila sadržana i u Opštem kolektivnom ugovoru (OKU). Naime, imajući u vidu relevantne odredbe Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu i dosadašnje tumačenje ovog zakona od strane nadležnih organa, ova obaveza nije primenjiva sve dok ista ne bude regulisana posebnim zakonom.
9. Dnevnica za službeni put zavisi od dužine službenog puta (zaposleni ima pravo na pun iznos dnevnice ukoliko na službenom putu provede više od 12 časova, a polovinu dnevnice ukoliko na službenom putu provede više od 8 časova, a do 12 časova). Ako službeni put traje više dana, pored prava na punu dnevnicu za svakih 24 časa provedenih na putu, zaposleni za svaki novi započeti dan puta ima pravo i na (i) 50% dnevnice (pod uslovom da je u tom danu na putu proveo više od 4 a manje od 8 časova), odnosno na (ii) punu dnevnicu (pod uslovom da je u tom danu na putu proveo više od 8 časova).
5. Poslodavac je dužan da, najmanje dva puta godišnje, dostavlja reprezentativnom sindikatu kod poslodavca spisak sa imenima zaposlenih u prethodnom periodu, kao i da omogući reprezentativnom sindikatu uvid u ostvarivanje zakonske obaveze prijavljivanja zaposlenog na obavezno socijalno osiguranje. Ove obaveze mogu predstavljati značajno administrativno opterećenje za poslodavce koji zapošljavaju veliki broj zaposlenih.
6. U slučaju rešavanja viška zaposlenih, rezultati rada zaposlenih predviđeni su kao osnovni kriterijum za utvrđivanje prestanka potrebe za njihovim radom, dok je imovno stanje zaposlenih predviđeno kao dopunski kriterijum. Dodatno, određene su kategorije zaposlenih kojima radni odnos ne može prestati po osnovu viška jednostranom odlukom poslodavca (kao npr. zaposlenoj ženi sa detetom do dve godine).
7. Iznos otpremnine koju je poslodavac dužan da isplati zaposlenom za čijim radom je prestala potreba iznosi 1/3 prosečne bruto zarade zaposlenog u prethodna tri meseca (ili 1/3 prosečne bruto zarade kod poslodavca u prethodna tri meseca, odnosno 1/3 prosečne bruto zarade u Republici Srbiji u prethodna tri meseca, ako je to povoljnije za zaposlenog) za svaku punu godinu radnog staža, a koji iznos ne može biti niži od 50% prosečne zarade u Republici Srbiji.

Poseban – granski kolektivni ugovor za metalSKU industriju Srbije

1. Osnovna zarada izračunava se u skladu sa koeficijentom propisanim za određeno radno mesto, što je zastareo metod koji je poznavalo naše starije zakonodavstvo. Takođe, ovaj kolektivni ugovor ograničava period primene ugovorene osnovne zarade za najjednostavniji posao na šest meseci.
2. Zarada može biti umanjena po osnovu radnog učinka najviše do 20%, što predstavlja dodatno ograničenje za poslodavce.
3. Minimalno trajanje nepunog radnog vremena iznosi 4 časova dnevno. Ovakvo rešenje nepotrebno ograničava fleksibilnost prilikom ugovaranja rada sa nepunim radnim vremenom, imajući u vidu da Zakon o radu omogućava ugovaranje nepunog radnog vremena i u kraćem trajanju od navedenog.
4. Probni rad može biti ugovoren na period od najviše 3 meseca, što poslodavcu ostavlja znatno manje vremena da izvrši procenu rada zaposlenog nego što bi imao u skladu sa Zakonom o radu (koji ograničava probni rad na najviše 6 meseci).
8. Minimalan iznos otpremnine prilikom odlaska u penziju regulisan je na drugačiji način nego Zakonom o radu, i iznosi najmanje tri prosečne zarade zaposlenog u momentu isplate, s tim da tako isplaćena otpremnina ne može biti niža od tri prosečne zarade po zaposlenom kod poslodavca u momentu isplate, odnosno od tri prosečne zarade u Republici.
9. Predviđeni su brojni dodatni osnovi za plaćeno odsustvo, kao i dodatni kriterijumi za uvećanje trajanja godišnjeg odmora; takođe, uvećanje zarade po pojedinim osnovima je veće od uvećanja predviđenog Zakonom o radu: za rad na dan praznika koji je neradni dan – 120% osnovne zarade; za rad noću – 30% osnovne zarade; po osnovu vremena provedenog na radu osnovna zarada uvećava se za najmanje 0,5% za svaku punu godinu rada ostvarenu u radnom odnosu, i dr.
10. Minimalni iznos toplog obroka iznosi 15% prosečne mesečne zarade u Srbiji; regres za godišnji odmor

isplaćuje se najmanje u visini 75% prosečne mesečne zarade u Srbiji; dnevnice za službeno putovanje u zemlji u iznosu od 5% prosečne zarade u Srbiji, itd. Primena odredaba koje se odnose na regres za godišnji odmor i topli obrok odložena je do 30. septembra 2012. godine.

11. Trajanje procedure otkaza ugovora o radu zbog neostvarivanja rezultata rada, odnosno neposedovanja potrebnih znanja i sposobnosti je prilično dugo (potrebno je da zaposleni ne ostvaruje rezultate rada tokom perioda od 3 meseca), a obaveza obrazovanja posebne komisije za utvrđivanje rezultata rada čini ovu proceduru još kompleksnijom. Dodatno, ukoliko se utvrdi da zaposleni ne ostvaruje rezultate rada, poslodavac je dužan da zaposlenom ponuditi obavljanje drugog odgovarajućeg posla. Tek ukoliko takvog posla nema, poslodavac može zaposlenom da otkáže ugovor o radu po ovom osnovu.
12. Ovaj kolektivni ugovor uvodi otkazni rok od 30 dana u slučaju otkaza ugovora o radu od strane poslodavca, pri čemu nije jasno da li zaposleni imaju pravo na taj otkazni rok bez obzira otkazni osnov (što u određenim slučajevima može biti suprotnosti sa odredbama Zakona o radu).
13. Zaštita koju uživaju predstavnici zaposlenih produžena je na dve godine po prestanku funkcije (u odnosu na godinu dana po prestanku funkcije, u skladu sa Zakonom o radu).

Poseban kolektivni ugovor za građevinarstvo i industriju građevinskog materijala zaključen je na period od 2 godine, dok su Poseban kolektivni ugovor za hemiju i nemetale Srbije, kao i Poseban – granski kolektivni ugovor za metalsku industriju Srbije zaključeni na period od 3 godine.

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom

U pogledu pitanja koja se tiču primene Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom, na ovom mestu ističemo sledeće:

1. Problem za poslodavce predstavlja nedostatak kadrova, dok s druge strane postoje poslovne aktivnosti za čije obavljanje je praktično nemoguće zaposliti osobu sa invaliditetom (građevinske aktivnosti i sl.).

2. Iako postoje mogućnosti da se postojeći zaposleni podvrgnu proceni svoje radne sposobnosti, kako bi se smatrali osobama sa invaliditetom, u praksi je ta procedura vrlo kompleksna i administrativno teška, s obzirom da uključuje podnošenje brojnih dokumenata od strane zaposlenog, kao i angažovanje različitih državnih organa u toku jednog procesa, sa donekle preklapajućim nadležnostima (Nacionalna služba za zapošljavanje i Republički fond za penzijsko i invalidsko osiguranje).
3. U praksi poslodavci većinom optiraju za plaćanje državnim budžetu umesto zapošljavanja lica sa invaliditetom, uglavnom zbog toga što nemaju potrebu za dodatnom radnom snagom ili ne mogu da nađu adekvatne osobe sa invaliditetom za poslove koji su im potrebni.

Zakon o strancima

Postupak pribavljanja poslovnih viza i boravišnih dozvola je preterano komplikovan i oduzima dosta vremena. Osim vremena koje je potrebno za prikupljanje brojne dokumentacije za odobrenje boravišne dozvole, period čekanja od dana dostavljanja kompletne dokumentacije do izdavanja boravišne dozvole je jedan mesec. Ovaj period je previše dug, pošto za ovo vreme stranac ne može privremeno da uveze bilo šta od svojih stvari iz inostranstva, ne može da počne da radi itd.

Stranci koji se prijavljuju za radnu dozvolu kod NSZ nakon dobijanja boravišne dozvole, suočavaju se sa dodatnom birokratskom procedurom koja, između ostalog, zahteva podnošenje mišljenja koje je sama NSZ izdala ovim strancima, u toku procedure pribavljanja boravišne dozvole.

Zakon o zaštiti građana Savezne Republike Jugoslavije na radu u inostranstvu

Terminologija ovog zakona nije sasvim u skladu sa terminologijom Zakona o radu i drugih pozitivnih propisa.

Propisani postupak za angažovanje radnika iz Srbije u inostranstvu je zastareo, izuzetno glomazan, komplikovan, dugotrajan i u celini neprimeren zahtevima moderne tržišne ekonomije i ukidanju granica za tržište radne snage. Kao takav ima kontra efekat od onoga što mu je osnovni cilj – zaštita naših radnika na radu u inostranstvu. Takođe, bez sprovedene procedure – obaveštavanja nadležnog Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne politike o nameri slanja zaposlenog na rad u inostranstvo i njihove

konstatacije da su za to ispunjeni uslovi, ne može se obezbediti zdravstveno osiguranje za zaposlene koje važi u inostranstvu preko Fonda zdravstvenog osiguranja RS, u skladu sa propisima RS.

Iznajmljivanje radne snage

Praksa iznajmljivanja radne snage u kompanijama u Srbiji, iako se donekle toleriše u praksi, zbog nepostojanja formalne regulative može dovesti do određenih problema za poslodavce koji koriste ovaj institut. Naime, postoji mogućnost kažnjavanja ovih poslodavaca zbog činjenice da lica koja rade kao iznajmljena radna snaga nemaju nikakav ugovor sa ovim poslodavcima. Takođe, postoji rizik (u određenim slučajevima evidentan u praksi) da iznajmljeni radnici tvrde da su praktično zaposleni kod kompanije gde vrše radne aktivnosti, iako nemaju nikakav ugovor sa ovom kompanijom – ovo najčešće u slučajevima kada su otpušteni zbog prestanka poslovne saradnje između agencije za iznajmljivanje radne snage i kompanije koja koristi njihove usluge.

Smenski rad

Za razliku od konvencija MOR-a i UN-a, koje ne prepoznaju smenski rad, već samo rad noću, kao naročito težak oblik rada koji zavređuje određene povlastice, Zakon o radu predviđa i smenski rad i rad noću kao osnov za isplatu uvećane zarade.

Međutim, postojeći zakonodavni okvir je oskudan, nepotpun i neprecizan, budući da Zakon o radu čak i ne definiše osnovni pojam i karakteristike smenskog rada, što je u praksi izvor značajnih problema.

Naime, u odsustvu precizne regulative, definicija smenskog rada i slučajevi koji daju zaposlenima pravo na uvećanu zaradu su predmet različitih tumačenja nadležnih sudova i Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne politike. Ovi nadležni organi su skloni da proširuju polje primene smenskog rada, smatrajući smenskim svaki rad

kod koga postoji razlika u početku i završetku radnog vremena i priznajući pravo na uvećanu zaradu po osnovu ovako shvaćenog smenskog rada uvek, izuzev ukoliko je opštim aktom kod poslodavca ili ugovorima o radu eksplicitno stipulisano da zaposleni obavlja rad u smenama, te da je uvećanje zarade po osnovu rada u smenama uračunato u ugovoreni iznos osnovne zarade, što su formulacije koje u privredi Republike Srbije skoro da ne egzistiraju.

Kako Zakon o radu predviđa uvećanje zarade po osnovu rada u smenama od 26%, kao i dodatno uvećanje po osnovu rada noću od 26%, ovo predstavlja nepodnošljivo opterećenje za veliku većinu poslodavaca u Republici Srbiji.

U praksi, za većinu poslova koji po svojoj prirodi uključuju regularnu i stalnu promenu smena, rad u smenama se podrazumeva i stoga je uključen u osnovnu zaradu. Obaveza da se ovo eksplicitno navede u opštem aktu ili ugovoru o radu je stoga nepotrebna.

Takođe, Zakon o radu ne reguliše slučajeve povremenog smenskog rada (kada se rad obično odvija u jednoj smeni, a samo povremeno, kada to zahteva potreba procesa rada, u dve ili tri smene), niti daje smernice o načinu utvrđivanja osnovice za uvećanje zarade od 26%.

Budući da definicija i specifičnost smenskog rada zavise pre svega od privredne grane u kojoj se odvija, a imajući u vidu da je organizacija rada u isključivoj nadležnosti poslodavca, čini se prikladnijim da se regulisanje smenskog rada reguliše u opštem aktu, umesto da se propisuju uniformna pravila u zakonu.

U svakom slučaju, ukoliko je ovo pitanje regulisano zakonom, neophodno je definisati smenski rad i jasno postaviti osnovne uslove za isplatu uvećane zarade, kako bi se predupredila mogućnost proizvoljnih tumačenja.

PREPORUKE SAVETA

S obzirom da se propisi navedeni u prethodnom tekstu smatraju naročito važnim za privlačenje i održavanje stranih ulaganja, Savet je u prethodnom periodu davao i još uvek ima nekoliko predloga kako da se unapredi situacija. U vezi sa ovim, i dalje ostajemo pri predlozima u vezi sa radnopravnim odnosima koji su izneti u prethodnom izdanju Bele knjige, dok ovde elaboriramo i ponavljamo samo najbitnije preporuke za unapređenje postojećeg pravnog okvira i prakse:

Zakon o radu

- Većina međunarodnih kompanija ima sistem obračuna zarada koji primenjuje svuda u svetu. Primoravanje ovih kompanija da prihvate u potpunosti drugačiji sistem samo za Srbiju, stvara dodatnu barijeru stranom ulaganju i uvećava troškove investiranja. Primera radi, predlažemo da se radni učinak izuzme kao obavezan deo zarade i da se predvidi kao mogućnost. S tim u vezi, sloboda dogovora zaposlenih i poslodavca o strukturi zarade i dodatnih pogodnosti i uspostavljanje sistema zarada koji će stimulirati rad zaposlenih je osnov tržišnog funkcionisanja tržišta rada;
- Predlažemo da naknada zarade za vreme odsustva sa rada bude jednaka iznosu osnovne zarade uvećane po osnovu minulog rada;
- Papirologija koja se odnosi na zaposlenje trebalo bi da bude pojednostavljena uvođenjem elektronske dostave dokumenata i elektronskih baza podataka i primenom pravila elektronskog potpisa. U vezi sa tim stav 5 člana 122 zakona (koji obavezuje da zaposleni potpiše pismenu potvrdu o isplati svake zarade) trebalo bi izbrisati;
- Zaposleni koji su zaštićeni od otkaza po osnovu tehnološkog viška trebalo bi da imaju pravo da daju saglasnost na takav način otkaza, i da u tom slučaju imaju pravo na beneficije za slučaj nezaposlenosti;
- Predvideti da aneks ugovora o radu može biti zaključen i van slučajeva predviđenih u članu 171, na osnovu sporazuma poslodavca i zaposlenog;
- Predlažemo da se zakonom predviđeni vremenski limit trajanja ugovora o radu na određeno vreme produži sa 12 meseci na 36 meseci. Dodatno, predlažemo da zaključenje ove vrste ugovora o radu ne zavisi od postojanja bilo kakvih prethodnih uslova (npr. rad na određenom projektu, povećanje obima posla koji traje određeno vreme, sezonski poslovi, itd.) – a što je u ovom momentu slučaj. Predlažemo ukidanje takvih uslova kako bi ugovorne strane imale slobodu da zaključe ovu vrstu ugovora kada god nađu da je to odgovarajuće;
- Trenutno predviđeni minimum korišćenja godišnjeg odmora od 3 radne nedelje u toku kalendarske godine (ukoliko se isti koristi u delovima) potrebno je izmeniti odnosno uskladiti sa Konvencijom MOR br. 132. U istom duhu, predlažemo i da se predvidi mogućnost drugačijeg sporazuma između poslodavca i zaposlenog;
- Od izuzetne je važnosti da se u potpunosti izmeni način obračuna otpremnine na način što bi se visina otpremnine u slučaju proglašenja zaposlenog za tehnološki višak od strane poslodavca bazirala isključivo na godinama rada zaposlenog kod tog konkretnog poslodavca, a da u krajnjem slučaju ostatak iznosa otpremnine (i to za preostali broj godina rada u radnom odnosu kod prethodnih poslodavaca) snosi država, ili NSZ, o svom trošku;
- Predlažemo da se utvrdi rok od jednog meseca za trajanje mere udaljenja iz stava 2 člana 170 postojećeg Zakona o radu;
- Obzirom da je privremeno udaljenje zaposlenog sa rada predviđeno kao jedina "disciplinska" mera koju predviđa Zakon o radu, a da je odbijanje dela zarade ne samo delotvorna disciplinska mera već i kao takva predviđena zakonima pojedinih okolnih zemalja, predlažemo da odbijanje dela zarade bude eksplicitno navedeno u Zakonu o radu kao moguća disciplinska mera, i da njena visina ne prelazi 20% ugovorene osnovne mesečne zarade zaposlenog;
- Predlažemo da se poslodavcu omogući pravo da zaposlenog privremeno (do 30 radnih dana) premesti na drugi odgovarajući posao (kod istog poslodavca) bez obaveze zaključivanja aneksa ugovora o radu (u slučaju npr. potrebe izvršenja posla zaposlenog koji je na godišnjem odmoru, kraćem bolovanju i sl.) - kada to zahteva potreba procesa rada kod poslodavca;

- Mogućnosti uvođenja prekovremenog rada bi trebalo da budu proširene tj. ne bi trebalo da budu vezane samo za iznenadne i neočekivane okolnosti. Poslodavac i zaposleni bi trebalo da imaju slobodu da se dogovore o povodu i svrsi prekovremenog rada. Poslodavci bi trebalo da imaju pravo da ugovore menadžersku naknadu koja bi obuhvatala i naknadu za prekovremeni rad menadžera u kompaniji.

Posebni kolektivni ugovori

- Prošireno dejstvo posebnih kolektivnih ugovora treba da bude stavljeno van snage iz razloga koji su prethodno navedeni, a odredbe zakona o proširenom dejstvu kolektivnih ugovora izmenjene odnosno u celosti ukinute. U suprotnom, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike trebalo bi da obezbedi restriktivniju proveru usklađenosti posebnih kolektivnih ugovora sa Zakonom o radu, pre nego što uvede prošireno dejstvo na sve poslodavce koji obavljaju ove delatnosti. Ovo poslednje ni pod kojim uslovima ne znači da se poslodavci – članovi Saveta slažu sa proširenim dejstvom posebnih kolektivnih ugovora.

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom

- Ovaj zakon bi trebalo da se terminološki uskladi sa posebnim zakonima iz ove oblasti;
- Procena radnih sposobnosti i izdavanje rešenja o procenjenoj radnoj sposobnosti trebalo bi da se vrše od strane istog organa radi skraćivanja procedure. Predložili bismo dodeljivanje vršenja ove procedure drugom nadležnom organu, a ne PIO, s obzirom na značajan obim posla koji PIO već obavlja. Takođe, lista dokumenata koje zahtevaju nadležni organi od zaposlenih bi trebalo da bude razumno skraćena;
- Verujemo da bi efikasniji način za postizanje većeg stepena zaposlenosti osoba sa invaliditetom bio stimulisanje poslodavaca da zapošljavaju ove osobe putem određenih podsticajnih mera pre nego kažnjavanje poslodavaca zbog neusaglašavanja. Dodatno, postoje poslovne aktivnosti za čije obavljanje je praktično nemoguće zaposliti osobu sa invaliditetom (građevinske aktivnosti i sl.);
- Ovaj Zakon ti trebalo da omogući i poslodavcima da iniciraju proceduru za utvrđivanje invaliditeta trenutnih zaposlenih, a ne da ova mogućnost bude ostavljena samo zaposlenima;
- Već zaposlena lica sa invaliditetom pre donošenja ovog Zakona bi trebalo da se automatski ubrajaju u kvotu.

Zakon o strancima

- Postupak pribavljanja poslovnih viza i boravišne dozvole je preterano komplikovan i oduzima previše vremena. Potrebno je povećati praktičnu primenjivost ovog zakona npr. skraćivanjem vremenskog perioda za izdavanje boravišne dozvole, smanjenjem broja dokumenata koji se zahtevaju u toku procedure izdavanja boravišne i radne dozvole itd.

Zaštita građana Savezne Republike Jugoslavije na radu u inostranstvu

- Zakon bi trebalo osavremeniti, za početak promeniti mu naziv, uskladiti sa terminologijom Zakona o radu i drugih relevantnih propisa i pre svega prilagoditi novim uslovima poslovanja, kada su otvorene mogućnosti da domaće kompanije obave niz poslova u inostranstvu preko svojih zaposlenih. Dodatno, trebalo bi omogućiti brzu pokretljivost radne snage uz smanjenje administrativnih prepreka odnosno nepotrebno dugih procedura;
- Alternativno, staviti ovaj zakon van snage, a osnovne stvari vezane za zaštitu radnika iz Srbije na radu u inostranstvu regulisati Zakonom o radu.

Iznajmljivanje radne snage

- Koncept iznajmljivanja radne snage trebalo bi da bude regulisan posebnim propisom ili eventualno najavljenim

izmenama Zakona o radu, koji bi trebalo da urede sva važna pitanja (odnos poslodavca i pojedinca, poslodavca i korisnika usluga, zaposlenog i korisnika usluga, bezbednost i zdravlje na radu itd.);

- Koncept iznajmljivanja radne snage trebalo bi da bude regulisan na način da sam odnos koji se uspostavlja između iznajmljenog radnika i korisnika iznajmljene radne snage ne dovede do nastanka radnog odnosa;
- Uslovi za izdavanje dozvole za rad kao i sadržine opštih uslova poslovanja agencije za iznajmljivanje radne snage (uključujući u to i naknadu za izdavanje dozvole za rad agencije za iznajmljivanje radne snage) bi takođe trebalo da budu regulisani zakonom. Na ovaj način, zakon bi stvorio pravnu sigurnost kojom se isključuje bilo kakvo diskreciono odlučivanje (npr. ministarstva) povodom ovih važnih pitanja.

Smenski rad

- Predlog je da se smenski rad kao osnov za uvećanje zarade u potpunosti izbaci iz Zakona, te da se ovo pitanje reguliše u celini opštim aktom poslodavca;
- Alternativno rešenje je da se Zakonom propišu dispozitivne norme koje bi se primenjivale samo u slučaju da opšti akt ne reguliše smenski rad. Uvećanje zarade bi bilo ograničeno na način da smenski rad ne može predstavljati osnov za uvećanje zarade za poslove koji po svojoj prirodi obuhvataju regularnu i stalnu promenu smena i kod kojih se smenski rad podrazumeva kao uslov rada i stoga je uključen u osnovnu zaradu. U skladu sa navedenim, uvećana zarada bi bila isplaćena u određenom procentu samo u slučajevima povremenog smenskog rada, u kom slučaju bi samo časovi rada u drugoj smeni predstavljali osnov za obračun uvećane zarade.

Zakon o sprečavanju zlostavljanja na radu

Razmotriti mogućnost izmene člana 31 Zakona. Naime, teret dokazivanja u sudskom postupku je na poslodavcu što značajno narušava koncept jednakosti parničnih stranaka. Takođe, jedan od osnovnih pravnih principa je da je teret dokazivanja na onome ko tvrdi da ima neko pravo, a ne na tuženom.

LJUDSKI KAPITAL

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Trebalo bi nastaviti sa merama koje stimulišu otvaranje novih radnih mesta.	2009			✓
Obrazovni sistem treba dalje unapređivati. Za to je suštinski važno uspostaviti redovan kontakt između Saveta i Vlade, Ministarstava obrazovanja i omladine i sporta, kao i sa univerzitetima. Savet i poslovna zajednica u Srbiji su spremni da pruže podršku i stave na raspolaganje svoju stručnost.	2008			✓
Nastaviti sa zajedničkim proaktivnim angažovanjem Saveta i Ministarstva dijaspore, kako bi se motivisali visoko-obrazovani ljudi da se vrate u Srbiju.	2008			✓
Unapređenje radne snage predstavlja ključnu komponentu za ekonomsku konkurentnost, u tom smislu moramo stalno promovisati razvoj ljudskih resursa kao glavnog pokretača razvoja društva i države.	2010			✓

STANJE

Svetska ekonomska kriza je nastavila svoj uticaj u velikoj meri na tržište radne snage i u 2011. godini. Smanjena ekonomska aktivnost i potrošnja u svetu donele su smanjenje izvoza i ekonomske aktivnosti u Srbiji, a smanjenje dohoda stanovništva Srbije pad tražnje za domaćom i uvoznom robom. Takve tendencije u realnom sektoru neminovno dovode do smanjenja tražnje za radnom snagom, kao veličine koja je izvedena baš iz ekonomske aktivnosti. Smanjenje tražnje vodi u tržišnoj ekonomiji ili padu zaposlenosti, ili smanjenju zarada, ili smanjenju broja časova rada ili njihovoj kombinaciji.

Stopa nezaposlenosti u Srbiji u 2012. godine je 25,5 % prema Republičkom zavodu za statistiku i taj procenat je bio veći za 3,3 % nego u avgustu 2011. godini., što pokazuje da se tendencija porasta stope nezaposlenosti i dalje nastavlja.

Tržište rada u Srbiji pokazuje isti trend kao i ostatak ekonomije- trend smanjenja. Takva tendencija je nastavljena i u 2011. godini, da bi se smanjili troškovi poslovanja, a time i smanjenje radne snage. Mnoge kompanije su se odlučile da smanje broj zaposlenih kako bi redukovale svoje troškove. Vlada pokušava da balansira između rastućeg budžetskog deficita i potreba privrede za uvođenjem novih poreskih olakšica kako bi se usporio proces smanjenja broja zaposlenih.

U takvim okolnostima, za razliku od prethodnih godina, ali samo zbog smanjenje potražnje na tržištu rada, bilo je lakše doći do visoko kvalifikovane radne snage, naročito do tek svršenih studenata.

U vremenu ekonomske krize ljudski kapital postaje sve važniji. Iako je potražnja na tržištu rada smanjena, i samim tim ima manje mogućnosti za pronalaženje zaposlenja, profesionalci iz ljudskih resursa se više nego ikad fokusiraju na zadržavanju najposposobnijih zaposlenih u kompanijama, pošto su oni ključni za prevazilaženje kriznog perioda. Zbog toga se uspešne kompanije trude još više da odbrane svoje najposposobnije ljude, te je stoga na tržištu rada zbog toga i dalje veoma teško pronaći kandidate koji su potpuno spremni da preuzmu strateški važne pozicije.

Vidljive su određene promene u obrazovnom sistemu. Većina univerziteta je svesna da se nalaze na veoma konkurentnom tržištu. Oni su počeli da se menjaju, kako bi se na tom tržištu pozicionirali bolje od konkurencije. U Srbiji je počela primena Bolonjskog procesa, koji će sigurno dove-

sti do poboljšanja u obrazovnom sistemu. Međutim, i dalje nema mnogo fakulteta koji su u stanju da svojim studentima pruže znanja upotrebljiva u praksi, zbog čega su kompanije prinuđene da ulažu značajna sredstva u edukaciju i treninge tek zaposlenih mladih diplomaca.

POBOLJŠANJA

Vlada republike Srbije i resorna ministarstva su preduzeli niz mera u kriznim vremenima. Vlada je u oktobru 2011. godine usvojila Nacionalni akcioni plan zapošljavanja za 2012. godinu koji predstavlja instrument sprovođenja aktivne politike. Ovim planom zapošljavanja definišu se ciljevi i prioriteti politike zapošljavanja i utvrđuju programi i mere koji će se realizovati kako bio se dostigli postavljeni ciljevi i omogućilo održivo povećanje zaposlenosti.

Ministarstva nauke je dalo veliki doprinos u 2011. godini u pravcu otvaranja mogućnosti i programa koji obuhvata, pored ostalog, usavršavanje kadrova za naučnoistraživački rad. Aktivnosti se realizuju kroz više programa za razvoj naučnoistraživačkog odsoblja. Mladi ljudi koji su nadareni za naučno istraživanje, podstaknuti su od strane Ministarstva nauke. Ministarstvo obezbeđuje školarine, usmerava ih i podstiče da završe osnovne studije i takođe osigurava njihovo učešće u projektima Ministarstva i/ili ih uvodi u naučno istraživanje. Uključivanje mladih istraživača – učenika radi se implementacijom istraživačkih tema na univerzitetima i institutima, sa stalnom podrškom mentora, kao i kroz mnoge druge oblike profesionalnog razvoja.

Budući da istraživanja pokazuju da je jedan od ključnih problema nezaposlenosti u Srbiji nizak nivo obrazovanosti ljudi te da je u tom smislu potrebno unaprediti obrazovanje cele populacije, od velikog značaja su i aktivnosti Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja. Ovo Ministarstvo tokom 2012. godine, kao tokom 2011. godine, daje veliki doprinos u razvoju naučnih kadrova. Aktivnosti su naročito usmereno ka podsticanju mladih za naučno istraživanje. U tom smislu Ministarstvo sufinansira različite programske aktivnosti, stipendira studente i donosi različite programe i akte kao što su : Program usavršavanja kadrova za naučno-istraživački rad za period 2012- 2015 godinu, Program podsticanja i stipendiranja mladih i nadarenih za naučnoistraživački rad za period 2012 – 2015. godine i dr.

Ministartvo rada i socijalne politike, u sklopu normativnih aktivnosti, tokom 2011. godine, obrazovalo je radnu grupu za pripremu i dopunu Zakona o radu. U pripremi

ovog zakona nastojalo se u najvećoj mogućoj meri postići saglasnost socijalnih partnera, kako bi se očuvala postojeća radna mesta, a da se ne uvode nova finansijska opterećenja za poslodavca koja bi pogoršala njihov status a time i ugrozila status zaposlenih. Krajem oktobra 2011. godine Socijano-ekonomskom savetu Republike Srbije dostavljena je radna verzija Nacrta Zakona o izmenama i dopunama Zakona o radu.

Tokom 2012. godine Ministarstvo rada je nastavilo sa aktivnostima kojima unapređuje položaj osoba sa invaliditetom kroz različite projekte. Takođe, niz aktivnosti i projekata je usmereno i ka ekonomskom osnaživanju žena.

PREOSTALI PROBLEMI

Zbog uticaja ekonomske krize možemo očekivati da dođe do povećanja sivog tržišta radne snage. Pošto postoji određen broj preduzeća koje ne ispunjavaju svoje obaveze prema državi, Vlada povremeno najavljuje nove poreze na zarade sa ciljem pokrivanja budžetskog deficita. Ova mera bi pogodila upravo one zaposlene čija preduzeća redovno izmiruju svoje obaveze i prema njima i prema državi. Ume-

sto da njima nameće dodatne obaveze, bilo bi efikasnije da se povećaju aktivnosti Inspekcije rada na terenu, čime bi se umanjilo crno i sivo tržište rada.

Obrazovni sistem još treba da se unapredi i bolje poveže sa poslovnom zajednicom. Na taj način bi se smanjio jaz između obrazovanja i potreba poslodavaca, a imidž Srbije kao poželjne investicione lokacije bi bio poboljšán.

Potrebno je istaći i negativne demografske trendove. Stanovništvo u Srbiji sve više stari, ove godine je Srbija rangirana kao 6. među zemljama sa najstarijim stanovništvom u svetu. Takođe, stanovništvo se sve više grupiše u severnim delovima zemlje. Vlada je prepoznala ove trendove, ali situacija se nije poboljšala. Ovakvo stanje će dodatno uticati na smanjenje šansi određenih delova Srbije da privuku nove strane investicije.

Razvoj ljudskog kapitala je jedan od najvažnijih zadataka, koji ima veoma veliki uticaj na napredak zemlje, i njemu bi zbog toga trebalo da budu posvećene sve zainteresovane strane. Odluka neke kompanije da investira u određenoj zemlji vođena je kvalitetom i strukturom radne snage na tržištu.

PREPORUKE SAVETA

- Trebalo bi nastaviti sa merama koje stimulišu otvaranje novih radnih mesta;
- Obrazovni sistem treba dalje unapređivati. Za to je suštinski važno uspostaviti redovan kontakt između Saveta i Vlade, Ministarstava obrazovanja i omladine i sporta, kao i sa univerzitetima. Savet i poslovna zajednica u Srbiji su spremni da pruže podršku i stave na raspolaganje svoju stručnost;
- Nastaviti sa zajedničkim proaktivnim angažovanjem Saveta i Vlade, kako bi se motivisali visoko-obrazovani ljudi da se vrate u Srbiju;
- Unapređenje radne snage predstavlja ključnu komponentu za ekonomsku konkurentnost, u tom smislu moramo stalno promovisati razvoj ljudskih resursa kao glavnog pokretača razvoja društva i države

PRAVNI OKVIR

Kao i što je spomenuto u prethodnim izdanjima, u poslednjih nekoliko godina Srbija se suočava sa izazovom stvaranja koherentnog i efektnog pravnog sistema, i stvaranja institucija takvog kapaciteta da one predstavljaju jaku podršku u predstojećem procesu učlanjenja u EU. U tom pogledu, tokom 2011 i 2012, srpski parlament je usvojio brojne zakone koji zadovoljavaju evropske i međunarodne standarde. Ipak, neki drugi sistemski zakoni i podzakonski akti tek treba da se donesu. Što se tiče kapaciteta samih institucija, iako su određenja poboljšanja jasno vidljiva, nedostatak istog kod javne uprave i sudstva i njihova dalja specijalizacija ostaju jedan od glavnih problema.

U izdanju Bele Knjige za 2012 mi smo se, a iz ugla stranih investitora, dotakli najbitnijih događaja i problema koji su i dalje aktuelni i koji tek treba da se reše. U mnogim slučajevima navedeni zaključci su potpuno odgovarajući, odnosno i dalje mnogi sistemski zakoni i podzakonski akti nedostaju. Takođe, poboljšanje efikasnosti institucija i pravne sigurnosti mora i dalje da se nastavi.

Na primer, u oblastima građanskog i privrednog prava određena poboljšanja su vidljiva, ali stvarni efekti istih tek treba da se potvrde i u praksi. Naime, Zakon o izvršenju i obezbođenju i Zakon o javnom beležništvu (Zakon o Notarima) u principu podstiču pravnu sigurnost i efikasnost tako što alociraju određene dužnosti sudova na privatne izvršitelje i notare. Pored toga, u cilju sprečavanja daljih zloupotreba od strane samih stranaka u sporu, primena novog Zakona o parničnom postupku uvodi obećavajuća poboljšanja, a koja se tiču pozivanja i obaveštavanja stranaka i ostalih učesnika u procesu. Ovi noviteti se odnose i na mogućnost elektronske komunikacije između stranaka i suda, a što je sve u skladu sa specijalnim zakonom. Što se tiče Zakona o stečaju, pitanja koja su bila

postavljena u prethodnom izdanju i dalje ostaju otvorena. Ovde možemo samo dodati probleme koje smo primetili u samoj primeni ovog zakona kao što je pitanje dvostrukog tretmana od strane suda u slučajevima kada plan reorganizacije nije ispunjen. Takođe, po našem mišljenju, da bi se arbitraža dalje promovisala kao alternativni način rešavanja sporova, potrebno je usvojiti izmene Zakona o arbitraži i to takve da budu u saglasnosti sa UNCITRAL-ovim pravilima iz 2006.

Bitan deo koji obrađuje Bela Knjiga se odnosi na zakone koji su značajni kako javnom tako i privatnom sektoru. Ti zakoni su Zakon o privrednim društvima, Zakon o tržištu kapitala, Zakon o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama i Zakon o javnim nabavkama, Zakon o energetici. Zakon o privrednim društvima je kapitalan i može se reći veoma kompleksan zakon. Efekti i rezultat praktične primene novih rešenja iz ovog zakone tek treba da se vide. Iako je još uvek rano da se ocenjuju efekti primene ovog zakona neki nedostaci se već sada primećuju. Što se tiče tržišta kapitala naše preporuke se, između ostalih, odnose na dalje korake same Vlade, odnosno, Vlada treba da preduzme dalje korake kako bi se povećala aktivnost na samom tržištu kapitala u Srbiji, a koje bi uključivale motivisanje stranih investitora da izdaju obveznice u RSD i iniciranje početnih i dovoljno velikih inicijalnih javnih ponuda akcija. Zakonski okvir javno-privatnog partnerstva i koncesija kao i javnih nabavki treba dalje poboljšati. Takođe, kako je Zakon o energetici implementiran sa trenutno važećim podzakonskim aktima, usvajanje novih podzakonskih akata bi trebalo da je jedan od prioriteta zakonodavne aktivnosti u budućnosti.

Da zaključimo, prioritet Vlade bi trebalo da bude poboljšanje pravnog i institucionalnog okvira kako se postigla vladavina prava i stabilni ekonomski rast.

ZAKON O PRIVREDNIM DRUŠTVIMA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Pravni režim za ortačka društva treba izmeniti kako bi se omogućila ograničena odgovornost ortaka u ortačkom društvu.	2010			✓
Odredbe Novog zakona o privrednim društvima koje se odnose na ograničenja ovlašćenja zastupnika treba uskladiti sa odredbama Zakona o obligacionim odnosima.	2011			✓

STANJE

Novi Zakon o privrednim društvima

Novi Zakon o privrednim društvima (u daljem tekstu: „novi Zakon o privrednim društvima”), usvojen u 2011. godini, stupio je na snagu 1. februara 2012. godine. Novi Zakon o privrednim društvima je usvojen u cilju prevazilaženja određenih nedostataka prethodnog Zakona o privrednim društvima (u daljem tekstu: „prethodni Zakon o privrednim društvima”) koji su uočeni tokom petogodišnje primene navedenog Zakona. Iako reguliše istu materiju, novi Zakon o privrednim društvima predstavlja potpuno novi propis koji ne samo da uvodi nekoliko novina u srpski pravni sistem, već takođe reguliše postojeće pravne institute na detaljniji i jasniji način otklanjajući određene pravne nejasnoće iz prethodnog Zakona o privrednim društvima. Međutim, budući da se radi o kapitalnom i krajnje kompleksnom propisu, efekti i rezultati praktične primene novouvedenih koncepata će se tek videti, i još uvek je suviše rano da se da ocena o efektima primene Novog Zakona o privrednim društvima, mada su problemi već uočeni.

Pored regulisanja određenih pitanja koja su važna za poslovanje privrednih subjekata, novi Zakon o privrednim društvima takođe reguliše pravni status privrednih društava, osnivanje, upravljanje, statusne promene i promene pravne forme, kao i prestanak društava. Ovaj zakon se primenjuje na društva sa ograničenom odgovornošću (u daljem tekstu: „d.o.o.”), akcionarska društva (u daljem tekstu: „a.d.”), ogranke i predstavništva, kao i na druge oblike poslovanja (npr. preduzetnike, poslovna udruženja i ortačkih društava).

Novi Zakon o privrednim društvima je u međuvremenu menjan. Izmene se odnose uglavnom na tehničke ispravke. Takođe, određene ključne izmene su urađene po pitanju odredaba koje regulišu negativni kapital, koje su izbrisane, nakon više kritika od strane javnosti. U nastavku su opisane neke od ključnih izmena.

Novine – uopšteno

Osnivačka akta

Kao što je regulisano i prethodnim Zakonom o privrednim društvima, Osnivački akt može biti ili u obliku odluke o osnivanju (u jednočlanim društvima) ili u obliku ugovora o osnivanju (u višečlanim društvima). Kao i ranije, Osnivački akt mora biti overen.

Međutim, za razliku od pravila iz prethodnog Zakona o privrednim društvima, koji zahteva overavanje svih izmena Osnivačkog akta u društvu sa ograničenom odgovornošću (d.o.o.), novi Zakon o privrednim društvima predviđa mogućnost da se članovi d.o.o. odreknu ovog zahteva. Što se akcionarskog društva (a.d.) tiče, novi Zakon o privrednim društvima izričito zabranjuje izmene Osnivačkog akta a.d., jer smatra da je takav akt - akt konstituisanja, dok su sva pravila korporativnog upravljanja u a.d. sadržana u Statutu.

Ništavost Osnivačkog akta

Novi Zakon o privrednim društvima uvodi koncept ništavosti Osnivačkog akta, umesto dosadašnjeg koncepta ništavosti registracije osnivanja privrednog društva (koja ništavost je još uvek predviđena Zakonom o registraciji privrednih subjekata). S tim u skladu, Osnivački akt može biti proglašen ništavim ukoliko: (a) nije sačinjen u propisanoj pravnoj formi; (b) poslovna delatnost navedena u aktu je u suprotnosti sa prinudnim propisima ili javnim poretom; (c) ne sadrži poslovno ime, iznos uloga svakog člana, osnovni kapital društva i pretežnu delatnost društva; ili (d) svi potpisnici Osnivačkog akta nemaju pravnu i poslovnu sposobnost. Ništavost Osnivačkog akta predstavlja osnov za prinudnu likvidaciju društva.

Adresa za prijem pošte

Novi Zakon o privrednim društvima predviđa mogućnost za društva da imaju, osim registrovanog sedišta, i posebnu adresu za prijem pošte koja će takođe biti registrovana pri Registru privrednih subjekata Agencije za privredne regi-

stre. Takođe, posebna pravila su predviđena i za dostavljanje dokumenata privrednim društvima i članovima.

Zastupnici društva

Odredbe o zastupnicima društva su promenjene tako da privredno društvo sada može zastupati i pravno lice (a ne samo fizička lica) – i to samo drugo društvo registrovano u Srbiji. Dalje, postojeće nejasnoće u pogledu imenovanja i ovlašćenja prokuriste su razjašnjene tako da je sada propisano da prokuristu imenuje skupština društva, osim ukoliko je drugačije predviđeno Osnivačkim aktom ili Statutom. U tom smislu, najvažnija novina je da se ovlašćenja prokuriste mogu ograničiti u vidu zajedničkog potpisa sa drugim zastupnikom. Takođe, novi Zakon o privrednim društvima predviđa rešenja za situacije kada privredno društvo ostane bez pravnog zastupnika.

Osnovni kapital

Odredbe o osnovnom kapitalu su značajnije izmenjene. Najvažnija novina je da se osnovni kapital izražava u dinarima, što doprinosi rešenju problematičnih pitanja do kojih dolazi kada je osnovni kapital društva izražen u različitim valutama (npr. kapital je u finansijskim izveštajima izražen u dinarima dok je u Registru privrednih subjekata izražen u evrima).

Minimalni osnovni i registrovani kapital za d.o.o. je smanjen na 100 dinara, dok je za a.d. povećan na 3 miliona dinara. Takođe, d.o.o. će sada moći da se registruje pri Registru privrednih subjekata i pre nego što osnovni kapital bude uplaćen, pojednostavljujući proceduru osnivanja. Nenovčani ulazi u d.o.o. ne mogu više biti u "radu i uslugama".

Korporativno upravljanje

Važne izmene su takođe napravljene i u pogledu strukture korporativnog upravljanja. Tako, i d.o.o. i a.d. mogu da izaberu između jednodomne strukture (skupština društva i jedan ili više direktora) ili dvodomne strukture (skupština, nadzorni odbor i jedan ili više direktora).

Kapital ispod minimalnog osnovnog kapitala

Novi Zakon o privrednim društvima, sa izmenama, ukinuo je obavezu društva (i d.o.o. i a.d.) da smanji svoj osnovni kapital u slučaju da neto imovina društva postane manja od vrednosti osnovnog kapitala (negativni kapital). Ova izmena je učinjena zbog bojazni da bi u današnjoj ekonomskoj situaciji, odredbe o negativnom kapitalu mogle dovesti do prinudne likvidacije većeg broja srpskih privrednih društava.

Upotreba pečata

Društva više nisu u obavezi da stavljaju pečat na dokumenta u komunikaciji sa trećim licima, osim ako zakonom nije drugačije propisano.

Finansijska podrška

Zabrana davanja finansijske podrške je dodatno pojačana, pa je tako predviđeno da je bilo koja transakcija te prirode ništava, i da i društvo i odgovorna lica u društvu mogu u tom pogledu biti odgovorna za privredni prestup. Smatramo da je ovo prestroga sankcija za davanje finansijske podrške, obzirom da može dovesti do destimulisanja akvizicija u Srbiji i da nije u skladu sa rešenjima koja postoje u određenim pravnim sistemima u zapadnoj Evropi.

Raspoglanje imovinom velike vrednosti

Dok u prethodnom zakonu o privrednim društvima postoji pravna praznina u pogledu posledica kršenja odredaba o proceduri koju treba sprovesti prilikom raspoglanja imovinom velike vrednosti, novi Zakon o privrednim društvima daje jasne odgovore. Tako manjinski član koji ima udeo od najmanje 5% može tužbom da traži poništaj pravnog posla na osnovu kog se raspolagalo imovinom velike vrednosti, s tim da takav pravni posao neće biti poništen ukoliko druga strana nije znala ili nije mogla da zna da predmetno raspolaganje predstavlja kršenje propisanih pravnih procedura.

Prava nesaglasnih članova/akcionara

Novi Zakon o privrednim društvima predviđa pravo nesaglasnog člana/akcionara da zahteva da društvo otkupi njegov udeo/akcije u slučaju neslaganja oko nekih važnih odluka koje je usvojila skupština. Međutim, novi Zakon o privrednim društvima je takođe predvideo drugačiji metod procene, tj. vrednost udela/akcija će biti određena kao najveća od sledećih vrednosti: (i) knjigovodstvena vrednost, (ii) tržišna vrednost, ili (iii) vrednost koju odredi ovlašćeni procenjivač.

Glavne novine koje se odnose na d.o.o.

Broj članova

Više ne postoji limit u pogledu broja članova u d.o.o.

Pravo preče kupovine

Odredbe o pravu preče kupovine drugih članova prilikom prodaje udela nisu više obavezne i pravo preče kupovine se može isključiti Osnivačkim aktom d.o.o. (naglašavamo takođe da samo društvo više nema pravo preče kupovine).

Dodatne uplate

Mogućnost da članovi vrše "dodatne uplate" (kojim se ne povećava osnovni kapital društva i koje mogu biti vraćene članovima) je ponovo uvedena Novim Zakonom o privrednim društvima. Ovaj institut koji je ranije bio predviđen u Zakonu o preduzećima iz 1996. godine, ali nije bio izričito propisan u prethodnom Zakonu o privrednim društvima, omogućava vršenje dodatnih uplata društvu na jednostavan i brz način bez potrebe da se vrši komplikovan postupak povećanja kapitala. Dodatne uplate se vraćaju kroz analognu primenu odredaba o smanjenju kapitala. Međutim, ostaje da se vidi kako će se u praksi primenjivati vraćanje dodatnih uplata. Takođe, dodatne uplate će u stečajnom postupku biti vraćene članu tek po namirenju poverilaca.

Zalaganje udela

Iako prethodni Zakon o privrednim društvima nije sadržao izričitu zabranu zalaganja dela udela (pri čemu je udeo smatran celinom), odredbe ovog Zakona često su tumačene tako da ne dozvoljavaju cepanje udela prilikom zalaganja. Novi Zakon o privrednim društvima sada jasno predviđa da se čak i deo udela člana u d.o.o. može založiti.

Glavne novine koje se odnose na a.d.

Javna i „ne-javna“ akcionarska društva

Za razliku od prethodnog Zakona o privrednim društvima koji pravi razliku između otvorenih i zatvorenih a.d., novi Zakon o privrednim društvima ne predviđa eksplicitno ovo razlikovanje. Umesto toga, novi Zakon predviđa određena pravila koja se primenjuju samo na javna društva.

Zaključak da postoje dva tipa a.d. se prevashodno izvodi iz odredbi novog Zakona o tržištu kapitala. Taj zakon definiše javno a.d. kao društvo koje je ili i) uspešno sprovedlo postupak javnog izdavanja akcija u skladu sa prospektom koji je odobrila Komisija za hartije od vrednosti; ili ii) čijim se akcijama trguje na berzi ili na multilateralnoj trgovačkoj platformi (MTP) u Republici Srbiji.

Ograničenje broja akcionara na skupštini

Novi zakon o privrednim društvima sada predviđa da minimalan broj akcija koji akcionar mora da poseduje da bi imao pravo ličnog učestvovanja na skupštini ne može biti veći od 0,1% od ukupnog broja akcija određene klase.

Raspodela dobiti

Važna pojašnjenja su takođe napravljena i u pogledu režima raspodele dobiti. Novi Zakon o privrednim društvima sada jasno reguliše da je plaćanje dividendi mogućnost koju

društvo može da razmotri nakon što se dobit raspodeli za pokriće gubitaka, za zakonske i druge rezerve.

Prinudni otkup (squeeze-out) i pravo na prodaju akcija (buy-out)

Novi Zakon o privrednim društvima predviđa novi set pravila za prinudni otkup akcija (squeeze-out) manjinskih akcionara. Pravo prinudnog otkupa akcija nije uslovljeno zahtevom da se prvo sprovede postupak preuzimanja, a takođe je sada predviđen i manji prag učešća u kapitalu društva za iniciranje predmetne procedure otkupa.

Shodno Novom Zakonu o privrednim društvima, akcionar koji poseduje najmanje 90% kapitala ili glasova u društvu može da zahteva da akcionari društva donesu odluku o prinudnom otkupu akcija preostalih akcionara. Cena za prinudni otkup akcija se određuje u skladu sa pravilima o određivanju cene koja se plaća nesaglasnim akcionarima, tj. to je najveći iznos od sledećih iznosa: (i) knjigovodstvena vrednost; (ii) tržišna vrednosti ili (iii) vrednost koju odredi ovlašćeni procenjivač. Na isti način, akcionar koji je stekao najmanje 90% akcija je u obavezi da otkupi akcije preostalih akcionara društva na njihov zahtev, po istoj ceni koja bi bila plaćena nesaglasnim akcionarima. Izuzetno, cena za prinudni otkup akcija može biti određena na način koji je drugačiji od navedenog načina ukoliko je akcionar stekao 90% akcija putem dobrovoljne ili obavezne ponude za preuzimanje. U tom slučaju, tokom tromesečnog perioda nakon isteka roka važenja ponude za preuzimanje, prinudni otkup može biti izvršen po ceni koja je plaćena tokom odnosne ponude za preuzimanje. Po isteku navedenog tromesečnog perioda, prinudni otkup može biti izvršen po istoj ceni koja je plaćena nesaglasnim akcionarima. Ista pravila se primenjuju na pravo manjinskih akcionara da zahtevaju otkup svojih akcija.

Tržišna vrednost

Tržišna vrednost akcija u javnom a.d. je sada precizno definisana (u poređenju sa trenutnom formulom izračunavanja koja je sadržana u prethodnom Zakonu o privrednim društvima). Naime, prethodni Zakon o privrednim društvima je sadržao nejasnu odredbu o tržišnoj vrednosti akcija, koja je davala osnova za različita tumačenja i često nerealne procene. Novi Zakon o privrednim društvima sada definiše "tržišnu vrednost" akcija kao ponderisanu prosečnu cenu akcija na regulisanom tržištu kapitala ili na multilateralnoj trgovačkoj platformi, u periodu od šest meseci koji prethodi danu donošenja odluke kojom se utvrđuje tržišna vrednost akcija (pod uslovom da je u tom periodu, obim prometa akcijama bio najmanje 0,5% od ukupnog broja svih izdatih

akcija odgovarajuće klase, i da je najmanje u tri meseca u okviru pomenutog perioda od šest meseci, ostvareni obim prometa iznosio najmanje 0,05% ukupnog broja izdatih akcija odgovarajuće klase na mesečnom nivou). Ukoliko navedeni promet nije ostvaren ili u slučaju izdavanja nove klase akcija ili ukoliko skupština tako odluči, tržišna vrednost akcija će biti određena putem procene ovlašćenog procenjivača.

Smanjenje kapitala povlačenjem ili poništenjem akcija

Prethodni Zakon o privrednim društvima nije regulisao postupak smanjenja kapitala u a.d. putem povlačenja i poništenja akcija što je moglo biti tumačeno na način da se kapital a.d. može smanjiti prostim povlačenjem i poništenjem akcija na osnovu odluke skupštine (ovakvo tumačenje je moglo dovesti do kršenja osnovnih prava akcionara koji bi na taj način bili izbačeni iz društva protiv svoje volje, na osnovu odluke većine). Međutim, novi Zakon o privrednim društvima, pravilno reguliše ovo pitanje tako što izričito predviđa da kapital a.d. može biti smanjen putem povlačenja i poništenja akcija, u koliko je takva mogućnost predviđena Statutom ili ukoliko odgovarajući akcionari daju saglasnost na takvo smanjenje.

Zaštita manjinskih akcionara

Novi Zakon o privrednim društvima uvodi novinu da akcionari koji poseduju najmanje 10% kapitala mogu da traže da se izvrši posebna i vanredna revizija. Posebna revizija se može tražiti radi preispitivanja određenih poslovnih odluka (procena vrednosti nenovčanih uloga i uslovi koji se odnose na raspolaganje imovinom velike vrednosti), dok se vanredna revizija može zahtevati u slučaju postojanja sumnje u tačnost finansijskih izveštaja.

Spajanja

Odredbe o spajanju su izmenjene tako da omogućavaju veću zaštitu poverilaca. Dok se obaveza objavljivanja ugovora o spajanju odnosila samo na a.d., sada je predviđeno da isto važi i za d.o.o. Novi Zakon predviđa obavezu da društvo koje prolazi kroz postupak spajanja mora direktno da obavesti u pisanom obliku sve poverioce čija potraživanja prelaze iznos od 2 miliona dinara.

Likvidacija

Novi Zakon o privrednim društvima je uveo pravila o prinudnoj likvidaciji, koja su nedostajala u prethodnom Zakonu o privrednim društvima i time je sprovođenje prinudne likvidacije bilo nejasno i stoga otežano u praksi. Dakle, prinudna likvidacija je moguća u nekoliko jasno definisa-

nih situacija koje su sada eksplicitno predviđene u Novom Zakonu o privrednim društvima.

Novi Zakon o privrednim društvima sada jasno predviđa da iniciranje prinudne likvidacije ne utiče na izvršenje ili bilo koji drugi sličan postupak.

POBOLJŠANJA

Novi Zakon o privrednim društvima predstavlja pozitivan korak u razvoju regulative koja se odnosi na korporativno upravljanje i na druga pitanja vezana za funkcionisanje privrednih subjekata. Novi Zakon o privrednim društvima je rešio mnoga pitanja koja su identifikovana u Beloj knjizi iz 2010. godine. Tako, novi Zakon sada jasno predviđa mogućnost da članovi društva izvrše „dodatne uplate“. Ovaj zakon takođe reguliše postojeće „dodatne uloge u društvo“ i predviđa da takve uloge treba smatrati zajmom društvu. Takođe, novi Zakon predviđa jasnija pravila o prinudnoj likvidaciji, posebno u situaciji kada se kapital društva smanji ispod minimalnog nivoa osnovnog kapitala.

U pogledu odredbi o nadležnosti, novi Zakon o privrednim društvima je jasan da odredbe o nadležnosti nisu odredbe o isključivoj nadležnosti. Stoga, ugovorne strane su slobodne da ugovore nadležnost suda druge države kao i arbitražu.

Još jedna dobrodošla promena uvedena Novim Zakonom o privrednim društvima se odnosi na novi set pravila o postupku prinudnog otkupa akcija, a koja nisu bila predviđena u prethodnom Zakonu o privrednim društvima.

PREOSTALI PROBLEMI

Novi Zakon o privrednim društvima ipak ne predviđa mogućnost postojanja ograničene odgovornosti ortaka u ortačkom društvu. Takvo rešenje bi bilo od velike koristi članovima profesionalnih ortačkih društava a kojima bi trebalo omogućiti da uživaju zaštitu u vidu ograničene odgovornosti – gde se treća lica mogu zaštititi od rizika kroz osiguranje od odgovornosti.

Odredbe Novog Zakona o privrednim društvima o ograničenju ovlašćenja zastupnika u zastupanju društva još uvek nisu usklađene sa predmetnim odredbama Zakona o obligacionim odnosima. Štaviše, praksa Agencije za privredne registre da i dalje dozvoljava registraciju drugih ograničenja ovlašćenja zastupnika osim ograničenja u vidu supotpisa, doprinosi dodatnoj konfuziji u pogledu pitanja da

li i ta druga ograničenja proizvode dejstvo prema trećim licima. Međutim, nejasna je i primena odredbe shodno kojoj se ovlašćenja prokuriste mogu ograničiti u vidu obaveznog supotpisa sa drugim zastupnikom. Nije jasno da li prokurista može biti ograničen supotpisom drugog prokuriste ili više prokurista / potpisom drugog zastupnika u isto vreme ili može biti ograničen samo supotpisom prokuriste ili supotpisom drugog zastupnika. Takođe, nejasno je da li ograničenje ovlašćenja prokuriste u vidu supotpisa drugog zastupnika predstavlja zajedničku ili pojedinačnu prokuru. U nekim slučajevima Agencija za privredne registre je smatrala da se radi o zajedničkoj prokuri dok je u nekim slučajevima smatrala da se radi o pojedinačnoj prokuri.

Novi Zakon o privrednim društvima ne predviđa pravila za rešavanje pitanja kada osnivački akt i druga akta društva stupaju na snagu, i time je ovo pitanje podložno različitim tumačenjima. U nedostatku jasnog pravila, postoji nesigurnost u pogledu pitanja kada osnivački akt društva stupa na snagu, tj. da li na osnivački akt društva treba primeniti mišljenje Ustavnog suda koje je sadržano u odluci br. 328/2009 a shodno kojem opšti akti društva stupaju 8 dana nakon objavljivanja.

Odredbe Novog Zakona o privrednim društvima o izražavanju osnovnog kapitala društva u dinarima, iako generalno predstavljaju poboljšanje, dovele su do nekih nejasnoća. To se pokazalo naročito u praksi banaka koje zahtevaju dosta-

vljanje overenog osnivačkog akta društva prilikom otvaranja privremenog računa u banci, a takođe je nejasno i da li će Agencija za privredne registre prihvatiti osnivački akt u kojem je osnovni kapital izražen u stranoj valuti.

Narodna banka Srbije još uvek nije odredila proceduru za slučajeve kada članovi društva odluče da dodatne uplate plaćene do 4. juna 2011. godine smatraju zajmom.

Iako je novi Zakon o privrednim društvima razjasnio više pitanja koja su se u praksi pokazala kao problematična prilikom primene prethodnog Zakona o privrednim društvima, jasno je da je novi Zakon o privrednim društvima uveo određene nove koncepte i regulisao određena pitanja drugačije. Praktični efekti ovih promena će se videti tek nakon što se novi Zakon o privrednim društvima bude u potpunosti počeo da primenjuje. Međutim, čak i u ovom trenutku, čini se da su neka pitanja, poput pravila o finansijskoj podršci, potpuno nepotrebno i strogo regulisana.

Treba primeniti integrisan pristup prilikom izmena nekoliko zakona i podzakonskih akata ne bi li se rešila postojeća pitanja i nejasnoće između Zakona o privrednim društvima i drugih zakona koji regulišu poslovanje, finansije, hartije od vrednosti, promet i razvoj nepokretnosti, restituciju, a takođe i da bi se izbeglo stvaranje novih nejasnoća kojima bi bila umanjena korist od poboljšanja uvedenih pojedinačnim zakonima.

PREPORUKE SAVETA

- Pravni režim za ortačka društva treba izmeniti kako bi se omogućila ograničena odgovornost ortaka u ortačkom društvu;
- Odredbe novog Zakona o privrednim društvima koje se odnose na ograničenja ovlašćenja zastupnika treba uskladiti sa odredbama Zakona o obligacionim odnosima;
- Agencija za privredne registre ne treba dalje da registruje ograničenja ovlašćenja zastupnika osim ograničenja u vidu supotpisa;
- Agencija za privredne registre treba jasno da navede da će prihvatiti osnivački akt u kojima je kapital društva izražen u stranoj valuti.

TRENDOVI NA TRŽIŠTU KAPITALA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Komisija za hartije od vrednosti treba što je pre moguće, a u svakom slučaju u roku predviđenom Zakonom, da usvoji neophodna podzakonska akta za primenu Zakona o tržištu kapitala.	2011	✓		
Predlog Zakona o sekjuritizaciji treba da bude uključen u skupštinsku proceduru i usvojen što je pre moguće.	2009			✓

STANJE

Od maja 2011. godine, pravna regulativa tržišta kapitala u Srbiji pretrpela je značajne izmene. Naime, u maju 2011. godine Narodna skupština Republike Srbije usvojila je novi Zakon o tržištu kapitala koji stupa na mesto kritikovanog Zakona o tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata. U isto vreme, uvedene su izmene u Zakon o investicionim fondovima i Zakon o dobrovoljnim penzionim fondovima i penzijskom osiguranju. U decembru 2012. godine izmenjen je i Zakon o preuzimanju akcionarskih društava. Pored toga, Komisija za hartije od vrednosti usvojila je više od 20 podzakonskih akata koji su neophodni za primenu Zakona o tržištu kapitala.

Uopšte uzev, promene pravne regulative mogu se smatrati pozitivnim pošto imaju za cilj harmonizaciju sa regulativom Evropske Unije i IOSCO principima, ali i pospešenje srpskog tržišta kapitala kako bi postalo atraktivnije domaćim i stranim investitorima.

Nažalost, nova pravna regulativa još uvek nije našla praktičnu primenu, iako bi ona bila jedino adekvatno merilo uspešnosti. Tržište kapitala u Srbiji još uvek je pre-više malo da bi mogle da se testiraju brojne novine koje uvodi nova pravna regulativa, a naročito Zakon o tržištu kapitala.

Izmene u regulativi tržišta kapitala u Srbiji usklađene su sa evropskim standardima, ali njihove efekte tek treba videti u praksi. Čini se da je potrebno više od proste pravne reforme da se stimuliše rast tržišta kapitala u Srbiji.

Uprkos tome, verujemo da su zakonodavne reforme bile neophodne i nadamo se da će one blagovremeno dovesti do poboljšanja tržišta kapitala u Srbiji, kao i do povećanja stranih investicija.

Kako bi se zaokružio proces zakonodavnih reformi u ovoj

oblasti, potrebno je ponovo razmotriti ideju o uvođenju Zakona o sekjuritizaciji.

POBOLJŠANJA

Novi Zakon o tržištu kapitala koji je počeo da se primenjuje u novembru 2011. godine, uveo je značajne izmene koje se, uopšte uzev, mogu oceniti kao pozitivne. Novi Zakon predviđa jasniju proceduru za javnu ponudu hartija od vrednosti što će, nadamo se, dovesti i do prvih inicijalnih javnih ponuda akcija u Srbiji. Pored toga, očekuje se da bi novine koje predviđa Zakon mogle da umanje troškove takvog izdavanja akcija.

Zakono o tržištu kapitala predviđa sledeće značajne novine:

1. reorganizovano je finansijsko tržište, i to uvođenjem određenih novih segmenata: (i) Regulisano tržište – označava multilateralni sistem koji organizuje i kojim upravlja organizator tržišta, a koji omogućava trećim licima da prodaju/kupuju finansijske instrumente, u skladu sa pravilima i procedurom koje predviđa zakon, (ii) Multilateralna trgovačka platforma (MTP) – multilateralni sistem koji organizuje i kojim upravlja organizator tržišta ili investiciono društvo, a koji omogućava trećim licima da kupuju/prodaju finansijske instrumente, u skladu sa pravilima i procedurama koje predviđa zakon i (iii) OTC tržište – sekundarno tržište za trgovanje finansijskim instrumentima koje ne mora da ima organizatora tržišta i čiji sistem trgovanja podrazumeva pregovaranje između prodavca i kupca finansijskih instrumenata kako bi transakcija bila zaključena;
2. zakon sadrži novu definiciju javne ponude, a osnovni princip na kojem ona počiva jeste obavezno objavljivanje prospekta uz prethodno odobrenje Komisije za hartije od vrednosti. Bez takvog odobrenja, javna ponuda smatrala bi se ništavom, a pristup regulisanom tržištu ili

MTP-u ne bi bio dozvoljen- pri čemu su izuzeci od ovog pravila izričito nabrojani u zakonu

3. javno društvo, koje je, između ostalog, u obavezi da podnese zahtev za prijem svojih akcija na regulisano tržište, definisano je kao izdavalac koji ispunjava najmanje jedan od sledećih minimalnih uslova: i) da je uspešno izvršio objavljivanje javne ponude hartija od vrednosti u skladu sa prospektom koga je odobrila Komisija; ili ii) da su njegove hartije od vrednosti uključene u trgovanje na regulisanom tržištu odnosno MT u Republici Srbiji;
4. uslovi koje su Regulisano tržište i MTP u obavezi da ispune, uključujući i obavezu izveštavanja o transakcijama, detaljno reguliše Komisija za hartije od vrednosti, pri čemu je Komisija ovlašćena da nadgleda organizatora tržišta, kao da usvaja mere koje predviđa zakon svaki put kada je to neophodno;
5. uvodi se nova procedura za trgovinu obveznicama, tako da se ovim hartijama od vrednosti može trgovati istovremeno na regulisanom tržištu, MTP i OTC;
6. uvodi se i Fond za zaštitu investitora (FZI) koji predstavlja novu instituciju na finansijskom tržištu, ovlašćenu da štiti investitore čija su sredstva ili finansijski instrumenti izloženi riziku u slučaju stečaja investicionih društava, kreditnog društva ili društva za upravljanje koji pružaju određene usluge.

Pored toga, treba napomenuti da je Komisija za hartije od vrednosti usvojila podzakonske akte neophodne za primenu Zakona o tržištu kapitala. Rad Komisije u ulozi regulatora tržišta, bio je izuzetno opsežan i do sada je obuhvatio više od 20 različitih podzakonskih akata (uglavnom usvojenih u formi pravilnika).

Izmenama Zakona o investicionim fondovima uvedeno je nekoliko pozitivnih novina, pri čemu su najznačajnije: i) proširen je krug delatnosti društava za upravljanje investicionim fondovima kako bi im se, između ostalog, omogućilo da upravljaju portfoliom i pružaju savete o ulaganjima i trećim licima ii) uvodi se mogućnost za društvo za upravljanje da ubuduće stiče investicione jedinice, odnosno akcije investicionog fonda i to najviše do 20% vrednosti neto imovine fonda iii) smanjena su ograničenja u odnosu na ulaganja investicionih fondova, tako da se sredstva investicionih fondova mogu ulagati u hartije od vrednosti koje izdaje

matična banka investicionog fonda, ali i u one koje izdaje brokersko-dilersko društvo ili ovlašćena banka koja za društvo za upravljanje obavlja poslove posredovanja u trgovanju hartijama od vrednosti, iv) poslovanje banaka koje obavljaju kastodi usluge detaljnije je regulisano jer Zakon o tržištu kapitala više ne sadrži relevantne odredbe.

I izmene Zakona o preuzimanju akcionarskih društava imale su za cilj da nadomeste izvesne nedostatke koje je zakon pokazao u praksi. Izmenama se, između ostalog, predviđa: i) produženje roka za objavljivanje ponude za preuzimanje i dostavljanje ponude akcionarima, ii) mogućnost kupovine preferencijalnih akcija putem ponude za preuzimanje, kao i kupovine akcija u društvima koja nisu listirana (pod određenim uslovima), iii) preciznije je definisano "zajedničko delovanje", iv) obavezu za ponuđača koji kupi akcije u roku od godinu dana od dana zaključenja ponude, i to po ceni koja je viša od one koja je bila sastavni deo ponude, da plati tu istu višu cenu akcionarima koji su prodali akcije u postupku ponude za preuzimanje, itd. Zakon o preuzimanju akcionarskih društava više ne reguliše mehanizme prinudne promene kontrole (takozvani "squeezeout" i "sellout") u društvu koje je predmet preuzimanja, s obzirom na to da ove mehanizme sada reguliše Zakon o privrednim društvima.

Konačno, potrebno je pomenuti inicijativu Komisije za hartije od vrednosti da aktivnije sarađuje sa učesnicima na tržištu kapitala. Naročito, u aprilu 2012. godine Komisija za hartije od vrednosti bila je jedan od organizatora uspešno održane Konferencije o tržištu kapitala naslovljene "Institucije, investicije i zaštita investitora" pri čemu je u maju 2012. godine Komisija za hartije od vrednosti, a povodom brojnih komentara koje su joj uputili različiti učesnici na tržištu, pristala da izmeni svoje zvanično mišljenje u vezi sa obavezom objavljivanja ponude za preuzimanje od strane većinskog akcionara u slučaju otkupa sopstvenih akcija.

PREOSTALI PROBLEMI

Još uvek je prilično teško identifikovati preostale probleme koji se javljaju u vezi sa primenom novog Zakona o tržištu kapitala, naročito imajući u vidu činjenicu da je primena ovog Zakona još uvek u ranoj fazi. Od kako je zakon počeo da se primenjuje, nije bilo značajnijih promena na tržištu kapitala, tako da njegove odredbe do sada nije bilo moguće oceniti kroz primenu u praksi.

Tržište kapitala u Srbiji još uvek je u ranoj fazi razvoja, pri

čemu trgovanje na berzi iznosi tek iznad 1% ukupnog trgovanja hartijama od vrednosti.

Sada je jasno da poboljšanje tržišta kapitala u Srbiji, na kome nedostaju kvalitetne hartije od vrednosti, zahteva više od proste harmonizacije pravne regulative sa međunarodnim standardima.

Potrebni su ozbiljni naponi kako bi se povećala aktivnost na tržištu i proširio portfolio hartija od vrednosti koje su u ponudi na tržištu kapitala u Srbiji. Što se tiče pravne regulative, ponovo naglašavamo da Srbiji nedostaje pravni okvir za sekjuritizaciju. Sekjuritizacija bi mogla da posluži kao

koristan institut koji bi sprečio dalje negativne pojave u bankarskom sektoru.

Osim toga, želimo da istaknemo da su pravila za određivanje naknade pri izdavanju akcija i dalje regulisana Zakonom o privrednim društvima, što smatramo da nije najbolje rešenje. Ipak, pozitivna je činjenica da je novi Zakon o privrednim društvima uveo izuzetke barem u slučaju inicijalnih javnih ponuda (IPO).

Pojedina mišljenja Komisije za hartije od vrednosti, kao što je mišljenje u vezi sa opcijom otkupa akcija za zaposlene, pokazala su se kao previše rigidna.

PREPORUKE SAVETA

- Vlada treba da preduzme sve potrebne radnje kako bi pospešila aktivnosti na tržištu kapitala u Srbiji, uključujući motivisanje stranih investitora da izdaju obveznice nominovane u RSD i podsticanje prvih velikih inicijalnih javnih ponuda, odnosno potrebno je ukloniti sve pravne i političke prepreke kako bi se privukle međunarodne finansijske institucije i drugi investitori da izdaju obveznice nominovane u RSD, dok sa druge strane konačno treba organizovati inicijalne javne ponude akcija velikih javnih (ili bivših javnih) preduzeća, a dodatno državne obveznice mogu se izdavati za finansiranje infrastrukturnih i drugih projekata od javnog značaja;
- Može se primetiti pomak u saradnji između Komisije za hartije od vrednosti i učesnika na tržištu kapitala. Ovakvu pozitivnu promenu ohrabujemo i želimo da naglasimo da ovu saradnju treba dalje nadograđivati i pospešivati;
- Nacrt Zakona o sekjuritizaciji treba pripremiti i podneti Narodnoj skupštini na usvajanje bez odlaganja.

SUDSKI POSTUPCI

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Da se okonča procedura reizbora sudija.	2011		√	
Da se poveća broj sudija i sudskog administrativnog osoblja.	2010			√
Da se unapredi i stvori pravedan sistem dodele predmeta među sudovima i sudijama.	2011			√
Da se uspostavi „on-line“ baza podataka u preostalim sudovima.	2011			√
Da se promovišu mogućnosti i prednosti alternativnih načina rešavanja sporova (arbitraža i medijacija).	2010			√
Da usvoje izmene i dopune Zakona o arbitraži kako bi isti bio u skladu sa UNCITRAL Modelom zakona o arbitraži iz 2006. godine.	2011			√

STANJE

Vlasti Republike Srbije pokrenule su seriju zakonodavnih reformi koje se tiču organizacije sudstva i sudskih postupaka, a koje su se nastavile i tokom 2011. godine kao i u prvoj polovini 2012. godine. Naime, nova organizaciona šema sudova je ustanovljena Zakonom o organizaciji sudova (Službeni glasnik Republike Srbije br. 116/2008, 104/2009 i 101/2010), a proces reizbora svih sudija, koji još uvek treba da dostigne svoj epilog usled brojnih zloupotreba čitavog procesa, je započet u skladu sa Zakonom o sudijama i Zakonom o visokom savetu sudstva (Službeni glasnik Republike Srbije br. 16/2008 i 101/2010) a zbog zloupotreba većih razmera, ovaj proces još uvek nije okončan. Novi Zakon o izvršenju i obezbeđenju (Službeni glasnik Republike Srbije br. 31/2011) kao i novi Zakon o parničnom postupku (Službeni glasnik Republike Srbije br. 72/2011) se sada u celosti primenjuju dok se primena novog Zakona o javnom beležništvu (Službeni glasnik Republike Srbije br. 31/2011), koji uvodi sistem javnih beležnika po prvi put posle Drugog svetskog rata, očekuje od septembra 2012. godine.

Počev od 15. juna 2011. godine, na zahtev Evropske unije i Saveta Evrope, a takođe i usled nekoliko stotina žalbi podnetih Ustavnom sudu Srbije, Visoki savet sudstva je otpočeo proceduru revizije reizbora sudija koja je sprovedena krajem 2009. godine. Manje od 17% otpuštenih sudija, od ukupno 837 koji su razrešeni, je uspelo u žalbenom postupku. Postupak revizije reizbora sudija okončan je 30. maja 2012. godine. Razrešenje više od 800 sudija u pomenutoj proceduri reizbora kao i brojnog administrativnog osoblja po sudovima napravilo je stvarni problem za sudove po pitanju postupanja po novoprispelim pred-

metima. To je takođe pogoršalo situaciju po pitanju kvaliteta i kvantiteta ukupnog broja rešenih slučajeva. Ročišta u najvećim (najbolje opremljenim i najopterećenijim) sudovima, posebno u sudovima opšte nadležnosti, se često zakazuju dva puta godišnje po predmetu. Žalbeni postupak traje najčešće više od godinu dana. Jednostavno rečeno, sudovi su zatrpani predmetima, i uprkos zvaničnoj statistici o ovoj reformi koja pokazuje pozitivne rezultate, čini se da je situacija lošija nego ranije. S druge strane, valja pomenuti da većina srpskih sudova ima javno dostupne „on-line“ baze podataka o tekućim predmetima. Takođe, očekuje se da će Visoki savet sudstva pokrenuti postupak revizije mandata sudija koje su po prvi put izabrani na to mesto u 2009. i 2010. godini.

S obzirom da sudovi nisu bili u mogućnosti da završe stare tj. već postojeće sudske postupke, sa primenom novog Zakona o parničnom postupku zastalo se četiri meseca od dana stupanja na snagu tj. od 1. februara 2012. godine. Naime, novi zakon je, između ostalog, uveo i nova pravila za dostavljanje sudskih podnesaka, skraćivanje trajanja dokaznog postupka, pozivanje ili obaveštavanje stranaka i suda putem e-mail-a, rok za donošenje drugostepene presude, korišćenje audio i video opreme tokom ročišta, korišćenje stenograma kao i precizna i stroga pravila o predlaganju dokaza na ročištu. Takođe, uspostavljena je jednakost stranaka u smislu propisivanja istog roka za podnošenje pravnog leka, kao i odgovora na pravni lek. Novi Zakon o parničnom postupku je uveo vremenski okvir u kome treba da se održi glavna rasprava, kao novi koncept koji ima za cilj bolju koncentraciju ročišta na kojima se izvodi dokazni postupak. Zakon o parničnom postupku („Službeni glasnik RS“, br. 125/04 i 111/09) i dalje će se primenjivati na postupke započete pre stupanja na snagu novog zakona.

I primena Zakona o izvršenju i obezbeđenju koji je stupio na snagu 17. septembra 2011., naišla je na poteškoće. Međutim, privatni izvršitelji, kao novi organ u okviru pravne struke uveden ovim zakonom, trebalo bi da omogući efikasniji postupak izvršenja.

Zakon o javnom beležništvu uređuje organizaciju i aktivnosti javnih beležnika i počće da se primenjuje od 1. septembra 2012. godine. Delatnost javnih beležnika trenutno vrši sud.

Zakon o advokaturi (Službeni glasnik Republike Srbije br. 31/2011), ustanovio je dodatne uslove za dobijanje zvanja advokata, kao što je pohađanje advokatske akademije koja je počela sa radom 17. maja 2012. godine. Ovaj zakon je uveo mogućnost za advokate iz inostranstva da postanu članovi Advokatske komore Srbije i zastupaju stranke u Srbiji.

Arbitražni postupak u Srbiji je uređen Zakonom o arbitraži (Službeni glasnik Republike Srbije br. 46/2006) usvojenim 2006. godine. Ovaj zakon je uglavnom usaglašen sa UNICITRAL Modelom zakona o arbitraži iz 1985. godine. Međutim, Zakon o arbitraži nije u potpunosti usaglašen sa naknadno donetim UNICITRAL Modelom zakona o arbitraži iz 2006. godine. Sa druge strane, postupak medijacije je uređen Zakonom o medijaciji (Službeni glasnik Republike Srbije br. 18/2005). Medijacija i arbitraža u nekim oblastima (kao što su radno pravo, aktivnosti turističkih agencija, i td.) uređene su posebnim zakonima ili propisima. I arbitraža i medijacija se retko koriste u praksi, najčešće usled njihovog slabog promovisanja u javnosti kao efikasnijih i jeftinijih načina za rešavanje sporova.

POBOLJŠANJA

Većina sudova opšte nadležnosti kao i privredni sudovi sad imaju „on-line“ baze podataka koje mogu pokazati stanje tekućih predmeta. Ipak, nemaju svi sudovi upotrebljive „on-line“ baze podataka, na primer Upravni sud i Ustavni sud Srbije, dok neki sudovi uopšte ni nemaju baze podataka, na primer Apelacioni sudovi, Prekršajni sudovi i Vrhovni kasacioni sud.

Jedan od očekivanih pozitivnih napredaka je započinjanje rada tzv. privatnih izvršitelja koji obavljaju svoju delatnost u pravnoj formi preduzetnika ili ortačkog društva. Njihova uloga je da obezbede efikasnije vođenje postupka izvršenja. Nakon što sud donese rešenje o izvršenju, stranka se može opredeliti između suda ili privatnog sudskog izvršitelja da

sprovede postupak izvršenja, nakon što sud donese rešenje o izvršenju. Očekuje se da će se ovim rešenjem smanjiti broj postupaka koji se vode pred sudovima, što će doprineti boljoj efikasnosti sudova. Izvršitelji su dužni da ispune specijalne uslove, kao što su položen izvršiteljski ispit, posedovanje određenih karakteristika predviđenih zakonom, i odgovarajućeg radnog iskustva. Oni imaju isključivu nadležnost u postupku izvršenja za namirenje potraživanja po osnovu komunalnih usluga.

Novi Zakon o parničnom postupku uveo je nekoliko obećavajućih poboljšanja u pogledu pozivanja i dostavljanja pismena strankama i ostalim učesnicima u postupku, kako bi se sprečile zloupotrebe stranaka. Ova poboljšanja takođe se odnose i na mogućnost elektronske komunikacije između stranaka i suda, u skladu sa posebnim zakonima (Zakon o elektronskom dokumentu i Zakon o elektronskom potpisu). Međutim, primena ovih odredbi u praksi je još uvek neizvesna jer sudovi ne poseduju odgovarajuću tehničku opremu za njihovo sprovođenje. Koncentracija glavne rasprave i dokaznog postupka u određenoj meri predstavljaju takođe poboljšanja. U tom smislu, sud ima obavezu da odredi vremenski okvir za glavnu raspravu i izvođenje dokaza. Međutim, vremenski okvir nije dovoljno fleksibilan imajući u vidu da se tok parničnog postupka ne može uvek predvideti. Zakon ustanovljava disciplinsku odgovornost sudija u slučaju kada se odugovlačenje sa postupkom može pripisati njima u krivicu. Zakon dalje propisuje više kazne za stranke koje zloupotrebljavaju postupak. Konačno je i predviđen rok u kom apelacioni sudovi moraju doneti odluku po žalbi – 9 meseci od prijema spisa predmeta. Na kraju, strankama se konačno daju ista prava u postupcima po pravnim lekovima, te su rokovi za ulaganje pravnog leka jednaki rokovima za davanje odgovora na te pravne lekove.

Novi Zakon o advokaturi uvodi Advokatsku akademiju pri Advokatskoj komori. Advokatska akademija je počela sa radom od 17. maja 2012. godine i ima za cilj da obezbedi viši nivo stručnosti advokata.

Ponovno uvođenje javnih beležnika u pravni sistem Srbije je posebno značajno pozitivno unapređenje pravnog sistema Srbije. Javni beležnici će značajno doprineti smanjenju obima posla sudova, koji su preplavljeni zahtevima stranaka za overu raznih dokumenata. Javni beležnici će sastavljati, overavati i izdavati javne isprave o pravnim poslovima, izjavama i činjenicama na osnovu

kojih nastaju prava, overavati privatne isprave, uzimati dokumenta, novac, hartije od vrednosti i druge pokretne stvari u depozit i sprovoditi druge aktivnosti u skladu sa zakonom. Javni beležnici će takođe preuzeti nadležnost sudova koja se odnosi na građanska vansudska pitanja, od kojih treba pomenuti naknadu za eksproprijaciju i održavanje javnih registara, ostavljajući samo najvažnije stvari u nadležnosti sudova.

PREOSTALI PROBLEMI

1. Postupak revizije reizbora sudija završen je na netransparentan način. Čini se da je postupak reizbora sudija pokrenut tokom 2009. godine učinio čitavo pravosuđe manje efikasnim i nezavisnim nego što je to bilo pre postupka reizbora. Visoki savet sudstva propustio je da ispravi greške iz prošlosti. Broj sudija i dalje treba da bude povećan, a specijalizacija oblasti rada sudija treba da bude konačno uvedena na efikasan način. Spisi predmeta treba da budu dostupniji, ne samo strankama, već i javnosti, jer uvid u određene odluke još uvek nije moguće i vrlo često se dešava da stranke u postupku ne mogu da pristupe spisima predmeta, zbog raznih "tehničkih problema".
2. Novi Zakon o parničnom postupku je predstavljen kao značajno poboljšanje u odnosu na svog prethodnika ali izgleda da sadrži mnogo nedostataka za koje se može tvrditi da su unazadili napredak koji je postignut prethodnim zakonom. Još uvek se sporadično primenjuje, jer su sudije uglavnom zatrpene starim predmetima. Elektronska komunikacije između stranaka i suda još uvek nije moguća zbog nedostatka jasnih propisa i podzakonskih akata u toj oblasti, kao i nedostatka neophodnih sredstava za opremanje suda tehničkom opremom. Vremenski okvir, iako potencijalno veoma dobar institut u pogledu efikasnog završetka parnice, nije dovoljno fleksibilan, jer tok parničnog postupka često nije predvidljiv. Dakle, zakon je trebalo da ostavi više mogućnosti za produženje ovog roka. Neki od rokova su nerealno kratki, a rok za predlaganje dokaza je previše strog što može dosvesti da stranke vrše zloupotrebe. To je najviše očigledno u postupcima sa stranim elementom- zakon će najverovatnije doći u sukob sa međunarodnim ugovorima koji regulišu dostavljanje podnesaka, npr. Konvencija o građanskom postupku iz 1954. godine, Konvencija o dostavljanju u inostranstvu sudskih i vansudskih akata u građanskim i trgovačkim stvarima iz 1965. godine u pogledu dostavljanja sudskih akata strankama. Rok kojim je propisano predlaganje dokaza do pripremnog ročišta takođe je trebalo propisati fleksibilnije s obzirom da svaka strana može da predloži određeni dokaz tek na kraju pripremnog ročišta i spreči suprotnu stranu da na odgovarajući način odgovori na takav dokaz. Dakle, sudu mora biti dozvoljeno da odloži pripremono ročište da bi se strankama omogućilo dovoljno vremena da se odgovore na sve dokaze koje je podnela druga strana. I konačno, donja granica za izjavljivanje revizije kao vanrednog pravnog leka je nesumnjivo postavljena previsoko (vrednost predmeta spora pobijanog dela pravosnažne presude najmanje EUR 300.000 kod privrednih sporova).
3. Novi Zakon o izvršenju i obezbeđenju treba da obezbedi prava trećih lica nad predmetom izvršenja i obezbeđenje efikasnim pravnim lekovima. Takođe, u slučaju izvršenja na osnovu verodostojne isprave (npr. faktura), izvršnom poveriocu nije omogućen pravni lek u slučaju da sud donosi rešenje o izvršenju, ali kasnije ga stavi van snage po prigovoru dužnika. U tom slučaju predmet jednostavno prelazi u parnicu.
4. Kako bi se rasteretili sudovi, trebalo bi više promovisati mogućnosti zaključenja arbitražnog sporazuma ili pokretanja postupka medijacije. Navedeni postupci su najčešće efikasniji i jeftiniji od parnica i oba su dostupna kako strancima tako i domaćim licima. Međutim, postoji i prostor za određena poboljšanja Zakona o arbitraži, s obzirom da isti nije ažuriran sa najnovijim, detaljnijim UNCITRAL Modelom zakona o arbitraži iz 2006. godine, posebno po pitanju privremenih mera. Naime, Zakon o arbitraži implicitno predviđa mogućnost elektronskog arbitražnog sporazuma i nadležnost arbitražnog suda u donošenju privremenih mera. Međutim UNCITRAL Model zakona o arbitraži iz 2006. godine sadrži izričita pravila o elektronskom arbitražnom sporazumu i detaljnije odredbe o privremenim merama. Ipak, i ova predložena poboljšanja u pogledu privremenih mera bi trebalo da budu pažljivo usklađena sa odredbama Zakona o izvršenju i obezbeđenju koji uređuje isto pitanje, kako bi se izbegli mogući problemi, uključujući i konflikt sa pravilima o isključivoj nadležnosti sudova. Dakle, razumne izmene i dopune Zakona o arbitraži su više nego dobrodošle, kako bi se izvršilo usklađivanje sa novim UNCITRAL Modelom zakona iz 2006. godine.

PREPORUKE SAVETA

- da se pristupi naprednom obrazovanju sudija i da se uvedu bolji mehanizmi za odgovornost sudija za donošenje nezakonitih odluka;
- da se poveća broj sudija i sudskog administrativnog osoblja;
- da se unapredi i stvori pravedan sistem dodele predmeta među sudovima i sudijama;
- da se uspostavi „on-line“ baza podataka u preostalim sudovima;
- da se donesu izmene i dopune Zakona o parničnom postupku, kako bi se uvela fleksibilnost vremenskog okvira i rokova za određene parnične radnje;
- da se granica za izjavljivanje revizije na pravosnažnu presudu postavi na niži nivo;
- da se promovišu mogućnosti i prednosti alternativnih načina rešavanja sporova (arbitraža i medijacija);
- da usvoje izmene i dopune Zakona o arbitraži kako bi isti bio u skladu sa UNCITRAL Modelom zakona o arbitraži iz 2006. godine.

ZAKON O STEČAJU

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Podsticanje stečajnog dužnika da pokrene stečajni postupak zajedno sa podnošenjem plana reorganizacije, čime se daje mogućnost većem broju društava „da opstanu“ a ne da budu zauvek zatvorena.	2010		√	
Posticanje poverilaca da uzmu aktivnije učešće u vođenju stečajnog postupka, kroz podnošenje predloga za pokretanja stečajnog postupka a posebno kroz učešće u poverilačkim organima.	2011		√	
Zatvaranje društava koja su prezadužena u dugom vremenskom periodu i njihovo konačno brisanje iz pravnog sistema Srbije, korišćenjem mehanizma „stečaja po službenoj dužnosti“, kojim se prikazuje prava slika likvidnih i stabilnih društava koje zaista posluju na srpskom tržištu.	2010	√		
Podsticanje medijacije u stečajnom postupku kada je ona moguća, a sve u cilju ekonomičnosti i efikasnosti stečajnog postupka.	2011		√	
Povećanje profesionalnosti stečajnih upravnika do najvišeg nivoa i oduzimanje licence za rad stečajnim upravicima koji ne mogu doprineti razvoju prakse u oblasti stečaja, bilo usled nedostatka znanja ili usled kršenja etičkog kodeksa, i, u najgorem slučaju, zloupotrebom položaja i činjenjem raznih krivičnih radnji.	2010		√	

STANJE

Novi Zakon o stečaju usvojila je Narodna Skupština Srbije dana 11. decembra 2009 godine, a primenjuje se od 23. januara 2010 godine. Ovaj zakon predstavlja osnovni pravni okvir za stečaj (obavezno zatvaranje) pravnih lica u formi bankrotstva i reorganizacije, koji zamenjuje prethodni Zakon o stečajnom postupku (2004). Pokretanje postupka u slučaju nesolventnosti preduzetnika nije predviđen ovim Zakonom, kao što je to bio slučaj u prethodnom zakonu.

Novi Zakon treba da podstakne poverioce da reše teškoće u poslovanju sa dužnicima, pokretanjem stečajnih postupaka ili, čak i da pronađu i predlože odgovarajući plan za reorganizaciju dužnika i pomognu mu da nastavi da postoji, a ne da padne u stečaj. S druge strane, očigledno je da su pravna lica koja su prezadužena nevoljna da priznaju činjenicu da su suočena sa ozbiljnim problemom – „gašenjem pravnog lica“, odnosno, ne žele da sama pokrenu stečajni postupak. Ukoliko poverioci žele to da urade, obično je prekasno, kada dužnik više nema imovinu, odnosno kada je vrednost te imovine toliko mala da poverioci ne mogu biti zaštićeni.

U novom Zakonu, sudski postupak je pojednostavljen uklanjanjem stečajnog veća i ostavljanjem isključivo stečajnog sudije, stečajnog upravnika i poverilačkih organa (prethodni

zakon je predviđao tročlano sudsko veće i stečajnog sudiju), a značajne novine obuhvataju i izbor stečajnih upravnika i preciznu definiciju njihovih ovlašćenja, kao i povećanje odgovornosti stečajnog upravnika i nadzor nad radom stečajnog upravnika, kao i pribavljanje obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti u iznosu od EUR 30.000.

Od 1. jula 2010 godine, stečajni upravnik se bira nasumičnim izborom sa liste aktivnih stečajnih upravnika za teritoriju nadležnog suda. Aktivni stečajni upravnik je onaj koji ima licencu, obavezno osiguranje i koji je upisan u registar kao preduzetnik.

Novi Zakon takođe navodi da stečajni upravnik mora voditi poslovanje dužnika i predstavljati dužnika u stečaju.

Stečajnog upravnika imenuje stečajni sudija u skladu sa odlukom o pokretanju stečajnog postupka. Regulatorno telo (Agencija za licenciranje stečajnih upravnika) će nastaviti da daje i oduzima licence, ali sada sa većim ovlašćenjima u „stručnom nadzoru“ nad stečajnim upravicima kroz, na primer, davanje upozorenja i novčanih kazni za stečajne upravnike koji obavljaju svoju delatnost na neprofesionalan način.

Priroda i način plaćanja avansnih troškova pokretanja stečajnog postupka, troškova stečajnog postupka u toku

samog postupka i obaveze u pogledu stečajne mase su precizno definisani.

Verovatno najintrigantnija novina bila je pokretanje, po službenoj dužnosti, stečajnog postupka od strane stečajnog sudije, na osnovu informacija dobijenih od Odeljenja za prinudnu naplatu Narodne Banke Srbije, odnosno stečajni postupci morali su biti pokrenuti automatski za sva privredna društva koja su u blokadi neprekidno tri godine (za društva koja ispunjavaju taj uslov do kraja 2010. godine), za sva privredna društva koja su u neprekidno u blokadi dve godine (za društva koja ispunjavaju ovaj uslov u 2010. do kraja 2011. godine) kao i za sva društva koje su neprekidno u blokadi godinu dana (počev od 2012. godine). Međutim Ustavni sud Republike Srbije dana 12. jula 2012. godine doneo je Odluku kojom se utvrđuje da odredbe članova 150.-154. Zakona o stečaju, koje uređuju poseban postupak u slučaju dugotrajne nesposobosti plaćanja, nisu u saglasnosti sa Ustavom, tako da su relevantne odredbe Zakona o stečaju prestale da važe.

Novina u Zakonu je takođe plan reorganizacije, koji mora biti podnet zajedno sa predlogom za pokretanje stečajnog postupka.

Institut „čutanja poverilaca“ uveo je situaciju u kojoj je Odbor poverilaca neaktivan i propušta da odgovori na predloge stečajnog upravnika, tako da predlog mora biti prihvaćen iako Odbor poverilaca ne prihvati da odgovori u naznačenom roku. Zakon je ponovo uveo prekluzivni rok za prijavu potraživanja poverilaca, koji rok sada određuje stečajni sudija, u zavisnosti od okolnosti slučaja, u okviru zakonski određenog roka od 30 do 120 dana, od datuma pokretanja stečajnog postupka. Kao kazna za kršenje odredaba Zakona predviđa se zatvorska kazna u trajanju od jedne do pet godina i novčana kazna od 500.000 dinara do 10 miliona dinara.

Što se tiče postupka prodaje stečajnog dužnika kao pravnog lica, kada pravno lice zadržava svoj subjektivitet, odnosno svoje svojstvo pravnog lica, menja se osnivač ili vlasnik društva, kao kupac tog društva, tj. stečajnog dužnika, koji mora biti registrovan kao osnivač, odnosno akcionar ili vlasnik udela i koji mora steći pravo vlasništva u skladu sa Zakonom o privrednim društvima. Jedna od najvažnijih karakteristika koja prati prodaju stečajnog dužnika kao pravnog lica jeste da se obustavlja stečajni postupak u odnosu na stečajnog dužnika, a postupak se nastavlja u odnosu na stečajnu masu koju zastupa stečajni upravnik,

u cilju namirenja poverilaca, dok se sredstva dobijena od prodaje dužnika, uključuju u stečajnu masu. U skladu sa Zakonom registraciji privrednih društava, formiran je Registar stečajne mase i isti se nalazi na zvaničnom web sajtu Agencije za privredne registre.

Primena Zakona o stečaju kao i unapređenje profesije stečajnog upravnika dodatno su podstaknuti setom podzakonskih propisa koji su doneti na osnovu Zakona o stečaju.

POBOLJŠANJA

Novi Zakon će obezbediti profesionalniji i efikasniji stečajni postupak, koji bi trebalo da vodi ka efikasnijem namirenju poverilaca, odnosno ka većem procentu namirenja poverilaca. Jedna od osnovnih namera novog Zakona je da precizno definiše pravnu regulativu kako bi se na najuspešniji mogući način sprečile razne vrste zloupotrebe od strane poverilaca i samih stečajnih dužnika. Stečajni upravnik će biti pod strogim nadzorom regulatornog tela i sada, sa preciznim zakonskim odredbama i etikom o postupanju u stečajnom postupku, može se očekivati da stečajni upravnici dostignu najviši nivo profesionalizma, čime će sve strane u postupku biti zadovoljene.

U Beloj knjizi 2011. ukazali smo na brojne suštinske i tehničke probleme u vezi sa odredbama zakona koje regulišu automatski stečaj. Kako su odredbe Zakona o stečaju koje uređuju tzv. automatski stečaj bile predmet brojnih inicijativa za ocenu ustavnosti koje su se zasnivale na argumentima da članovi 150-154. Zakona o stečaju povređuju ustavno pravo na pravično suđenje (član 32. Stav 1. i član 35. Ustava republike Srbije), pravo na jednaku zaštitu prava i na pravno sredstvo (član 35. Ustava), načelo mirnog uživanja zakonito stečene imovine (član 58. Ustava), kao i načelo ravnopravnosti svih svojinskih obika (član 86. Ustava), te je Ustavni sud Republike Srbije dana 12. jula 2012. godine doneo ispravnu Odluku kojom se utvrđuje da odredbe Zakona koje uređuju poseban postupak u slučaju dugotrajne nesposobosti plaćanja, nisu u saglasnosti sa Ustavom.

PREOSTALI PROBLEMI

U ovom trenutku, kao nigde u zemljama EU (a verovatno i u svetskoj praksi u oblasti stečaja), advokatima nije dozvoljeno da budu aktivni stečajni upravnici, pošto ne mogu biti upisani u registar kao preduzetnici, bez nepoštovanja lokalnih propisa u oblasti advokature. Kako je ovu mogućnost praktično zatvorio i novi Zakon o advokaturi usvojen maja

meseca 2011. godine, Republika Srbija ostaje jedna od retkih zemalja u kojima se advokatima uskraćuje pravo na vođenje stečajnih postupaka u svojstvu stečajnih upravnika, čime se stečajni postupak čini manje efikasnim i značajno manje ekonomičnim, što je upravo suprotno principima na kojima je stečaj zasnovan.

Takođe, iako je namera zakonodavca bila da odabir stečajnih upravnika učini što transparentnijim, nepristrasnijim i pravičnijim, u kom smislu je učinjen i korak dalje – donošenjem gore pomenutog Pravilnika o uslovima i načinu izbora stečajnih upravnika metodom slučajnog uzorka ("Službeni glasnik RS", br. 3/2010), praksa je pokazala opiranje ovakvom modelu odabira stečajnih upravnika koji poznaje razvijeni svet i moderan stečajni postupak, i imenovanje istih stečajnih upravnika od strane istih sudija, dok značajan broj aktivnih licenciranih stečajnih upravnika nije dobio priliku da mu se poveri vođenje makar jednog stečajnog postupka.

Jedan od najvažnijih razloga za usvajanje novog Zakona je da bi se ubrzao stečajni postupak (koji u Srbiji u preredenju sa zemljama EU i dalje traje znatno duže). U ovom pogledu novine koje su uvedene ovim zakonom tek treba da zažive, u svakom slučaju kako bi smo imali efikasan stečajni postupak, od suštinskog značaja je uvođenje i stalna edukacija visoko obučanih stečajnih sudija i upravnika. Dok su odgovornosti stečajnih upravnika definisane i povećane, sa druge strane novi zakon nije propisao odgovornost stečajnih sudija (na primer za prekoračenje zakonskih rokova što se tokom primene ranijeg Zakona o stečajnom postupku javljalo kao redovna praksa, ili međutim poveravanja obavljanja određenih dužnosti koje prema zakonu spadaju u ingerenciju suda, stečajnim upravicima, uz naknadnu formalnu verifikaciju suda, uključujući ovde i slučajeve izrade nacrtu sudskih odluka).

Kao rezultat pomenute odluke Ustavnog suda Republike Srbije, odredbe članova 150.-154. Zakona o stečaju koje uređuju poseban postupak u slučaju dugotrajne nesposobnosti plaćanja prestale su da važe. Zbog toga automatsko otvaranje stečaja nad kompanijama koje su dugo nesposobne za plaćanje više nije moguće u srpskom pravnom sistemu dok je nesporno da je takav pravni institut u Srbiji neophodan. Takođe utvrđivanjem da su odredbe o stečaju po službenoj dužnosti neustavne otvara mnoga pitanja u vezi sa već završenim postupcima i postupcima koji su u toku. Zato je jasno da je u srpski pravni sistem potrebno uvesti ili izmene Zakona

o stečaju ili poseban zakon koji bi regulisao automatski stečaj u slučaju dugotrajne nesposobnosti za plaćanje kompanija.

Još jedna od značajnih kontradiktornosti prakse vođenja stečajnog postupka vezuje se različito postupanje sudova u slučaju neispunjenja plana reorganizacije kada se pristupa donošenju odluke o bankrotstvu. Ovde se prvenstveno misli na slučajeve u kojima se plan reorganizacije sprovedio neko vreme u kom periodu su određene mere reorganizacije bile sprovedene – na primer konverzija potraživanja u kapital i namirenje pojedinih klasa poverilaca, za čim dolazi do neispunjenja plana reorganizacije. S tim u vezi je posebno delikatno pitanje pravnog tretmana hipoteka u slučaju kada je unutar klase razlučnih poverioca izglasan plan reorganizacije koji predviđa kao jednu od mera i brisanje hipoteka i namirenje poverilaca u skladu sa usvojenim planom reorganizacije. Naime, poverioci koji su bili u manjini prilikom glasanja ostaju na takav način bez sredstva obezbeđenja, što se posebno problematizuje u situaciji kada usled nepostupanja u skladu sa usvojenim planom reorganizacije dođe do nastupanja stečajnog razloga, otvaranja stečajnog postupka i određivanja da se stečajni postupak sprovodi bankrotstvom. Sudovi su u ovakvim situacijama donosili različite odluke – pojedini sudovi su stali na stanovište da se u ovakvim situacijama mora izvršiti povraćaj u pređašnje stanje, čime se poverioci čija su potraživanja namirena tokom postupka reorganizacije dovode u situaciju da vrate u stečajnu masu novac koji su primili što u slučaju kada je plaćanje izvršeno fizičkim licima – zaposlenima i bivšim zaposlenima može da bude skoro nemoguće sporovodivo. Međutim, bilo je i stanovišta da se povraćaj u pređašnje stanje ne bi trebalo izvršiti već se postupak bankrotstva nastavlja prema zatečenom stanju, što može da bude sporno sa stanovišta onih koji su konvertovali svoja potraživanja očekujući uspešan ishod postupka reorganizacije. Ovakva različita praksa potencijalno pretili i urušava princip ravnopravnog tretmana poverilaca u stečajnom postupku ali i potencijalno pretili ustavom zagarantovanim pravima.

Takođe ističemo da je naknada koja se za usluge stručnog nadzora i povezane usluge plaća Agenciji za licenciranje stečajnih upravnika u skladu sa članom 3. tarifni broj 6. Tarife o određivanju cena usluga koje pruža Agencija za licenciranje stečajnih upravnika previsoka jer iznosi 1% od unovčene stečajne mase. Ovakva naknada je naročito neprimerana kada je procenat naplate potraživanja neobezbeđenih poverilaca vrlo nizak. To možete dovesti čak

do situacije da Agenciji za licenciranje stečajnih upravnika pripdane veći iznos unovčene stečajne mase nego većini neobezbeđenih poverilaca. Ipak, treba imati na umu da je

jedan od osnovnih ciljeva stečajnog postupka da se obezbedi da poverioci naplate svoja potraživanja u što je većem mogućem procentu.

PREPORUKE SAVETA

- Podsticanje stečajnog dužnika da pokrene stečajni postupak zajedno sa podnošenjem plana reorganizacije, čime se daje mogućnost većem broju društava „da opstanu“ a ne da budu zauvek zatvorena;
- Posticanje poverilaca da uzmu aktivnije učešće u vođenju stečajnog postupka, kroz podnošenje predloga za pokretanje stečajnog postupka a posebno kroz učešće u poverilačkim organima;
- Hitno usvajanje izmena Zakona o stečaju ili posebnog zakona koji bi regulisao automatski stečaj za kompanije koje su dugotrajno nesposobne za plaćanje a koji bi bio u skladu sa Ustavom Republike Srbije;
- Podsticanje medijacije u stečajnom postupku kada je ona moguća, a sve u cilju ekonomičnosti i efikasnosti stečajnog postupka;
- Povećanje profesionalnosti stečajnih upravnika do najvišeg nivoa i oduzimanje licence za rad stečajnim upravicima koji ne mogu doprineti razvoju prakse u oblasti stečaja, bilo usled nedostatka znanja ili usled kršenja etičkog kodeksa, i, u najgorem slučaju, zloupotrebom položaja i činjenjem raznih krivičnih radnji;
- Umanjiti naknadu koja je uređena članom 3. tarifni broj 6. Tarife o određivanju cena usluga koje pruža Agencija za licenciranje stečajnih upravnika ili je bar izmeniti na takav način da bude zavisna od procenta namirenja neobezbeđenih poverilaca.

INTELEKTUALNA SVOJINA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Državni organi bi trebalo da nastave i povećaju napore u borbi protiv kršenja autorskih prava na internetu, posebno u odnosu na softversku, muzičku i filmsku industriju.	2010		√	
Inspekcije koje proveravaju legalnost softvera u privrednim društvima, a koje Poreska uprava sprovodi već nekoliko godina sa značajnim rezultatima, bi trebalo da budu nastavljene i intenzivirane, naročito od strane Specijalne jedinice u okviru Poreske uprave.	2009	√		
Efikasnija i brža primena propisa u cilju zaštite prava intelektualne svojine.	2008		√	
Državni organi bi trebalo više da nude više podsticaja nosiocima prava intelektualne svojine u sferi njihove kreativnosti.	2010			√
Usvajanje novog Zakona o patentima.	2011	√		

STANJE

Zakonodavni okvir koji reguliše intelektualnu svojinu je generalno ostao isti kao i protekle godine, sa izuzetkom u pogledu novousvojenog Zakona o patentima, kao i izmena Zakona o autorskom i srodnim pravima. Naime, taj okvir se najvećim delom sastoji od materijalnih zakona usvojenih tokom i nakon 2009. godine, koji regulišu pravne odnose u vezi sa pronalascima, topografijama integrisanih kola, književnim, naučnim i umetničkim delima, kompjuterskim programima, simbolima, nazivima i slikama koji se koriste u prometu. U skladu sa navedenim, sledeći zakoni, koji su u velikoj meri usaglašeni sa odgovarajućim međunarodnim konvencijama, kao i sa Sporazumom o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine (TRIPS) i standardima Evropske unije, sadrže najvažnije materijalne odredbe koje regulišu intelektualnu svojinu u Srbiji:

1. Zakon o žigovima (2009);
2. Zakon o oznakama geografskog porekla (2010);
3. Zakon o autorskom i srodnim pravima (2009, izmenjen 2011);
4. Zakon o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna (2009);
5. Zakon o zaštiti topografija integrisanih kola (2009);
6. Zakon o patentima (2012);
7. Zakon o zaštiti poslovne tajne (2011).

Zakonom o žigovima se uređuje način sticanja i zaštita prava na znacima koji se koriste u prometu roba i usluga. Žig je definisan kao pravo kojim se štiti znak koji u prometu služi za razlikovanje robe, odnosno, usluga jednog

fizičkog ili pravnog lica od iste ili slične robe, odnosno, usluga drugog fizičkog ili pravnog lica. Odredbe ovog zakona su u skladu sa Madridskim aranžmanom o međunarodnom registrovanju žigova i Protokolom uz Madridski aranžman.

Zakonom o oznakama geografskog porekla se uređuje način sticanja i pravna zaštita oznaka geografskog porekla (imena porekla i geografskih oznaka), u skladu sa Lisabonskim aranžmanom o zaštiti oznaka porekla i njihovom međunarodnom registrovanju.

Zakonom o autorskom i srodnim pravima se uređuju prava autora književnih, naučnih i umetničkih dela, kompjuterskih programa, kao i prava srodnih autorskom pravu: prava interpretatora, proizvođača fonograma, videograma, emisija i baza podataka, i prava izdavača (prava prvih izdavača slobodnih dela i pravo izdavača štampanih izdanja).

Zakon o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna reguliše način sticanja prava na spoljašnji izgled industrijskog ili zanatskog proizvoda (pod kojim se podrazumeva ukupan vizuelni utisak koji proizvod ostavlja na informisanog potrošača ili korisnika) i zaštita tih prava.

Zakonom o zaštiti topografija integrisanih kola se uređuju predmet i uslovi zaštite topografija integrisanih kola, prava njihovih stvaralaca i način njihovog ostvarivanja, prava privrednih društava i drugih pravnih lica u kojima je topografija nastala, kao i ograničenja u vezi sa zaštitom tih prava.

Najzad, Zakonom o patentima se uređuje pravna zaštita pronalazaka iz oblasti tehnike, koji su novi, imaju inventivni nivo i industrijski su primenljivi.

Sprovođenje gore navedenih materijalnih zakona zavisi od nekoliko važnih zakona koji propisuju organizacione i proceduralne odredbe značajne za zaštitu prava intelektualne svojine i procesuiranje lica koja ista povređuju, od kojih su najznačajniji sledeći:

1. Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala (2005, izmenjen 2009);
2. Zakon o posebnim ovlašćenjima radi efikasne zaštite prava intelektualne svojine (2006, izmenjen 2009);
3. Krivični zakonik (2005, izmenjen 2009);
4. Carinski zakon (2010); i
5. Zakon o optičkim diskovima (2011).

Institucije koje se bave zaštitom prava intelektualne svojine su Zavod za zaštitu intelektualne svojine (u daljem tekstu: „Zavod“), kao i nadležna ministarstva i drugi državni organi (među kojima su najvažniji sudovi).

POBOLJŠANJA

Najznačajniju poboljšanje od poslednjeg izdanja Bele knjige predstavlja nedavno usvajanje Zakona o patentima, kao i izmene Zakona o autorskom i srodnim pravima.

Novi Zakon o patentima je stupio na snagu 4. januara 2012. godine, i sadrži odredbe koje su rezultat harmonizacije prethodno važećeg zakona sa Ugovorom o patentnom pravu koji je Srbija ratifikovala 2010. godine, kao i sa odgovarajućim propisima EU i Svetske trgovinske organizacije (STO). Njegovo usvajanje je poslalo snažan signal stranim investitorima da Srbija primenjuje visoke međunarodne standarde patentne zaštite, što znači da će njihove investicije koje obuhvataju patentiranu tehnologiju biti na odgovarajući način zaštićene.

Osnovne promene ovog zakona uključuju obavezu Zavoda da podnosiocu prijave za priznanje patenta, po njegovom zahtevu i pre podnošenja zahteva za suštinsko ispitivanje prijave, dostavi izveštaj o pretraživanju nacionalnih i međunarodnih baza podataka koji sadrži stanje tehnike

za pronalazak za koji je zatražena zaštita patentom. Time se podnosiocu prijave pruža mogućnost da pre plaćanja takse za suštinsko ispitivanje patenta proceni svoje izgleda za sticanje patenta, da izvrši korekciju patentnih zahteva, kao i donese informisanu odluku da li da štiti patent u inostranstvu.

Dodatno, značajna novina sadržana je u obavezi suda da u postupku po tužbi za povredu prava iz prijave patenta prekine postupak do pravosnažnosti odluke Zavoda po prijavi patenta, čime se onemogućava donošenje presude za povredu prava koje još uvek nije priznato. U takvom slučaju Zavod može da, po zahtevu suda, ispita prijavu patenta po hitnom postupku.

Kao i kod drugih zakona iz oblasti industrijske svojine, i ovim zakonom se uvodi pravo žalbe na odluke Zavoda koje se odnose na patente i male patente, što bi trebalo da omogućiti efikasniju zaštitu prava stranaka.

Izmene Zakona o autorskom i srodnim pravima su takođe stupile na snagu 4. januara 2012. godine, unoseći određene značajne novine u ovu oblast prava, naročito u pogledu ograničenja autorskog prava. Među drugim predviđenim izmenama, više nije dozvoljeno da fizičko lice umnoži primerak cele objavljene knjige za lične nekomercijalne svrhe bez dozvole autora i bez plaćanja naknade, a što je pre stupanja na snagu ovih izmena bilo moguće. Sada je to dozvoljeno samo ukoliko su primerci te knjige rasprodati najmanje dve godine.

PREOSTALI PROBLEMI

Uprkos činjenici da odgovarajući propisi koji regulišu intelektualnu svojinu, a koji su generalno u saglasnosti sa međunarodnim standardima i standardima EU, postoje u Srbiji već nekoliko godina, efikasnost u njihovom sprovođenju još uvek nije na zadovoljavajućem nivou. To takođe zavisi i od saradnje između nadležnih državnih organa i nosioca prava intelektualne svojine (pozitivan primer predstavlja uspešna saradnja između Poreske uprave, odnosno Ministarstva finansija, i Biznis softver alijanse). Ipak, unutrašnja organizacija i potencijalno personalne promene u okviru državnih organa nadležnih za zaštitu prava intelektualne svojine se čine neophodnim kako bi se stopa piraterije još snizila.

PREPORUKE SAVETA

- Državni organi bi trebalo da nastave i povećaju napore u borbi protiv povrede autorskih prava na internetu, posebno u odnosu na softversku, muzičku i filmsku industriju;
- Kontrola legalnosti softvera u privrednim društvima, a koje Poreska uprava sprovodi već nekoliko godina sa značajnim rezultatima, bi trebalo da budu nastavljena i intenzivirana, naročito od strane Specijalne jedinice u okviru Poreske uprave;
- Efikasnija i brža primena propisa u cilju zaštite prava intelektualne svojine;
- Državni organi bi trebalo više da nude više podsticaja nosiocima prava intelektualne svojine u sferi njihove kreativnosti.

ZAŠTITA KONKURENCIJE

ZAKON O ZAŠTITI KONKURENCIJE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Komisija bi trebalo da se oslanja na EU smernice prilikom rešava pitanja zaštite konkurencije kako bi izbegla nedoslednost u primeni prava o zaštiti konkurencije. U takvim situacijama bi morala da navede konkretne slučajeve na koje se poziva.	2008			✓
Kako bi se povećala transparentnost i pravna izvesnost, Komisija treba da donese jasne smernice i obaveštenja na osnovu kojih bi se tumačila shvatanja Komisija u odnosu na određena pitanja. Savet i ostale zainteresovane strane bi morale imati veću ulogu u donošenju ovih akata.	2010			✓
Pored smernica, u cilju veće pravne sigurnosti, Komisija bi morala da usvoji podzakonske akte koji bi definisali glavne institute kod pravila o restriktivnim sporazumima (npr. Kao što je urađeno u BiH u slučaju dominantnog položaja); postupku oslobađanja od obaveze iz mera zaštite konkurencije (član 69. Zakona o zaštiti konkurencije); pojedinačno izuzeće od zabrane; itd.	2011			✓
Potrebno je da se sudije Upravnog suda Srbije i dalje usavršavaju kako u oblasti prava zaštite konkurencije tako i u oblasti ekonomije. Takođe, presude suda bi trebalo da budu javno dostupne.	2010		✓	
Komisija bi trebalo da obezbedi da njena praksa bude konzistentna za sve učesnike na tržištu ima ujednačenu praksu za sva privredna društva. Zalaganje za zaštitu konkurencije bi predstavljalo snažno sredstvo za postizanje ovog cilja.	2008		✓	
Uredbom o tarifama Komisija treba da smanji iznos tarifa na jedan razuman nivo koji je odgovarajući za uporedano zakonodavstvo kao što su zakonodavstvo Hrvatske, Slovenije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine, Rumunije, Slovačke.	2009			✓
Sva Komisijina uputstva, smernice i obaveštenja bi trebalo da budu objavljena u Sl. Glasniku RS ili barem na internet strani Komisije. Isto bi trebalo da važi i za poverljive verzije odluka Upravnog suda i Komisije koje bi trebalo biti javno dostupne.	2011			✓

STANJE

Skorašnja praksa srpskih organa za zaštitu konkurencije, odnosno srpske Komisije za zaštitu konkurencije („Komisija“) u vezi sa kaznama protiv kompanija koje su prekršile pravila iz oblasti zaštite konkurencije dodatno je stavila u fokus pravila konkurencije i potvrdila njihov značaj u poslovanju. Međutim, iako su potrebne adekvatne sankcije da bi se obezbedila usaglašenost sa odredbama Zakona o zaštiti konkurencije, zakonitost nekih odluka Komisije ozbiljno je osporavana od strane stručne javnosti. Ovo će nesumnjivo kočiti napore Komisije u stvaranju okruženja za efikasniju primenu Zakona o konkurenciji.

Od početka njegovog mandata, odluke novog Saveta Komisije, imenovanog u oktobru 2010. godine, privlačile su mnogo pažnje, što je za posledicu imalo povećanje nivoa javne svesti o važnosti zaštite konkurencije. Komisija je naveliko primenjivala svoja „nova izvršna ovlašćenja“ koja su joj data novim Zakonom o zaštiti konkurencije (koji se primenjuje od 1. novembra 2009). Ukupne novčane kazne koje je Komisija izrekla u 2011. godini iznose 33.31 miliona Evra.

Međutim, u mnogim od tih odluka Komisija je ozbiljno narušila princip pravne sigurnosti. Naime, u nekoliko slučajeva Komisija je odlučila da ponovo otvori postupak koji je

bio okončan u skladu sa odredbama prethodnog Zakona o zaštiti konkurencije po kome Komisija nije mogla da izrekne novčanu kaznu. Jedina svrha ovih postupaka bila je utvrđivanje novčane kazne protiv kompanija u skladu sa odredbama novog Zakona o zaštiti konkurencije. Tako, suprotno opštoj zabrani retroaktivne primene zakona, Komisija je primenila odredbe novog zakona na slučajeve koji su započeti i završeni u skladu sa odredbama prethodnog zakona. Ovaj pristup je izazvao veliku zabrinutost u poslovnom okruženju, jer je otvorio mogućnost da sva privredna društva koja su od 2005. bila strana u nekom postupku pred Komisijom mogu biti naknadno kažnjena. U drugom slučaju (malo-prodajni sektor), Komisija je kaznila dva privredna društva u iznosu od 7 miliona evra, iako su ona postupala u skladu sa članom 60 Zakona o zaštiti konkurencije iz 2005. godine, koji im je zapravo garantovao da neće biti novčano kažnjena. Ovakav postupak Komisije ne samo da je ugrozio pravnu sigurnost, već je poslao poruku da učesnici restriktivnih sporazuma koji prvi prijave takav sporazum i dostave dokaze, a da pritom nisu inicijatori restriktivnog sporazuma, neće imati koristi koje proizilaze iz ovog instituta, iako im zakon to izričito daje. Zakon zapravo propisuje da u ovakvim slučajevima – slučajevi restriktivnih sporazuma – učesnik koji, pod uslovom da nije inicijator restriktivnog sporazuma, prvi prijavi postojanje takvog sporazuma, a da Komisija nije imala nikakvih saznanja o njemu, ili je imala saznanja ali nije imala dovoljno dokaza da donese zaključak o pokretanju postupka, će biti oslobođen plaćanja novčanog iznosa mere zaštite konkurencije. Pretpostavka je da sada mnogi strani i domaći investitori neće verovati u institut oslobađanje od kazne (član 69), što predstavlja veliku štetu za samu Komisiju jer možda najefikasnije sredstvo za zaštitu konkurencije neće biti korišćeno.

Štaviše, u nekoliko slučajeva, Komisija je pokušala da nametne novčane kazne iako je povreda bila vremenski ograničena – šta više, tumačenje Komisije o tome kada nastupa zastarelost u konkretnom slučaju, često deluje proizvoljno određeno.

U mnogim odlukama, Komisija se poziva na praksu u EU, bez navođenja relevantnih slučajeva, dok se u jednom slučaju, Komisija uopšteno poziva na praksu nacionalnih organa za zaštitu konkurencije, pri tom čak ni ne pominjući praksu u EU.

Dodatno, u određenim slučajevima Komisija je opozvala, izmenila ili modifikovala svoje smernice, primenjujući retroaktivno nove odredbe. Dok su smernice koje se odnose na novčane kazne usvojene, njihova primena je u najboljem slučaju sporadična - Komisija retko prihvata argumente

strana, a novčane kazne su manje-više jednoobrazne u pogledu iznosa (obično oko 1-2.5%).

Komisija još uvek ima formalistički pristup prilikom odlučivanja o prijavama za koncentraciju, odnosno komunikacija sa Komisijom je ograničena na pisane podneske i vrlo često se uz prijavu mora dostaviti obimna dokumentacija, nezavisno od njenog značaja. Takođe, čini se da Komisija nije voljna da izda pravno mišljenje koje bi razjasnilo u kojim slučajevima je prijava koncentracije Komisiji obavezna a u kojima nije, što bi trebalo da bude njena glavna dužnost. U jednom značajnom slučaju Komisija je blokirala koncentraciju. Dok slučaj razmatraju sudovi, važno je istaći da je nadležni organ pokušao da ispravi efekte koncentracije određivanjem maksimalnih cena, što značajno odstupa od relevantne prakse u EU.

Dalje, po prvi put, odluke Komisije su potvrđene od strane suda. Zapravo, u četiri slučaja Upravni sud Srbije je presudio da su rešenja Komisije zakonita. Ipak, nedostatak predstavlja činjenica da nisu sve odluke suda javno dostupne.

Uprkos činjenici da su naknade koje propisuje Komisija već bile veoma visoke, u maju 2011. godine Komisija je povećala ove iznose za 25% i to u trenutku finansijske krize.

POBOLJŠANJA

Novi Zakon je proširio ovlašćenja Komisije što je rezultiralo povećanjem svesti o važnosti zaštite konkurencije.

Takođe, možemo zaključiti da smernice i uputstva koje je izdala Komisija generalno unapređuju važeći pravni okvir i doprinose boljem razumevanju pravila o zaštiti konkurencije.

PREOSTALI PROBLEMI

Postupak pred Komisijom još uvek ne pruža dovoljnu garanciju da će se poštovati procesna prava strana. Na strani Komisije je još uvek očigledan nedostatak potrebnog ekonomskog znanja i odgovarajućih metoda. Komisija često ne koristi osnovna ekonomska ispitivanja potvrđena u praksi primene prava konkurencije, i njena analiza uslova na tržištu često deluje površna i ništa do „grebanje po površini“.

Ovo je od naročitog značaja pošto novi Zakon daje mnogo novih ovlašćenja Komisiji, tako da su pravna sigurnost i uređeno postupanje najbitniji. Sa druge strane, sudijama Upravnog suda još uvek je potrebno sveobuhvatno znanje iz oblasti prava konkurencije i ekonomije kako bi bili u mogućnosti da

na odgovarajući način tumače argumente i odluke Komisije. Veoma često odlukama Upravnog suda nedostaje odgovarajuća argumentacija, te se u njima obrazloženje ograničava na ponavljanje nalaza Komisije, bez analiziranja argumenata strana. Ovo je ozbiljan nedostatak, pošto onemogućava pravilnu argumentaciju i razvijanje prakse i ugrožava postupke u slučaju postupanja po vanrednom pravnom leku. Ovo je od izuzetne važnosti za utvrđivanje sudske kontrole nad radom Komisije. U protivnom, Komisija bi bila u poziciji da zloupotrebi svoja ovlašćenja i nezavisnost.

Takođe, postavlja se pitanje kako izbalansirati dve suprotne uloge Komisije –institucije koja kažnjava protivpravno delovanje i institucije koja treba da promoviše pravo konkurencije. Jasno je da se zastupanje i dalja promocija zaštite konkurencije ne sme zanemariti, a da sama Komisija mora još jače promovisati principe zaštite konkurencije.

Takođe, ostaje otvoreno pitanje kako institucionalizovati dijalog strana koja podležu pravilima zaštite konkurencije, a naročito dijalog između privatnog sektora i Komisije. S tim u vezi, internet prezentacija Komisije mora biti bolje organizovana i da se redovno ažurira. Takođe, u mnogim slučajevima verzije rešenja Komisije i odluka Upravnog suda koje nisu poverljive, nisu javno dostupne. Jasno je da bi veća transparentnost u radu Komisije obezbedila usaglašenu praksu obe institucije, a samim tim veću predvidljivost za sve privredne subjekte. Ovo isto važi i za pravna mišljenja koja izdaje Komisija. Takođe, iako je Komisija vrlo aktivna u svom radu kada je u pitanju privatni sektor, čini se da pruža mnogo povoljniji tretman javnim privrednim društvima i privrednim društvima u vlasništvu države, i da pri tom optira za "vaspitnu meru" u vidu instriusanja takvih društva kroz uputstva i smernice, umesto za kažnjavanje.

PREPORUKE SAVETA

- Komisija bi trebalo da se oslanja na EU smernice prilikom rešavanja pitanja zaštite konkurencije kako bi izbegla nedoslednost u primeni prava o zaštiti konkurencije. Pri primeni takvih pravila morala bi da navede konkretne odluke Komisije na koje se poziva;
- Kako bi se povećala transparentnost i pravna izvesnost, Komisija bi trebalo da donese jasne smernice i obaveštenja na osnovu kojih bi se tumačila shvatanja Komisije u odnosu na određena pitanja. Ovo se naročito odnosi na smernice i obaveštenja koja se odnose na restriktivne sporazume, obavezu prijave koncentracije i sam postupak koncentracije. Takođe, Savetu i ostalim zainteresovanim stranama bi trebalo pružiti priliku da učestvuju u procesu donošenju ovih akata;
- Pored smernica, u cilju veće pravne sigurnosti, Komisija bi morala da usvoji podzakonske akte koji bi definisali glavne institute kod pravila o restriktivnim sporazumima (npr. kao što je urađeno u BiH u slučaju dominantnog položaja); postupku oslobađanja od obaveze iz mera zaštite konkurencije (član 69. Zakona o zaštiti konkurencije); pojedinačno izuzeće od zabrane, itd.;
- Potrebno je da se sudije Upravnog suda Srbije i dalje usavršavaju kako u oblasti prava zaštite konkurencije tako i u oblasti ekonomije. Takođe, sve presude ovog suda bi trebalo da budu javno dostupne;
- Komisija bi trebalo da se postara da njena praksa bude konzistentna u svim postupcima. Zalaganje za zaštitu konkurencije bi svakako predstavljalo snažno sredstvo za postizanje ovog cilja;
- Uredbom o tarifama Komisija treba da smanji iznos tarifa na razuman nivo koji je u skladu sa uporednim zakonodavstvom kao što su zakonodavstvo Hrvatske, Slovenije, Rumunije, Slovačke, Bosne i Hercegovine i Crne Gore;
- Sva uputstva Komisije, smernice i obaveštenja trebalo bi da budu objavljeni u Službenom glasniku RS ili barem na internet prezentaciji Komisije. Isto bi trebalo da važi i za poverljive verzije odluka Upravnog suda i Komisije koje bi trebalo da budu javno dostupne.

DRŽAVNA POMOĆ

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Usvajanje Programa usklađivanja postojećih državnih pomoći u najskorijem roku.	2011			✓
Dosledna i efektivna primena zakona.	2011		✓	
Povećana obuka i podsticanje državnih organa prilikom dodele državne pomoći, ali i aktivnija uloga Komisije u praćenju i naknadnoj kontroli.	2011		✓	
Deklarisana operativna nezavisnost nije dovoljna - neophodna je izmena zakona kako bi se osigurao status nezavisne agencije za Komisiju za kontrolu državne pomoći.	2009			✓
Nastavak harmonizacije sa standardima Evropske unije i ustaljenom praksom Evropske Komisije na polju kontrole državne pomoći.	2009		✓	
Povećanje javnosti i prisutnosti rada Komisije (npr. konferencije za štampu, učešće u seminari i obuke, saopštenja za medije, sopstveni website).	2011		✓	
Poboljšani kapaciteti, statistika i analitika, te odgovarajuće reagovanje i „glas“ Komisije bi mogli imati značajno dejstvo na strukturu državne pomoći i opštu političku kulturu.	2011			✓
Razrešenje potencijalnog sukoba nadležnosti sa Komisijom za zaštitu konkurencije u pogledu opštih pravila zaštite konkurencije.	2009			✓

STANJE

Primena Zakona o kontroli državne pomoći na javna preduzeća i tzv. „privredne subjekte u teškoćama“ omogućena je početkom 2012. godine, nakon poslednjih izmena Uredbe o pravilima za dodelu državne pomoći u decembru 2010. godine. Do danas, održano je ukupno oko 30 sednica Komisije za kontrolu državne pomoći i rešeno oko 200 slučajeva.

U poslednjem javno dostupnom godišnjem izveštaju o dodeljenoj državnoj pomoći za 2010. godinu, procenjeno je da je u toj godini Srbija odobrila državnu pomoć u ukupnom iznosu od 754 miliona evra (smanjenje od 9% u poređenju sa 2009. godinom i 2% u odnosu na 2008. godinu). Ovo predstavlja oko 103 evra po građaninu, i 2,64% srpskog BDP (slični iznosi, čak i uračunati na manjoj osnovi, su u prošlosti bili predmet kritike od strane EU i MMF). Preko 90% državne pomoći predstavljaju subvencije (68%) i poreske olakšice, dok ostatak čine garancije i preferencijalni krediti. Primarni korisnici su poljoprivreda, rudarstvo i transportni sektor. MMF je 2009. godine upozorio da neuspeh u smanjenju subven-

cija predstavlja znak nedovoljno i loše reformisanog javnog sektora.

POBOLJŠANJA

Izmenjena pravila o dodeli državne pomoći imala su za cilj da objektivizuju i pojasne preduslove za pružanje pomoći prevelikom javnom sektoru u Srbiji. Međutim moguća primena kriterijuma „privredni subjekat u teškoćama“ ostavlja prostora zloupotrebama. Rezultati Komisije za kontrolu državne pomoći po ovom pitanju će biti od ključne važnosti.

Dodatno, aktivnosti od opšteg ekonomskog interesa, koje država treba da finansira čak i ukoliko su neprofitabilne, usled njihovog društvenog značaja, što predstavlja uvek dozvoljenu pomoć, za koju ne postoji obaveza Komisiji za kontrolu državne pomoći.

Očekuje se da će novi EU IPA projekat – *Podrška organima za kontrolu državne pomoći u Republici Srbiji radi ujednačavanja šema državne pomoći sa pravom EU* započeti u dolazećim mesecima. Cilj projekta je pružanje podrške Komisiji

za kontrolu državne pomoći radi usklađivanja šeme pružanja državne pomoći sa pravnim okvirom i pravom EU.

Godišnji izveštaji i odluke Komisije za kontrolu državne pomoći dostupni su na sajtu Ministarstva finansija, što predstavlja pozitivan primer transparentnosti rada ovog organa.

PREOSTALI PROBLEMI

Uzimajući u obzir talas novih anti-kriznih mera i mera za privlačenje investitora, i nastavljanja državne kontrole u nekim od ključnih aktera na tržištu, jasno je da država nastavlja da igra značajnu ulogu u poslovnom okruženju u Republici Srbiji. U ovom periodu Vlada je donela neke odluke koje su u velikoj meri osporavane, a naročito nacionalizacija nekadašnje fabrike U.S. Steel, raspada državne Agrobank i sumnjive poslovne prakse Telekom Srbija (uključujući i otkup akcija manjinskog akcionara). Izgleda da se umesto konzistentne primene pravila kontrole državne pomoći i prava konkurencije, Srbija u još većoj meri pomerila sa liberalizacije tržišta ka direktnom upravljanju tržištem.

I dalje postoje nedostaci u radu Komisije za kontrolu državne pomoći. Bilo je pritužbi da državne institucije zanemaruju da prijave pomoć Komisiji ili odlažu da je prijave do poslednjeg trenutka pred njihovo usvajanje. Političke kontroverze oko nekih programa pomoći, uz javnu percepciju nedostatka revizije nekoliko važnih, medijski ispraćenih slučajeva, imali su negativan uticaj na pravno i poslovno okruženje. Ne postoji nijedan slučaj kažnjavanja institucije usled propuštanja da podnese program

državne pomoći na reviziju, ili odgovarajuće naknadne istrage. Aktivna uloga Komisije, veća angažovanost javnosti, komercijalnih subjekata i drugih državnih institucija su neprocenjivi.

Unapređena statistika i analiza državne pomoći, odgovarajuće reagovanje i planiranje, praćenje trendova, follow-up i viši stepen kontrole, bi svakako bili poželjni. Transparentnost i javna prisutnost Komisije za kontrolu državne pomoći, izvan pukog objavljivanja rešenja i izveštaja, predstavlja ne samo neophodnost, već i zakonsku obavezu. Dosledna primena zakona, zajedno sa posebnim nadzorom javnih preduzeća i drugih državnih aktera je od velike važnosti. Javni angažman u okviru tema relevantnih za kontrolu državne pomoći je neophodan za građenje prepoznatljivosti, povećanje svesti i efekata ove važne oblasti. Očekuje se da će IPA projekat u velikoj meri pomoći po ovom pitanju.

Kriterijumi za definisanja aktivnosti od opšteg ekonomskog interesa, kao i pružanje pomoći određenim kompanijama, su bili predmet kontroverze (naročito višegodišnjem gubitaku JAT Airways i medijskoj agenciji Tanjug, protiv koje su dva nezavisna konkurenta podnela žalbe).

Sa institucionalne strane, status Komisije za kontrolu državne pomoći kao vladinog tela, čiji su članovi u najvećem broju predstavnici različitih ministarstava, umesto nezavisnog tela, i dalje može dovesti u pitanje njenu nezavisnost prilikom donošenja odluka. Iako su određeni koraci na ovom polju učinjeni, kapaciteti Komisije još uvek nisu primereni njenoj značajnoj ulozi.

PREPORUKE SAVETA

- Dosledna i efektivna primena Zakona, naročito u odnosu na javna preduzeća;
- Pojačana obuka i pritisak na državne organe da poštuju pravila prilikom pružanja pomoći i aktivnija uloga Komisije u praćenju i naknadnoj kontroli u slučaju propusta državnih organa da ovo učine;
- Deklarisana operativna nezavisnost nije dovoljna – neophodna je izmena Zakona kako bi se osigurao status nezavisne agencije Komisije za kontrolu državne pomoći;
- Nastavak harmonizacije sa standardima EU i ustanovljene prakse Evropske komisije u oblasti kontrole državne pomoći, uključujući i najveću moguću iskorišćenost IPA projekta;
- Povećanje javnosti u radu Komisije (npr. konferencije za štampu, učešće na seminarima i obukama, sopstvena internet stranica);

- Poboljšani kapaciteti, statistika i analitika, odgovarajuće reagovanje i “glas” Komisije mogu imati značajno dejstvo na strukturu državne pomoći i opštu politiku;
- Komisija treba da reaguje pravovremeno i sa autoritetom na kontroverzne odluke Vlade, kako bi predstavljala nezavisnu kontrolu nezakonite pomoći;

ZAŠTITA POTROŠAČA I ZAŠTITA KORISNIKA FINANSIJSKIH USLUGA

ZAŠTITA POTROŠAČA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Formiranje Nacionalnog saveta za zaštitu potrošača i profesionalno obrazovanje nadležnih organa, potrošačkih udruženja, i svih drugih nosilaca zaštite potrošača navedenih u Zakonu, kao i unapređenje njihove međusobne saradnje.	2011		√	
Usvajanje Nacionalnog programa zaštite ugroženih potrošača i donošenje nedostajućih podzakonskih akata, kako bi se omogućila doslednija primena Zakona.	2011			√
Dalji rad na harmonizaciji propisa u vezi sa zaštitom potrošača sa drugim pravnim oblastima i EU principima.	2011		√	
Blagovremeno usvajanje podzakonskih akata predviđenih Zakonom o zaštiti korisnika finansijskih usluga, kako bi davaoci finansijskih usluga (što pre) uskladili svoje interne akte sa važećim propisima.	2011		√	

STANJE

Zakon o zaštiti potrošača (u daljem tekstu: „Zakon”) je usvojen u oktobru 2010., a na snazi je od 1. januara 2011. godine. Ovaj Zakon je u načelu usklađen sa direktivama EU u oblasti zaštite potrošača.

Zakon, između ostalog, olakšava ostvarivanje balansa između trgovaca i potrošača (koji je tradicionalno narušen na štetu potrošača); predviđa strože zahteve za trgovce u pogledu obaveštavanja potrošača u vezi sa robom koju prodaju; reguliše prava potrošača koja su karakteristična za turistička putovanja i za vremenski podeljeno korišćenje nepokretnosti (tajm-šering), te garancije trgovca za vraćanje plaćene cene u slučaju njegove nesposobnosti plaćanja.

Pored Zakona, donet je i određen broj podzakonskih akata. Međutim, i dalje je neophodno usvojiti podzakonske akte koji su ključni za kategoriju ugroženih potrošača i njihovu pravnu zaštitu.

Još uvek nije obezbeđena puna primena Zakona, a nisu ni doneti svi sektorski podzakonski akti, u smislu ekvivalencije trgovaca i potrošača u njihovom međusobnom odnosu.

Institucionalna i strateška mreža za zaštitu potrošača se postepeno stvara (što je potvrđeno od strane udruženja i saveza potrošača). Pojam „potrošačkog spora” je definisan, kao i vansudsko rešavanje potrošačkih sporova. Zabrana nepravilnih ugovornih odredbi i nepravilnih poslovnih praksi je takođe propisana.

POBOLJŠANJA

Prema Pravilniku o evidenciji udruženja i saveza udruženja za zaštitu potrošača (usvojen maja 2011. godine) Ministarstvo unutrašnje i spoljne trgovine i telekomunikacija je zaduženo za vođenje evidencije i čuvanje podataka. Ova evidencija je aktivna i javno i elektronski dostupna (u trenutku objavljivanja informacije vezane za ovu temu – kraj juna 2012. godine, postojalo je 60 potrošačkih organizacija/udruženja o kojima se podaci vode u evidenciji).

Nacionalna organizacija potrošača Srbije (NOPS) je osnovana i deluje kao neprofitni, nezavisni, nevladin, vanstranački savez organizacija potrošača, koji je formiran da štiti interese potrošača i da štiti njihova prava. NOPS trenutno okuplja 24 organizacije iz cele zemlje. Pored NOPS-a, postoji određen broj organizacija koje deluju u ovoj sferi, a koje takođe imaju dobru koordinaciju i koje pružaju snažnu podršku pravima potrošača.

Ministarstvo unutrašnje i spoljne trgovine i telekomunikacija je korisnik projekata „Jačanje zaštite potrošača u Srbiji” koji finansira EU. Ovaj projekat je proklamovao i predvideo niz aktivnosti koje treba preduzeti do 2014. godine. Glavni cilj projekta je uspostavljanje saradnje svih relevantnih učesnika na tržištu i poboljšanje zaštite prava potrošača u skladu sa propisima i praksom EU.

Ove godine je ministarstvo u okviru EU projekta organizo-

valo prvi Sajam potrošačkog prava u Srbiji sa jasnim ciljem jačanja svesti u javnosti o osnovnim pravima potrošača. Zvanične internet prezentacije u ovoj sferi (<http://www.zastitapotrosaca.gov.rs/index.php> i <http://www.zapotrosace.rs/index.php>) su u funkciji i ažurirane.

Srbija je nedavno postala punopravni član Evropske kooperatorije za akreditaciju, a što je od velike važnosti za sektore bezbednosti, obeležavanja i akreditacije.

PREOSTALI PROBLEMI

Iako Zakon reguliše mnoge aspekte zaštite potrošača, isti sadrži veliki broj pravnih standarda i široko postavljenih termina (npr. profesionalna pažnja, ugroženi potrošač, razumna odluka) što predstavlja izazov za nadležne organe, sudove i potrošače. Pojmovi „saobraznosti/nesaobraznosti/ garancija“ su slabo provereni u praksi (radi izbegavanja nesporazuma, napominjemo da snažno podržavamo implementaciju ovih izraza u Zakon).

Jedan broj odredbi Zakona je i dalje neprimenjiv (npr. one koje se odnose na reklamacije/pritužbe i na dužnosti i kvalifikacije udruženja potrošača u slučaju arbitraže, itd.).

U skladu sa načelom zadovoljavanja osnovnih potreba potrošača, Zakon predviđa zaštitu potrošača u sferi usluga od opšteg ekonomskog interesa i uvodi posebnu kategoriju ugroženog potrošača. Kao što je već napomenuto, nije jasno koji se to potrošači smatraju „ugroženim“, kao ni kako će oni biti zaštićeni u postupku pristupa uslugama od opšteg ekonomskog interesa. Od strane nadležnih organa se očekuje donošenje Nacionalnog programa zaštite ugroženih potrošača i odgovarajućih podzakonskih akata. Ipak, nismo sigurni kada i kako će Vlada obezbediti prava ugroženih potrošača, a pogotovo u doba ekonomske krize i ozbiljnih pritisaka na državni budžet.

Mogućnost vraćanja cene nezadovoljnom potrošaču Zakonom nije regulisana na najpovoljniji način po potrošače; otklanjanje nedostataka ili zamena moraju prvo biti iskorisćeni kao sredstva za zaštitu njihovih prava.

Uspostavljanje Nacionalnog saveta za zaštitu potrošača (koji će biti nadležan za Strategiju zaštite potrošača) je u toku. Ovaj savet treba da okupi predstavnike vlasti, udruženja potrošača, privredne komore, nevladine organizacije i trgovce. Međutim, nije jasno određeno za kada se predviđa osnivanje ovog međuresornog tela.

PREPORUKE SAVETA

- Stručno usavršavanje nadležnih državnih organa i sudova, udruženja potrošača, sektorskih organizacija i drugih učesnika na tržištu; razvoj njihove međusobno saradnje; jačanje kapaciteta;
- Stručna obuka i edukacija zaposlenih u institucijama/trgovaca/potrošača koju treba da vrše značajni učesnici na tržištu;
- Usvajanje Nacionalnog programa zaštite ugroženih potrošača, kao i usvajanje podzakonskih akata koji nedostaju da bi se omogućila konzistentna primena Zakona;
- Dalji napori ka harmonizaciji srpskog zakonodavstva sa međunarodnim i EU principima u ovoj materiji (redovne provere usaglašenosti i provere, a imajući u vidu propise koji će uskoro početi da se primenjuju u EU, npr. Direktiva o pravima potrošača koja će zameniti trenutno važeću Direktivu 97/7/EC, a počev od sredine 2014. godine).

ZAŠTITA KORISNIKA FINANSIJSKIH USLUGA

STANJE

Zakon o zaštiti korisnika finansijskih usluga (u daljem

tekstu: "Zakon") je u primeni od 5. decembra 2011. godine (sa izuzetkom pojedinih odredaba koje su u primeni od 1. januara 2012. godine), i predstavlja *lex specialis* u oblasti finansijskih usluga prema njihovim korisnicima. Usluge na koje se ovaj propis odnosi obuhvataju bankarske usluge, usluge finansijskog lizinga i finansijske pogodbe. U tom smislu, važno je napomenuti da se odredbe Zakona o zaštiti potrošača i Zakona o obligaci-

onim odnosima primenjuju na pitanja zaštite potrošača koja nisu regulisana Zakonom.

Očigledna intencija zakonodavca je bila da se zaštite fizička lica kao korisnici finansijskih usluga, imajući u vidu da se Zakon ne primenjuje na pravna lica ili preduzetnike – eksplicitno je predviđeno da se korisnicima finansijskih usluga smatraju samo fizička lica koja koriste (ili su koristila, ili su se davaocu finansijskih usluga obratila u tom smislu) finansijske usluge u svrhe koje nisu namenjene njihovoj poslovnoj ili drugoj komercijalnoj delatnosti. Ova intencija je jasno vidljiva u članu 5., koji propisuje osnovne principe zaštite korisnika:

1. pravo na ravnopravan odnos s davaocem finansijske usluge,
2. pravo na zaštitu od diskriminacije,
3. pravo na informisanje,
4. pravo na određenost ili odredivost ugovorne obaveze, i
5. pravo na zaštitu prava i interesa.

Zakonom sadrži striktno odredbe kojima su regulisane obaveze pružalaca finansijskih usluga u vezi sa oglašavanjem finansijskih usluga, adekvatnim informisanjem korisnika, određivanjem promenljive nominalne kamatne stope, efektivne kamatne stope, troškova i naknada, pravom korisnika da odustane od zaključenog ugovora u roku od 14 dana bez obaveze navođenja razloga za odustanak, itd. Takođe, posebne odredbe Zakona regulišu postupak za zaštitu prava korisnika, uključujući naročito i nadležnosti Narodne banke Srbije u tom smislu.

Najznačajnije izmene koje su uvedene tiču se uslova koji se odnose na nominalnu kamatnu stopu, tj. njenu promenljivost. Naime, promenljiva nominalna kamatna stopa se može sastojati od promenljivih elemenata, odnosno od promenljivih i fiksnih, s tim što promenljivi elementi mogu biti samo oni koji se zvanično objavljuju (kao što su referentna kamatna stopa, indeks potrošačkih cena i

dr.) i takve prirode da na njih ne može uticati jednostrana volja nijedne od ugovornih strana. Stoga, ona više ne može da sadrži neodredive elemente, kao što su unutrašnja poslovna politika i praksa, promena uslova poslovanja itd., budući da se oni nalaze pod uticajem jednostrane volje banaka i stoga nisu objektivni. Intencija zakonodavca je bila da eliminiše praksu banaka, često korišćenu u prošlosti, da na neodređen način definišu kriterijume za promenu nominalne kamatne stope i potom jednostrano podignu njenu visinu.

Što se tiče efektivne kamatne stope, Zakon predviđa da u njen obračun ulaze sadašnje vrednosti svih prihoda i rashoda koji se odnose na finansijsku uslugu. Troškovi i naknade, ukoliko su ugovoreni kao promenljivi, moraju takođe zavisiti od ugovorenih elemenata koji se zvanično objavljuju i čija je priroda takva da na njih ne može uticati jednostrana volja nijedne od ugovornih strana.

POBOLJŠANJA

Prema Izveštaju o radu Centra za zaštitu i edukaciju korisnika finansijskih usluga (u okviru Narodne banke Srbije), u periodu od 1. januara – 31. marta 2012. godine ovo telo je primilo 686 prigovora u vezi sa poslovnim aktivnostima finansijskih institucija (od čega je 91% podneto protiv banaka). Uzimajući u obzir da ovaj broj predstavlja povećanje od 73,3% u poređenju sa istim periodom u 2011. godini, očigledno je da je ovaj Zakon privukao značajnu pažnju opšte i stručne javnosti i nadležnih organa.

PREOSTALI PROBLEMI

Što se tiče primene Zakona, osnovna pitanja koja zahtevaju dodatna poboljšanja jesu ona koja se odnose na profesionalnu obuku zaposlenih u institucijama za zaštitu potrošača, jačanje administrativnog kapaciteta za zaštitu potrošača, kao i unapređenje tehničke podrške i nabavke IT opreme za tržišne inspektore.

PREPORUKE SAVETA

- Dalji rad na harmonizaciji propisa koji se odnose na zaštitu korisnika finansijskih usluga sa međunarodnim i EU principima;
- Blagovremeno usvajanje preostalih podzakonskih akata predviđenih Zakonom.

JAVNE NABAVKE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Uvođenje obaveze pravnih lica koja vrše nabavku da naprave razuman plan nabavki i da objave takav plan nabavke.	2010			✓
Uvođenje anti-koruptivnih mera (kao što je <i>Transparency International Integrity Pact</i>) makar u postupcima nabavki u okviru infrastrukturnih projekata i drugim nabavkama velike vrednosti.	2011			✓
Uvođenje mera koje bi stimulisale "zelene nabavke", odnosno favorizovale nabavku dobara koja su energetski efikasna.	2011			✓
Sprečavanje zloupotrebe postupka pregovaranja, koji je najmanje transparentan, stavljanjem na snagu odgovarajućih izmena i dopuna Zakona ili odgovarajućih pratećih propisa.	2010			✓
Uvođenje ovlašćenja Uprave za javne nabavke da prate realizaciju dodeljenih javnih ugovora.	2010			✓
Izmenе i dopune odredbi koje se odnose na kazne – uvođenje strožijih kazni i drugih mera obezbeđenja, dužeg obaveznog roka za podnošenje tužbe, itd.	2010			✓

Stiče se utisak da javne nabavke i zakonodavni okvir za njihovo sprovođenje predstavljaju jednu od tema po kojoj se najviše diskutovalo u javnosti tokom proteklih par godina u Srbiji. Ipak ova diskusija nije doprinela poboljšanju relevantnog pravnog okvira. U poređenju sa prethodnim periodom situacija i trendovi predstavljeni u prethodnom izdanju Bele knjige ostaju nepromenjeni. S' tim u vezi je i opšti utisak da nije učinjen nikakav napredak.

STANJE

Kao što je već napomenuto, tokom prethodnog perioda nije bilo promena u legislativi. Zakon o javnim nabavkama (na snazi od januara 2009. godine) ostaje pravni okvir za postupke javnih nabavki. Sam Zakon u velikoj meri sadrži propise odgovarajućih EU direktiva. Efikasnost i transparentnost javnih nabavki, jednak i nediskriminatorni položaj ponuđača, kao i obaveza naručilaca javnih nabavki da ne ograničavaju ili sprečavaju konkurenciju među ponuđačima, postavljeni su kao osnovni principi Zakona. U osnovi, Zakon predviđa četiri vrste postupka za javne nabavke, koji se primenjuju u zavisnosti od prirode robe i usluga koje se nabavljaju i drugih relevantnih okolnosti predmetne nabavke – otvoren postupak, restriktivni i pregovarački (pregovarački postupak uz objavljivanje ili bez objavljivanja javnog postupka). Zaštita prava ponuđača kao i javnog interesa omogućena je kroz postupak pred Komisijom, kao organom nadležnim za odlučivanje o povredi odredbi

postupka od strane naručioca. Portal javnih nabavki uveden u praksu ovim Zakonom pruža mogućnost relevantnog informisanja o postupcima javnih nabavki.

POBOLJŠANJA

Tokom 2011. godine i po prethodno usvojenoj Strategiji o razvoju javnih nabavki, Ministarstvo finansija je pripremlilo i sprovelo javnu diskusiju o nacrtu Zakona o izmenama i dopunama Zakona o javnim nabavkama. Nakon široke rasprave po ovom Nacrtu, Vlada je usvojila Nacrt i prosledila ga Narodnoj skupštini na usvajanje. Nacrtom Zakona predviđene su fundamentalne izmene u postupcima javnih nabavki – uključujući rešenja koja predstavljaju napredak ili i neke promene koje su veoma kontraverzne. Namera Vlade i Ministarstva finansija da ne pristupi izmeni celokupnog pravnog okvira već da novelira postojeći Zakon na taj način može sama po sebi biti upitna i necelishodna. Obzirom na političke prilike ovaj Nacrt je zaustavljen u daljem zakonodavnom procesu i po svemu sudeći srpskoj javnosti će u narednim mesecima biti predstavljen potpuno nov nacrt zakona o javnim nabavkama.

S' druge strane, upoređujući podatke iz godišnjih izveštaja Uprave za javne nabavke, može se zaključiti da je udeo pregovaračkog postupka bez prethodnog objavljivanja javnog poziva – kao najmanje transparentnog postupka nabavke – u ukupnom broju postupaka javnih nabavki i dalje značajan (oko 25% ukupne vrednosti pribavljenih

dobara i usluga). Dodatno i razmatrajući kompetativnost u postupcima javnih nabavki tokom 2011. godine začuđujući je podatak da je 40% od ukupnog broja ugovora dodeljenih kroz postupak javnih nabavki dodeljen u postupku u kojem je podneta samo jedna ponuda, kao i podatak da je prosečan broj ponuda po postupku nabavke 3,2 dok je u 2010. taj broj bio 3,5 odnosno 2009. 4. Ovo na jasan način ilustruje trend među naručiocima da usluge i dobra pribavljaju od manjeg broja učesnika na tržištu, čime obeshrabruju konkurenciju u oblasti javnih rashoda.

PREOSTALI PROBLEMI

Utisak je da ovo izdanje Bele knjige izlazi u momentu u kojem su nadležne institucije, svesne nedostataka postojećeg zakonodavnog okvira i prakse u skladu sa njim, na potezu i da je neophodno preduzeti neodložne mere u cilju unapređenja opšte situacije. U tom smislu, svi problemi navedeni u prethodnom izdanju ostaju, ali uz nadu da će odgovarajuća rešenja za prepoznate probleme biti pronađena u otvorenom dijalogu svih činioca.

PREPORUKE SAVETA

- Uvođenje obaveze pravnih lica koja vrše nabavku da naprave razuman plan nabavki i da objave takav plan nabavke;
- Uvođenje anti-koruptivnih mera (kao što je *Transparency International Integrity Pact*) makar u postupcima nabavki u okviru infrastrukturnih projekata i drugim nabavkama velike vrednosti;
- Uvođenje mera koje bi stimulisale "zelene nabavke", odnosno favorizovale nabavku dobara koja su energetski efikasna;
- Sprečavanje zloupotrebe postupka pregovaranja, koji je najmanje transparentan, stavljanjem na snagu odgovarajućih izmena i dopuna Zakona ili odgovarajućih pratećih propisa;
- Uvođenje ovlašćenja Uprave za javne nabavke da prate realizaciju dodeljenih javnih ugovora;
- Izmene i dopune odredbi koje se odnose na kazne – uvođenje strožijih kazni i drugih mera obezbeđenja, dužeg obaveznog roka za podnošenje tužbe, itd.

JAVNO-PRIVATNO PARTNERSTVO

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Usaglašavanje ostalih zakona koji uređuju PPP problematiku sa novim PPP zakonom.	2011		√	
Poboljšanje komunikacije između centralnih i lokalnih organa vlasti u pogledu potencijala PPP koncepta i primene predviđenih projekata bi bilo dobrodošlo.	2009		√	
Takođe, potrebne su određene izmene u postojećim zakonima: prilagođavanja i izmene propisa o budžetu kao i poreskih propisa koji bi doveli do prepoznavanja specifičnih potreba PPP, nesumnjivo bi doprinele povećanju interesovanja stranih investitora za ovaj koncept u Republici Srbiji.	2009		√	

STANJE

Zakon o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama je stupio na snagu početkom decembra 2011. godine i po prvi put eksplicitno uveo pojam javno-privatnog partnerstva („JPP“) u srpsko zakonodavstvo. Takođe, ovaj zakon reguliše koncesije, koje su određene kao jedna od formi JPP.

JPP Zakon, kad je reč o domenu primene JPP projekata, postavlja granice u smislu vrste projekata podobnih za implementaciju u formi JPP-a.

U tom smislu, JPP se definiše kao „dugoročna saradnja između javnog i privatnog partnera radi obezbeđivanja finansiranja, izgradnje, rekonstrukcije, upravljanja ili održavanja infrastrukturnih i drugih objekata od javnog značaja i pružanja usluga od javnog značaja“, a javna infrastruktura je određena kao „objekat koji se javno koristi odnosno koji se stavlja na raspolaganje radi korišćenja ili dobiti javnosti“. Kao takav, domen primene JPP Zakona je prilično širok i čini se prima facie primenljiv na različite projekte.

U zavisnosti od načina regulisanja odnosa između javnog i privatnog sektora (tj. u zavisnosti od toga da li su ti odnosi regulisani internim aktima društva kojim zajednički upravljaju privatni i javni sektor ili pak kroz javni ugovor), JPP Zakon razlikuje dve osnovne strukture, odnosno institucionalni i ugovorni JPP. Nadalje, JPP Zakon razlikuje dva tipa ugovornog JPP-a, a to su koncesije i ugovorni JPP bez elemenata koncesije, gde se osnovna razlika između napred navedenih tipova JPP ogleda u činjenici da kod koncesije privatni partner snosi rizik povezan sa komercijalnom eksploatacijom predmeta koncesije.

Postupak izbora privatnog partnera se sprovodi u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama, sa određenim specifičnostima unetim u JPP Zakon, od kojih su najvažnije izuzeće od primene diskriminatornih odredbi o stranim ponuđačima i posebna pravila za pod-ugovaranje.

Izuzev JPP Zakona koji je sada osnovni pravni okvir u ovoj oblasti, još uvek postoje brojni propisi koji moraju biti uzeti u razmatranje kako bi se sproveo JPP projekat u Srbiji. Najvažniji zakoni tog tipa su:

1. Zakon o javnim preduzećima i obavljanju delatnosti od opšteg interesa;
2. Zakon o komunalnim delatnostima;
3. Zakon o javnim nabavkama;
4. Zakon o lokalnoj samoupravi;
5. Zakon o javnoj svojini; i
6. Mnogi drugi sektorski zakoni (npr. Zakon o železnici, Zakon o energetici itd.).

Zbog činjenice da je JPP Zakon skoro usvojen i da su tela njime predviđena skoro oformljena, u ovom trenutku ne postoji mnogo projekata (ako ih ima uopšte) koji se sprovode u skladu sa JPP Zakonom.

POBOLJŠANJA

Pre usvajanja JPP Zakona, JPP projekti su implementirani na osnovu brojnih nedoslednih propisa koji su sprečavali njihovu veću i uspešniju primenu u praksi. Sa druge strane, koncesije su bile regulisane Zakonom o koncesijama, koji nije imao očekivani pozitivan uticaj, obzirom da brojni projekti inicirani u skladu sa ovim zakonom nisu zaživeli.

U ovom trenutku, kako JPP tako i koncesije su regulisane jednim detaljnim propisom – JPP Zakonom.

Osnovna prednost JPP Zakona sa aspekta javnog partnera jeste činjenica da JPP projekti omogućavaju javnom sektoru da realizuje niz projekata bez značajnog opterećenja lokalnog ili državnog budžeta. Takođe, JPP Zakon nastoji da pokrije kako lokalne projekte (odnosno projekte u okviru lokalnih samouprava vezane za komunalne delatnosti kao što su lokalni sistem prevoza, kanalizacija itd.) tako i velike infrastrukturne projekte koje finansira država, kao što su izgradnja metroa, puteva, upravljanje lukama itd.

Sa aspekta privatnih partnera/investitora, pozitivne efekte usvajanja JPP Zakona možemo sumirati na sledeći način:

1. Usvajanje principa na kojima se temelje JPP projekti, kao što su efikasnost, transparentnost, jednak i pravičan tretman ponuđača, slobodna tržišna utakmica, ravnopravnost strana, autonomija volje strana, proporcionalnost i zaštita životne sredine;
2. Detaljan raspored nadležnosti između različitih organa, što bi trebalo da olakša primenu JPP projekata. Jedan od ključnih organa formiranih JPP Zakonom jeste Komisija za JPP, kao stručno telo koje izdaje svoja mišljenja i procenjuje da li je konkretan projekat podoban za realizaciju u JPP formi, a takođe i pruža neophodnu pomoć u toku JPP tendera;
3. Obavezni elementi javnog ugovora (primenljivi na ugovorni JPP) su detaljno razrađeni u JPP Zakonu, što omogućava da cela struktura posla, uključujući prava i obaveze javnog i privatnog partnera, bude definisana u jednom dokumentu. Dodatno, ključne odredbe javnog ugovora ne može jednostrano menjati ni jedna strana, što unosi dodatnu sigurnost u dogovorene uslove za privatnog partnera;
4. JPP Zakon takođe reguliše način izmene javnog ugovora u cilju otklanjanja štetnih posledica promene propisa nakon zaključenja javnog ugovora – *stabilizaciona klauzula*. JPP Zakon dozvoljava izmene javnog ugovora u slučaju promene propisa nakon njegovog potpisivanja, ukoliko takve promene negativno utiču na položaj javnog ili privatnog partnera. U tom smislu, javni ugovor može da se izmeni bez ograničenja, kako bi se javni ili privatni partner vratio u položaj u kome je bio u momentu potpisivanja javnog ugovora;

5. JPP Zakon uvodi određene izuzetke od sopstvene primene, od kojih su najinteresantniji slučajevi postojanja međunarodnog ugovora zaključenog sa Republikom Srbijom ili finansiranja projekta od strane kvalifikovanih finansijskih institucija (u kom slučaju se procedura za izbor privatnog partnera sprovodi u skladu sa posebnim pravilima date finansijske institucije). Ovo je posebno interesantno jer otvara prostor za procedure bez javnog tendera JPP projekta;
6. Rok na koji se koncesija može dodeliti je 50 godina, što je značajno poboljšanje u odnosu na prethodni Zakon o koncesijama, prema kome je ovaj rok trajao maksimalno 30 godina;
7. Mogućnost da privatni partner predloži realizaciju JPP projekta.

PREOSTALI PROBLEMI

Opšte pitanje JPP Zakona jeste činjenica da je to nov propis i da još uvek ne postoje projekti u Republici Srbiji koji su bazirani na JPP Zakonu.

Stoga, ostaje da se vidi kako će JPP Zakon biti primenjen u praksi i da li će njegova primena povećati atraktivnost projekata iz perspektive privatnog sektora, kao i da li će dovoljno rasteretiti ograničena budžetska sredstva kako lokalnih tako i državnih vlasti.

Još jedan problem odnosi se na mogućnost da nejasna i ponekad nedosledna upotreba terminologije dovede do različitog tumačenja JPP Zakona i stvoriti nesigurnosti u njegovoj primeni. Određeni termini se koriste u JPP Zakonu na nedosledan i nedovoljno jasan način. Stoga bi smernice nadležnog Ministarstva o primeni JPP Zakona bile preko potrebne.

Pored napred pomenutog opšteg pitanja, mišljenja smo da još neki problemi treba da budu istaknuti u ovoj početnoj fazi primene JPP Zakona.

Prvo pitanje se odnosi na preklapanje, odnosno potrebu usklađivanja između JPP Zakona i Zakona o javnim nabavkama, Naime, JPP Zakon često upućuje na odredbe Zakona o javnim nabavkama (npr. na proceduru za izbor privatnog partnera, sa nekim manjim specifičnostima predviđenim JPP Zakonom). Potencijalni problem leži u činjenici da je Zakon o javnim nabavkama donet 2008. godine i da su neke od njegovih procedura relativno kompleksne i dugo-

trajne, što može predstavljati prepreku za potencijalne privatne investitore. Stoga, postojanje preklapanja odredaba JPP Zakona i Zakona o javnim nabavkama može dovesti do nejasnoća i nesigurnosti. Nadalje, nije uvek najjasnije kada se primenjuju odredbe koje uređuju koncesije po JPP Zakonu, a kada odredbe koje uređuju javne nabavke po Zakonu o javnim nabavkama. Međutim, ovi problemi mogu biti otklonjeni u bližoj budućnosti, ako novi Zakon o javnim nabavkama, čije usvajanje se uskoro očekuje, bude usklađen sa JPP Zakonom.

Drugo pitanje se odnosi na potrebu da brojna regulatorna tela (posebno Komisija za JPP ali i druga regulatorna tela) ispravno i ujednačeno tumače JPP Zakon u celini, kao i njegove odnose sa drugim propisima koji se razmatraju za određeni JPP projekat.

Treće pitanje je povezano sa činjenicom da JPP Zakon još uvek nije kompletiran svim predviđenim podzakonskim

aktima, pre svega onim koji reguliše nadzor Vlade nad sprovođenjem javnog ugovora i prava javnog i privatnog sektora u ovom pogledu. Iako je srpska Vlada trebala da donese ovaj podzakonski akt u roku od 90 dana od usvajanja JPP Zakona, ovo se još uvek nije desilo, što je negativan znak za potencijalne privatne investitore.

Konačno, odredbe JPP Zakona koje daju pravo privatnom partneru da predloži realizaciju JPP projekta mogu biti problematične sa stanovišta zainteresovanih privatnih investitora. Naime, JPP Zakon propisuje da će predlagač biti diskvalifikovan iz dalje tenderske procedure u slučaju da inicijalna prednost takvog privatnog partnera u poređenju sa ostalim učesnicima ne može biti neutralisana (bez daljeg pojašnjenja, ostavljajući ovo pitanje u punoj diskreciji javnog tela nadležnog za pojedini JPP projekat). Ovakva odredba može obeshrabriti svakog privatnog partnera u pokušaju da predloži realizaciju bilo koje JPP procedure.

PREPORUKE SAVETA

- Harmonizacija drugih zakona koji uređuju JPP sa JPP Zakonom, a posebno donošenje novog Zakona o javnim nabavkama;
- Potrebna komunikacija između svih relevantnih tela koja mogu biti nadležna za JPP projekte, u cilju izbegavanja različitog tumačenja JPP Zakona, a posebno bi bio poželjan proaktivan pristup Komisije za JPP;
- Brzo usvajanje preostalih podzakonskih akata predviđenih uz JPP Zakon;
- Nadležno ministarstvo bi trebalo da pruži smernice za tumačenje JPP Zakona;
- Pozdravljamo svako unapređenje komunikacije između centralnih i lokalnih vlasti o potencijalima JPP koncepta i primeni nameravanih projekata;
- Preporučljiva je razmena iskustava lica koja će biti zadužena za JPP projekte sa regulatornim telima u oblasti JPP u EU sa razvijenom JPP regulativom, kao i sa susednim zemljama.

TRGOVINA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Koncept „trgovine uslugama“ treba definisati zasebno od „specijalizovanih usluga“, sa jasnim objašnjenjem koji se to zahtevi propisani za trgovinu proizvodima eventualno primenjuju i na „trgovinu uslugama“.	2010			√
Potrebno je da se preispita potreba ustanovljavanja Centra za razvoj trgovine ili bi njegove nadležnosti propisane novim Zakonom trebalo da budu smanjene. U svakom slučaju, trgovci treba da budu pozvani da uzmu aktivno učešće u radu ovog Centra, preko svojih predstavnika, ili da bar budu detaljno upoznati o merama koje će biti preduzete da bi se zaštitili poverljivi podaci.	2010			√
Treba razmotriti uvođenje Studije uticaja na strukturu tržišta, koja se zahteva novim Zakonom o trgovini.	2010			√
Kriterijumi za primenu prodajnih podsticaja treba da budu jasnije definisani kako bi se otklonio prostor za eventualne zloupotrebe od strane državnih organa.	2011		√	
Za primenu odredaba ovog Zakona neophodno je donošenje velikog broja detaljnih podzakonskih akata. Nepostojanje čvrstog roka za donošenje podzakonske regulative je možda najozbiljniji nedostatak ovog Zakona obzirom da je preovlađujući utisak poslovne zajednice da je Zakon uglavnom neprimenjiv bez donetih podzakonskih akata.	2011			√
Odredba člana 40 kojom su propisani uslovi o deklarisanju treba da bude usklađena sa posebnim propisima o deklarisanju.	2011			√
Odgovornost države za pogrešne akte njenih organa počinjene prilikom primene ovog Zakona treba da bude neograničena, tj. treba da pokriva i naknadu stvarne štete i izgubljene dobiti.	2011			√

STANJE

Važeći Zakon o trgovini Republike Srbije na snazi je od 01.januara 2011. godine. Iako je nesporno doneo određene novine i poboljšanja u odnosu na prethodni Zakon, trgovci kao učesnici tržišne utakmice susreću se i sa njegovim brojnim manjkavostima. Ovi nedostaci prvenstveno se ogledaju u odsustvu podzakonskih akata koji bi omogućili sprovođenje Zakona u praksi, kao i neusklađenost postojećih podzakonskih akata sa sličnom regulativom EU.

Iako je tendencija zakonodavca, između ostalog, svakako bila i približavanje ovog propisa propisima EU koji uređuju ovu oblast i dalje su uočljive brojne razlike koje otežavaju, a često i onemogućavaju saradnju Srbije sa zemljama EU u oblasti trgovine.

Izdvojićemo samo neke od konkretnih problema sa kojima se trgovci susreću, kada je u pitanju primena ovog Zakona i drugih srodnih propisa.

U pogledu uvoza namirnica životinjskog porekla (pre svega kada je u pitanju meso/proizvodi od mesa, riba/proizvodi od ribe), još u prvoj fazi uvozne aktivnosti susrećemo se sa problemom neusklađenosti sertifikata većine zemalja EU (npr. Belgija i Grčka) sa sertifikatima koji se za ove proizvode zahtevaju u Srbiji. Takva, naizgled mala manjkavost, ponekad onemogućava uvoz ove vrste proizvoda. Nedovoljno je angažovanje lokalnih državnih institucija u cilju harmonizacije traženih sertifikata, kako bi ovaj problem bio prevaziđen u budućnosti.

Ako ostavimo po strani prethodno navedeni problem, štaviše i u njegovom odsustvu (ako su *in concreto* sertifikati odgovarajući), sledeći kamen spoticanja javlja se po pitanju podataka koji moraju biti navedeni na proizvodu, odnosno njegovom pakovanju. Naime, shodno propisima Srbije, pakovanja između ostalog obavezno moraju sadržati podatak o veterinarskom kontrolnom broju i proizvođaču. U odsustvu navedenih podataka, isti se moraju dodati na ambalaži artikla pre planiranog prelaska granice. Ovaj naizgled jednostavno rešiv problem u praksi izgleda

potpuno drugačije: usporava i otežava uvoz idući dotle da ga ponekad u potpunosti onemogućava i obesmišljava. Problema ne bi bilo da propisi EU takođe predviđaju obavezu obezbeđivanja ovog podatka, međutim najčešće nije tako. Pored toga, važno je istaći da se ovaj problem „označavanja“ ne ograničava samo na promet hranom, već se javlja i u drugim oblastima trgovine.

Sama procedura koja se odnosi na uvoz komplikovana je i opterećena formalnostima. Ova procedura traje suviše dugo (u proseku 10-15 dana), posebno kada su u pitanju artikli ograničenog roka trajanja. Procedura je ista čak i ako isti uvoznik u kratkim vremenskim intervalima (npr. svake nedelje) uvozi iste proizvode, proizvedene na isti način od strane istog proizvođača.

Pored navedenog, svaki artikal mora proći laboratorijsku analizu i svrstavanje u određenu kategoriju shodno važećem Pravilniku. Međutim, ukoliko je proizvod takvog sastava da se po svojim karakteristikama ne može svrstati ni u jednu od kategorija koju poznaje naš Pravilnik (iako se, npr. nesmetano prodaje na teritoriji EU) biće zabranjeno stavljanje tog artikla u prodaju, što uvoznika stavlja u bezizlazan položaj – poručena roba ostaje zarobljena, ne može se uvesti, niti je moguć povraćaj dobavljaču.

Razlike u uslovima koji se traže u okviru EU i u našoj zemlji su brojne. U prilog navedenih razlika predložićemo nekoliko primera:

Shodno domaćim propisima „rok upotrebe“ mora biti tačno određen i jasno označen na samom pakovanju. U okviru EU često navodi okvirni rok, odnosno rok do kog je proizvod upotrebljiv po otvaranju originalne ambalaže. Dalje, odredbe koje se tiču međunarodnih platnih transakcija se takođe razlikuju, u smislu da je za ove transakcije obavezni preduslov postojanje ugovora između rezidentne kompanije koja treba da izvrši plaćanje i nerezidentne kompanije, koja prima uplatu. Ovo nisu jedine razlike koje usporavaju, opterećuju, a ponekad u potpunosti koče obavljanje delatnosti trgovine sa elementom inostranosti.

POBOLJŠANJA

Zakon ima tendenciju da omogući slobodnu i nesmetanu trgovinu i njen razvoj. Načela na kojima se temelji preduslov su za ostvarenje tog cilja. Ostaje da se radi na konkretizaciji Zakona kroz podzakonsku regulativu, kako bi se omogućila njegova primena, dale jasne smernice i za državne

organe i za privrednike, a time i obezbedila pravna sigurnost u ovoj oblasti.

Pored toga, u pripremi je izrada nacrtu novog Zakona o trgovini, sa nadom da će nam doneti neka nova i pozitivna rešenja.

PREOSTALI PROBLEMI

Naš zakon ne poznaje kategoriju proizvoda privatne robne marke, iako ovi proizvodi, zbog svojih nespornih specifičnosti, zaslužuju posebno mesto i uslove drugačije od onih koji se traže za druge proizvode, neophodno je da se obezbedi posebno mesto u okviru zakonske regulative. U zemljama EU ne postoji zahtev da se na deklaracijama tih proizvoda navodi podatak o proizvođaču. Pojedine kompanije ovaj podatak smatraju poverljivim, ne želeći da obelodanjuju svoje izvore. Članom 40. Zakona o trgovini taksativno su nabrojani elementi koje deklaracija mora sadržati, i to: podatke o nazivu i vrsti robe, sastavu i količini, kao i druge podatke u skladu sa posebnim propisima i prirodom robe, a naročito podatke o proizvođaču, zemlji porekla, datumu proizvodnje i roku upotrebe, uvozniku, kvalitetu (klasi), kao i upozorenje na eventualnu opasnost ili štetnost robe. Budući da se proizvodi privatnog brenda proizvode za potrebe trgovca, koji te proizvode plasira na tržištu pod svojim znakom i svojim autoritetom garantuje njihov kvalitet, opravdano se postavlja pitanje zašto je neophodno navoditi naziv proizvođača angažovanog od strane trgovca.

Nerešavanje ovog problema dovodi do donošenja takvih poslovnih odluka koje rezultiraju stopiranjem uvoza konkretnih artikala, a što nije bila tendencija zakonodavca koji je imao ideju da se tržište razvija.

Uklanjanje nedostataka koji se odnose na uvoz proizvoda, bliže opisanih u okviru odeljka „Stanje“, omogućilo bi efikasnost i brzinu, uštedu vremena i novca kako privrednicima, tako i državi. Dovoljan iskorak predstavljalo bi omogućavanje da proizvodi pređu granicu bez navedenih podataka (veterinarski kontrolni broj i podatke o proizvođaču), pod uslovom da se deklaracije koje sadrže sve podatke, uključujući i napred navedene, obezbede po uvozu tih artikala, a svakako pre dobijanja odobrenja za njihovo stavljanje u prodaju. Takođe, prilikom uvoza postavlja se pitanje opravdanosti broja uzetih uzoraka. Zar ne bi trebalo postaviti određena ograničenja s obzirom na proizvod i određeni vremenski period? Iako su carinski organi ti koji treba da definišu/predlože uslove za predmetnu proceduru, njihovo

definisanje ima značajan uticaj na trgovinu i promet robe. Pored toga, ako se pakovanje otvori radi uzorkovanja, primalac robe ovakvu isporuku deklariraše kao „oštećena roba“, što prouzrokuje dalje negativne efekte.

Dodatno bi trebalo staviti akcenat na zahtev da se razjasni funkcija Centra za razvoj trgovine. Zašto bi ovaj Centar predstavljao prepreku za dobijanje građevinske dozvole? Član 45. Zakona o trgovini propisuje da se za trgovinske formate čiji ukupni prodajni i skladišni prostor iznosi preko 2000 m² bruto površine, izrađuje studija uticaja na strukturu tržišta. Studija uticaja zajedno sa odobrenjem (shodno članu 47. stav 2. tačka 3. Zakona o trgovini), predstavlja jedan od dokumenata koji je neophodan za podnošenje zahteva za dobijanje građevinske dozvole za izgradnju objekata trgovinskog formata kako smo opisali.

Širom sveta postoje određene oblasti za koje potrošači znaju i priznaju ih, posebno zbog činjenice da na jednom mestu mogu naći različite trgovce. „Potrošačke navike“ ove vrste ne mogu biti izmenjene time što bi pomenuti Centar izmestio trgovce na druga mesta po svom nahođenju.

Jedna od inicijativa koja je upućena novim zakonodavcima odnosi se na tzv. priznavanje dokumenata (strane laboratorije, izveštaji sa testiranja, sertifikati i izjave o usaglašenosti), ali problem se sastoji u tome što je broj saradnika između EU i Srbije u ovoj oblasti suviše mali da bi pokrio sve potrebe tako široke oblasti, kao što je trgovina. U oblasti trgovine nameštajem (opremanjem domova), npr. postoji samo jedna laboratorija koja može obaviti ove analize, a koja ne priznaje stranu dokumentaciju.

PREPORUKE SAVETA:

- Posvetiti pažnju podzakonskim aktima budući da njihov nedostatak stvara brojne praktične probleme u oblasti trgovine;
- Usklađivanje sa propisima EU;
- Obezbeđivanje obuke u okviru državnih organa u pogledu primene Zakona u praksi;
- Pojednostavljenje uvoznih procedura;
- Obezbeđivanje jasnih smernica u pogledu sadržaja dokumenata koji prate robu;
- Posebno pravno regulisanje proizvoda privatne robne marke;
- Omogućavanje harmonizacije kroz polise, standarde i uputstva;
- Zauzimanje jedinstvenog stava po pitanju tumačenja propisa.

INSPEKCIJSKI NADZOR

Na uslove poslovanju utiče rad više inspekcija (primera radi u oblasti trgovine), s tim da će u okviru ovog teksta u fokusu biti samo sanitarna i fitosanitarna inspekcija.

STANJE

Nadležnosti u oblasti sanitarne i fitosanitarne inspekcije su podeljene između dva relevantna ministarstva, u skladu sa Zakonom o bezbednosti hrane, usvojenom 2009. godine, i Zakonom o zdravstvenoj ispravnosti predmeta opšte upotrebe, usvojenom 2011. godine. Fitosanitarna inspekcija Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, koja obuhvata veterinarsku i poljoprivrednu inspekciju, odgovorna je za službenu kontrolu hrane biljnog i životinjskog porekla i hrane za životinje u primarnoj proizvodnji, obradi, trgovini, uvozu, tranzitu i izvozu. Sanitarna inspekcija Ministarstva zdravlja odgovorna je za kontrolu hrane, dijetetskih proizvoda, aditiva, aroma, enzima neživotinjskog porekla i svih vrsta pijaće vode. Sanitarna inspekcija Ministarstva zdravlja je, takođe, odgovorna za kontrolu predmeta opšte upotrebe, uključujući i kozmetičke proizvode.

Savet stranih investitora smatra da je sprovođenje sanitarnih i fitosanitarnih mera na granici, u industriji hrane i pića i kozmetičkih proizvoda, nedosledno i nepredvidljivo, da predstavlja trgovinsku barijeru i da se time krši princip slobodnog kretanja robe.

POBOLJŠANJA

Od 1. januara 2012., hemikalije i biocidi nisu više predmet rada granične sanitarne inspekcije, što je rezultat stupanja na snagu Zakona o zdravstvenoj ispravnosti predmeta opšte upotrebe (Službeni glasnik RS br. 92/2011), kojim su izmenjeni Zakon o hemikalijama i Zakon o biocidnim proizvodima.

PREOSTALI PROBLEMI

Osnovni problem, identifikovan od strane Saveta stranih investitora, je sprovođenje procedura granične inspekcije koje je nepredvidljivo zbog proizvoljne primene relevantnih propisa, i to u sledećem smislu:

1. Broj uzetih uzoraka, procedure uzorkovanja, troškovi laboratorijskih analiza i vreme potrebno za analizu značajno variraju;
2. Iako su troškovi laboratorijskih analiza pokriveni od strane uvoznika, sanitarna i fitosanitarna inspekcija imaju diskreciono pravo da izaberu laboratoriju kojoj će poslati uzorke. Troškovi analiza značajno variraju između laboratorija;
3. Vremenski okvir koji je potreban za proces granične inspekcije i potvrđivanja nije definisan i varira u zavisnosti od faktora sa kojima uvoznik nije upoznat. Procesi potvrđivanja i granične sanitarne i fitosanitarne inspekcije su često vrlo dugotrajni, zbog čega uvoznici ne mogu da planiraju svoje poslovanje u Srbiji;
4. Iako uzimanje uzoraka iz originalnih pakovanja često oštećuje robu i pakovanje koje se uvozi, uvoznik je taj koji snosi finansijski teret mogućeg gubitka ili uništenja;
5. Uvozni proizvodi podležu dvostrukoj kontroli: kontroli pre stavljanja na tržište (graničnoj kontroli) od strane granične sanitarne inspekcije, ali i kontroli na tržištu od strane tržišne sanitarne inspekcije.

Problem specifičan za industriju hrane i pića:

6. Procesi sanitarne i fitosanitarne granične inspekcije i potvrđivanja za uvozu hranu i piće nisu jednaki. Naime, procedure dveju inspekcija se značajno razlikuju u pogledu troškova, vremenskog okvira i mehanizama primenjenih na terenu.

PREPORUKE SAVETA

Prema sporazumu Svetske trgovinske organizacije o primeni sanitarnih i fitosanitarnih mera (SPS sporazum), koji je obavezan za sve članice, uključujući Srbiju koja očekuje članstvo, procedure sanitarne i fitosanitarne inspekcije ne smeju da predstavljaju sredstvo proizvoljne diskriminacije ili prikrivene trgovinske barijere. Zbog toga, Savet preporučuje sledeće:

- Uspostavljanje jedinstvenih pravila o procedurama sanitarne i fitosanitarne granične inspekcije za industriju hrane i pića, kozmetičku i duvansku industriju (lišće duvana, ne-duvanske materijale i cigarete), posebno u pogledu broja uzoraka koji se uzimaju prilikom svake pošiljke proizvoda, troškova laboratorijskih analiza i detaljnog vremenskog okvira za završetak procedura granične inspekcije;

- Doslednu primenu jedinstvenih pravila o procedurama sanitarne i fitosanitarne granične inspekcije za industriju hrane i pića, isključujući mogućnost proizvoljnih interpretacija.

Ove mere bi značajno unapredile proces uvoza hrane, pića i kozmetičkih proizvoda, uklonile de facto trgovinske barijere i poboljšale poslovnu klimu u Srbiji.

CARINE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Povećanje efikasnosti na svim nivoima administracije, naročito u smislu rešavanja po žalbama carinskih obveznika.	2011		√	
Dostupnost upravljačke strukture Carinske uprave za direktne sastanke i diskusije posebno o teškim slučajevima.	2011		√	
Donošenje dovoljno podzakonskih akata kako bi se omogućila odgovarajuća primena zakona i umanjile nejasnoće u tumačenju.	2009			√
Uvođenje obavezujućih pravnih mišljenja Ministarstva finansija-Carinsko odeljenje u vezi sa carinskim pitanjima.	2011		√	
Kontinuirana edukacija i trening carinskih službenika.	2010			√
Bolji online sistem informacija i uvođenje on-line usluga u okviru carinskih postupaka.	2011			√

Pravni okvir za regulisanje carinskih postupaka je Carinski zakon (Službeni glasnik Republike Srbije br. 18/2010), Zakon o Carinskoj tarifi (Službeni glasnik Republike Srbije br. 62/2005, 61/2007 i 5/2009) sa pratećim podzakonskim aktima kao i ugovori o slobodnoj trgovini.

STANJE

Carinski zakon

Carinski zakon je stupio na snagu 3. aprila 2010. godine i reguliše carinske postupke, dok je organizacija carinske administracije još uvek regulisana odredbama starog Carinskog zakona (Službeni glasnik Republike Srbije br. 73/2003, 61/2005, 85/2005, 62/2006, 63/2006, 9/2010 i 18/2010).

On je u suštini tekst prethodnog Carinskog zakona, koji je takođe bio zasnovan na ranijem EU zakonodavstvu, ali sa novinama poput pojednostavljenih carinskih procedura, objašnjenih kasnije u tekstu, sažetih deklaracija, prethodnih deklaracija, carinskog brokera kao posrednog zastupnika koji će sada biti deklarant i carinski dužnik, itd.

Stare uredbe, pravilnici i odluke primenjuju se u meri u kojoj nisu u suprotnosti sa novim Carinskim zakonom. Međutim, očekuje se da će novi Carinski zakon biti razrađen kroz uredbe, pravilnike i odluke koji bi trebalo da prate logiku propisa Evropske unije. Naročito, oblasti ovlašćenog privrednog subjekta i carinske vrednosti iziskuju detaljno sekundarno zakonodavstvo. U pomenu tim oblastima Vlada je već donela nekoliko propisa za implementaciju koji se odnose na izuzimanje od carinje-

nja određenih uvoza. Naravno, očekuje se i donošenje propisa za ostale oblasti.

Carinska tarifa

S obzirom da se Carinska tarifa Srbije usklađuje sa Kombi-novanim nomenklaturom EU na godišnjem nivou, aktuelna važi u 2011. godini.

U Srbiji postoji nekoliko tarifnih propisa koji su obavezujući:

1. Odluke o tarifnoj klasifikaciji objavljene u Službenom glasniku EU;
2. Odluke o tarifnoj klasifikaciji koju izdaje Svetska carinska organizaciju (SCO);
3. Obavezujuća obaveštenja o svrstavanju robe po Carinskoj tarifi koja izdaje Uprava carina Srbije, po zahtevu, u vezi sa klasifikacijom određenih roba, u slučaju nejasnoca ili nesigurnosti.

Što se tiče odluka iz EU ili SCO, zvanični prevodi se redovno objavljuju u Službenom glasniku Republike Srbije.

Ugovori o slobodnoj trgovini

Srbija je zaključila ugovore o slobodnoj trgovini sa sledećim entitetima/zemljama:

1. EU (Prelazni Sporazum o trgovini i trgovinskim pitanjima služi za ove svrhe);
2. CEFTA (regionalni ugovor o slobodnoj trgovini između Albanije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Makedonije, Moldavije, Crne Gore, Srbije i UNMIK Kosovo);
3. Rusijom;
4. Turskom;

5. Belorusijom;
6. EFTA, trgovinski savet koji se sastoji od Islanda, Lihtenštajna, Norveške i Švajcarske.

Od 2009. godine Srbija nije zaključila nijedan novi ugovor o slobodnoj trgovini.

U skladu sa odredbama Prelaznog Sporazuma o trgovini i trgovinskim pitanjima, koji služi za ovu svrhu između Evropske zajednice i Republike Srbije koji je stupio na snagu 1. februara 2010. godine, ukinute su carinske dažbine za industrijske proizvode poreklom iz Srbije i izvezeno u Zajednicu.

POBOLJŠANJA

Carinski zakon

Svako usklađivanje carinskih propisa sa propisima Evropske Unije je potez u pravom smeru. Uvođenjem statusa Ovlašćenog Ekonomskog Operatera, Uprava Carine je načinila značajno unapređenje i demonstrirala dobru volju da pojednostavi trgovinu, sa posebnim akcentom na izvoz. Kompanija kojoj je dodeljen ovaj specijalni status je sada u mogućnosti da izvršava carinske procedure u svojim prostorijama i u regulisanom vremenskom okviru. Carinjenje se vrši dvosmernom automatizovanom razmenom podataka minimizirajući potrebu za angažovanjem službenika i povećavajući predvidivost i efikasnost.

Značajna carinska olakšica – izuzimanje od carinskih uvoznih dažbina nove proizvodne opreme pod određenim uslovima – trebalo bi da stimuliše investicije u proizvodnju i nove tehnologije. Uslovi koje oprema mora da zadovolji da bi se kvalifikovala za carinsko oslobođenje su sledeći:

1. Oprema mora da bude nova;
2. Ne sme biti proizvedena u Srbiji i
3. Mora biti korišćena u proizvodnji, da poveća i/ili modernizuje postojeće proizvodne objekte.

Ovo su mnogo liberalniji i manje restriktivni zahtevi nego u starom Carinskom zakonu, što je razlog zašto se očekuje da će ovi zahtevi unaprediti proizvodnju i opšti ekonomski razvoj.

Carinska tarifa

Zbog harmonizacije Carinske tarife sa propisima EU, moguće je pratiti na sveobuhvatan i transparentan način sve trenutno primenjive carinske stope. Povremeno, dolazi do poteškoća u tumačenju tarifne klasifikacije. Međutim, napredak

je očigledan i može se videti iz obima zahteva podnetih Upravi carina Srbije, kao i iz pristupa Uprave carina kada se bavi tim pitanjima, koji podrazumeva ozbiljno sprovođenje principa Komisije EU i prakse SCO-a.

Ugovori o slobodnoj trgovini

Ugovori o slobodnoj trgovini koje je zaključila Srbija donose predvidivost i olakšavaju trgovinu sa velikim trgovinskim partnerima koji su takođe važni potencijalni investitori.

PREOSTALI PROBLEMI

Carinski zakon

Generalno, očekuje se od Uprave carina da poveća sopstvenu efikasnost donošenjem carinskih podzakonskih akata u skladu sa međunarodnim carinskim pravilima i da se bavi pitanjima u vezi sa primenom zakona koji mogu proizaći iz trgovačke prakse. I dalje postoje poteškoće u primeni postojećeg Carinskog zakona, kao i problemi u vezi sa aktivnostima koji do sada nisu regulisani. Na primer, novi Carinski zakon efektivno isključuje mogućnost ispravljanja carinskih dokumenata ukoliko su ustanovljeni viškovi ili manjkovi nakon carinjenja, što je uglavnom posledica grešaka u dopremi, usled tovarjenja. Na ovaj način, uvoznici automatski krše zakon ukoliko dođe do naknadnih inspekcija carinskih vlasti. Očigledno, dodatna zakonska pojašnjenja su neophodna kako bi se obezbedila praktična rešenja za situacije poput ovih.

IT rešenja Uprave Carine su iscrpljena i sada predstavljaju značajno ograničenje za povećavanje poslova uvoza i izvoza. Tranzicija na novu IT platformu je neophodna i mora biti implementirana što je pre moguće.

Uvoz farmaceutskih proizvoda je zabranjen za fizička lica od juna 2011. godine. Ovo ograničenje je implementirano u praksi bez obzira na preporuke lekara ili potrebe pacijenata, što je dovelo do nezadovoljstva pacijenata koji potrebne lekove ne mogu da pronađu na lokalnom tržištu.

Uprava Carine je 29.02.2012. najavila nova pravila za izdavanje carinskih garancija za transport pod carinskim nadzorom, koja su izazvala kašnjenja u procesima. Prema novim pravilima, preduslov za izdavanje garancije je analiza poslovanja transporta pod carinskim nadzorom i pismeno odobrenje Uprave Carine na koje može da se čeka i duže od tri meseca.

Iako je novi Carinski zakon donesen prošle godine, njegova primena i tumačenja su i dalje izazov i mogu dovesti do raz-

ličity problema i neujednačeny tumačeny, što je razlog zbog čega bi povećany kvalitet i efikasnost trebalo da budu glavny ciljevi za budućnost.

Carinska tarifa

Carinska tarifa Srbije i dalje ima specifičnu podelu određenih tarifnih šifri pored implementirane Kombinovane nomenklature EU. Povremeno dolazi do ozbiljnih problema izazvanih ovom neusaglašenošću.

Ugovori o slobodnoj trgovini

Ugovori o slobodnoj trgovini se uobičajeno primenjuju bez većih poteškoća. Problem koji se ponekad izdvaja kao prepreka praktičnim efektima ugovora o slobodnoj trgo-

vini jesu procedure utvrđivanja porekla roba. Trebalo bi primetiti da se pravila o utvrđivanju porekla roba predviđena ugovorima sa Rusijom i Belorusijom razlikuju od pravila koja postavljaju CEFTA i Prelazni trgovinski sporazum sa EU, tako da kriterijumi nisu ujednačeny.

Dodatno, treba imati u vidu da svaka dalja liberalizacija u vreme krize može predstavljati dodatno opterećenje za slabu srpsku privredu i preostale proizvodne pogone. Iz tog razloga, svaka dalja liberalizacija planirana od strane Vlade, treba da bude jasno iskomunicirana sa zainteresovanom industrijom i sprovedena nakon saglasnosti industrije baziranom na proceni pozitivnog uticaja na relevantan sektor.

PREPORUKE SAVETA

- Povećanje efikasnosti na svim nivoima administracije, naročito u smislu rešavanja po žalbama carinskih obveznika;
- Donošenje podzakonskih akata kako bi se omogućila odgovarajuća primena zakona i umanjile nejasnoće u tumačenju;
- Unapređenje ili zamena IT sistema (ISCS) Uprave Carine;
- Ne liberalizovati dalje trgovinu bez saglasnosti industrije i proceni pozitivnog uticaja na relevantan sektor;
- Kontinuirana edukacija i obuka carinskih službenika;
- Bolji onlajn sistem informacija i uvođenje onlajn usluga u okviru carinskih postupaka;
- Eliminisanje papirne dokumentacije i prelazak na dostupna elektronska rešenja.

POJEDNOSTAVLJENE PROCEDURE ZA EKSPRESNE POŠILJKE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Razvijanje efikasnih informacionih sistema i obezbeđivanje implementacije pojednostavljenih postupaka, sigurno povezivanje sa kompanijama i automatsko carinjenje.	2011			√
Omogućavanje pune implementacije pojednostavljenih procedura koje su predviđene pravnim okvirom.	2011			√
Povećanje vrednosnih granica za de-minimis i pošiljke sa poklonom.	2011	√		
Obezbeđivanje efikasnije i ujednačene edukacije carinskog osoblja kako bi se obezbedio fokus na punu implementaciju novog zakonskog okvira u praksi, do tog stepena kako bi se stvorila predvidiva okolina za trgovinu i obezbeđivanje investicija.	2011			√
Prebaciti fokus carinskih službenika sa pristupa stečnih u praksi na pravni okvir, smanjenje diskrecionih prava i uvođenje odgovornosti ako se pošiljka zadržava / kontroliše bez ikakvog pravog razloga koji proističe iz analize rizika.	2011			√

STANJE

Pravni okvir

Kao što je spomenuto u prethodnom delu, novi Carinski zakon je donet marta 2010. godine (Službeni Glasnik Republike Srbije br. 18/2010) i razrađen je novom Uredbom o carinski dozvoljenom postupanju s robom (Službeni Glasnik Republike Srbije br. 93/2010). Na tržištu vladaju visoka očekivanja od novog pravnog okvira za carine, sa ciljem da se ujednači poslovanje srpskih kompanija sa kompanijama iz EU kao njihovim vodećim trgovinskim partnerima. Takođe, veoma je bitno obezbediti dalji napredak na implementaciji Protokola o izmenama i dopunama Međunarodne konvencije o uprošćavanju i usklađivanju carinskih postupaka („Revidirana Kyoto konvencija“ ratifikovana jula 2007. godine – Službeni Glasnik Republike Srbije br. 70/2007) i smernica za trenutno oslobođenje od carinskih procedura Svetske Carinske Organizacije, koje se primenjuju na Upravu Carina Srbije kao člana SCO-a. Sve ove aktivnosti predstavljaju integralni deo sveobuhvatnih napora na polju usklađivanja sa EU.

POBOLJŠANJA

Novi Zakon i Uredba sadrže sve značajne oblasti za pojednostavljivanje procedura, poput pojednostavljenog deklarisanja (korišćenje, na primer, fakture umesto standardne deklaracije), status ovlašćenog privrednog subjekta, pojednostavljeni proces za ekspresne pošiljke i ostalo.

Uredba u svojoj glavi VII, član 520. definiše sledeće klasifikacije ekspresnih pošiljki:

- pošiljke namenjene ličnim potrebama (lični prtljag), lični pokloni, lekovi za ličnu upotrebu, pošiljke male vrednosti (*de-minimis*) – oslobođene su carinskih dažbina i PDV-a;
- pošiljke koje sadrže reklamni materijal i uzorke koji se besplatno primaju iz inostranstva – oslobođene su carinskih dažbina, ali ne PDV-a;
- pošiljke za koje može nastati carinski dug, bez granice vrednosti, ali koje ne podležu ograničenjima ili dodatnim inspekcijama;

4. sve druge pošiljke uključujući uvoz.

U članu 521. Uredba omogućava pojednostavljeno carinjenje za prve tri grupe.

Dodatna Carinska Uredba o carinski dozvoljenom postupanju s robom (Službeni Glasnik Republike Srbije br. 93/2010) donela je proces simplifikacije i oslobođenje od carina za sve isporuke vrednosti do 25 evra (de-minimis) i za lične poklone vrednosti do 45 evra. Naknadno, na osnovu preporuka datih u Beloj Knjizi za 2011. godinu, vrednosni pragovi su povećani na 50 evra (de-minimis) i 70 evra za pošiljke koje sadrže poklone (Službeni Glasnik Republike Srbije br. 74/2011).

PREOSTALI PROBLEMI

Novi pravni okvir još uvek nije ispunio sva očekivanja, jer veliki deo istinske modernizacije direktno zavisi od raz-

vijanja informacionih sistema i još uvek nije implementiran. Pojednostavljena deklaracija, status ovlašćenog privrednog subjekta i pojednostavljene procedure za ekspresne pošiljke još uvek nisu operativni u praksi. Implementacija je na čekanju dok carinski informacioni sistem ne bude razvijen da bude u mogućnosti da podrži procese. Neophodna je povezanost carinskih i kompanijskih sistema sa dvosmernom razmenom podataka kako bi se omogućilo istinsko unapređenje trgovine, standardizacija i pojednostavljeni procesi.

Takođe, neka od omogućenih pojednostavljena nisu primenljiva na sve operatere. U novembru 2011. godine, definisan je proces pojednostavljenog izvoznog carinjenja pošiljaka vrednosti do 1,000 evra za poštanski saobraćaj (odluka: 148-03-030-04-6/7/2011). Ipak, pojednostavljeni proces je primenljiv samo za javnog poštanskog operatera, dok ne postoji sličan postupak za privatne poštanske operatere.

PREPORUKE SAVETA

Sve u svemu, Uprava Carine je napravila napredak u smislu početnih pojednostavljenja. Međutim, implementacija istinskih pojednostavljenja, predviđenih pravnim okvirom, nesigurna je usled nedostatka odogvarajuće podrške informacionih sistema.

Kako bi se osigurao dalji napredak u oblasti carina, preporučujemo:

- Razvijanje efikasnih informacionih sistema i obezbeđivanje implementacije pojednostavljenih postupaka, sigurno povezivanje sa kompanijama i automatsko carinjenje;
- Omogućavanje pune implementacije pojednostavljenih procedura koje su predviđene pravnim okvirom;
- Definisanje postupka pojednostavljenog izvoznog carinjenja za pošiljke do 1,000 evra vrednosti koji će biti primenljiv za sve poštanske operatere;
- Obezbeđivanje efikasne i ujednačene edukacije carinskog osoblja kako bi se obezbedio fokus na punu implementaciju novog zakonskog okvira u praksi, s ciljem stvaranja predvidive okoline za trgovinu i obezbeđivanje investicija;
- Prebaciti fokus carinskih službenika sa pristupa stečenih u praksi na pravni okvir, smanjenje diskrecionih prava i uvođenje odgovornosti ako se pošiljka zadržava/kontroliše bez ikakvog pravog razloga koji proističe iz analize rizika.

ZAKON O OPŠTOJ BEZBEDNOSTI PROIZVODA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Kontinuirana i intenzivna primena propisa, posebno u domenu efektivnog upozoravanja potrošača, javnog zagovaranja i angažmana, redovnih kontrola i identifikacije problematičnih tačaka na osnovu pouzdane analitike, te kažnjavanja utvrđenih prekršilaca, je od presudnog značaja.	2011		√	
Nastavak obuke i saradnje izvršnih organa sa Evropskom unijom u primeni zakona, razmeni iskustava i informacija, i poređenju najboljih praksi.	2009		√	
Organizovanje kampanja kako bi se povećao nivo opšte javne svesti, i odgovarajuće obuke za privredne subjekte.	2009			√
Razvoj stalnog sistema za koordinaciju i saradnju svih relevantnih aktera.	2011			√
Dalji razvoj NEPRO portala, radi poboljšanja efikasnosti i kao osnov za priključenje RAPEX-u.	2011			√
Poboljšanje kapaciteta inspekcije, kako bi se osigurao njen status kao stručnog, profesionalnog i nezavisnog tela.	2011		√	

STANJE

Opšta bezbednost proizvoda neposredno je regulisana u Srbiji od 2009. godine, posebnim zakonom i odgovarajućim pratećim propisima. U 2011. godini usvojen je i Zakon o tržišnom nadzoru.

Pravni okvir, zajedno sa povezanim propisima (npr. Zakon o zaštiti potrošača, Zakon o obligacionim odnosima, itd.) predviđa značajne obaveze za proizvođače i distributere vezano za bezbednost proizvoda, dostavljanje i objavljivanje informacija, upravni nadzor i carinska pitanja. Kršenje najvažnijih odredbi sankcionisano je novčanim kaznama. U suštini, gore navedeni pravni okvir predstavlja manje-više direktnu kopiju EU regulative i standarda.

POBOLJŠANJA

Novi Zakon o tržišnom nadzoru reguliše pitanje saradnje i razmene informacija sa Evropskom Unijom, pravni okvir za radnje i mere tržišnog nadzora, opšta pravila o kontroli proizvoda koji ulaze na tržište i uslove usaglašenosti sa propisima i koordinaciju između relevantnih aktera (uključujući ustanovljenje državnog Saveta za bezbednost proizvoda) i treba da služi kao pravni osnov za implementaciju Strategije o tržišnom nadzoru u Srbiji i za rad odgovarajućih inspeksijskih organa.

Implementacija novog EU IPA projekta koji se odnosi na zaštitu potrošača bi takođe trebalo da omogući pregled i proveru propisa i prakse iz oblasti opšte bezbednosti proizvoda.

PREOSTALI PROBLEMI

Online NEPRO sistem javnog informisanja, kao domaći pandan evropskom Rapid Alert Point of Exchange, ustanovljen je sa ciljem obaveštavanja potrošača o opasnim proizvodima. Međutim, tokom prethodne godine ovaj sistem nije ispunio svoj cilj. NEPRO nije široko poznat, niti prisutan u medijima, ne prenosi obaveštenja iz RAPEX-a, i tokom celokupne 2011. godine objavio je samo 10 obaveštenja (najveći broj od lokalnog značaja), što predstavlja vrlo mali uticaj na tržište. Nije bilo unapređenja sistema koja bi se ticala pristupačnosti, statistike i analize podataka. Ovaj neuspeh je još izraženiji u poređenju sa drugim uspešnim vladinim portalima, a takođe i novootvorenom centralizovanom stranicom posvećenom zaštiti potrošača.

Postoji opšti problem nedostatka javnosti i transparentnosti rada organa nadležnih za bezbednost proizvoda. Ovo vodi jačanju nepoverenja i negativnoj percepciji rada organa, koji se često smatraju korumpiranim i selektivnim, odbijajući da kazne „veće igrače“, a istovremeno vršeći značajan pritisak na manje učesnike na tržištu. Čini se da različiti relevantni akteri u ovoj oblasti (NVO, privredni subjekti, tržišna inspekcija, sertifikovane laboratorije) ne vrše aktiv-

nosti koordinirano (uprkos postojanju nekoliko polu-formalnih institucija sa tim ciljem, poput pomenutog Saveta), i da ne deluju u okviru jedinstvenog sistema, već na ad-hoc osnovi. Posebno zabrinjava nedostatak razmene informacija između inspekcije i pravosuđa, što onemogućava formiranje baze podataka o utvrđenim prekršajima, te odgovarajućih aktivnosti praćenja. Najozbiljniji problem predstavlja neefikasnost u upotrebi tržišne inspekcije. U predizbornoj

godini, vlada se odrekla mehanizama slobodnog tržišta radi uvođenja brojnih mera direktne kontrole tržišta – od kojih je indikativna Uredba o posebnim uslovima prometa određene robe („Uredba o maržama“). Resursi upravnih organa troše se na nadzor ove i sličnih mera, s obzirom na relativnu lakoću implementacije, dok se naizgled manji akcenat stavlja na neadekvatne informacije pružene od strane trgovaca ili opasne proizvode na tržištu.

PREPORUKE SAVETA

- Kontinuirana i intenzivna primena Zakona, posebno u domenu učinkovitog upozoravanja potrošača, javnog zagovaranja, redovnih kontrola i identifikacije problematičnih tačaka na osnovu pouzdane analitike, te kažnjavanja utvrđenih prekršilaca, je od presudnog značaja;
- Organizovanje kampanja radi povećavanja nivoa opšte svesti, i odgovarajuća obuka za privredne subjekte;
- Razvoj sistema koordinacije, razmena informacija i saradnja odgovarajućih učesnika na trajnoj osnovi, sa konkretnim i efektnim aktivnostima i rezultatima;
- Razvoj NEPRO portala i unapređenje transparentnosti u radu upravnih organa, kao i njihovih kapaciteta;
- Napuštanje mera direktne intervencije na tržištu u korist nadzora nad kršenjima prava konkurencije, pravila o opštoj bezbednosti proizvoda i informacija koje se pružaju potrošačima;

PROPISI O ELEKTRONSKOJ TRGOVINI

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Pažnju treba posvetiti povećanju penetracije širokopojasnog Interneta, kao i mobilnom Internetu, koji predstavlja tržište budućnosti.	2011		√	
Preispitivanje, izmena i liberalizacija carinskih propisa, uz minimiziranje diskrecionih ovlašćenja carinika, kako bi se pospešila prekogranična elektronska trgovina.	2011	√		
Resorna Ministarstva, u saradnji sa NBS i Udruženjem Banaka Srbije, trebalo bi da istraže mogućnosti formiranja koherentnog sistema naplate i plaćanja.	2011	√		
Iako je održan veći broj stručnih skupova, neophodne su javne kampanje i aktivnosti kojima bi se elektronska trgovina kao alternativa približila široj javnosti.	2009	√		
Dalje povezivanje administrativnih organa i razvoj dodatnih usluga dostupnih online (poreske prijave, administrativne takse itd).	2011		√	
Podsticaj razvoju agregacionih servisa i sistema autentifikacije e-prodavaca od strane samog sektora (white-list prodavnica).	2011			√
Rad na razvoju b2b elektronske trgovine i promocija ovog modela poslovanja velikim privrednim sistemima.	2011		√	

STANJE

Pravni okvir za elektronsku trgovinu u Srbiji prvenstveno čine Zakon o elektronskoj trgovini, Zakon o elektronskom dokumentu i Zakon o elektronskom potpisu. Zakon o zaštiti potrošača, koji je stupio na snagu početkom 2011. godine, sadrži određene odredbe relevantne za odnos između trgovaca i potrošača prilikom prodaje na daljinu (uključujući i internet), čime je u srpsko pravo implementirana Direktiva Evropske Unije br. 97/7/EC.

Nezvanične procene ukazuju na moguće povećanje broja elektronskih transakcija u Srbiji za oko 50% u 2011. godini (sa približno 100.000 na 150.000), i ostvareni promet od oko 1,6 milijardi dinara. Međutim procenat elektronske trgovine u okviru celokupne trgovine je svakako ispod 10%, a najverovatnije u rasponu od 1% do 5%. Uprkos napredovanju, ovaj sektor je i dalje relativno nerazvijen u odnosu na druge kanale prodaje.

POBOLJŠANJA

Ne postoje značajniji problemi vezani za pravni okvir – elektronski potpisi (postoji nekoliko ovlašćenih tela za izdavanje elektronskih sertifikata) i ugovori se smatraju punovažnim u Srbiji, razvijeni su mehanizmi za zaštitu potrošača

prilikom prodaje na daljinu, a takođe postoje i fiskalne i poreske olakšice za aktivnosti elektronske trgovine. Uvedena je i mogućnost za podnošenje zahteva za plaćanje PDV-a putem interneta. Sa poboljšanjem širokopojasnog pristupa (intenzitet konkurencije u ovom sektoru je unapređen, sa ulaskom novih učesnika na tržište, i ponudama kvalitetnih usluga optičkih vlakana), povećanjem komercijalnog korišćenja društvenih mreža (sveprisutnih u Srbiji), te snažnim razvojem sektora mobilnog interneta, elektronska trgovina bi trebalo da nastavlja sa rastom, čak i u izazovnim ekonomskim vremenima.

U prethodnoj godini, pravni okvir za elektronsku trgovinu je u značajnoj meri unapređen kroz liberalizaciju carinskih i uvezno/izvoznih ograničenja (uključujući i povećanje limita za necarinjenje paketa) i brojnih akcija u cilju unapređenja svesti društva, uključujući javne kampanje i objavljivanje različitih smernica i uputstava od strane upravnih organa radi obrazovanja e-prodavaca i potrošača. Pošte Srbije su omogućile dodatne usluge slanja pošiljki, što bi trebalo da dovede do unapređenja i olakšanja izvoza, naročito za mala i srednja preduzeća.

Velika su očekivanja od novog Zakona o elektronskoj valuti, koji je trenutno u postupku izrade u Narodnoj Banci Srbije. Elektronsko plaćanje i dalje predstavlja problem, a određene

značajne strane platforme (pre svega Apple Store i Paypal) i dalje zaobilaze Srbiju, ali određena unapređenja u oblasti fiskalnih i pravila vezanih za pranje novca su načinjena. Razvoj efikasnih i pristupačnih sistema za elektronsko plaćanje bi bilo od velikog značaja za elektronsku trgovinu.

Različiti projekti za unapređenje okruženja za elektronsku trgovinu, predvođeni od strane Uprave za Digitalnu Agendu, predstavljaju dobru praksu, naročito objavljujući vodiča za prodavce i kupce i studija Ministarstva poljoprivrede i trgovine koja se odnosi na trenutno stanje elektronske trgovine u Srbiji. Ovo predstavlja dobru polaznu osnovu za dalji rad nove vlade, naročito imajući u vidu da su resori od značaja za elektronsku trgovinu sada ujedinjeni pod jednim upravnim organom.

PREOSTALI PROBLEMI

Postojeći pravni okvir u prethodnom periodu nije intenzivno testiran zbog ograničenog obima elektronske trgovine u Srbiji. Zvanični podaci pokazuju na poboljšanje u prethodnoj godini na svim poljima: sada 52,1% domaćinstava u Srbiji poseduje računar (povećanje u odnosu na

prethodnih 50,4%), 41,2% internet priključak (povećanje u odnosu na prethodnih 39%), i 31% širokopojasni internet pristup (povećanje u odnosu na prethodnih 27,6%). Ipak, oko 81,9% internet korisnika nikada nije koristilo Internet za elektronsku trgovinu, što ipak čini poboljšanje od oko 5% u odnosu na prethodnu godinu. S druge strane, 97,2% kompanija ima pristup internetu, ali svega 20%-25% njih ga koristi za ugovaranje (međutim hrabri činjenica da oko 80% kompanija koristi usluge elektronske uprave).

Nedostatak kapaciteta i ograničeni obim ovog tržišta oslikava i oklevanje velikih kompanija da uđu na elektronsko tržište. Obim među-kompanijskih transakcija ne zadovoljava. Zbog transportne infrastrukture, neadekvatnih poslovnih modela i određenih perifernih pitanja, trgovinske marže su još uvek na visokom nivou i ne predstavljaju podsticaj kupcima. Edukacija i razvoj prakse predstavljaju jedino rešenje na pitanja poverenja u online okruženje, koje predstavlja ključni ograničavajući faktor u Srbiji, kao i u svetu. Bezbednost i sigurnost podataka, koji su trenutno goruće globalno pitanje, još uvek nije na adekvatnom nivou u praksi online servisa, i bilo je nekoliko vrlo javnih slučajeva ugrožavanja ličnih podataka.

PREPORUKE SAVETA

- Razvoj specifičnih obezbeđenja za sigurnost transakcija, uključujući unapređenje procesiranja uplata, ali i tradicionalnih usluga osiguranja bi bio pozitivan po elektronsku trgovinu;
- Vlada, u saradnji sa Narodnom Bankom Srbije i bankarskim sektorom, bi trebalo da pomogne formiranje jedinstvenog okruženja za elektronsko plaćanje, kroz primenjiv i kvalitetan nacrt Zakona o elektronskoj valuti;
- Neophodne su stalne javne kampanje i aktivnosti, sa naglaskom na edukaciju i bezbednost;
- Dalje povezivanje upravnih organa i razvoj dodatnih e-usluga;
- Podsticanje razvoju agregacionih servisa i autentifikaciji e-prodavica od strane samog sektora (white-list prodavnica);
- Podsticanje međukompanijske elektronske trgovine i promocija ovog poslovnog modela velikim kompanijama.

ZAKON O PLATNOM PROMETU

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Usvajanje neophodnih podzakonskih akata u skladu sa Zakonom koji će dalje razraditi pitanja primene Zakona i evaluacija postojećeg zakonskog okvira.	2011		√	
Donošenje i primena propisa koji se odnose na Registar ovlašćenja i menica.	2011		√	

STANJE

Zakon o platnom prometu (Sl. Glasnik SRJ br. 3/2002 i 5/2003, Sl. Glasnik RS br. 43/2004, 62/2006, 31/2011) (u daljem tekstu „Zakon“) uređuje osnovne pravne institute platnog prometa, postupak i ograničenja u pogledu poslova platnog prometa.

Zakon uređuje postupak otvaranja i vođenja bankovnog računa, definiše poslove platnog prometa, naloge za plaćanje, izvršenje transfera odobrenja i transfera zaduženja, odgovornost za naloge plaćanja, naknadu za pretrpljenu štetu i povraćaj sredstava u vezi sa poslovima platnog prometa, prinudnu naplatu s računa klijenata, kaznene mere u slučajevima kršenja Zakona, kao i Registar menica i ovlašćenja.

Shodno Zakonu, sva pravna lica i pojedinci koji se bave poslovnim delatnošću su u obavezi da otvore dinarski bankovni račun, da drže novčana sredstva na računu i da vrše plaćanja preko računa u skladu sa Zakonom i Ugovorom o otvaranju i vođenju računa zaključenog sa bankom.

U vezi sa Zakonom trenutno je na snazi 21 podzakonski akt.

POBOLJŠANJA

Narodna Skupština RS usvojila je izmene i dopune Zakona (objavljene u Sl. Glasniku RS br. 33/2011 od 9. maja 2011.). Izmene i dopune Zakona su stupile na snagu 17. maja 2011.

Nakon usvajanja izmena i dopuna Zakona tokom 2011. godine (objavljene u Sl. Glasniku RS br. 33/2011 od 9. maja 2011.), tokom 2011. i 2012. godine u skladu sa 6 članom usvojeni su:

1. Odluka o utvrđivanju poslova platnog prometa u vezi s gotovinom koje može da obavlja agent i o uslovima za obavljanje tih poslova (Sl. Glasnik RS br. 60/2012),

2. Odluka o bližim uslovima, sadržini i načinu vođenja Registra menica i ovlašćenja (Sl. Glasnik RS br. 56/2011),
3. Odluka o načinu, uslovima i naknadama za preuzimanje podataka u elektronskoj formi o statusnim i drugim promenama pravnih i fizičkih lica registrovanih u Agenciji za privredne register (Sl. Glasnik RS br. 56/2011),
4. Odluka o načinu upravljanja tokovima gotovine (Sl. Glasnik RS br. 89/2011),
5. Odluka o načinu vršenja prinudne naplate s računa klijenta (Sl. Glasnik RS br. 47/2011),
6. Pravilnik o uslovima i načinu plaćanja u gotovom novcu u dinarima za pravna lica i za fizička lica koja obavljaju delatnost (Sl. Glasnik RS br. 77/2011)

Posebno je značajno usvajanje Odluke o bližim uslovima, sadržini i načinu vođenja Registra menica i ovlašćenja kojom se dalje razrađuje Zakonom propisan Registar menica i ovlašćenja.

Naime, Odlukom se propisuju bliži uslovi i uslovi pod kojima i način na koji Narodna banka Srbije vodi registar menica i ovlašćenja koje je dužnik dao svojoj banci i svom poveriocu, sadržina Registra i način brisanja podataka iz Registra.

U skladu sa Zakonom i Odlukom predmet registracije su isključivo menice koje su izdate posle 1. juna 2012. godine. Ako ove menice nisu evidentirane u Registru ne može se izvršiti njihova prinudna naplata.

Pored toga usvojen je novi Pravilnik o uslovima i načinu plaćanja u gotovom novcu u dinarima za pravna lica i za fizička lica koja obavljaju delatnost, usvojen od strane Ministarstva finansija, koji je zamenio Odluku o uslovima i načinu plaćanja u gotovom novcu u dinarima za pravna lica i za fizička lica koja obavljaju delatnost, koju je usvojila Narodna banka Srbije.

Pravilnik propisuje uslove i način plaćanja u gotovom novcu za pravna lica i za fizička lica koja obavljaju delatnost.

Prema pravilniku, pravna lica i fizička lica koja obavljaju delatnost mogu povući sa svojih računa dnevni iznos od 150.000 dinara, bez podnošenja prateće dokumentacije banci.

Članom 32 Zakona propisano je da pravna lica i fizička lica koja obavljaju delatnost imaju obavezu da uplate na svoje bankovne račune sve primljene gotovinske iznose u roku sedam radnih dana. Međutim Pravilnik predviđa da se ograničenje od sedam radnih dana ne odnosi na novac koji je podignut sa računa za plaćanje računa u gotovini bez podnošenja prateće dokumentacije banci. To znači da pravna lica i fizička lica koja obavljaju delatnost mogu držati u blagajni gotov novac koji su podigli za isplatu "sitnih" računa, a koji nisu utrošili odnosno

isplatili za te namene, i duže od sedam dana.

U pogledu primene člana 46. Zakona, koji reguliše izmirenje finansijskih obaveza privrednih subjekata čiji su računi blokirani u postupku prinudne naplate, prema službenim mišljenjima izdatim od strane Ministarstva finansija, poslovni subjekti čiji su računi blokirani u svrhu prinudne naplate poreza, mogu kao izuzetak od opšteg pravila, u slučaju izmirenja plata i sličnih obaveza, da izmire svoje obaveze prema trećim licima prenosom obaveza i/ili potraživanja putem cesije ili asignacije.

PREOSTALI PROBLEMI

Zvanične odluke izdate od strane Ministarstva finansija, u vezi sa primenom člana 46 Zakona nisu u skladu sa zakonskom formulacijom.

PREPORUKE SAVETA

- Potpuna primena propisa vezanih za Registar menica i ovlašćenja;
- Izmene zakona u vezi sa članom 46, na način da zvanično tumačenje ovog člana bude u skladu sa formulacijom ovog člana.

INFRASTRUKTURA KVALITETA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Organizacija javne kampanje o ekonomskom značaju akreditacije.	2011		√	
Unaprediti aktivnosti na usvajanju/izmenama i dopunama preostalih neophodnih tehničkih propisa u resornim ministarstvima.	2010	√		
Povećati učešće predstavnika privrede u pripremi srpskih standarda.	2010		√	
Unaprediti kapacitete Instituta za standardizaciju povećanjem broja zaposlenih i njihovom dodatnom edukacijom.	2010		√	
Podići svest o ekonomskim razlozima koji opravdavaju usaglašenost sa standardima, što predstavlja korak koji olakšava stavljanje proizvoda u opticaj/na tržište.	2010		√	

STANJE

Donošenje Zakona o tehničkim zahtevima za proizvode i ocenjivanje usaglašenosti, Zakona o standardizaciji i Zakona o opštoj bezbednosti proizvoda 2009. godine i Zakona o metrologiji i Zakona o akreditaciji 2010. godine prepoznato je kao napredak u procesu harmonizacije infrastrukture kvaliteta (metrologija, standardizacija, akreditacija i ocenjivanje usaglašenosti) i nadzora nad tržištem u skladu sa pravilima Evropske unije (EU) i međunarodnim pravilima.

Zakon o tehničkim zahtevima za proizvode i ocenjivanje usaglašenosti i Zakon o standardizaciji usaglašeni su sa pravilima Svetske trgovinske organizacije (STO) i pravilima EU. Srpski tehnički propisi i standardi koji su usvojeni u skladu sa ova dva zakona u osnovi prenose direktive EU (u slučaju srpskih tehničkih propisa) i standarde EU (u slučaju srpskih standarda) u domaće zakonodavstvo.

Zakon o tehničkim zahtevima za proizvode i ocenjivanje usaglašenosti daje pravni okvir za prenošenje, odnosno transponovanje evropskih direktiva novog (globalnog) i starog pristupa, ukoliko propisivanje tehničkih zahteva i sprovođenje postupaka ocenjivanja usaglašenosti za proizvode nije propisano posebnim zakonima. Takođe, ovaj zakon daje pravni okvir i za propisivanje nacionalnih tehničkih propisa za proizvode, koji nisu obuhvaćeni harmonizovanim aktima na nivou EU.

Zakonom o standardizaciji definisan je status Instituta za standardizaciju Srbije (ISS je sada javna ustanova) u skladu sa pravilima evropske standardizacije, te su na taj

način stvorene pretpostavke za punopravno članstvo ISS u evropskim organizacijama za standardizaciju. Ovim zakonom je takođe jasnije definisana razlika između "opšte standardizacije", koja pokriva najširi opseg korisnika, i tzv. "granske standardizacije", koja se primenjuje u specifičnim oblastima (železničkog, vazdušnog i rečnog saobraćaja, odbrana, itd).

Zakon o metrologiji koji je usvojen u maju 2010. godine uređuje mere i metrološke uslove u skladu sa EU pravilima, naročito sa takozvanim "Novim paketom propisa za slobodan protok roba" koji je usvojila Evropska komisija u avgustu 2008. godine. Ovim zakonom je rešen sukob nadležnosti u vezi sa donošenjem metroloških propisa, ovlašćivanjem metroloških laboratorija i nadzorom nad njihovim radom. Zakonom o kontroli predmeta od dragocenih metala iz 2011. godine kontrola nad dragocnim metalima je izdvojena iz Zakona o metrologiji.

Sektor tržišne inspekcije u Ministarstvu spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija (koje je nadležno za nadzor nad tržištem) je u krajnoj fazi priprema za punu i adekvatnu primenu novog Zakona o opštoj bezbednosti proizvoda. Ovaj Zakon u osnovi sadrži pravila Evropske direktive o opštoj bezbednosti proizvoda 2001/95/EZ i u potpunosti preuzima Direktivu EEZ o obmanjujućim proizvodima (87/357/EEZ). Ovaj Zakon je stupio na snagu u decembru 2009. godine, a za njegovu primenu pripremljena su dva neophodna podzakonska akta: Pravilnik o obaveštavanju nadležnog organa o opasnom proizvodu ili o sumnji u ozbiljan rizik od industrijskog proizvoda koji je stavljen na tržište i Uredba o funkcionisanju nacionalnog sistema za brzo obaveštavanje o opasnom proizvodu na srpskom tržištu.

Usvajanjem novog Zakona o akreditaciji u oktobru 2010, koji je usaglašen sa pravilima STO i Evropske Unije i sa zahtevima standarda SRPS ISO IEC 17011, kompletiran je zakonodavni okvir u ovoj oblasti. Ovim zakonom je pored osnivanja, delatnosti, organa i finansiranja uređena i akreditacija tela za ocenjivanje usaglašenosti (koja obavljaju poslove ispitivanja, etaloniranja, kontrolisanja i sertifikacije proizvoda, procesa, sistema menadžmenta i osoba). Usvajanjem ovog zakona usaglašen je i sistem akreditacije sa pravilima iz Uredbe (EZ) 765/2008 Evropskog Parlamenta i Saveta kojom se utvrđuju zahtevi vezani za akreditaciju i nadzor na tržištu.

Pored kompletiranja regulatornog okvira koji je neophodan za funkcionisanje sistema akreditacije u Srbiji, od velike važnosti je i pokretanje agresivne kampanje podizanja svesti u javnosti kojom će javnost biti upoznata sa prednostima procesa akreditacije. U ovom trenutku, broj tela za ocenjivanje usaglašenosti u Srbiji je i dalje skroman. Zbog toga je često neophodno angažovanje stranih akreditovanih tela za ocenjivanje usaglašenosti čije usluge predstavljaju nepotreban trošak za privredu, obzirom da bi domaća tela za ocenjivanje usaglašenosti mogla da pruže istu uslugu uz manju naknadu.

POBOLJŠANJA

Usvajanjem zakona o tehničkim propisima, standardizaciji, metrologiji i akreditaciji koji su u potpunosti usaglašeni sa pravilima EU i STO, Srbija je dobila sveobuhvatan pravni sistem u ovoj oblasti koji je sličan onima koji već postoje u evropskim zemljama.

Vlada je usvojila sledeće podzakonske akte koji su predviđeni Zakonom o tehničkim zahtevima za proizvode i ocenjivanje usaglašenosti i Zakonom o metrologiji:

1. Uredba o načinu sprovođenja ocenjivanja usaglašenosti, sadržaju isprave o usaglašenosti, kao i obliku, izgledu i sadržaju znaka usaglašenosti;
2. Uredba o načinu imenovanja i ovlašćivanja tela za ocenjivanje usaglašenosti;
3. Uredba o načinu priznavanja inostranih isprava i znakova usaglašenosti;
4. Pravilnik o načinu stavljanja znakova usaglašenosti na proizvode, kao i upotrebi znakova usaglašenosti;
5. Pravilnik o sadržini i načinu vođenja registara koji se odnosi na tehničke propise;

6. Pravilnik o utvrđivanju Liste srpskih standarda iz oblasti opšte bezbednosti proizvoda;
7. Pravilnik o načinu priznavanja inostranih uverenja, žigova i znakova usaglašenosti;
8. Uredba o zakonskim mernim jedinicama;
9. Uredba o načinu vršenja metrološkog nadzora;
10. Uredba o određenim zakonskim mernim jedinicama;
11. Pravilnik o načinu ovlašćivanja privrednih subjekata i drugih pravnih lica za obavljanje poslova overavanja merila i o vođenju registra ovlašćenih tela;
12. Pravilnik o uslovima za obavljanje poslova overavanja merila;
13. Uredba o postupku prijavljivanja i načinu informisanja koji se odnose na tehničke propise, ocenjivanje usaglašenosti i standarde;
14. Uredba o visini i načinu plaćanja naknada za overavanje merila, metroloških ekspertiza, ispitivanja tipa merila, ispitivanja prethodno upakovanih proizvoda i mernih i drugih poslova u oblasti metrologije;
15. Pravilnik o vrstama merila za koja je obavezno overavanje i vremenskim intervalima njihovog periodičnog overavanja;
16. Pravilnik o izmenama Pravilnika o načinu i uslovima overavanja merila;
17. Pravilnik o prestanku važenja određenih pravilnika.

U skladu sa Zakonom o standardizaciji, standardi više nisu obavezni osim u slučaju kada odgovarajući tehnički propis sadrži određeni standard (u kom slučaju njegova primena postaje obavezna). Zakon je ukinuo oko 8.000 standarda koji su bili obavezni i preneo ih u zonu dobrovoljne primene. Sektor infrastrukture kvaliteta u Ministarstvu ekonomije i regionalnog razvoja koordinirao je proces u skladu sa Akcionim planom izrade tehničkih propisa. Samo 6% standarda čija je primena ranije bila obavezna je inkorporirano u odgovarajuće tehničke propise. Zakon o standardizaciji je definisao ulogu Instituta za standardizaciju (ISS) u skladu sa evropskom praksom, čime mu je omogućeno punopravno članstvo u evropskim organizacijama za standardizaciju.

2008. godine, Institut za Standardizaciju Srbije (ISS) je započeo process usvajanja Evropskih standarda. Plan Instituta je da se do kraja 2012 godine usvoji 80% EN standarda.

Srbija je takođe na putu da ispuni svoje obaveze iz STO Sporazuma o tehničkim preprekama trgovini (TBT),

koje su obuhvaćene Zakonom o tehničkim zahtevima za proizvode i ocenjivanje usaglašenosti. TBT sporazum zahteva od svih zemalja-kandidata da formiraju takozvani "Informacioni punkt" koji će imati ulogu punkta za distribuciju svih informacija u vezi standarda i tehničkih propisa članicama i telima STO, drugim međunarodnim organizacijama i svim ostalim zainteresovanim stranama u ovoj oblasti. Zakon o tehničkim zahtevima za proizvode i ocenjivanje usaglašenosti takođe predviđa osnivanje Registra tehničkih propisa, koji predstavlja preduslov za dobro funkcionisanje Informacionog punkta. U skladu sa tim, Ministarstvo ekonomije je kreiralo „TEHNIS“, elektronski registar tehničkih propisa, kako onih koji su doneti, tako i onih koji su u postupku pripreme, koji takođe sadrži sve informacije o infrastrukturi kvaliteta neophodne poslovnoj zajednici kao i opštoj javnosti (npr. tekstove propisa, spisak projekata u oblasti infrastrukture kvaliteta, itd). Informacioni punkt je zamišljen kao deo odseka za saradnju sa međunarodnim organizacijama koji je deo Sektora za infrastrukturu kvaliteta.

PREOSTALI PROBLEMI

Ljudski resursi koji su neophodni u preuzimanju standarda predstavljaju poseban problem. Postojeći kadrovski resursi u ISS su, po broju i stručnim kvalifikacijama, neadekvatni da iznesu veliki predstojeći posao preuzimanja preostalih 50% od 19.000 evropskih harmonizovanih standarda u srpske standarde (približno 10.000 evropskih standarda je već preuzeto). Ispunjenje ovog procesa je preduslov za članstvo Srbije u EU. Institutu i dalje nedostaje visoko stručan kadar i neodgovarajuća finansijska podrška.

I dalje je slab odziv stručnjaka iz privrede koji bi dobrovoljno radili na izradi srpskih standarda prevođenjem harmonizovanih evropskih "EN" standarda. Zbog nedostatka sredstava za prevođenje evropskih standarda od strane stručnih prevodilaca, Institut pribegava preuzimanju harmonizovanih evropskih standarda samo prevođenjem naslovne strane i predgovora na srpski jezik. Primena ovakvih srpskih standarda „na engleskom jeziku“ može da predstavlja ozbiljan problem za većinu srpskih kompanija.

Nedostatak svesti o značaju akreditacije je i dalje problem koji neće biti rešen novim Zakonom o akreditaciji, obzirom da on ne propisuje obaveznu akreditaciju.

Zbog činjenice da tehničke propise usvajaju resorna ministarstva, njihova neodgovarajuća posvećenost i nedostatak volje da ubrzaju proces usvajanja neophodnih tehničkih propisa i dalje predstavljaju problem.

Iako je usvojen veliki broj EN standarda od strane ISS-a, harmonizacija tehničkih propisa (kod direktiva starog pristupa) sa usvojenim EN standardima još uvek nije započela. Ova informacija je jako važna, naročito sada kada je Akreditaciono telo Srbije (ATS) postalo punopravni član Evropske organizacije za akreditaciju (EA) i potpisnik multilateralnog sporazuma (MLA). Potpisivanje MLA sporazuma podrazumeva da će se postići uzajamno poverenje i prihvatanje izveštaja i sertifikata izdatih od strane tela za ocenjivanje usaglašenosti akreditovanih od strane ATS-a (laboratorije za ispitivanje, laboratorije za medicinska ispitivanja, laboratorije za etaloniranje, kontrolna tela i sertifikaciona tela za sertifikaciju proizvoda) i da će sistem akreditacije u Srbiji biti ekvivalentan sa ostalim zemljama koje su potpisnici EA MLA sporazuma.

PREPORUKE SAVETA

- Organizacija javne kampanje o ekonomskom značaju akreditacije;
- Unaprediti aktivnosti na usvajanju/izmenama i dopunama preostalih neophodnih tehničkih propisa u resornim ministarstvima;
- Unaprediti kapacitete Instituta za standardizaciju povećanjem broja zaposlenih i njihovom dodatnom edukacijom;

- Podići svest o ekonomskim razlozima koji opravdavaju usaglašenost sa standardima, što predstavlja korak koji olakšava stavljanje proizvoda u opticaj/na tržište;
- Započeti sa harmonizacijom tehničkih propisa (za Direktive starog pristupa)

DEVIZNO POSLOVANJE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Doneti podzakonska akta kako bi se omogućilo funkcionisanje novih zakonskih rešenja u praksi poštujući princip liberalizacije deviznog poslovanja u najvećoj mogućoj meri.	2011	✓		
Omogućiti prebijanje međusobnih potraživanja u međunarodnom platnom prometu i poslove sa finansijskim derivatima u skladu sa podzakonskim aktima i međunarodnom praksom i standardima.	2010		✓	
Omogućiti prekogranična međukompanijska fakturisanja kako bi se pojednostavila plaćanja po ovom osnovu i dalje regulisao princip netting operacija u Srbiji, koji nisu dovoljno regulisana postojećim tekstom.	2011			✓
Omogućiti izdavanje garancija po nalogu nerezidenata po poslovima između dva nerezidenta koji nisu kreditni poslovi.	2011			✓
Preispitati odredbu da se garancije, jemstava i druga sredstva obezbeđenja iz čl. 18 Zakona daju u valuti osnovnog posla što može predstavljati problem u poslovanju, naročito kod pribavljanja garancija ili jemstava nerezidenata po kreditnim poslovima u dinarima.	2011			✓

STANJE

Nakon usvajanja Izmena i dopuna Zakona o deviznom poslovanju, Službeni glasnik RS, br. 62/2006 i 31/2011 (u daljem tekstu kao „Zakon“), koje su stupile su na snagu 17. maja 2011. godine, nadležni organi usvojili su brojne podzakonske akte kojima su detaljno uredili primenu novih propisa.

Pored toga što su omogućili primenu novih propisa u praksi, usvojeni podzakonski akti su omogućili i dalje usklađivanje Zakona sa ostalim propisima usvojenim u međuvremenu, kao i preporukama međunarodnih organizacija, kao što je Svetska trgovinska organizacija (STO).

Međutim, iako je protekao propisani rok od šest meseci od dana stupanja na snagu Zakona, nadležnim organima preostaje da donesu dodatne podzakonske akte kako bi okončali proces izmena i dopuna.

POBOLJŠANJA

Ministarstvo Finansija i Narodna banka Srbije (NBS) doneli su grupu podzakonskih akata, uključujući: (i) Uredbu o uslovima i načinu prebijanja dugovanja i potraživanja po osnovu kreditnih poslova sa inostranstvom, (ii) Odluku o evidentiranju kreditnih poslova sa inostranstvom, (iii) Odluku o uslovima i načinu rada deviznog tržišta, (iv) Odluku o uslovima i

načinu obavljanja menjačkih poslova, (v) Odluku o uslovima i načinu obavljanja kreditnih poslova sa inostranstvom u dinarima, (vi) Odluku o slučajevima i uslovima plaćanja, naplaćivanja, uplata i isplata u efektivnom stranom novcu, (vii) Odluku o obavljanju poslova sa finansijskim derivatima, (viii) Odluku o privremenim merama za očuvanje finansijske stabilnosti u Republici Srbiji, (ix) Odluku o podacima o deviznim računima rezidenata koje banke dostavljaju NBS, itd. Najznačajniji od ovih podzakonskih akata će biti opisani ispod, u svetlu njihovih osnovnih odredbi.

Uredba o uslovima i načinu prebijanja dugovanja i potraživanja po osnovu kreditnih poslova sa inostranstvom

Vlada Republike Srbije usvojila je Uredbu o uslovima i načinu prebijanja dugovanja i potraživanja po osnovu kreditnih poslova sa inostranstvom sa ciljem da detaljno uredi procedure, uslove, nadležne organe i lica ovlašćena za obavljanje ovih poslova. Uredba naročito propisuje:

1. Da predmet prebijanja mogu biti (i) svi kreditni poslovi sa inostranstvom u devizama koji su evidentirani kod NBS i koji uključuju nerezidente, a zaključeni su nakon 28. aprila 2002. godine, (ii) izvozni i uvozni poslovi, (iii) direktne investicije ili ulaganja nerezidenata u nepokretnosti u Republici Srbiji ili rezidenata u inostranstvu;
2. Da je između ostalog prebijanje dozvoljeno između rezidenta i nerezidenta ili između rezidenta i nerezide-

nata ukoliko su isti povezana lica u smislu Zakona o privrednim društvima;

3. Listu dokumenata koji moraju biti dostavljeni Ministarstvu Finansija zajedno za zahtevom za odobrenje prebijanja;
4. Nadležne organe zadužene za postupak davanja dozvole za prebijanje, kao i obavezu da se o odluci Ministarstva Finansija obaveste NBS i Devizni inspektorat.

Odluka o evidentiranju kreditnih poslova sa inostranstvom

Ovom Odlukom NBS detaljno propisuje način evidentiranja kreditnih poslova sa inostranstvom koje zaključuju banke, pravna lica, preduzetnici i ogranci stanih pravnih lica i njihovo evidentiranje kod NBS. Takođe, ova Odluka propisuje uslove i način evidentiranja, kao i dokumentaciju koja mora biti dostavljena kao deo postupka evidentiranja.

Ova Odluka reguliše i obavezu evidentiranja kod NBS poslova izvoza i uvoza robe i usluga koji nisu naplaćeni ili koji nisu plaćeni u periodu dužem od jedne godine od dana izvoza/uvoza, kao i poslova vezanih za robu i usluge koji su unapred plaćeni, ali nisu izvezeni/uvezeni u periodu od jedne godine od dana plaćanja.

Odluka o uslovima i načinu obavljanja kreditnih poslova sa inostranstvom u dinarima

Odluka NBS propisuje uslove i način pod kojima međunarodne finansijske organizacije, razvojne banke ili finansijske institucije čiji je osnivač strana država mogu odobriti kredite ili zajmove u dinarima bankama, pravnim licima i preduzetnicima rezidentima. Takođe, ona precizira uslove pod kojima banka-rezident može nerezidentima odobriti kredit u dinarima. Pored toga, ova Odluka propisuje da ovakvo pozajmljivanje mora biti evidentirano kod NBS u skladu odlukom opisanom pod podnaslovom 2, gore.

Odluka o slučajevima i uslovima plaćanja, naplaćivanja, uplata i isplata u efektivnom stranom novcu

NBS je donela ovu Odluku u skladu sa izmenama Zakona koje se odnose na proširenje slučajeva u kojima se plaćanja u Republici Srbiji mogu izvršiti u stranom novcu. Odluka prevashodno određuje lica koja su ovlašćena da daju ili primaju plaćanja u stranom novcu i uslove za odobrenje takvih plaćanja. Ona dalje utvrđuje procedure za uplatu ovako stečenog novca na devizne račune kod banaka i listu dokumenata koji moraju biti dostavljeni poslovnim bankama kao pravni osnov za takve uplate tj. ugovor, račun, izjavu ovlašćenog lica, jedinstvena carinska isprava, itd. Odluka dalje

propisuje i sledeću listu slučajeva/osnova koji dozvoljavaju pravnom licu i preduzetniku rezidentu, odnosno ogranku stranog pravnog lica da izvrše naplatu u stranom novcu:

1. Po osnovu izvoza robe i usluga koji se ne može naplatiti preko banke, do iznosa od 15.000 evra po transakciji;
2. Po osnovu prodaje robe na međunarodnom aerodromu u slobodnim carinskim prodavnicama i pružanja usluga ishrane i pića u ugostiteljskim objektima posle carinske kontrole;
3. Po osnovu prodaje goriva i maziva, te otpreme i prihvata stranih vazduhoplova i brodova;
4. Po osnovu prodaje putničkih karata i prehrambenih i drugih proizvoda putnicima u toku međunarodnog putničkog prevoza;
5. Po osnovu prodaje putničkih karata za međunarodni saobraćaj koja se vrši za račun nerezidenta;
6. Po osnovu naplate putarine za vozila strane registracije.

Odluka o podacima o deviznim računima rezidenata koje banke dostavljaju NBS

Ova odluka NBS nalaže da poslovne banke u elektronskoj formi dostave NBS podatke o otvaranju ili zatvaranju deviznih računa rezidenata, kao i svim promenama vezanim za postojeće devizne račune rezidenata, odmah ili do kraja radnog dana u kojima su se takve promene dogodile. U isto vreme, Odluka propisuje obavezu za NBS da tako sakupljene podatke čuva u jedinstvenom registru deviznih računa.

Odluka o obavljanju poslova sa finansijskim derivatima

Ova Odluka utvrđuje uslove i način na koji banke, rezidenti i nerezidenti mogu obavljati plaćanja, naplatu i prenos po osnovu trgovanja izvedenim finansijskim instrumentima – finansijskim derivatima, kao i prebijanje i izveštavanje o poslovima sa derivatima.

Rezidenti mogu obavljati poslove s finansijskim derivatima koji su standardizovani, a kojima se trguje na regulisanom tržištu i/ili multilateralnoj trgovačkoj platformi u inostranstvu, a nerezidenti mogu obavljati poslove s finansijskim derivatima koji su standardizovani, a kojima se trguje na regulisanom tržištu i/ili multilateralnoj trgovačkoj platformi u Republici Srbiji.

Ovom Odlukom dozvoljava se obavljanje poslova sa finansijskim derivatima kojima se trguje, odnosno koji se zaključuju van regulisanog tržišta i/ili multilateralne trgovačke platforme, i to radi zaštite od rizika promene deviznog kursa, rizika promene kamatne stope, rizika promene cena hartija od vredno-

sti, rizika promene cena robe i rizika promene vrednosti berzanskog indeksa. Poslovi s finansijskim derivatima obavljaju se u skladu sa standardizovanim okvirnim ugovorom o finansijskim derivatima koji je uobičajen u poslovnoj praksi.

PREOSTALI PROBLEMI

Pored toga što su izmene i dopune Zakona donele značajne novine u praksi deviznog poslovanja u Srbiji i što su ove novine dodatno regulisane usvojenim podzakonskim aktima, predviđena rešenja nisu u potpunosti usklađena sa međunarodnim standardima u ovoj oblasti.

Iako se bankarskim i finansijskim sektorom u načelu dobro upravlja, propisi koji se odnose na finansijske instrumente sa stranim elementom (zajmovi/dodatne uplate/kreditni/nerezidentni računi) su i dalje regulisani preobimno i često su nejasni.

Osnovni principi buduće politike bi trebalo da budu orijentisani na dalju liberalizaciju finansijskih instrumenata i propisa deviznog poslovanja i dalje prilagođavanje važećeg zakonodavstva u ovoj oblasti, koje je često vezano za druge propise:

1. Još uvek nije formiran registar za praćenje odliva deviza ili neuobičajenih transakcija koje su upućene u takozvane „poreske rajeve;
2. Izmene Zakona ne regulišu izdavanje garancija zasnovanih na nalogu nerezidenata u nekreditnim poslovima;
3. Odredbe koje propisuju da garancije, jemstva i drugi instrumenti iz člana 18. Zakona izdaju u valuti osnovnog posla mogu predstavljati potencijalan problem, naročito u slučajevima dobijanja garancija i jemstava od nerezidenta za kreditne poslove u dinarima.

PREPORUKE SAVETA

- Modernizovati propise o platnom prometu i prilagoditi ih savremenim transakcijama;
- Omogućiti prebijanje međusobnih potraživanja u međunarodnom platnom prometu i poslove sa finansijskim derivatima u skladu sa podzakonskim aktima i međunarodnom praksom i standardima;
- Dozvoliti „cash-pooling“ između društava;
- Omogućiti prekogranična međukompanijska fakturisanja kako bi se pojednostavila plaćanja po ovom osnovu i dalje regulisao princip „netting“ operacija u Srbiji, koji nisu dovoljno regulisana postojećim tekstom;
- Omogućiti izdavanje garancija po nalogu nerezidenata po poslovima između dva nerezidenta koji nisu kreditni poslovi;
- Omogućiti globalni „netting“ između povezanih društava;
- Pojednostaviti obaveze obaveštavanja (od otvaranja bankovnog računa do registracije zajmova);
- Prilagoditi i uskladiti važeću regulativu u ovoj oblasti i razrešiti pitanja koja su još uvek nedovoljno jasno uređena.

SPREČAVANJE PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Usvojiti neophodne podzakonske akte koji će precizirati primenu odredbi Zakona i vršiti stalnu procenu zakonske normative kako bi bile u skladu sa međunarodnim pravilima i standardima.	2009		√	
Povećati broj zaposlenih u Upravi u cilju osiguranja efikasnosti operacija u primeni propisa.	2011		√	
Ukazati javnom mnjenju na neophodnost odlučnije i efikasnije borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma.	2009		√	
Razvoj sistema koji bi omogućio bolju saradnju Uprave za prevenciju pranja novca i obveznika, kao i Ministarstva inostranih poslova, Javnog tužilaštva i sudova.	2009		√	
Organizovanje adekvatnih seminara i radionica u cilju sprovođenja odgovarajućih obuka za lica na koje se Zakon primenjuje, sa ciljem povećanja efikasnosti njegove primene.	2011		√	

STANJE

Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma (Službeni glasnik Republike Srbije broj 20/2009, 72/2009, u daljem tekstu: „Zakon“) definiše pojmove pranja novca, finansiranja terorizma i ostale ključne pojmove, ustanovljava obaveze državnih organa, advokata i ostalih pravnih lica da preduzimaju određene radnje i utvrđuju mere koje treba da budu preduzete u cilju otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma. Osim toga, usvojene su izmene zakona koje preciznije definišu odredbe o identifikaciji, službene legitimacije i privredne presteupe.

Zakonom je ustanovljena Uprava za sprečavanje pranja novca i njena nadležnost. Uprava prikuplja, analizira i prosljeđuje nadležnim organima podatke i dokumentaciju koju pribavlja od obveznika u slučaju da proceni da u vezi sa određenim transakcijama ili licima postoji osnovana sumnja da se radi o pranju novca ili finansiranju terorizma. Pored Uprave, i drugi državni organi obavezni su da nadziru primenu Zakona, kao i da obaveste Upravu o potencijalnim slučajevima pranja novca.

Izmene i dopune Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma (Službeni glasnik Republike Srbije broj 91/2010) su objavljene 3. decembra 2010. Najvažnije izmene su sledeće:

1. Detaljno su propisani uslovi u vezi sa elektronskim transferima novčanih sredstava, kao i obaveze lica koja pružaju usluge elektronskog plaćanja i naplate.

2. Naznačene su posebne obaveze vezane za upotrebu novih tehnologija, kao i za neobične transakcije.
3. Propisani su uslovi za polaganje ispita i sticanje licence za sva ovlašćena lica u pravnim subjektima na koje se Zakon odnosi.
4. Uvedene su odredbe vezane za integritet zaposlenih na koje se Zakon odnosi.
5. Uvedene su nove nadležnosti Uprave za sprečavanje pranja novca vezane za kontrolu aktivnosti lica na koje se odnosi Zakon.
6. U skladu sa ovim izmenama, takođe su uvedene izmene vezane za posebne odredbe o privrednim prestupima.

U skladu sa ovim Zakonom, 8. februara 2010. godine Vlada je usvojila Pravilnik o utvrđivanju metodologije, obaveza i radnji za izvršavanje poslova u skladu sa Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, koji je objavljen u Službenom glasniku Republike Srbije br. 7/10, 19. februara 2010. godine.

Član 21. ovog Pravilnika definiše listu zemalja koje ne primenjuju standarde u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma (npr. Uzbekistan, Pakistan i Azerbejdžan). Međutim, činjenica da je neka zemlja stavljena na ovu listu, ne znači da ne treba poslovati sa klijentima iz ovih zemalja, već samo predstavlja razlog za preduzimanje mera predostrožnosti. Takođe, članom 19 se propisuje da obveznik nije dužan da Upravi dostavlja podatke o svakoj gotovinskoj transakciji u iznosu od 15.000 evra ili više u dinarskoj protivvrednosti, u slučajevima dnevne predaje pazara od prodaje roba i usluga.

Član 7 Zakona propisuje da obveznici moraju spovesti analizu rizika prilikom preduzimanja neophodnih mera. Prema Zakonu, postoje 3 grupe rizika:

1. rizik u vezi sa strankom (npr. transakcije bez ekonomske osnove, politički eksponirane osobe, poslovi koji uključuju velike gotovinske transakcije);
2. rizik koji nastaje u vezi sa uslugom koju obveznik pruža u okviru svoje delatnosti (mogućnost pranja novca putem obavljanja određene poslovne aktivnosti);
3. rizik zemlje (npr. zemlje sa visokom stopom kriminala, zemlje koje ne primenjuju međunarodno priznate standarde).

Zakon utvrđuje i dužnost obveznika (pravnih lica i preduzetnika) da preduzimaju mere i radnje radi otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma. Zbog prirode profesije, a naročito zbog poverljivog odnosa sa klijentima, Zakonodavac je napravio posebnu razliku između advokata i ostalih obveznika.

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o metodologiji za izvršavanje poslova u skladu sa Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma (Službeni glasnik Republike Srbije broj 41/11) objavljen je 10. juna 2011. godine. Glavne izmene u Pravilniku se odnose na specifikaciju sadržaja i načina polaganja stručnog ispita za sticanje licence za obavljanje poslova ovlašćenog lica i zamenika ovlašćenog lica. Naime, lica ovlašćena za obavljanje poslova koji su utvrđeni Zakonom, zaposlena u pravnim licima na koja se Zakon odnosi, obavezna su da polažu stručni ispit i steknu licencu.

Počev od 1. januara 2012. godine, sva ovlašćena lica u bankama su obavezna da steknu licencu. U tom pogledu, razvijen je ispitni program za njih. Prvi stručni ispit za sticanje licence za obavljanje poslova ovlašćenih lica u bankama je održan 20. septembra 2011.

Tokom 2011. i 2012. godine, Uprava za sprečavanje pranja novca je takođe organizovala polaganje stručnog ispita za druga lica na koja se Zakon odnosi - kompanije koje pružaju usluge računovodstva i revizije, kompanije koje pružaju usluge faktoringa i forfetinga, lizing kompanije, kompanije koje upravljaju investicionim fondovima, osiguravajuće kompanije i brokersko-dilerske kompanije. Tokom 2012., sva ostala ovlašćena lica za obavljanje poslova predviđenih zakonom, zaposlena kod lica na koja se zakon odnosi, bila su u obavezi da polože stručni ispit i izdata im je licenca.

Tokom 2011. godine Uprava za sprečavanje pranja novca sastavila je listu indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija vezanih za finansiranje terorizma, kao i indikatora za prepoznavanje opravdanih sumnji za pranje novca ili finansiranje terorizma, koji predstavljaju smernice za pravna lica na koja se Zakon primenjuje: advokati i ortačka advokatska društva, računovođe, pravna lica koja pružaju usluge transfera novca, pravna lica koja pružaju forfeting usluge, poštanske usluge, poreski savetnici, izdavaoci garancija, organizatori igara na sreću, društva za reviziju, ovlašćeni revizori i osiguravajuća društva.

Uprava za sprečavanje pranja novca je usvojila Smernice za procenu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma, za većinu lica koja su predmet Zakona i na osnovu njih, sva pravna lica su u obavezi da usvoje interne akte o proceni rizika, zasnovane na navedenim smernicama.

POBOLJŠANJA

Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma uveo je novine u naš pravni sistem kako bi bio usaglašen sa direktivama EU i međunarodnim standardima i konvencijama u ovoj oblasti.

Osim već navedenih, jedna od značajnijih novina uvedena izmenama i dopunama Zakona jeste ta da će se i odgovorna lica u okviru pravnih lica, kao i sama pravna lica kažnjavati za nepoštovanje obaveza propisanih Zakonom.

Takođe, Zakon propisuje zabranu prijema gotovog novca u iznosu koji prelazi 15.000 evra za sva lica koja prodaju robu ili vrše usluge u Republici Srbiji i takve transakcije se moraju izvršiti preko institucionalizovanog bankarskog sistema. U slučaju da postoje razlozi za sumnju da se radi o pranju novca ili finansiranju terorizma, obveznik je dužan da prijavi bilo koju transakciju u iznosu od ili više od 15.000 upravi bez odlaganja ili najkasnije 3 dana od dana kada je nastala sumnja.

PREOSTALI PROBLEMI

Primena Zakona pre svega zavisi od aktivnosti Uprave i ostalih organa odgovornih za njegovu primenu. Standardi i pravila ustanovljeni u zemljama Evropske Unije u velikoj meri su prihvaćeni i inkorporirani u tekst Zakona i sledeći korak bi bio pronalaženje mehanizama za njihovu primenu. U 2011. i 2012. godini aktivnosti i zahtevi Uprave za sprečavanje pranja novca prema licima koja su predmet Zakona

su povećani, ali i dalje postoji nedostatak saradnje i odgovarajućih seminara ili radionica u cilju sprovođenja relevan-

tne obuke i povećanja znanja u vezi sa implementacijom za zaposlena lica koja su predmet ovog zakona.

PREPORUKE SAVETA

- Razvoj sistema koji bi omogućio bolju saradnju Uprave za prevenciju pranja novca i obveznika, kao i Vlade, a takođe i bolju saradnju sa Ministarstvom inostranih poslova, Javnim tužilaštvom i sudovima;
- Ukazati javnom mnjenju na nephodnost odlučnije i efikasnije borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma;
- Organizovanje adekvatnih seminara i radionica u cilju sprovođenja odgovarajućih obuka za lica na koje se Zakon primenjuje, sa ciljem povećanja efikasnosti njegove primene.

ZAKON O ZAŠTITI PODATAKA O LIČNOSTI

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Povereniku obezbediti bolje uslove rada, opremu i osoblje.	2009		√	
Odrediti nadzorno telo koje bi u saradnji sa Poverenikom kontrolisalo primenu Zakona.	2009			√
Usvojiti podzakonske akte ili izdati detaljne instrukcije i standardizovane formulare neophodne za primenu Zakona (posebno u vezi sa usaglašavanjem postojećih zbirki podataka i apliciranju za dozvolu za iznošenje podataka).	2009		√	
Uspostaviti bolju komunikaciju Poverenika sa ostalim državnim institucijama, nevladinim organizacijama i međunarodnim organizacijama.	2010		√	
Održavati radionice i seminare kako bi se obrazovali građani u vezi sa zaštitom njihovih prava.	2009		√	

STANJE

Zakon o zaštiti podataka o ličnosti („Zakon“), koji se primenjuje od 1. januara 2009. godine, trebalo je da donese značajne novine i izmene u skladu sa propisima Evropske Unije i međunarodnim standardima, kao što je pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života, doma i pisama zagarantovano članom 8. Evropske konvencije o ljudskim pravima, i zaštita u vezi sa obradom podataka o ličnosti i slobodnim protokom podataka o ličnosti u EU u skladu sa Direktivom o zaštiti podataka (Direktiva br. 95/46/EC). Zakon razrađuje odredbe zakona iz 1998. godine i pri tome postavlja stroža i detaljnija pravila kojih se lica koja prikupljaju, obrađuju i čuvaju lične podatke moraju pridržavati.

Prema Zakonu, početna pretpostavka na osnovu koje se podaci o ličnosti mogu prikupljati i obrađivati (sa izuzetkom koji se primenjuje u ograničenom broju slučajeva) je pristanak fizičkog lica čiji se podaci prikupljaju, dat pismeno ili usmeno na zapisnik kod rukovoca. Pristanak mora biti dat u pisanom obliku ukoliko se radi o „naročito osetljivim“ podacima kao što su oni koji se odnose na rasu, veroispovest, etničko poreklo, pripadnost političkoj stranci, sindikalno članstvo, seksualno opredeljene, itd. Iako je Vlada trebalo da donese podzakonski akt, u roku od šest meseci od dana stupanja na snagu ovog Zakona, kojim bi se detaljnije regulisao način zaštite i čuvanja tih podataka, takav propis još uvek nije donet.

Nakon prestanka svrhe za koju su podaci obrađivani i čuvani, njihova dalja obrada je izričito zabranjena ako je, između ostalog, u tom trenutku lice čiji se podaci obrađuju određeno ili određivo. Zakon takođe zabranjuje donoše-

nje odluka koje su isključivo zasnovane na podacima koji se obrađuju automatizovano, a čije pravne posledice mogu imati uticaja na svojstvo lica, kao što je njegova radna sposobnost, kreditna sposobnost, itd.

Lice čiji se podaci obrađuju ima široka pravna ovlašćenja da zahteva da ga rukovalac istinito i potpuno obavesti o brojnim pitanjima u vezi sa obradom podataka, kao što je informacija gde se podaci prenose, kome se podaci prenose, u koje svrhe se podaci prenose, kao i po kom pravnom osnovu se podaci prenose, pri čemu takva obaveštenja moraju biti u pisanom obliku. Prema statističkim podacima koji su objavljeni na sajtu Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti („Poverenik“) 12 zahteva za zaštitu prava upućenih Povereniku je rešeno u maju 2012. godine.

Prema Zakonu, podaci o ličnosti se mogu iznositi iz Republike Srbije u državu članicu Konvencije o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka Saveta Evrope. Kako su skoro sve države Evrope članice Saveta Evrope, ova odredba Zakona u stvari znači da se podaci o ličnosti mogu slobodno iznositi iz Srbije u druge države Evrope. Dalje, Zakon predviđa da se podaci o ličnosti mogu iznositi i u drugu državu (odnosno u države koje nisu članice Konvencije o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka Saveta Evrope), pod uslovom da je u toj državi obezbeđen stepen zaštite podataka u skladu sa pomenutom konvencijom i da je iznošenje prethodno odobreno od strane Poverenika. Ovaj stepen obezbeđenja zaštite podataka utvrđuje se propisom odnosno ugovorom o prenosu podataka. Ukoliko je namera da se podaci o ličnosti iznesu iz Republike Srbije, domaći subjekt mora biti

registrovan kao rukovalac podataka o ličnosti i mora pribaviti dozvolu za iznošenje podataka od Poverenika. U praksi je do sada samo jedna takva dozvola objavljena na internet stranici Poverenika.

POBOLJŠANJA

Zakonom su ustanovljeni pravni mehanizmi, uključujući i nadzor nad prikupljanjem podataka i njihovom obradom, koji do sada nisu postojali u Republici Srbiji. Sada Poverenik ima značajna ovlašćenja u pogledu zaštite i sprečavanja zloupotrebe podataka o ličnosti. Poverenikovo osoblje je brojčano poraslo tokom prošle godine i sastoji se od obrazovanih osoba koje su spremne da pruže podršku i pomoć javnosti pri tumačenju i primenjivanju Zakona. Na osnovu poslednje objavljene mesečne statistike, 120 od 315 slučajeva koji se odnose na podatke o ličnosti bilo je rešeno od strane Poverenika u maju 2012., uključujući pripremu 47 mišljenja o primeni Zakona. Prema istom izvoru, ukupan broj registrovanih rukovaoca podacima se povećao na 667, pri čemu se ukupan broj zbirke registrovanih prikupljenih podataka povećao na 4.154 (povećanje od 42% u odnosu na prošlu godinu).

PREOSTALI PROBLEMI

Imajući u vidu da je Zakon veoma apstraktan, Poverenik

je izdao „Priručnik za Zakon o zaštiti podataka o ličnosti“ sa ciljem da se određene odredbe Zakona objasne i učine razumljivijim kako javnosti tako i rukovaocima podacima o ličnosti. Međutim, broj gorepomenutih mišljenja Poverenika u vezi sa primenom Zakona u maju 2012. godine predstavlja dokaz da je još mnogo toga neophodno uraditi na ovom polju.

Broj zbirke podataka registrovanih u Centralnom registru, uprkos značajnom procentualnom povećanju u odnosu na prošlu godinu, je očigledno daleko ispod broja koji bi, prema Zakonu, trebalo da bude registrovan.

U praksi, iako Poverenikovi saradnici pokazuju želju, znanje i profesionalnost u pružanju pomoći rukovaocima podataka o ličnosti pri ispunjavanju svojih obaveza predviđenih Zakonom, čini se da se Zakon ponekad primenjuje suviše kruto i konzervativno što ponekad dovodi do, na primer, višemesečnih pregovora sa Poverenikovom kancelarijom prilikom postupka izdavanja dozvole za iznošenje podataka. Takva kruta primena Zakona, kako je već rečeno, koji pritom sadrži nejasnoće i daleko od toga da je savršen, može rezultirati značajnim administrativnim i pravnim troškovima za rukovaoce podacima koji posluju na isti način i prateći iste standarde kao i njihove kolege iz EU, u pokušaju da ispune svoje obaveze predviđene Zakonom.

PREPORUKE SAVETA

- Povereniku obezbediti bolje uslove rada, opremu i osoblje;
- Odrediti nadzorno telo koje bi u saradnji sa Poverenikom kontrolisalo primenu Zakona;
- Usvojiti podzakonske akte ili izdati detaljne instrukcije i standardizovane formulare neophodne za poboljšanje primene Zakona (posebno u vezi sa usaglašavanjem postojećih zbirke podataka i apliciranju za dozvolu za iznošenje podataka);
- Uspostaviti bolju komunikaciju Poverenika sa ostalim državnim institucijama, nevladinim organizacijama (NVO) i međunarodnim organizacijama;
- Održavati radionice i seminare kako bi se obrazovali građani i podigla njihova svest u vezi sa zaštitom njihovih prava;
- Ažurirati „Vodič o Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti“, uzimajući u obzir relevantnu praksu Poverenika, kao i sudsku praksu u vezi sa sprovođenjem Zakona.

POREZI

U ovoj sekciji, članovi Saveta obradili su neka od najvažnijih pitanja u poreskom sistemu Srbije, prema vrstama poreza. Veoma je važno naglasiti i jedan značajan problem poreskog sistema Srbije u celini. Konkretno, najveća prepreka u poreskom sistemu Srbije je nedostatak doslednosti u primeni postojećih propisa, kao i različita interpretacija istih

propisa od strane različitih organizacionih jedinica Poreske uprave. Iako je veoma važno unaprediti zakonski okvir, nedoslednosti i neadekvatna tumačenja postojećih propisa stvaraju najviše problema poreskim obveznicima. Ovo pitanje je prioritet u svakoj diskusiji o poreskoj reformi u Republici Srbiji.

A. POREZ NA DOBIT PRAVNIH LICA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Podzakonski akti bi primarno trebalo da obezbede smernice u pogledu transfernih cena i oporezivanja stalnih poslovnih jedinica.	2010			✓
Podzakonski akti koji utvrđuju stopu „kamate van dohvata ruke“ na zajmove između povezanih lica nisu u skladu sa odredbama ZPDPLi najbolje međunarodne prakse, i trebalo bi da budu ukinuti.	2011			✓
Pojašnjena za primenu i doslednost u pristupu srpskih poreskih uprava u pogledu kapitalnih poreskih olakšica, kao što je desetogodišnja poreska olakšica.	2010	✓		
Usklađivanje poreskog bilansa sa postojećim i predloženim izmenama ZPDPL uključujući poreski bilans za strane ogranke, koje bi trebalo da obezbedi jednako povoljno oporezivanje za strane ogranke kao i za pravna lica rezidente; Uvođenje jasne procedure za prijavljivanje za različitu poresku godinu (osim kalendarske godine).	2010			✓
Formulisane dugoročne poreske politike u pogledu priznavanja troškova marketinga u svrhe poreza na dobit. Naime, pravila usvojena tokom poslednjih izmena ZPDPL u martu 2010. godine (tj. priznavanje troškova marketinga u visini od 5% od ukupnih prihoda) suprotna su prethodno navedenom stavu Ministarstva finansija da bi troškovi marketinga trebalo da budu u potpunosti priznati (ovaj stav je formulisao u nacrtu izmena i dopuna ZPDPL koji je bio postavljen na zvaničnoj internet stranici Ministarstva finansija od decembra 2008. godine). Drugim rečima, Savet stranih investitora preporučuje da Ministarstvo finansija jasno istakne svoj stav o tome da li su trenutno primenljivi propisi samo jedna od anti-kriznih mera Vlade Srbije („VS“) ili dugoročna poreska politika u pogledu troškova marketinga.	2010			✓
Ipak, neki od problema zahtevaju izmene i dopune ZPDPL Zakona:				
Priznavanje OECD smernica za transferne cene kao autoritativni izvor interpretacija po pitanju transfernih cena, koje nije detaljno regulisano lokalnim ZPDPL, i usklađivanje pravila u pogledu upotrebe metoda transfernih cena sa OECD smernicama i najboljom međunarodnom praksom (t. omogućavanje upotrebe metode transakcionog profita i selekcija najprikkladnije metode u skladu sa datim okolnostima).	2011			✓
Oporezivanje prekograničnih reorganizacija preduzeća, imajući u vidu da trenutno primenljivo zakonodavstvo ima manjak odredbi u pogledu oporezivanja ovakvih reorganizacija.	2011			✓

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Revidirati trenutno primenljivu odredbu da su samo plaćeni porezi priznati kao rashod u poreskom bilansu i uskladiti navedenu odredbu sa odredbama koje primenjuje MSFI koje ne ističu plaćanje poreza kao uslov da se porez prizna kao rashod u bilansu uspeha.	2010			√
Kada se povratna ambalaža klasifikuje kao osnovno sredstvo (tj. upotrební vek je duži od godinu dana) za statutarne svrhe ne može se amortizovati u poreske svrhe usled niske pojedinačne vrednosti povratne ambalaže, niti se može iskazati na drugi način da se postigao poreski odbitak. Trebalo bi da se uvede odredba koja omogućava poreski odbitak za povratnu ambalažu i druga osnovna sredstva malih vrednosti koja se ne mogu amortizovati.	2011			√

STANJE

Oporezivanje preduzeća u Srbiji je regulisano Zakonom o porezu na dobit pravnih lica. Zakon o porezu na dobit prate brojna podzakonska akta koja regulišu primenu odredbi ovog zakona.

Najnovije izmene Zakona su usvojene 29. Decembra 2011. Izmene su objavljene u Službenom glasniku Republike Srbije, br. 101/2011 od 30. decembra 2011. Izmene su uglavnom usmerene na postizanje određenih ciljeva poreske politike. Nema značajnijih izmena u samom postupku i načinu obračuna poreza na dobit.

POBOLJŠANJA

Najnovije izmene Zakona o porezu na dobit omogućavaju stvaranje uslova za efikasnije funkcionisanje slobodnih zona, efikasniji proces restrukturiranja preduzeća i podstiču razvoj tržišta dužničkih hartija od vrednosti čiji je izdavalac država.

U tom pogledu, najznačajnije izmene su sledeće:

1. Korisnici slobodnih zona imaju pravo na poresko umanjeње od 100% obračunatog poreza, pod uslovom da u zoni obavljaju isključivo proizvodnu delatnost. U slučaju da poreski obveznik posluje i van zone, poreske olakšice se utvrđuju samo za deo dobiti koji je ostvaren u zoni na osnovu obavljanja proizvodne delatnosti;
2. Kamate isplaćene nerezidentima, po osnovu izdatih dužničkih hartija od vrednosti od strane Republike Srbije, autonomne pokrajine, lokalne samouprave ili Narodne banke Srbije, nisu predmet poreza po odbitku;
3. Otpis nenaplativih potraživanja izvršen u toku procesa

finansijskog restrukturiranja, u skladu sa Zakonom o sporazumnoj finansijskoj restrukturiranju, priznaje se kao trošak za poreske svrhe.

PREOSTALI PROBLEMI

1. Odredbe koje regulišu oporezivanje stalne poslovne jedinice su i dalje nepotpune i nedovoljno jasne, i ne pružaju dovoljno smernica o tome šta čini stalnu poslovnu jedinicu, metodologiju za utvrđivanje oporezive dobiti, podnošenje i plaćanje poreza na dobit u situacijama kada inostrano lice nije registrovano u Srbiji, itd.;
2. Prema važećim zakonskim propisima, ogranci nerezidentnih pravnih lica ne mogu se kvalifikovati za poreske podsticaje, uključujući i poreske kredite za ulaganja u osnovna sredstva, što sa aspekta poreškog tretmana ovu pravnu formu stavlja u nepovoljniji položaj u odnosu na "standardna" pravna lica. U tom smislu, treba istaći, da je sa aspekta poreza na dobit, diskriminacija stalne poslovne jedinice inostranog lica u odnosu na rezidentnu domaću kompaniju zabranjena većinom bilateralnih ugovora o izbegavanju dvostrukog oporezivanja, koje je Srbija potpisala sa drugim zemljama;
3. Odredbe kojima se regulišu transferne cene su previše nejasne i retko primenljive u praksi. Nedovoljno zakonskih smernica i pouzdane prakse u ovoj oblasti su uzrokovale značajne neizvesnosti u pogledu načina na koji bi poreski obveznici trebali da tretiraju svoje transakcije sa povezanim licima;
4. Osnovna sredstva male vrednosti, koja su kapitalizovana za računovodstvene svrhe (tj. povratna ambalaža), se ne mogu amortizovati za poreske svrhe usled

male pojedinačne vrednosti, niti se mogu rashodovati na način da se ostvari poreski odbitak. Takvo pravilo je nepravедno prema poreskim obveznicima, s obzirom da je izdatak po ovom osnovu neophodan za obavljanje poslovne delatnosti;

5. Priznavanje troškova reklame za poreske svrhe je ograničeno na 5% od ukupnih prihoda poreskog obveznika. Priroda pojedinih industrija je takva da zahteva značajnija ulaganja u reklamu. Ovo često rezultira u nepriznavanju troškova reklame za poreske svrhe. Takav tretman je nepravедan prema poreskim obveznicima, s obzirom da su izdaci po ovom osnovu neophodni za obavljanje poslovne delatnosti;
6. Prema članu 16. Zakona o porezu na dobit, prenos potraživanja u vanbilansnu evidenciju (otpis potraživanja) podleže oporezivanju, osim ukoliko nije pružen dokaz o nenaplativosti potraživanja kroz sudski postupak. Međutim, sudski postupak traje dugo, i često ne rezultira uspešnom naplatom potraživanja, posebno u slučaju fizičkih lica. U tom smislu, poreski obveznici nemaju ekonomski interes da učestvuju u dugom i skupom parničanju. S druge strane, poreski obveznici vrše takav otpis kako bi poslovne knjige prikazali što verodostojnije u skladu sa Međunarodnim računovodstvenim standardima i Međunarodnim standardima za finansijsko izveštavanje. Na taj način su poreski obveznici, pridržavajući se relevantnih računovodstvenih propisa, opterećeni većom obavezom za porez na dobit;
7. Poreski organi imaju tendenciju da propise vezane za računovodstveni i poreski tretman autorskih naknada tumače drugačije od odredbi relevantnih zakonskih odredbi (tj. Zakona o računovodstvu i reviziji i Međunarodnih računovodstvenih standarda (MRS), naročito MRS 38) i opšte prihvaćenog tumačenja stručne javnosti;
8. U nekim slučajevima se tumačenja Ministarstva finansija, vezano za porez po odbitku, razlikuju od odredbi relevantnih ugovora o izbegavanju dvostrukog oporezivanja i najbolje međunarodne prakse. Ovo se posebno odnosi na sticanje prava korišćenja softvera za sopstvenu upotrebu. Takva interpretacija rezultira u većem poreskom opterećenju za obveznike, što nije u skladu sa pravima koja su predviđena relevantnim ugovorima o izbegavanju dvostrukog oporezivanja;
9. Zakon o porezu na dobit nema nijednu odredbu koja reguliše oporezivanje investicionih fondova. Rezultat je distorzija poreske neutralnosti investicionih fondova i različitih vrsta investicionih fondova, posebno zatvorenih i otvorenih fondova;
10. Sporno je i oporezivanje prekograničnih kompanijskih reorganizacija, s obzirom da važećem zakonodavstvu nedostaju odredbe vezane za oporezivanje takvih reorganizacija;
11. Važeća verzija Zakona o porezu na dobit i dalje dozvoljava poreskim vlastima da nametnu 3-12 meseci zabrane obavljanja delatnosti za obveznike koji podnesu poresku prijavu i poreski bilans koji sadrže netačne podatke koji utiču na smanjenje poreske obaveze.

PREPORUKE SAVETA

Mnogi od postojećih problema u oblasti oporezivanja kompanija su vezani za praktičnu primenu Zakona o porezu na dobit. Sa ovim problemima bi trebalo da se bave podzakonski akti Ministarstva finansija i Poreske uprave, kako bi se uvela što veća fleksibilnost u ovoj oblasti.

- Pre svega, podzakonski akti bi trebali da obezbede smernice u pogledu transfernih cena i oporezivanja stalnih poslovnih jedinica;
- Podzakonski akti za utvrđivanje kamate "van dohvata ruke" na zajmove između povezanih lica, nisu u skladu sa odredbama Zakona o porezu na dobit i najbolje međunarodne prakse, pa ih treba ukinuti. Ovo posebno imajući u vidu nedavno izdato mišljenje, u kome Ministarstvo Finansija izražava stav, da se povoljnije odredbe ugovora o izbegavanju dvostrukog oporezivanja mogu primeniti isključivo na deo kamate za koji se smatra da je „van dohvata ruke“ (pod tržišnim uslovima) u skladu sa predmetnim propisom;
- Poresku prijavu za strane ogranke treba uskladiti sa odredbama Zakona o porezu na dobit na način da se obezbedi ne manje povoljno oporezivanje stranih ogranaka u poređenju sa domaćim kompanijama (tj. trebalo bi dozvoliti stranim ograncima mogućnost korišćenja poreskih podsticaja); Uvođenje jasnih procedura za prijavu poreske godine koja je različita od kalendarske;
- Uskladiti domaću praksu, u smislu definicije autorskih naknada za svrhe poreza po odbitku, sa najboljom među-

narodnom praksom i definicijama koje se primenjuju u relevantnim međunarodnim ugovorima (posebno vezano za tretman sticanja prava na korišćenje softvera za sopstvenu upotrebu);

- Neophodno je uskladiti tumačenja poreskih organa, vezano za računovodstveni i poreski tretman autorskih naknada, sa relevantnim zakonodavstvom u ovoj oblasti. Ovo se posebno odnosi na tumačenja relevantnih računovodstvenih propisa, naročito MRS 38.

Međutim, neki od problema zahtevaju izmene i dopune Zakona o porezu na dobit:

- Prepoznavanje OECD Smernica za utvrđivanje tranfernih cena kao merodavnog izvora za interpretaciju pitanja vezanih za transferne cene koja nisu preciznije regulisana domaćim zakonodavstvom. Takođe je potrebno uskladiti propise vezano za upotrebu metoda za utvrđivanje transfernih cena sa OECD Smernicama i najboljom međunarodnom praksom (tj. omogućiti upotrebu metoda transakcione dobiti i mogućnost izbora najadekvatnijeg metoda u skladu sa okolnostima slučaja);
- Kada se osnovna sredstva male vrednosti kapitalizuju za svrhe poreza na dobit, ona se ne mogu amortizovati za poreske svrhe usled male pojedinačne vrednosti, niti rashodovati na način da se ostvari poreski odbitak. Trebalo bi uvesti pravilo koje će omogućiti da se za osnovna sredstva male vrednosti, koja se ne mogu amortizovati, ostvari poreski odbitak;
- Odredbe Zakona o porezu na dobit, kojima se reguliše priznavanje troškova reklame za poreske svrhe, treba izmeniti na način da se omogući potpuno priznavanje troškova reklame za poreske svrhe;
- Odredbe Zakona o porezu na dobit, kojima se reguliše priznavanje troškova otpisa potraživanja za poreske svrhe, treba uskladiti sa zahtevima relevantnih računovodstvenih propisa;
- Važeću odredbu da se samo plaćeni porezi priznaju kao trošak u poreskom bilansu treba uskladiti sa pravilima navedenim u MSFI koja ne nameću plaćanje poreza kao uslov za njihovo priznavanje kao troška u bilansu uspeha;
- Važećem zakonodavstvu u potpunosti nedostaju odredbe koje uređuju oporezivanje prekograničnih kompanijskih reorganizacija. Potrebno je dopuniti Zakon sa odredbama koje će regulisati ovu oblast;
- Trebalo bi preneti princip nediskriminacije na nacionalni zakon, kako bi se omogućilo da stalna poslovna jedinica, koja posluje u Srbiji (na pr. strani ogranci) koristi iste poreske podsticaje kao rezidentni poreski obveznici.

B. POREZ NA DOHODAK GRAĐANA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Propisivanje detaljnih pravila rezidentnosti stranih državljana, kao i primena metoda "dani fizičkog prisustva" u svakom slučaju. Dalje, ZPDG mora jasno da propisuje da se rezidentnost koja se ustanovljava na osnovu Sporazuma o dvostrukom oporezivanju takođe koristiti za svrhe ZPDG.	2011		√	
Primena cedularnog sistema oporezivanja prihoda građana ostaje centralni problem srpskog sistema oporezivanja fizičkih lica. Ovaj sistem je napušten kao nejasan i nepravedan po kriterijumima mnogih razvijenih poreskih jurisdikcija, zbog čega bi Vlada Srbije trebalo da razmotri uvođenje sintetičkog sistema što bi zahtevalo velika ulaganja u poreske organe u pogledu obuke edukacije, tehnološke opremljenosti i unapređenja softvera.	2008			√

STANJE

Oporezivanje fizičkih lica regulisano je Zakonom o porezu na dohodak građana („ZPDG“) iz 2001. godine, koji je poslednji put izmenjen u julu 2011. Novim izmenama uvedena su poreska oslobođenja na prihod volontera i otklonjena mogućnost primene poreskih oslobođenja pri oporezivanju zarada novozaposlenih lica u smislu ZPDG-a, ukoliko se poreske olakšice već koriste na osnovu odredaba drugih propisa.

U okviru redovnih poslovnih aktivnosti banaka, postoje izvesni nenaplativi krediti za koje banke, nakon ispravke vrednosti potraživanja vrše transakciju prenosa potraživanja iz bilansne u vanbilasnu evidenciju. Prenos takvih potraživanja iz bilansne u vanbilasnu evidenciju predstavlja čisto računovodstvenu kategoriju, i nije u vezi sa naplatom tih potraživanja od strane banke. Banka vrši naplatu ovih potraživanja u skladu sa definisanom poslovnom politikom, ili pokretanjem sudskog postupka ili putem vansudskih aktivnosti.

Ministarstvo finansija je dalo nekoliko mišljenja u vezi sa ovim pitanjem koja predlažu da se prenos potraživanja iz bilansne u vanbilasnu evidenciju tretira kao otpis duga klijenta, što predstavlja prihod fizičkog lica i u tom smislu podleže porezu u skladu sa Članom 85 Zakona o porezu na dohodak građana.

POBOLJŠANJA

1. Davanjem zvaničnog mišljenja, Ministarstvo finansija počelo je da radi na rešavanju pitanja poreskog tretmana likvidacionog ostatka nakon sprovedenog likvidacionog postupka. Kada je osnivač privrednog društva fizičko lice, njegov prihod se tretira i oporezuje kao prihod od kapitala, kao u situaciji kada je osnivač pravno lice. Očekuju se izmene ZPDG-a u vezi sa ovim pitanjem.

PREOSTALI PROBLEMI

1. Nejasna pravila rezidentnosti za strane državljane upućene na rad u Srbiju, kao i nedosledan pristup poreskih organa ovom problemu. Metod “dana fizičkog prisustva” se ne primenjuje (već je relevantan period odobrenog privremenog boravka), a kalendarska godina je period koji se uzima u obzir prilikom utvrđivanja rezidentnosti (umesto perioda od 12 meseci koji počinje ili se završava u odgovarajućoj poreskoj godini), što nije u skladu sa Zakonom o porezu na dohodak građana. Takođe, na osnovu najnovijih objašnjenja Ministarstva finansija, rezidentnost utvrđenu na osnovu Ugovora o izbegavanju dvostrukog oporezivanja treba koristiti i za svrhe ZPDG-a, ali ne postoji zakonska osnova za ovakav pristup.
2. Poreski tretman naknade poslovnih troškova fizičkim licima (kako zaposlenima, tako i licima angažovanim na osnovu ugovora o pružanju usluga) nije adekvatno obrađen u Zakonu o porezu na dohodak građana. Ovi troškovi se rutinski oporezuju kao da predstavljaju lični trošak lica kojima se nadoknađuju. Poseban problem predstavljaju naknade troškova za službena putovanja u inostranstvo, za koje nije utvrđeno ni kako se ovi troškovi dokumentuju od strane domaćih preduzeća, niti kako se određuju iznosi izuzeti od obaveze plaćanja poreza. U odsustvu relevantnih podzakonskih akata koji bi regulisali ovo pitanje, srpske poreske vlasti nastavljaju da primenjuju Uredbu o naknadi troškova i otpremnina državnih službenika i nameštenika. Ministarstvo finansija i Ministarstvo rada i socijalne politike dali su zvanična mišljenja kojima se potvrđuje da Uredbu treba da primenjuju i privredna društva, a ne samo državni organi. Naše mišljenje je da instrukcije, kao ni sama Uredba nisu u skladu sa srpskim pravnim okvirom.

PREPORUKE SAVETA

- Propisivanje detaljnih pravila rezidentnosti stranih državljana, kao i primena metoda “dani fizičkog prisustva” u svakom slučaju. Dalje, ZPDG mora jasno da propisuje da se rezidentnost koja se ustanovljava na osnovu Sporazuma o dvostrukom oporezivanju takođe koristiti za svrhe ZPDG;
- Vršjenje izmena ZPDG-a u delu koji se tiče likvidacionog ostatka. Likvidacioni ostatak trebalo bi da bude deo člana kojim se definiše prihod od kapitala tako da objašnjenje Ministarstva finansija o ovom pitanju ima pravnog osnova;

- Primena cedularnog sistema oporezivanja prihoda građana ostaje centralni problem srpskog sistema oporezivanja fizičkih lica. Ovaj sistem je napušten kao nejasan i nepravedan po kriterijumima mnogih naprednih poreskih jurisdikcija, zbog čega bi Vlada Srbije trebalo da razmotri uvođenje sintetičkog sistema što bi zahtevalo velika ulaganja u poreske organe u pogledu obuke, edukacije, tehnološke opremljenosti i unapređenja softvera;
- Definisanje zakonom da prenos potraživanja u vanbilansne stavke ne podrazumeva oslobođenje duga (u skladu sa Zakonom o obligacionim odnosima) ukoliko ne postoji pisana potvrda poverioca o ovakvom oslobađanju dužnika. Takođe, regulisanje oporezivanja oslobođenja duga treba da se vrši u skladu sa Zakonom o porezu na imovinu i porezom na nasleđe i poklon;
- ZPDG bi trebalo da pravi jasnu razliku između naknade poslovnih troškova koji ne predstavljaju prihod fizičkih lica i ne mogu biti predmet oporezivanja, i naknade ličnih troškova koji bi trebalo da se oporezuju.

C. POREZ NA DODATU VREDNOST

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Odredbe Zakona o PDV koje se tiču pozicije stranih lica u okviru srpskog PDV sistema treba ponovo razmotriti i izmeniti na način da se dozvoli stranim biznisima bez registrovanog prisustva u Srbiji da se registruju za PDV svrhe u Srbiji.	2007			✓
Poreska uprava treba da izda sveobuhvatne smernice za primenu Zakona o PDV kako bi adresirala brojna pitanja koja se stalno ponavljaju i predstavljaju izvor problema u praksi.	2007			✓
Zakon o PDV treba biti revidiran tako da ukoliko dođe do izmene podataka iz registracione prijave PDV obveznika i ukoliko je ta izmena u posedu Agencije za privredne registre, Agencija za privredne registre treba da obavesti Poresku upravu o nastalim izmenama u roku od pet dana od dana izdavanja rešenja o registraciji izmena.	2011			✓
Pravilo o mestu oporezivanja usluga treba biti usklađeno sa VI Direktivom EU.	2011			✓
Dalje, odredba o pružanju usluga bez naknade treba biti revidirana, odnosno da se definiše da pružanje usluga bez naknade predstavlja oporeziv promet samo ukoliko je usluga pružena za lične potrebe osnivača, zaposlenih ili u neposlovne svrhe kao što je propisano VI Direktivom EU.	2011			✓
Za sistem „povratnog PDV“ treba biti precizirano kada je poreski dužnik/primalac usluga u obavezi da obračuna PDV: 1) u momentu kada primi fakturu za promet dobara ili usluga od strane stranog lica ili 2) u momentu kada se izvrši avansna uplata stranom licu, u zavisnosti koji od ova dva događaja nastane ranije.	2011			✓

STANJE

Porez na dodatu vrednost je regulisan Zakonom o porezu na dodatu vrednost iz 2004. godine (PDV Zakon). Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o PDV iz 2007. godine su napravljene izmene i dopune koje predstavljaju značajnu promenu u postojećem PDV sistemu.

POBOLJŠANJA

1. Izmenama Zakona o PDV koje su uvedene u 2007. godini prerađene su i razjašnjenje mnoge zakonske odredbe koje su se pokazale kao kontraverzne u praksi. Navedene izmene uključuju pojašnjenja u vezi sa izdavanjem računa za usluge sa neograničenim trajanjem, propisivanjem poreske osnovice kod prometa dobara i usluga koje čine ulog u privrednom društvu, uvođenjem oslobođenja od PDV za usluge pružene od strane investicionih fondova i društava za upravljanje dobrovoljnim penzijskim fondovima, itd.

PREOSTALI PROBLEMI

1. Glavna prepreka u sadašnjem PDV sistemu se odnosi na nepostojanje mogućnosti da se inostrane kompanije, bez pravnog prisustva u Srbiji, registruju za PDV, što rezultira time da inostrane kompanije nemaju nikakvog načina da izvrše povraćaj PDV plaćenog u Srbiji. Naime, PDV u iznosu od 18% odnosno 8% koji inostrane kompanije (bez pravnog prisustva) plaćaju srpskim dobavljačima predstavlja za njih dodatni trošak. Ne samo da ovo rešenje narušava neutralnost PDV-a, već i diskriminiše inostrane kompanije naspram srpskih poreskih obveznika. Pored toga, ovo pravilo takođe diskriminiše lokalne dobavljače, jer inostrane kompanije žele da angažuju strane dobavljače, kako bi se izbegao trošak srpskog PDV-a. Osim toga, bilo bi u interesu državnog budžeta da poveća broj registrovanih PDV obveznika, jer bi to za posledicu u najmanju ruku rezultiralo u efektu na novčane tokove (cash flow) budžeta (tj. strane kompanije koje su registrovane za PDV će početi obračunavati izlazni PDV, umesto sadašnje situacije u kojoj se PDV obračunava na usluge stranih kompanija kao poreskih dužnika i koji ima neutralan efekat na novčane tokove (cash flow));
2. Pored toga, nepostojanje mogućnosti da strane kompanije podnesu zahtev za povraćaj u Srbiji takođe izlaže srpske kompanije riziku da će im biti uskraćeno pravo na povraćaj u drugim zemljama usled nedostatka reciprociteta (npr. Nemačka, Mađarska, Švajcarska);

3. Pravila relevantna za primenu Zakona o PDV se nalaze u brojnim podzakonskim aktima, umesto da budu sažeta u okviru jednog akta;
4. Zakon o PDV propisuje obavezu da PDV obveznik obavesti Poresku upravu o svakoj promeni podataka iskazanih u PDV registraciji, u roku od pet dana od dana nastanka promene, gde bi u stvari Agencija za privredne registre trebalo zvanično da obaveštava Poresku upravu o ovim promenama;
5. Iako se srpska Poreska uprava veoma brzo prilagodila na PDV sistem i postala prilično vešta u primeni Zakona o PDV, zbog nedostatka jasnih zakonodavnih smernica mnoge odredbe Zakona o PDV su još uvek predmet kontroverzi u praksi (npr. primena obračuna PDV kada je obveznik koji je primalac dobara ili usluga poreski dužnik („reverse charge“ mehanizam) gde Zakon o PDV ne propisuje jasno vreme kada nastaje poreska obaveza poreskog dužnika (tj. primaoca usluga));
6. Usled promene PDV Direktive Evropske Unije, odredba o mestu prometa usluga je izmenjena. Kao opšte pravilo, propisano je da je mesto prometa usluga koje se pružaju drugom poreskom obvezniku mesto gde primalac usluga obavlja svoju poslovnu delatnost. Tu su i izuzeci od ovog opšteg pravila. Ove izmene su usvojene od strane svih zemalja EU i stupile su na snagu 1. januara 2010. godine. Harmonizacija sa PDV Direktivom Evropske Unije je od ključnog značaja, jer postojeće odredbe dovode do dvostrukog oporezivanja ili dvostrukog neoporezivanja usluga kojima se trguje između srpskih i poreskih obveznika Evropske Unije;
7. Pored toga, PDV Direktiva Evropske Unije predviđa da ukoliko oporezivo lice robu koja čini deo njegovih poslovnih sredstava koristi u privatne svrhe, ili u privatne svrhe zaposlenih, ili njima raspolažu druga lica bez naknade, ili generalno ukoliko se data sredstva koriste za bilo koje druge svrhe koje nisu poslovne, potrebno je da se navedeno tretira kao promet robe uz naknadu, gde za data sredstva ili za njihove sastavne delove može da se koristi pravo na odbitak prethodnog poreza. Dakle, u principu samo korišćenje robe bez naknade za neposlovne svrhe se oporezuje kao promet robe uz naknadu. Zakon o PDV nije usklađen sa navedenom odredbom EU Direktive. Naime, Zakonom o PDV propisuje da se pružanje usluga bez naknade tretira kao oporeziv promet, što je suprotno odredbama EU Direktive. U praksi, Poreska uprava i Ministarstvo finansija vrlo široko tumače da li se određene aktivnosti karakterišu kao pružanje usluga bez naknade (npr. ustupanje ugo-

vora finansijskog lizinga od primaoca lizinga na treće lice bez naknade i sl.). Ova odredba može stvoriti veliki administrativni teret za poreske obveznike, jer oni treba da izdaju fakturu i za oporeziv promet bez naknade. Takođe, obračun PDV kada je obveznik koji je primalac dobara/usluga poreski dužnik („reverse charge“) treba da se primenjuje i na usluge koje su dobijene bez naknade. Pitanje je šta je oporeziv iznos za veliki spektar usluga za koje ne postoji uporediva tržišna cena (npr. specifični marketing ili IT usluge koje pruža kompanija u okviru multinacionalne grupe, itd.);

8. PDV propisi predviđaju nultu stopu za ulazak dobara u slobodne zone, kao i za prevoz i druge usluge koje su direktno povezane sa unosom dobara u slobodnu zonu. Dakle, promet robe i usluga unutar slobodnih zona se oporezuju po stopi od 18% odnosno 8%. Ovo pravilo diskriminiše dobavljače sa sedištem u slobodnim zonama. Oni su u obavezi da obračunaju PDV, dok dobavljači izvan slobodne zone primenjuju nultu stopu.

9. PDV propisi predviđaju da svako lice čiji ukupan promet dobara i usluga ostvaren u prethodnih 12 meseci prelazi 4 miliona dinara, odnosno čiji očekivan promet za narednih 12 meseci prelazi 4 miliona dinara, treba da se registruje za PDV. Dobrovoljna registracija je moguća ako lice ostvaruje promet u vrednosti između 2 i 4 miliona dinara. Pored toga, lice će biti izbrisano iz PDV evidencije ako promet ostvaren u kalendarskoj godini ne prelazi 2 miliona dinara. Tumačenje Ministarstva finansija je da usluge oporezive van granica Srbije ne treba da budu uključene u promet u okviru zahteva za PDV registraciju, iako nigde u zakonu nije propisano da se u promet ne uključuje ova vrsta usluga. Na osnovu ovog tumačenja kompanije koje pružaju IT, marketing ili konsultantske usluge stranim klijentima ne mogu se registrovati za PDV u Srbiji, a samim tim ne mogu zahtevati povraćaj srpskog ulaznog PDV-a. Ovo tumačenje ozbiljno ugrožava potencijalne investicione poduhvate multinacionalnih kompanija koje žele da izaberu Srbiju za njihovo poslovanje.

PREPORUKE SAVETA

- Odredbe Zakona o PDV koje se odnose na položaj stranih lica u okviru srpskog PDV sistema treba ponovo razmotriti i dopuniti kako bi se omogućilo stranim preduzećima bez sedišta u Srbiji, da se registruju za PDV svrhe u Srbiji;
- Poreska uprava treba da donese sveobuhvatna uputstva za primenu odredbi Zakona o PDV radi rešavanja različitih pitanja koja su u više navrata bila uzrok problema u praksi. Promene propisa ne bi trebalo da nameću dodatni administrativni teret za poreske obveznike, kao što su: uvođenje dodatnih isprava, uvođenje određenih oblika i evidencija koje nisu uobičajene u poslovnoj praksi, itd.;
- Zakon o PDV treba da bude revidiran kako bi se obezbedilo da kada postoji promena podataka koje vodi Agencija za privredne registre i podataka navedenih u okviru PDV registracije, identifikovana nakon registracije PDV obveznika, da Agencija za privredne registre obavesti Poresku upravu o takvim promenama u roku od pet dana od dana donošenja Odluke o izmenama podataka. Odnosno, obveznik PDV ne bi trebalo da ima obavezu da obavesti nadležnu Poresku upravu o poreskim promenama podataka koje vodi Agencija za privredne registre;
- Pravilo koje se odnosi na mesto pružanja usluga treba da bude revidirano u skladu sa PDV Direktivom Evropske Unije;
- Pružanje usluga bez naknade treba da se revidira i uskladi sa PDV Direktivom Evropske Unije, odnosno korišćenje poslovnih sredstava za privatne svrhe od strane vlasnika ili zaposlenih, raspolaganje sredstvima bez naknade ili uopšteno njihova primena u druge svrhe osim poslovnih, treba da se tretira kao promet robe uz naknadu, gde će za ta dobra ili za njihove sastavne delove postojati pravo na odbitak prethodnog poreza, u potpunosti ili delimično;

- Za obračun PDV kada je obveznik koji je primalac dobara ili usluga poreski dužnik („reverse charge” mehanizam) treba precizirati kada je dati poreski dužnik/primalac usluga u obavezi da obračuna PDV, bilo u trenutku: 1) kada se primi račun za robu ili usluge pružene od strane stranog lica, ili 2) kada se vrši avansno plaćanje stranom licu, u zavisnosti koji od ova dva događaja nastupi ranije;
- Zakon o PDV bi trebalo da bude izmenjen u odnosu na poreski tretman prometa dobara i usluga u okviru slobodne zone. Na takav promet treba da se primenjuje nulta stopa;
- U pogledu ukupnog prometa potrebnog za registraciju PDV treba precizirati da se promet oporeziv izvan Srbije uzima u obzir za svrhe PDV registracije.

D. PORESKI POSTUPAK

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Uvođenje pretpostavke pozitivne odluke u slučaju propuštanja Poreske uprave da donese odluku u zakonskom roku.	2011			✓
Da bi se otklonila pravna nesigurnost, relevantni poreski organi, Poreska uprava i Ministarstvo finansija, treba da koordiniraju svoju aktivnosti i da uspostave mehanizme za uspostavljanje zajedničke prakse u tumačenju i primeni poreskih zakona. Pored toga, srpski poreski zakoni bi trebalo da uvedu obavezujuća mišljenja koja bi donosila Poreska uprava.	2008			✓
U okviru Upravnog suda trebalo bi ustanoviti posebna poreska odeljenja i sudije ovog suda treba podvrgnuti dodatnoj obuci u cilju boljeg razumevanja specifično poreskih pitanja.	2011			✓

STANJE

Normativni okvir koji uređuje poreski postupak u Srbiji određuju tri glavna zakona:

1. Zakon o poreskom postupku i poreskoj administraciji (Službeni glasnik Republike Srbije br. 80/2002, poslednji put izmenjen u januaru 2012, „ZPPA”)
2. Zakon o opštem upravnom postupku (Službeni glasnik Republike Srbije br. 33/97, poslednji put izmenjen u maju 2010, „ZUP”)
3. Zakon o upravnim sporovima (Službeni glasnik Republike Srbije br. 111/2009).
4. Poreski postupak je posebni upravni postupak i uređen je pre svega odredbama ZPPA. ZPPA detaljno

reguliše organizaciju i funkcionisanje Poreske uprave i postupke utvrđivanja, kontrole i naplate poreza. ZPPA takođe propisuje opšte poreske prekršaje u onoj meri u kojoj su oni povezani sa kršenjem obaveza koje utvrđuje ZPPA (posebne poreske prekršaje u određenim oblastima poreza propisuju i posebni poreski zakoni kojima su regulisane ove oblasti poreza). Opšta pravila ZUP primenjuju se na poreski postupak kada određeno pitanje nije regulisano ZPPA. Zakon o upravnim sporovima uređuje uslove postupka sudskog preispitivanja upravnih odluka koje donosi Poreska uprava kao drugostepeni organ (npr. odlučuje o slučajevima koji su pokrenuti protiv odluka koje je donela Poreska uprava u drugom stepenu).

POBOLJŠANJA

U 2011. godini nije bilo značajnijih promena u normativnom okviru koji uređuje poreski postupak.

PREOSTALI PROBLEMI

1. Postojeći normativni okvir koji reguliše poreski postupak i dalje ne pruža dovoljnu zaštitu za poreske obveznike od arbitrarnih odluka poreskih organa.
2. Pravila koja se tiču poreskih krivičnih dela još uvek ne uzimaju u obzir veličinu i obim oporezivih aktivnosti poreskih obveznika, pa se isti granični iznosi primenjuju i za male radnje i za najveće kompanije u Republici Srbiji.
3. Poreski organi redovno ne poštuju rokove za donošenje odluka po žalbama koje su podneli poreski obveznici.
4. U skorijem periodu, inspektori Poreske uprave su pokazali tendenciju da direktno protivreče pisanim mišljenjima koje izdaje Ministarstvo finansija o pojedinim posebnim poreskim pitanjima. Iako mišljenja Ministarstva nisu obavezujuća u strogo pravnom smislu, ovo je trenutno jedino sredstvo koje stoji na raspolaganju poreskim obveznicima da dobiju neko uputstvo od nadležnih organa kako bi određena kontroverzna poreska pitanja trebalo da budu tretirana.
5. Srpski sudovi nemaju dovoljni nivo specijalizacije i stručnosti da odlučuju u poreskim sporovima. Vreme potrebno za donošenje sudskih odluka je suviše dugo – obično je za rešavanje predmeta u vezi sa porezima potrebno više od godinu dana. Pored toga, sudovi skoro nikada ne odlučuju o meritumu spora. Odluke suda su po pravilu ograničene na vraćanje predmeta na ponovno odlučivanje Poreskoj upravi ili se jednostavno potvrđuju odluke poreskih organa bez dovoljno jasnog obrazloženja za takvu odluku. U ovakvim okolnostima, sudska kontrola odluka Poreske uprave je u osnovi obesmišljena.

PREPORUKE SAVETA

- Uvođenje pretpostavke pozitivne odluke u slučaju propuštanja Poreske uprave da donese odluku u zakonskom roku;
- Da bi se otklonila pravna nesigurnost, relevantni poreski organi, Poreska uprava i Ministarstvo finansija, treba da koordiniraju svoje aktivnosti i da uspostave mehanizme za uspostavljanje zajedničke prakse u tumačenju i primeni poreskih zakona. Pored toga, srpski poreski zakoni bi trebalo da uvedu obavezujuća mišljenja koja bi donosila Poreska uprava;
- U okviru Upravnog suda bi trebalo ustanoviti posebna poreska odeljenja i sudije ovog suda treba podvrgnuti dodatnoj obuci u cilju boljeg razumevanja specifično poreskih pitanja.

PROPIISI U OBLASTI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Usvajanje Zakona o racionalnoj upotrebi energije.	2009			✓
Donošenje lokalnih i regionalnih planova o upravljanju otpadom.	2009		✓	
Nacionalni planovi za upravljanje posebnim vrstama otpada.	2009			✓
Obuka zaposlenih u lokalnim samoupravama za primenu ekoloških propisa, a u cilju razvoja lokalnih kapaciteta za upravljanje otpadom, uključujući opštinske ekološke inspektore.	2009	✓		
Dalja edukacija građana u cilju zaštite životne sredine, upravljanja otpadom i mogućnosti reciklaže komunalnog otpada.	2011	✓		
Izbegavanje nepotrebnih propisa (kaucije koje neće doprineti prikupljanju ambalaže od SZB, već će samo uticati na poskupljenje poljoprivrednih proizvoda), obezbeđujući podršku Ministarstva zaštite životne sredine u okviru Programa za upravljanje ambalažom.	2011			✓
Uticati na volju svih interesnih strana da se uključe u Program – u slučaju poljoprivrednika to se odnosi na spremnost na vraćanje ambalaže, a za maloprodaju, distributere i/ili proizvođače, spremnost da prikupljaju i spremnost na podelu troškova, kao i volju da se usvoje primeri „najbolje prakse“ zasnovane na industrijskom iskustvu iz celog sveta, ekonomičnosti i stalnom iznalaženju i primeni načina smanjenja troškova.	2011			✓
Uvođenje ekoloških, bio-razgradivih materijala za pakovanje.	2011		✓	
Uvođenje sistema praćenja, kao i polaganja depozita za ambalažni materijal.	2010		✓	
Podrška novim i ubrzanje postojećih procesa dobijanja IPPC dozvola, kao i obuka zaposlenih u lokalnim organima vlasti o postupku izdavanja ovih dozvola.	2011			✓
Podrška osnivanju novih i razvoju postojećih preduzeća angažovanih u proizvodnji i/ili uslugama u sektoru zaštite životne sredine, kao i podrška osnivanju novih i razvoju postojećih preduzeća angažovanih u proizvodnji energije iz alternativnih izvora.	2009			✓
Uvođenje ekonomskih podsticaja za ulaganja u oblast zaštite životne sredine (čistu proizvodnju, smanjenje zagađenja, energetska efikasnost, smanjenje otpada, eko inovacije itd).	2010			✓
Podsticanje uspostavljanja partnerstva između javnih i privatnih učesnika koji bi zajedno sa lokalnim vlastima pomogli u sprovođenju Vladine politike upravljanja otpadom, što je neophodan preduslov za implementaciju bilo kog programa koji bi omogućio ambijent za dalje investicije i rast privatnog sektora.	2010			✓

STANJE

Srbija je nastavila da donosi propise o životnoj sredini u toku 2011. i 2012. godine u kom periodu je Vlada Republike Srbije usvojila brojne pravne akte. Usvojena regulativa odnosi se uglavnom na opasne hemikalije. Pored toga, doneti su i podzakonski akti koji uvode podsticaje

za ponovnu upotrebu i korišćenje otpada kao sekundarne sirovine, za proizvodnju energije i proizvodnju plastičnih kesa.

Republika Srbija je razvila partnerski odnos sa Agencijom za životnu sredinu Austrije kroz Twinning projekat koji je započet u februaru 2011. godine kako bi se obez-

bedila efikasna primena ekoloških propisa i poboljšao kapacitet i efikasnost inspekcije zaštite životne sredine u Srbiji na republičkom, pokrajinskom i lokalnom nivou i da bi se poboljšala saradnja sa relevantnim akterima. Održano je nekoliko seminara i radionica za inspektore za zaštitu životne sredine, operatere i druge aktere u vezi sa inspekcijom seveso postrojenja za upravljanje otpadom, integrisanom sprečavanju i kontroli zagađivanja (IPPC), itd.

Zakon o upravljanju otpadom i Zakon o ambalaži i ambalažnom otpadu dozvoljavaju upravljanje praznim ambalažama u skladu sa nacionalnim i međunarodnim standardima i propisima. Svaka kompanija je potpisala ugovor sa operaterom koji se obavezuje da sakupi 5% (u 2010.) i 7% (u 2011.) prazne ambalaže, ali nije predviđeno sakupljanje odgovarajuće sakupljanje ambalaže od sredstava za zaštitu bilja (SZB). U 2012. godini svaka kompanija koja iznosi proizvode na tržište dužna je da sakupi radi povraćaja 16% od ukupno izdatih, a recikliranje ambalaže treba da se izvrši u iznosu od 13%. Za 2011. poseban cilj recikliranja je ispunjen i izračunat kroz sakupljanje komunalnog otpada. Mada postoje naznake da neki operateri rade na uspostavljanju modela upravljanja industrijskim ambalažnim otpadom, uključujući i ambalažu od sredstava za zaštitu bilja, sistemskog rešenja u Srbiji još nema.

POBOLJŠANJA

Najvažniji podzakonski akati usvojeni u proteklih godinu dana regulišu uslove i mere koje se preduzimaju kada se radi sa opasnim hemijskim i biocidnim proizvodima. U vezi sa tim, Vlada Republike Srbije je donela podzakonske akte koji omogućavaju efikasnu primenu Zakona o hemikalijama i Zakona o biocidnim proizvodima koji regulišu postupke za odobrenje i registraciju, kao i čuvanje hemikalija i biocida, oba usvojena u 2009. Novodoneti podzakonski akti propisuju uslove za čuvanje opasnih hemikalija u prodajnom prostoru, klasifikaciju, pakovanje, reklamiranje hemikalija, registraciju hemikalija, vođenje evidencija o hemikalijama i biocidnim proizvodima. Pored toga, Zakon o hemikalijama i Zakon o biocidnim proizvodima pretrpeli su neke manje izmene u smislu definisanja nadležnog organa za izvršenje ovih zakona – Ministarstvo životne sredine, rudarstva i prostornog planiranja.

Postoji napredak u pogledu termičke obrade otpada, te su tako cementare u Srbiji, pored otpadnih guma, počele sa

spaljivanjem komunalnog otpada i otpadnog ulja. Ostvarena je odlična saradnja u ovoj oblasti sa Ministarstvom životne sredine, rudarstva i prostornog planiranja, u julu 2011. izdata je prva integrisana dozvola (IPPC) za cementaru u Srbiji, i druga u junu 2012. godine. Uprkos tome, termički tretman opasnog otpada se ne sprovodi i otpad se ne preuzima od SZBa iz nekoliko razloga, kao što su: nedostatak dozvola i nepostojanje odgovarajućih pripremnih linija za ovu vrstu otpada (primaju samo dvodimenzionalni materijal).

Postignut je značajan napredak u podizanju ekološke svesti javnosti, posebno kroz projekat „Očistimo Srbiju“. Osim toga, kao posledica podignute ekološke svesti i obuke inspektora za zaštitu životne sredine u pogledu primene ekoloških propisa, broj prekršajnih postupaka je smanjen u periodu od 2009. do 2011. Agencija za zaštitu životne sredine ostaje u potpunosti operativna i njen učinak se poboljšava, dok Fond za zaštitu životne sredine nastavlja da bude aktivan.

Konačno, kad je reč o energetskej efikasnosti, Vlada Republike Srbije je obezbedila značajna sredstva za subvencionisane kredite za obnovu privatnih objekata. Postupak donošenja lokalnih planova za upravljanje otpadom još je u toku kako bi se obezbedila planska dokumentacija u svim opštinama u Republici Srbiji.

PREOSTALI PROBLEMI

1. Potrebno je da se obezbedi pravni okvir za trgovinu otpadom i za razvoj tržišta otpada.
2. Sistem praćenja i izveštavanja još nije dovoljno razvijen da bi se završio nacionalni i lokalni registar izvora zagađenja.
3. Treba razviti podsticaje za ulaganje u zaštitu životne sredine (čista proizvodnja, smanjenje zagađenja, energetska efikasnost, smanjenje otpada, ekološke investicije, reciklaža, itd.)
4. Donošenja lokalnog plana za upravljanje otpadom još je u toku i treba da se nastavi.
5. Potreba da se uspostavi program usmeren na obuku korisnika, i promovisanje, u pogledu pravilnog ispiranja prazne ambalaže SZBa; trostruko ispiranje ambalaže od sredstava za zaštitu bilja sa inspekcijom, kao deo postupka sakupljanja.
6. Regulisati upravljanje bio-otpadom, rudarskim otpadom i kanizacionim muljem, što nije pokriveno Zakonom o upravljanju otpadom.

7. Razviti javno partnerstvo u oblasti zaštite životne sredine.
8. Postupak pribavljanja IPPC dozvole i dozvole za upra-

vljanje otpadom treba ubrzati, a operateri bi trebalo da ih dobiju u razumnom roku.

PREPORUKE SAVETA

- Podrška novim i ubrzanje postojećih postupaka za dobijanje IPPC dozvole i dozvole za upravljanje otpadom, kao i obuka zaposlenih u lokalnim organima u pogledu izdavanja takvih dozvola;
- Podržati osnivanje novih i razvoj postojećih preduzeća koja se bave proizvodnjom i/ili pružanjem usluga u oblasti zaštite životne sredine, i podržati osnivanje novih i razvoj postojećih preduzeća koja se bave proizvodnjom energije iz alternativnih izvora;
- Uvesti ekonomske podsticaje za ulaganja u zaštitu životne sredine (čista proizvodnja, smanjenje zagađenja, energetska efikasnost, smanjenje otpada, eko-inovacije, itd.)
- Podržati javno-privatna partnerstva koja će sarađivati sa lokalnim vlastima da bi pomogli sprovođenje Vladine politike upravljanja otpadom, kao neophodan preduslov za sprovođenje bilo kog programa koji ima veze sa investicijama i rastom privatnog sektora;
- Ohrabriti uspostavljanje partnerstva između javnih i privatnih učesnika, zajedno sa lokalnim vlastima da bi pomogli sprovođenje Vladine politike upravljanja otpadom, što je neophodan preduslov za uspostavljanje odgovarajućeg programa koji će obezbediti okvir za dalja ulaganja i rast u privatnom sektoru;
- Razviti kapacitete za termičku obradu otpada, posebno opasnog otpada, ili osnovati društvo, u saradnji sa Ministarstvom energetike, razvoja i zaštite životne sredine, koje će biti odgovorno za sakupljanje i transport ambalaže od SZBa na lokaciju izvan Srbije radi spaljivanja;
- Uvođenje sistema praćenja kao i depozita za ambalažu;
- Dalja obuka zaposlenih u opštinama po pitanju sprovođenja ekoloških propisa sa ciljem razvoja lokalnih kapaciteta za upravljanje otpadom, uključujući opštinske inspektore za ekologiju;
- Dalja edukacija građana u vezi sa zaštitom životne sredine, upravljanjem otpadom i reciklažom komunalnog otpada;
- Usvajanje Zakona o racionalnoj upotrebi energije;
- Nastaviti donošenje lokalnih i regionalnih planova o upravljanju otpadom;
- Donošenje nacionalnog plana za upravljanje posebnim vrstama otpada.

SPECIFIČNO ZA ODREĐENI SEKTOR

HRANA I POLJOPRIVREDA

1. SANITARNE I FITOSANITARNE INSPEKCIJE

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Zakonom o deviznom poslovanju predviđeno je da mere i tehnički zahtevi mogu da se primene na uvoz robe u cilju zaštite života i zdravlja ljudi, ali jasno definiše da predmetne mere i zahtevi ne smeju da se primene na način koji bi predstavljao sredstvo proizvoljne ili neopravdane diskriminacije zemalja, odnosno prikriveno i dodatno ograničenje uvoza. Iz prethodnog proizlazi da procedura sanitarne inspekcije ne sme da konstituiše sredstvo proizvoljnih odnosno prikrivenih ograničenja trgovine.	2011			√
Na osnovu toga predlažemo da ne dođe do odlaganja relevantnih pošiljki koje ulaze na teritoriju Srbije već da se vrši spot-analiza umesto analize svake isporuke pre ulaska u zemlju.	2011			√
To znači da se akcenat premesti sa kontrole i inspekcije pre ulaska na tržište, na kontrole i inspekcije na samom tržištu.	2011			√
Naša preporuka je i da Sanitarna inspekcija definiše jedinstvena pravila u vezi sa brojem uzoraka i troškova analize.	2011		√	

STANJE

U skladu sa Zakonom o bezbednosti hrane koji je usvojen 2009. godine, u oblasti sanitarne i fitosanitarne inspekcije izvršena je podela nadležnosti između dva relevantna ministarstva. Fitosanitarne, veterinarske i poljoprivredne inspekcije Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede zadužene su za vršenje zvaničnih kontrole hrane životinjskog i biljnog porekla u fazi primarne proizvodnje, prerade, prometa, uvoza, tranzita i izvoza. Sanitarna inspekcija Ministarstva zdravlja je nadležna za kontrolu nove hrane, dijetetskih proizvoda, aditiva, aroma, enzimskih preparata neživotinjskog porekla kao i za sve vrste voda za piće.

POBOLJŠANJA

Nema ih.

PREOSTALI PROBLEMI

Glavni problem koji je utvrdio Savet je sprovođenje postupka granične inspekcije koje je nepredvidivo zbog proizvoljne primene relevantnih propisa u sledećem smislu:

1. Postupci granične sanitarne i fitosanitarne inspekcije i validacije uvozne hrane i bezalkoholnih napitaka nisi

ujednačeni. U stvari, postupci ove dve inspeksijske službe se značajno razlikuju u pogledu visine troškova, dužine trajanja i mehanizama koji se primenjuju na terenu;

2. Broj uzetih uzoraka, postupci uzimanja uzoraka i troškovi laboratorijske analize se značajno razlikuju ne samo između različitih graničnih sanitarnih i fitosanitarnih inspeksijskih službi već i unutar samih inspeksijskih službi, zavisno od toga koji je inspektor je na dužnosti jer inspektori često imaju diskreciono pravo da sasvim proizvoljno odlučuju o gore pomenutim pitanjima;
3. Iako troškove laboratorijske analize plaća uvoznik, granični sanitarni ili fitosanitarni inspektori imaju diskreciono pravo da određuju koja će laboratorija da vrši ispitivanje uzoraka. Pri tom, cene analiza se značajno razlikuju od laboratorije do laboratorije.
4. Postupci granične sanitarne i fitosanitarne inspekcije i validacije hrane i bezalkoholnih napitaka traju predugo i zbog toga uvoznici ne mogu pouzdano da planiraju svoje poslovne aktivnosti u Srbiji. Vremenski rok za postupak inspekcije i validacije nije propisan i varira u zavisnosti od faktora koji nisu poznati uvozniku;
5. I pored toga što uzimanje uzoraka koje se vrši iz originalnih pakovanja često dovodi do oštećenja uvezene robe i ambalaže, uvoznik sâm snosi finansijske troškove

6. mogućeg gubitka ili uništenja robe;
6. Savet smatra da je sprovođenje graničnih sanitarnih i fitosanitarnih mera koje se primenjuju na industriju hrane i

bezalkoholnih napitaka nekonzistentno i nepredvidljivo što predstavlja prepreku u trgovinskoj razmeni pa se time krši princip slobodnog kretanja robe.

PREPORUKE SAVETA

Prema Sporazumu o primeni sanitarnih i fitosanitarnih mera Svetske trgovinske organizacije (SFS Sporazum) koji je obavezujući za sve zemlje članice uključujući i Srbiju koja ima nameru da postane članica Svetske trgovinske organizacije, postupci sanitarne i fitosanitarne inspekcije ne smeju da predstavljaju sredstvo za proizvoljnu diskriminaciju ili prikrivenu prepreku u razmeni dobara. Stoga Savet daje sledeće preporuke:

- Uspostavljanje jedinstvenih pravila za postupke granične sanitarne i fitosanitarne inspekcije industrije hrane, bezalkoholnih napitaka i duvana (duvanskog lista, ne-duvanskog materijala i cigareta) posebno u pogledu broja uzoraka koji se uzima iz svake robne pošiljke kao i u pogledu troškova laboratorijske analize i detaljnih rokova za izvršenje postupaka granične inspekcije;
- Konzistentna primena ovih jedinstvenih pravila za postupke granične sanitarne i fitosanitarne inspekcije industrije hrane i bezalkoholnih napitaka uz eliminisanje mogućnosti donošenja proizvoljnih odluka pojedinih inspektora.

Ove mere bi u velikoj meri unapredile postupak uvoza prehrambenih proizvoda i bezalkoholnih napitaka jer bi se njima uklonile faktičke prepreke u prometu roba i podstakla poslovna klima u Srbiji.

2. NACIONALNA REFERENTNA LABORATORIJA

STANJE

Zakon o bezbednosti hrane („Službeni glasnik RS“, br. 41/09), koji je usvojen 2009. godine, obezbeđuje osnove za harmonizaciju sa pravnim aktima Evropske unije (EU), a posebno sa Direktivom 178/2002/EZ, kao i za usaglašavanje sa Sporazumom o primeni sanitarnih i fitosanitarnih mera Svetske trgovinske organizacije (STO).

Zakon predviđa osnivanje Direkcije za nacionalne referentne laboratorije za obavljanje sledećih poslova:

1. Saradnja sa referentnim laboratorijama drugih zemalja;
2. Staranje o uspostavljanju jedinstvenih kriterijuma i metoda i sprovođenje standarda za rad ovlašćenih laboratorija;
3. Organizovanje po potrebi uporednih testova između

zvaničnih nacionalnih laboratorija i odgovarajuće praćenje takvog uporednog testiranja;

4. Razmena informacija dobijenih od nacionalnih laboratorija drugih zemalja Ministarstvu i ovlašćenim laboratorijama;
5. Obezbeđivanje stručne i tehničke pomoći Ministarstvu za primenu koordinisanih planova kontrole;
6. Implementacija, odnosno razvijanje metode testiranja u skladu s međunarodnim standardima uz obaveznu validaciju;
7. Uspostavljanje sistema kontrole kvaliteta ne samo za sopstvenu upotrebu nego i za ovlašćene laboratorije;
8. Vršjenje usluga potvrde analize i superanalize ako je to relevantno za potrebe ovlašćenih laboratorija;
9. Obezbeđivanje i primenjivanje preko ovlašćenih laboratorija statistički kreirane kontrole i praćenja rezultata;
10. Organizovanje uporednih testova za ovlašćene laboratorije u cilju jedinstvene primene metoda koje primenjuju;
11. Pružanje usluga iz oblasti statistike i informacionih sistema ovlašćenim laboratorijama;
12. Obučavanje osoblja u ovlašćenim laboratorijama;

13. Priprema nacionalnih vodiča za uzorkovanje i rukovanje uzorcima radi sprovođenja pouzdane dijagnoze;
14. Priprema, održavanje i distribucija referentnog materijala;
15. Učešće u međunarodnim uporednim testovima.

Pored toga, Nacionalna referentna laboratorija treba da učestvuje u organizaciji i obezbeđivanju primene standardizovanih metoda, kriterijuma i smernica za delatnost laboratorijskog testiranja, kao i programa praćenja na teritoriji Republike Srbije, koje će vršiti laboratorije kojima su povereni ovi poslovi.

Iako je Zakonom o bezbednosti hrane predviđeno da on stupi na snagu 2009. godine, a da podzakonski akti budu doneti u roku od dve godine od dana stupanja na snagu ovog Zakona, Nacionalna referentna laboratorija još uvek postoji samo formalno, kao direkcija u okviru Ministarstva, bez stvarne funkcije i uloge u kontroli bezbednosti hrane.

PREOSTALI PROBLEMI

Kao osnovni razlog za kašnjenje u punom osnivanju Nacionalne referentne laboratorije ističe se nedostatak sredstava za nabavku opreme.

Usled toga, navedenih 15 aktivnosti se uopšte ne sprovode u skladu sa Zakonom o bezbednosti hrane, čime se uvećavaju izdaci povezani sa administracijom i utroškom vremena. To stvara i dodatne prepreke u redovnim poslovnim aktivnostima, kao i trgovinske barijere.

Međutim, iako je Delegacija Evropske unije u Srbiji u maju 2011. godine posvetila jedan tvining projekat finansiranju ove institucije u oblasti kontrole bezbednosti hrane, pod nazivom „Izgradnja kapaciteta Direkcije za nacionalne referentne laboratorije“, od tada nije bilo pomaka, i tvining projekat je opet na čekanju, ovoga puta zbog ograničenja u pogledu povećanja broja zaposlenih.

PREPORUKE SAVETA

Nacionalna referentna laboratorija bi bila veoma važna karika u lancu prehrambene industrije, kao nacionalni centar profesionalne izuzetnosti i treba da postane okosnica kontrole bezbednosti hrane u zemlji. Stoga prehrambeni i poljoprivredni sektori u velikoj meri zavise od njenog pravilnog funkcionisanja da bi mogli da uspostave kontrolu nad lancem prehrambene proizvodnje; jednake uslove za sve aktere na tržištu; i da obezbede zaštitu potrošača u ovoj osetljivoj kategoriji.

- Preporuka Saveta je da se ovom pitanju da najveći prioritet u okviru budućih planova Ministarstva poljoprivrede, jer su sredstva već obezbeđena;
- Pored toga, preporučuje se da Ministarstvo poljoprivrede pristupi definisanju, izradi, objavljivanju i primeni podzakonskih akata za sprovođenje Zakona o bezbednosti hrane – kao što je prvobitno planirano: u roku od dve godine od donošenja Zakona o bezbednosti hrane – u najkraćem mogućem roku (do kraja 2012. godine), čime bi se obezbedili neophodni uslovi za punu primenu Zakona.

3. PROPISI O DEKLASIRANJU, PREZENTACIJI I REKLAMIRANJU PREHRAMBENIH PROIZVODA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Hitno usvojiti i primeniti Pravilnik o deklarisanju, prezentaciji i oglašavanju hrane koji će biti usaglasen sa EU regulativom. Time će se umanjiti i, poželjno je, eliminisati razlike između zakona, regulativa i administrativnih odredbi između Srbije i zemalja članica EU, kako bi se unaredilo slobodno kretanje dobara i umanjili nejednaki uslovi konkurencije na tržištu.	2011			✓
Usaglašavanje ovog podzakonskog akta bi značajno doprinelo boljem funkcionisanju kako unutrašnje tako i tagovanja sa zemljama članicama EU.	2011			✓
Kako je već predloženo u prethodnom poglavlju Bele Knjige, potrebno je hitno uspostavljanje Nacionalne Referentne Laboratorije kao autoriteta za slučajeve oprečnih podataka i analiza tvrdnji iznetih na etiketama prehrambenih proizvoda, posebno kada se one odnose na bilo koju tvrdnju o funkcionalnosti.	2011		✓	

STANJE

Pravilnikom o deklasiranju i označavanju upakovanih namirnica („Službeni list SCG“, br. 4/2004, 13/2004 i 48/2004) propisuje se da *isticanje slika voća zastupljenog u osvežavajućem bezalkoholnom piću, sirupima i praškovima za osvežavajuće bezalkoholno piće nije dozvoljeno*. Ova zabrana nije u skladu sa Direktivom 2000/13/EZ o deklasiranju, prezentaciji i reklamiranju prehrambenih proizvoda, kojom se ne zabranjuje isticanje slika voća na etiketama proizvoda. U praksi, jedan broj proizvođača bezalkoholnih pića krši Pravilnik o deklasiranju i označavanju upakovanih namirnica time što ističu slike voća na svojim deklaracijama a da ih zbog toga nadležni organi vlasti ne kažnjavaju. Pored toga, Pravilnik o deklasiranju i označavanju upakovanih namirnica uopšte ne reguliše oblast prezentacije i reklamiranja prehrambenih proizvoda što *de facto* omogućava proizvođačima da iznose nedokazane tvrdnje o svojim proizvodima.

POBOLJŠANJA

Nema ih.

↑ vrh

PREOSTALI PROBLEMI

Zabrana isticanja slika voća na etiketama osvežavajućih bezalkoholnih pića stvara nejednake uslove na tržištu i za izvoznike i za uvoznike, jer ih primorava da menjaju etikete za srpsko tržište, što privrednim subjektima stvara dodatne troškove i smanjuje konkurentnost srpske privrede. Zabrana isticanja slika voća odnosi se samo na osvežavajuća bezalkoholna pića što stvara paradoks na tržištu jer svaki proizvod sa aromom ili mirisom voća (uključujući deterdžente za pranje, bombone, čak i osveživače vazduha) može prikazati sliku voća, dok proizvodi poput osvežavajućih bezalkoholnih pića koji zapravo sadrže voće – ne mogu.

Nedostatak propisa o prezentaciji i reklamiranju prehrambenih proizvoda *de facto* ostavlja mogućnost proizvođačima da svojim proizvodima pripisuju nedokazana funkcionalna ili lekovita svojstva što je strogo zabranjeno Direktivom EU o deklarisanju, prezentaciji i reklamiranju prehrambenih proizvoda. Praksa pripisivanja nedokazanih karakteristika proizvoda je u direktnoj suprotnosti sa politikom zaštite i informisanja potrošača EU, čemu bi trebalo dati prioritet pri izradi novih pravila o deklasiranju prehrambenih pro-

izvoda. Objavljivanjem tačnih informacija o prirodi i karakteristikama proizvoda omogućava se potrošaču da napravi izbor na osnovu potpunog poznavanja činjenica.

Većina proizvođača osvežavajućih bezalkoholnih pića krši Pravilnik o deklasiranju i označavanju upakovanih namirnica time što ističu slike voća na svojim nalepnicama a da ih zbog toga nadležni organi vlasti ne kažnjavaju. Dugotrajno nesprovođenje kaznenih mera ohrabruje proizvođače u

kršenju ovog propisa. Ovakva situacija ozbiljno ugrožava tržišnu utakmicu i stavlja proizvođače koji se pridržavaju Pravilnika u nepovoljan položaj.

Generalno, ova nepravredna praksa sputava izvoz domaćih bezalkoholnih pića, kažnjava one koji se pridržavaju zakona i stvara nejednake tržišne uslove za potencijalne investitore dok istovremeno podstiče na nepridržavanje propisa i stvaranje poslovnog okruženja koje nije u skladu sa politikama EU.

PREPORUKE SAVETA

- Usvojiti Pravilnik o deklasiranju i označavanju upakovanih namirnica koji će biti usaglašen sa EU regulativom tako što će se eliminisati zabrana isticanja slika voća na etiketama osvežavajućih bezalkoholnih pića i tako što će se urediti oblast prezentacije i reklamiranja prehrambenih proizvoda. Usvajanjem propisa kojim će se uvesti etikete usklađene sa propisima EU će se istovremeno povećati i izvozni potencijal domaćih proizvođača jer će se smanjiti prepreke koje ograničavaju slobodnu trgovinsku razmenu;
- Dosledno sprovođenje Pravilnika o deklasiranju i označavanju upakovanih namirnica od strane nadležnih organa.

4. SUBVENCije

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
U cilju daljeg razvoja nacionalnog akcionog plana, usvojiti četvorogodišnje strategije za sve velike sektore poljoprivredne proizvodnje, uz utvrđivanje srednjeročnih pravilnika o subvencijama.	2010			✓
Usvojiti propise koji će promovisati standarde kvaliteta u poljoprivrednoj proizvodnji (na primer globalni GAP i HACCP za mleko) i menjati strukturu subvencija u kvalitativne klase u cilju promovisanja efikasne proizvodnje.	2010		✓	
Tamo gde su ostale alatke ekonomske pomoći, subvencije bi trebalo da su dostupne svim pravnim i fizičkim licima pod istim uslovima bez obzira na vlasničku strukturu, prošle ili trenutne uzgojne površine, kako bi se obezbedila transparentnost procesa, uz nagrade efikasnim proizvođačima i priznanje za specijalnost i profesionalizam u poljoprivredi.	2010			✓

STANJE

Politika subvencionisanja je bila i po svoj prilici će ostati značajno sredstvo finansijske pomoći politike Srbije, ali i politika mnogih država članica Evropske Unije. Subvencije

bi kao ekonomski instrument trebalo da imaju za cilj postizanje efikasnosti i održivosti poljoprivredne proizvodnje, što bi stvorilo preduslove za veću konkurentnost sektora u izvozu i visok kvalitet u proizvodnji. Mora se uzeti u obzir činjenica da će subvencionisanje izvoza biti ukinuto onda

kada se Srbija pridruži Svetskoj Trgovinskoj Organizaciji (STO), što podrazumeva da konkurentnost izvoza bude podržana kroz subvencije za poljoprivrednike i opremu.

Uprkos činjenici da je u mnogim poljoprivrednim sektorima efikasnost proizvodnje ispod proseka EU, poljoprivredni sektor u Srbiji beležio je trgovinski suficit prethodnih godina kao i u prva tri meseca tekuće godine. Ako uzmemo u obzir prvi kvartal tekuće godine, videćemo da je Srbija zabeležila trgovinski deficit od preko 1.6 milijardi evra, dok je poljoprivredni sektor postigao trgovinski suficit od 197 miliona evra tokom istog perioda. Imajući u vidu gore navedene podatke, Vlada Srbije bi trebalo da prepozna poljoprivredni sektor kao jedan od ključnih pokretača rasta i da u skladu sa time obezbedi sektoru predvidivost u smislu dugoročne strategije kao glavnog preduslova za stabilno poslovanje i dalje poboljšanje trgovinskog bilansa u poljoprivredi Srbije. Mi verujemo da poljoprivredni sektor Srbije ima mnogo potencijala, ali bez snažnije podrške Vlade u smislu jasne dugoročne strategije za subvencionisanje, produktivnost sektora se neće popraviti. Produktivnost može biti niska kako u smislu niskog prinosa po jedinici zemlje ili pogrlu stoke (mleko, na primer), tako i u smislu niske produktivnosti zemlje i kapitala. Uzrok niske produktivnosti je loša kompozicija, nizak nivo navodnjavanja zemljišta, i slaba iskorišćenost repromaterijala i semenskog materijala s jedne strane, i zastarele mehanizacije, tehnologije i infrastrukture s druge strane.

POBOLJŠANJA

Jedan od pozitivnih napredaka tokom 2012-e godine bilo je ponovno usmeravanje sistema subvencionisanja sa plaćanja po poljoprivrednoj površini (hektaru) na plaćanje po jedinici proizvoda (kilogramu). Ovakva promena vratila je stimulacije poljoprivrednicima kako bi se usredsredili na proizvodnju i prinos.

Drugi pozitivan signal u 2012-oj godini bio je u formi nagoveštaja i saopštenja Vlade i Ministarstva poljoprivrede da će usvajanje srednjeročnih i dugoročnih politika subvencionisanja biti ozbiljno razmotreno. U ovoj kao i u prethodnim Belim knjigama, takva preporuka ostaje jedan od temelja efikasnog i brzog razvoja poljoprivrede u Srbiji.

PREOSTALI PROBLEMI

Ministarstvo poljoprivrede i Vlada usvojile su Nacionalni program poljoprivrede (NPP) u oktobru 2010. godine. Dokument je prvi nacionalni program poljoprivrede koji se odnosi na period 2010–2013 i predstavlja presek zakonodavnih, institucionalnih i finansijskih aktivnosti Ministarstva poljoprivrede, međutim, bez jasnih upućivanja na tačno planirane iznose za potrošnju ili barem procenualne promene u poređenju sa tekućom ili nekim drugim godinama.

PREPORUKE SAVETA

- Usvojiti četvorogodišnje strategije za sve veće sektore poljoprivredne proizvodnje, utvrđivanjem srednjeročnih do dugoročnih politika subvencionisanja;
- Usvojiti propise koji promovišu standarde kvaliteta u poljoprivrednoj proizvodnji (na primer Globalni GAP i HACCP za mleko) i promeniti strukturu subvencionisanja po klasama kvaliteta u cilju ubrzanja efikasne proizvodnje;
- Tamo gde su ostale sredstva finansijske pomoći, subvencije bi trebalo da su dostupne svim pravnim i fizičkim licima po istim uslovima, bez obzira na vlasničku strukturu ili prošlo ili sadašnje poljoprivredno zemljište, kako bi se osigurala transparentnost procesa, nagradili efikasni proizvođači i prepoznala specijalizacija i profesionalizacija poljoprivrede.

5. PROCES REGISTRACIJE SREDSTAVA ZA ZAŠTITU BILJA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Cilj je uvođenje evropskih standarda u zakonodavstvo Srbije, u kontekstu napora Srbije da u potpunosti usaglasí propise Republike Srbije sa propisima EU i Svetske trgovinske organizacije (STO).	2010			√
Savet stranih investitora zalaže se za potpunu harmonizaciju sa standardima EU i uvođenje odgovarajućeg procesa registracije sredstava za zaštitu bilja u Republici Srbiji, kako bi se obezbedila zdravstvena ispravnost namirnica za potrošače i pravična konkurencija između međunarodnih i domaćih kompanija, istovremeno stvarajući povoljne tržišne uslove za strana ulaganja momentalnim stupanjem na snagu svih članova novog Zakona o sredstvima za zaštitu bilja i otpočinjanjem revizije postojećih registracija.	2010			√

STANJE

Trenutni Zakon o sredstvima za zaštitu bilja usvojen je 2. juna 2009. godine („Službeni glasnik Republike Srbije” br. 41/09) pod odgovornošću Ministarstva poljoprivrede, trgovine, šumarstva i vodoprivrede. On ne osigurava bezbednost hrane i predstavlja nepoznati rizik za potrošače zbog činjenice da određene izmene i dopune (članovi od 86 do 90) u novom zakonu upućuju nazad na prethodni Zakon o zaštiti bilja (Službeni glasnik SRJ br. 26/98) iz 1998. godine.

Ta odluka dovela nas je u situaciju da novoregistrovana sredstva za zaštitu bilja mogu da sadrže jednu ili više tehničkih aktivnih supstanci zajedno sa njihovim nečistoćama sa neizvesnim (eko) toksikološkim posledicama jer, možda, nikada nisu ispitana kako bi se dokazalo da su bezbedna za zdravlje ljudi i životnu sredinu.

Većini pesticida trenutno registrovanih u Srbiji ne bi bila odobrena registracija u Evropskoj uniji i na drugim određenim tržištima za izvoz srpske hrane.

Ministarstvo poljoprivrede, trgovine, šumarstva i vodoprivrede i Izvršni organ za zdravlje i bezbednost, Direktorat za regulisanje hemikalija (UK) pokrenuli su Dvojni projekat SR/08/IB/AG/01, „Usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa zakonodavstvom EU za stavljanje u promet i kontrolu sredstava za zaštitu bilja i primenu novih zakonskih odre-

daba”, koji finansira Evropska unija. Postoje 3 faze tog projekta (realizacija projekta je već počela i treba da se završi u vreme očekivanog pristupanja EU, 2020–2021) koje treba da obezbede da proizvodi koji sadrže aktivne supstance koje nisu odobrene od strane EU budu uklonjeni pre pristupanja, da se registrovani proizvodi koji sadrže aktivne supstance koje su u saglasnosti sa zahtevima EU i sva neophodna ograničenja u vezi sa odobravanjem aktivnih supstanci primenjuju pre pristupanja, te da se razvije i sprovede program za izdavanje odobrenja za proizvode u skladu sa standardima EU, takođe, pre pristupanja.

Ukoliko primarni podnosilac prijave želi da doda novi izvor iste tehničke aktivne supstance, ili ukoliko bilo koji drugi podnosilac prijave želi da podnese zahtev za uključenje novog izvora koji još nije ocenjen na nivou EU, on će morati da dokaže da je njegov tehnički materijal ekvivalentan referentnom izvoru.

U Srbiji ne postoji takav proces; za sve tehničke materijale neophodno je samo da ispunjavaju zahtev Aneksa I EU o minimalnoj objavljenoj čistoći (na bazi ocenjenih izvora), tj. sadržaj aktivnog sastojka ne sme da bude niži nego što je precizirano u odluci Aneksa I ili od strane Organizacije za hranu i poljoprivredu (FAO). Stvarni profili nečistoća ne uzimaju se u obzir. Sve dok ne počnu da se vrše provere usaglašenosti za sve proizvode sekundarnog podnosioca prijave, Srbija neće biti u saglasnosti sa zakonodavstvom EU.

POBOLJŠANJA

Uprkos činjenici da je Ministarstvo poljoprivrede, trgovine, šumarstva i vodoprivrede pokazalo da je otvoreno za komunikaciju, jedini pozitivan razvojni tok u ovom periodu, nažalost, bilo je usvajanje novog Pravilnika o sadržaju deklaracije i uputstva za primenu sredstava za zaštitu bilja dana 29.03. 2012.

PREOSTALI PROBLEMI

Međunarodnom istraživanju i razvoju u okviru industrije zaštite bilja potrebno je 10 godina da razvije jedan novi proizvod i tokom tog perioda istraživanja i razvoja uloži se oko 250 miliona evra. Obezbeđuju se i neophodni podaci (dosjei) kojima se dokazuje da proizvod nije samo efikasan za preporučen način korišćenja, već i da je bezbedan za biljku, ratara, krajnjeg korisnika i životnu sredinu ako se koristi u saglasnosti sa etiketom. Srpskim privrednim društvima i nekim generičkim proizvođačima dozvoljeno je da registruju i prodaju vrlo jeftine generičke kopije sa sadržajima u velikoj meri iz nepouzdatih izvora, koje su preplavile tržište tokom poslednjih nekoliko godina. To daje nepoštenu prednost tim privrednim društvima u odnosu na međunarodna privredna društva koja se bave istraživanjem i razvojem i ne stvara povoljnu klimu za investicije.

Tokom dvojnog programa, svaki period sprovođenja za promene mora da bude primenljiv na sve vlasnike registracije u Srbiji. Prelazne mere moraju da ispoštuju sva privredna društva na srpskom tržištu iz istog perioda. Novo zakonodavstvo treba da bude uvedeno 1. januara 2014. godine i treba da važi za sve vlasnike registracija, sa kaznama za neusaglašenost: tj. oduzimanjem odobrenja za proizvod. To će onda biti u saglasnosti sa zemljama EU. Promene u zakonodavstvu ili čak novo zakonodavstvo biće neophodno da bi mogao da se prilagodi predloženi plan za usklađivanje.

Mišljenje Saveta stranih investitora za hranu i poljoprivredu i dalje je da uloga lokalnih organa vlasti ima suštinski značaj i da se ona ne može zameniti nikakvim sporazumima privrednih društava. Lokalni organi vlasti imaju vodeću ulogu u stvaranju poštenog poslovnog okruženja. Sledstveno tome, principi, kao što je bezbednost hrane i korisnika, ne treba, prema našem mišljenju, da se zasnivaju na konsenzusu svih učesnika na tržištu, već moraju da slede međunarodne standarde uz aktivnu ulogu državnih organa vlasti.

Kriterijumi za proces priznavanja – priznavanja proizvoda sa odobrenjem izdatim od strane EU – moraju da budu pravilno i jasno definisani u bliskoj budućnosti.

PREPORUKE SAVETA

- Cilj je da se evropski standardi uvedu u domaće srpsko zakonodavstvo, u smislu napora Republike Srbije da u potpunosti uskladi svoje propise sa EU i sa Svetskom trgovinskom organizacijom (STO);
- Savet stranih investitora preporučuje potpuno usklađivanje sa standardima EU i pravilno sprovođenje procesa registracije sredstava za zaštitu bilja u Republici Srbiji da bi se osigurala bezbednost hrane za potrošače i lojalna konkurencija između međunarodnih i domaćih društava, dok se istovremeno stvaraju povoljni tržišni uslovi za inostrana ulaganja time što svi članovi novog Zakona o sredstvima za zaštitu bilja odmah stupaju na snagu i što započinje revizija postojećih registracija;
- Nova podzakonska akta u saglasnosti sa novim Zakonom o sredstvima za zaštitu bilja koja će omogućiti efikasnu registraciju, inspekciju, prodaju, uvoz i korišćenje pesticida u poljoprivredi i šumarstvu.

6. STANDARDI KVALITETA U PROIZVODNJI MLEKA I VOĆNIH SOKOVA I NEKTARA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Hitno osnivanje nacionalne referentne laboratorije (NRL) kako nalaže Zakon o sigurnosti hrane i obezbeđenje njene potpune nezavisnosti. Pored toga, važno je brzo opremiti NRL profesionalno i stručno na nivou koji će osigurati izvršavanje svih zakonom propisanih zadataka. U te svrhe u početku bi bilo preporučljivo koristiti mogućnost finansiranja iz pristupnih fondova EU. NRL bi trebalo organizovati na način koji omogućuje podršku iz kompenzacija sopstvenih korisnika i ključnih delova javnosti, što bi se zakonom propisalo.	2010			✓
U potpunosti primeniti novi Pravilnik o kvalitetu voćnih sokova i nektara.	2011		✓	
Usvojiti novi Pravilnik o deklarisanju namirnica, u skladu sa EU regulativom.	2011			✓
Ubrzati usvajanje izmenjenog Zakona o zaštiti potrošača i Zakona o oglašavanju kako bi se obradilo i pitanje slabe implementacije srpskih i EU standarda u stvarnoj proizvodnji, kao i prevarno oglašavanje kojim se zaobilaze sankcije.	2010			✓

STANJE

Standardi kvaliteta uopšte jesu problem koji se tiče čitave prehrambene industrije i srpskog tržišta hrane i treba ih stalno poboljšavati i unapređivati. Želeli bismo da se osvrnemo na dve relevantne oblasti, na proizvodnju mleka i sokova, gde Savet stranih investitora može da obezbedi najveću podršku, kao i da ukaže na neophodna poboljšanja.

Tokom poslednjih nekoliko godina, proizvodnja hrane u Srbiji je trpela negativne posledice svetske ekonomske krize u sprezi sa brojnim sopstvenim slabostima. Pravni okvir u kome proizvodnja hrane funkcioniše i dalje je nedovoljno usklađen s propisima EU, ipak pravni okvir za proizvodnju mleka i proizvoda od mleka je u osnovi usaglašen sa sličnim propisima u Evropskoj uniji. Umesto dobijanja proizvoda koji zadovoljavaju kvalitativne i sigurnosne potrebe potrošača, činjenica da se prema proizvodnji hrane ophodi kao prema socijalnoj kategoriji, odražava se u Zakonu o sigurnosti hrane iz 2009. godine, kao i Pravilniku o kvalitetu sirovog mleka koji je usvojen takođe 2009. godine.

POBOLJŠANJA

U oblasti proizvodnje voćnih sokova i nektara, usvojen je Pravilnik o kvalitetu voćnih sokova, koncentrisanih voćnih sokova, voćnih sokova u prahu, voćnih nektara i srodnih proizvoda ("Sl. glasnik RS", br. 27/2010, 67/2010, 70/2010 – ispr., 44/2011 i 77/2011), u skladu sa relevantnom EU direktivom.

U oblasti proizvodnje mleka i proizvoda od mleka, a na osnovu Zakona o bezbednosti hrane donet je Pravilnik o opštim i posebnim uslovima higijene hrane u bilo kojoj fazi proizvodnje i prometa (Sl. Glasnik RS 72/2010) i Pravilnik o veterinarsko-sanitarnim uslovima, odnosno opštim i posebnim uslovima higijene hrane životinjskog porekla, kao i uslovima higijene hrane životinjskog porekla (Sl. Glasnik RS 25/2011) koji su upotpunosti usaglašen sa EU Regulativom i kompatibilan je sa ranije donetim Pravilnikom o kvalitetu sirovog mleka (Sl. Glasnik RS 21/2009). Pored toga u primeni je Pravilnik o kvalitetu proizvoda mleka i starter kultura (Sl. Glasnik RS 33/2010).

PREOSTALI PROBLEMI

Iako postoji pravni okvir za proizvodnju mleka visokog

kvaliteta on, zbog usitnjenosti proizvodnje mleka, u potpunosti ne odražava stvarne potrebe proizvodnje sirovog mleka u Srbiji. Osnovni razlog nedovoljne primene zahteva propisanih u navedenim pravilnicima je nepostojanje nacionalne laboratorije za ocenu kvaliteta sirovog mleka. Danas se sirovo mleko pri otkupu ispituje metodom različitih preciznosti, što proizvođače mleka dovodi u neravnotežan položaj.

Iako se Zakonom o sigurnosti hrane jasno zahteva osnivanje Nacionalne Referentne Laboratorije kao nadzornog organa nad postojećim ovlašćenim laboratorijama, ona i dalje ne postoji. Posledica toga je da sprovođenje Pravilnika o kvalitetu sirovog mleka, kao i voćnih sokova i nektara, kao dobra početna osnova za proizvodnju visoko kvalitetnih proizvoda, nije u potpunosti moguće, što dovodi do brojnih negativnih propratnih pojava na tržištu.

Pravilnik o deklarisanju proizvoda, iako donet 2004. godine, nije u potpunosti usaglašen sa EU propisom iz ove oblasti. U toku je priprema novog Pravilnika o deklarisanju koji će biti usaglašen sa EU propisom, što treba da doprinese većoj zaštiti interesa potrošača.

U pogledu implikacija za tržišni segment sokova i nektara, implementacija usvojenih propisa ostaje najveći

problem. Deo važeće legislative još uvek nije usaglašen sa EU propisima (konkretno, Pravilnik o deklarisanju proizvoda), dok je za Pravilnik o kvalitetu voćnih sokova i nektara usvojena verzija Pravilnika koja, iako u saglasju sa EU regulativom u svom najvećem delu, ne sadrži najvažniji deo (niti preporuku da se isti poštuje, usled specifičnosti forme regulativnog sistema Srbije koji ne prepoznaje formu preporuke) koji treba da definiše parametre za utvrđivanje autentičnosti i identičnosti voća u voćnim sokovima i nektarima. Time se otvara prostor za neusaglašavanje sadržaja proizvoda sa navodima na deklaraciji, posebno u oblasti tipa voća navedenog odnosno iskorišćenog za proizvod.

Time se direktno stvara nejednakost u položaju na tržištu između proizvođača, ugrožava se pravo potrošača na potpunu i tačnu informaciju o proizvodu i potrošači se obmanjuju. Najzad, ovakva praksa unazađuje i domaću voćarsku industriju u pogledu standarda kvaliteta ploda, čime se limitira njegov potencijal za izvoz. Ova pitanja takođe treba da se regulišu i putem Zakona o zaštiti potrošača i Zakona o oglašavanju.

Kao i u slučaju mleka, Nacionalna Referentna Laboratorija za ovaj tip proizvoda bi umnogome doprinela sigurnosti i poverenju potrošača i jednakoj poziciji proizvođača na tržištu.

PREPORUKE SAVETA

Kako bi se poboljšala tekuća situacija, neophodno je učiniti sledeće:

- Hitno osnivanje Nacionalne referentne laboratorije (NRL) kako nalaže Zakon o sigurnosti hrane i obezbeđenje njene potpune nezavisnosti. Pored toga, važno je brzo opremiti NRL profesionalno i stručno na nivou koji će osigurati izvršavanje svih zakonom propisanih zadataka, kao i da se bliže definiše mesto, uloga i obaveze Nacionalne referentne laboratorije za bezbednost hrane;
- U te svrhe bi bilo preporučljivo iskoristiti mogućnost finansiranja iz pristupnih fondova EU, i Tvining projekta Delegacije Evropske Komisije. NRL bi trebalo organizovati na način koji omogućuje podršku iz kompenzacija sopstvenih korisnika i ključnih delova javnosti, što bi se zakonom propisalo;
- U cilju primene jedinstvenog sistema ocene kvaliteta sirovog mleka, treba podržati osnivanje nacionalne laboratorije ili laboratorija za ispitivanje kvaliteta sirovog mleka;
- U potpunosti primeniti novi Pravilnik o kvalitetu voćnih sokova i nektara;
- Usvojiti novi Pravilnik o deklarisanju namirnica, u skladu sa EU regulativom;

- Ubrzati usvajanje izmenjenog Zakona o zaštiti potrošača i Zakona o oglašavanju kako bi se obradilo i pitanje slabe implementacije srpskih i EU standarda u stvarnoj proizvodnji, kao i prevarno oglašavanje kojim se zaobilaze sankcije;
- Savet stranih investitora smatra da lekcije koje se nauče kroz proces poboljšanja u oblastima proizvodnje mleka i sokova mogu da se primene i u čitavom sektoru proizvodnje hrane.

7. PONOVA KLASIFIKACIJA I PONOVO OBELEŽAVANJE HEMIKA LIJA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Zahtev Ministarstvu životne sredine da produži period početka primene Pravilnika u slučaju SZB, zbog komplikovane procedure promene etiketa.	2011	√		
Zahtev Ministarstvu poljoprivrede da se ubrza proces izmena Dozvola za promet, nakon podnošenja zahteva za izmenu.	2011		√	

Zašto treba da klasifikujemo i obeležavamo hemikalije?

Potrebno je da obezbedimo krajnjim korisnicima jasne podatke o opasnim svojstvima hemikalija (supstanci i smeša) da bi oni mogli da zaštite zdravlje ljudi i životnu sredinu. To je razlog za utvrđivanje jasnih i usklađenih pravila u međunarodnoj (i domaćoj) trgovini hemikalijama.

Utvrdjivanjem zakonskog okvira možemo da klasifikujemo hemikalije u klase opasnosti prema istim, jasno definisanim kriterijumima i da ih označimo tako da upozorimo krajnjeg korisnika na opasna svojstva hemikalija i da ga obavestimo o merama bezbednosti koje treba da se preduzmu.

STANJE

Zakonski okvir za klasifikaciju, pakovanje i obeležavanje hemikalija u Republici Srbiji

Postoji novi Pravilnik o sadržini deklaracije i uputstva za primenu sredstava za zaštitu bilja, kao i specifičnim zahtevima i oznakama rizika i upozorenja za čoveka i životnu sredinu i načinu rukovanja ispražnjenom ambalažom od sredstava za zaštitu bilja (objavljen u „Službenom glasniku RS”, br. 21/12

od 21. marta 2012), koji je stupio na snagu 29.03.2012.

Taj pravilnik je u saglasnosti sa Direktivom 91/414/EEZ; Aneks IV – Standardne oznake za posebne rizike za čoveka ili životnu sredinu; Aneks V – Standardne oznake upozorenja za zaštitu čoveka ili životne sredine, kao i sa Uredbom Komisije br. 547/2011 – sprovođenje Uredbe br. 1107/2009 o zahtevima u pogledu obeležavanja sredstava za zaštitu bilja.

Sa stanovišta upravljanja, ove promene su dobrodošle jer su usmerene prema bezbednom korišćenju sredstava za zaštitu bilja za krajnjeg korisnika, kao i za životnu sredinu. Time se, takođe, reguliše oblast rada u kojoj smo do sada imali mnogo neizvesnosti (nejasnih odgovornosti ministarstava).

POBOLJŠANJE

Novi podzakonski akt u saglasnosti sa zakonodavstvom EU

PREOSTALI PROBLEMI

Ponovno obeležavanje ambalaže sredstava za zaštitu bilja u skladu sa novim Pravilnikom

PREPORUKE SAVETA

- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede treba da nastavi da usvaja dodatna podzakonska akta, u saglasnosti sa zakonodavstvom EU.

8. STOČARSTVO

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Povećanje broja grla stoke moglo bi da se postigne uvođenjem mera poboljšanja proizvodnje određenih stočnih vrsta i rasa. Pored standardnih mera selekcije, neophodno je usvojiti napredna genetska saznanja za razvoj uspešnih programa uzgoja.	2011			✓
Primena novih tehnologija za usavršavanje proizvodnih potencijala rasa i kvaliteta nije moguće bez propisnog finansiranja. Prema tome, neophodno je obezbediti povoljnije zajmove u smislu nižih kamatnih stopa i produženog grejs perioda.	2011		✓	
Od presudnog je značaja primena odgovarajućih standarda kvaliteta i sigurnosti hrane na osnovu dobre poljoprivredne prakse i <i>acquis communautaire</i> . Ujedno, važno je obezbediti sledivost sistema na farmama. Usvajanjem takvih kriterijuma mogle bi se obezbediti šire mogućnosti za izvoz, naročito u zemlje EU i doprineti većoj ukupnoj konkurentnosti.	2011		✓	
Stočarska proizvodnja ima produženi proizvodni ciklus zbog same prirode uzgoja stoke, tako da bi imala uspešna neophodno je obezbediti odgovarajuće mere na dugi rok.	2011			✓

STANJE

Stočarska proizvodnja je važna grana poljoprivrede u Republici Srbiji i uvek je imala važnu ulogu kao izvor života za domaću populaciju. Stočarska proizvodnja obezbeđuje neophodne proizvode koji su zastupljeni u ishrani stanovništva (meso, mleko, jaja), a predstavlja i osnovu za razvoj određenih industrijskih grana (prehrambena industrija, mašinska industrija, farmaceutska industrija itd.). Istovremeno, od stočarske proizvodnje se očekuje da bude izvor proizvoda koji zadovoljavaju standard kvaliteta i bezbednosti hrane.

Stepen razvijenosti stočarske proizvodnje direktan je odraz sveukupnog stepena razvoja poljoprivrede kao grane privrede u jednoj zemlji. U strukturi učešća u društvenom bruto proizvodu, udeo biljne proizvodnje je 58%, dok je

učešće stočarske proizvodnje svega 42%. U EU ovaj odnos je 70% protiv 30% u korist stočarske proizvodnje.

Uprkos veoma povoljnim prirodnim uslovima u Srbiji, u poređenju sa zemljama sa visoko razvijenom poljoprivrednom proizvodnjom, Srbija značajno zaostaje po razvijenosti po svim standardima kojima se vrednuje stočarstvo (broj uslovnih grla, ukupan obim proizvodnje stočarskih proizvoda itd.). Razlozi za ovakav negativan trend u stočarstvu su: disparitet cena, gubitak tržišta, nedostatak izvoza stočarskih proizvoda (nije moguće obezbediti dovoljne količine robe za ispunjenje postojećih izvoznih kvota), snižen nivo životnog standarda u celoj populaciji, narušeni odnosi između primarne proizvodnje i prerađivačke industrije, monopol na strani prerađivača (i otkuplivača živih životinja), neefikasna agrarna politika države itd.

Postojeći fondovi u stočarstvu predstavljaju značajan razvojni resurs za unapređenje genetskog kvaliteta životinja, kao i tehnologije i organizacije takve proizvodnje, uprkos činjenici da je broj životinja veoma nizak u poređenju sa raspoloživim površinama obradivog poljoprivrednog zemljišta (0,25 uslovnih grla po 1ha u Vojvodini i 0,34 uslovna grla po 1ha u centralnoj Srbiji; prosek na nivou cele Srbije je 0,3 uslovna grla po hektaru dok je u zemljama EU taj broj 0,9 uslovnih grla po 1ha).

POBOLJŠANJA

Srbija je dobila status kandidata za članstvo u EU. Ovo znači da stočarska proizvodnja mora da se prilagodi i pripremi za jedinstveno i dobro razvijeno tržište bez trgovinskih barijera.

Srpska poljoprivreda može da računa na budžetska davanja od 30,3 milijardi RSD u 2012 (2,9 milijarde RSD više nego u prethodnoj godini). Veći deo ovih sredstava namenjen je podršci razvoju stočarstva. Poljoprivrednici mogu da računaju na premije za mleko u iznosu od 5 RSD/l i umatičena grla u iznosu od 25.000 RSD/grlu (kako je najavio ranije ministar poljoprivrede).

Srbija, kao država, ima pravo da učestvuje na svim evropskim konferencijama iz ove oblasti u svojstvu posmatrača i ima, već nekoliko godina, Odeljenje za međunarodnu trgovinu i sertifikaciju u okviru nadležnog Ministarstva za poljoprivredu – Direkcija za Veterinu čiji je delokrug rada, između ostalog, usmeren i ka harmonizaciji domaćeg zakonodavstva sa zakonodavstvom u Evropskoj Uniji.

nodavstva sa zakonodavstvom u Evropskoj Uniji.

PREOSTALI PROBLEMI

U trenutku kada Srbija uđe na tržište EU domaća stočarska proizvodnja će se susresti sa novim izazovima kao što su: konkurencija na tržištu, smanjena mogućnost zaštite od uvoza, primena standarda (HACCP, ISO, GLOBAL GAB itd.), smanjen nivo podrške od strane države i dr. Neke od stvari koje zahtevaju da budu rešene u kratkom roku su:

1. Subjektivna i nekoherentna interpretacija pravilnika, zakona, podzakonskih akata u različitim regionima i od strane pojedinačnih inspektora. Ovo bi učinilo poslovanje lakšim i jednostavnijim za velike proizvođače koji rade u nekoliko regija u Srbiji u kojima se sreću sa gorenavedenim problemom. Ovo implicira potrebu za edukacijom inspeksijskih i nadzornih organa, kao i donošenje jedinstvenog pravilnika i tumačenja zakonskih odredbi u celini i sveobuhvatno;
2. Proizvodnja hrane koja zadovoljava bezbednosne potrebe potrošača;
3. Razvoj opšte, koordinisane i integralne službe za kontrolu i praćenje bolesti;
4. Uvođenje savremenih tehnologija u selekciji i reprodukciji i unapređenje životinjske genetske rezerve;
5. Popularizacija organske proizvodnje;
6. Podizanje tehnološkog nivoa proizvodnje da bi se postigla konkurentnost na svetskom tržištu

PREPORUKE SAVETA

- Zakoni i podzakonska akta moraju se primenjivati na jedinstven način na celoj teritoriji i bez izuzetaka;
- Državna tela moraju uvesti zaštitne mere za stočarske proizvođače (posebno proizvođače mleka) kako bi ih zaštili od preterane fluktuacije cena ratarskih proizvoda koji se koriste kao hrana za sve vrste životinja;
- Neophodno je da se oformi grupa eksperata koji bi osmislili i pokrenuli održivu strategiju razvoja na duge staze kroz bliske kontakte da poljoprivrenim proizvođačima;
- Povećanje izvoza u EU mora da bude podržano primenom standarda kvaliteta uključujući praksu sledljivosti i dobre prakse u proizvodnji.

DUVANSKA INDUSTRIJA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Vlada treba da izmeni akciznu politiku kroz smanjenje proporcionalnog elementa i povećanja specifičnog elementa i kroz uvođenja mnogo efikasnijeg mehanizma minimalne akcize a u skladu sa novom metodologijom EU.	2011	√		
Još jedna važna stvar koja se mora uzeti u razmatranje je namenski porez na duvanske proizvode. Savet stranih investitora snažno veruje da sve fiskalne naknade za duvanske proizvode, uključujući i ovaj porez, treba da budu propisane isključivo kroz Zakon o akcizama, kao što je i praksa u zemljama članicama EU.	2010			√
Hitno usvajanje novog Zakona o oglašavanju prema nacrtu Ministarstva poljoprivrede, trgovine, šumarstva i vodoprivrede. Savet stranih investitora veruje da zakonodavac treba da ustanovi jasna pravila u oblasti oglašavanja duvanskih proizvoda koja bi se efikasno primenivala i koja bi stvorila jednake uslove za sve učesnike na tržištu.	2008		√	
Savet stranih investitora podržava otvoren i transparentan dijalog između zakonodavca i duvanske industrije, kao i u slučaju bilo koje druge industrije, sledeći principe učešća, otvorenosti, odgovornosti, efektivnosti i koherentnosti usvojene od strane EU.	2011		√	

STANJE

Uprkos ekonomskoj krizi, duvanska industrija i dalje predstavlja jedan od najjačih i najstabilnijih sektora srpske privrede, doprinoseći sa 14% ukupnim budžetskim prihodima i sa 2,6% srpskom BDP-u, prema projekciji Ministarstva finansija za 2012. godinu. Tri vodeće globalne duvanske kompanije uspostavile su svoja proizvodna postrojenja u Srbiji, dok je nivo stranih investicija u duvansku industriju premašio 1,2 mlrd EUR, što je jasan pokazatelj srednjoročne i dugoročne posvećenosti poslovanju u Srbiji. Uzimajući u obzir težnju Srbije ka pridruživanju Evropskoj uniji i ekonomski značaj duvanske industrije, značaj postojanja predvidljivog fiskalnog i regulatornog okruženja koji se postepeno usklađuje sa direktivama Evropske unije u ovoj oblasti, je ključno za obezbeđenje održivosti i daljeg razvoja industrije.

POBOLJŠANJA

U protekloj godini najveći napredak predstavlja donošenje Zakona o akcizama (Službeni glasnik 101/11). Smanjenje proporcionalnog i povećanje fiksnog dela akcize, zajedno sa uvođenjem prosečne ponderisane cene, u skladu sa preporukama Evropske unije, uz obezbeđenje dvogodišnjeg akciznog kalendara, predstavljaju korake ka postepenoj harmonizaciji sa odgovarajućom direktivom Evropske unije (2011/64/EU).

PREOSTALI PROBLEMI

1. Zakon o oglašavanju koji je usvojen 2005. godine, strogo ograničava oglašavanje duvanskih proizvoda. Pa ipak, pojedine odredbe zakona nisu dovoljno precizne, što dovodi do proizvoljnog tumačenja i otežava primenu Zakona relevantnim inspekcijama i industriji. Nacrt novog Zakona o oglašavanju sadrži dodatne restrikcije u oblasti oglašavanja u skladu sa odgovarajućim direktivama Evropske unije i najboljim regulatornim praksama unutar zemalja članica EU, kao i razjašnjenje spornih odredbi. Osim toga, Savet stranih investitora snažno podržava izbalansirano i postupno uvođenje regulative u oblasti duvana, kao i postepenu harmonizaciju sa odgovarajućim direktivama Evropske unije, jer bilo koji novi propis ili promena postojećih propisa poput Akcionog plana za implementaciju strategije kontrole duvana, novog zakona o oglašavanju ili informacije date od strane vlade za peto zasedanje Konferencije stranaka (COP 5), koje će se održati u novembru u Južnoj Koreji, mogu imati ozbiljne posledice na čitav duvanski lanac, počevši od uzgajivača duvana, proizvodnje, vladinih prihoda, zaposlenih, maloprodaje, ugostiteljskog sektora itd.
2. Zakon o akcizama sa svojim kalendarom povećanja akcize u 2012. i 2013. godini, predstavlja korak napred u harmonizaciji sa odgovarajućom direktivom Evropske unije. Imajući u vidu značaj akcizne politike i njene

predvidljivosti za vladine prihode i duvansku industriju, od velikog je značaja implementacija postojećeg akciznog kalendara do njegovog planiranog kraja (31. decembar 2013.). Zatim, naplata zdravstvenog budžetskog fonda, koji je uveden Zakonom o duvanu 2005. godine, javne finansije čini manje transparentnim što je suprotno pozitivnoj praksi zemalja članica Evropske unije i principima Međunarodnog monetarnog fonda, te je potrebno da bude integrisan u Zakon o akcizama.

3. Nedostatak propisa u oblasti nagomilavanja zaliha ozbiljno šteti vrednosti domaće duvanske industrije, kao

i državnim prihodima. Imajući u vidu količinu trenutnih zaliha, čvrsto verujemo da je od zajedničkog interesa za vladu i domaću duvansku industriju da se ova oblast reguliše u najkraćem mogućem roku.

4. Bilo kakva promena u oblasti carinskog tretmana duvana i duvanskih proizvoda (CEFTA i SSP, ili bilo koji novi bilateralni sporazum o slobodnoj trgovini) bez saglasnosti domaće duvanske industrije može imati ozbiljne posledice za predvidljivost domaćeg regulatornog okruženja, kao i za zaposlenost, makroekonomsku stabilnost, a može ugroziti i poziciju Srbije kao povoljne investicione destinacije.

PREPORUKE SAVETA

- Zakonodavac treba da ustanovi jasna pravila u oblasti oglašavanja i kontrole duvanskih proizvoda, koja bi se efikasno primenjivala i koja bi stvorila jednake uslove za sve učesnike na tržištu. Važno je da zakonodavac prepozna nacionalne implikacije regulatornih mera koje razmatra, tako što će sprovesti temeljnu procenu kako naučnih osnova tako i preciznu procenu širih socio-ekonomskih posledica. Imajući u vidu složenost pojedinih regulatornih rešenja, stručnost duvanskih kompanija može biti posebno važna u razvoju tehnički održive, praktično izvodljive i primenljive regulative;
- Pre donošenja bilo koje regulatorne ili fiskalne mere od strane Vlade Republike Srbije treba osigurati transparentan dijalog i konsultacije sa duvanskom industrijom i svim relevantnim trećim stranama (uzgajivači duvana, maloprodavcima, sektorom ugostiteljstva, dobavljačima, itd.), koje mogu biti pogođene novim merama. Zakonodavac treba da održava javne rasprave, kao i sveobuhvatnu i preciznu procenu bilo kog regulatornog predloga u početnoj fazi procesa. U skladu sa tim, Savet stranih investitora podržava otvoren i transparentan dijalog između zakonodavca i duvanske industrije, kao i u slučaju bilo koje druge industrije, sledeći principe transparentnosti, učešća, otvorenosti, odgovornosti, efektivnosti i kompatibilnosti sa pravom Evropske unije;
- Savet stranih investitora ne preporučuje izmene Zakona o akcizama i njegove utvrđene i unapred određene dinamike planiranog povećanja akcize. Bilo kakva promena dogovorenog akciznog kalendara, jasno izraženog u Zakonu o akcizama ili bilo kakvo povećanje akcize, mogu ozbiljno da štete predvidljivosti regulatornog okruženja i mogu voditi ka stvaranju crnog tržišta, gubitku državnih prihoda i distorziji domaće duvanske industrije. Takođe, Vlada treba konstantno da instistira na transparentnosti oporezivanja duvana, kako bi osigurala da se sva fiskalna opterećenja duvanskih proizvoda regulišu isključivo Zakonom o akcizama;
- Zdravstveni budžetski fond, koji je uveden Zakonom o akcizama 2005. godine, treba da bude integrisan u specifični deo akciznog elementa definisanog Zakonom o akcizama, u skladu sa pozitivnom praksom Evropske unije;
- Imajući u vidu veličinu gomilanja zaliha, Savet stranih investitora smatra da se regulisanje ove oblasti mora obaviti postepeno (do maksimalnih 45 dana u 2013. godini i maksimalnih 30 dana u 2014. godini i u periodu nakon toga), kako državni prihodi ne bi bili ugroženi, ali uz istovremenu mogućnost generisanja više vrednosti domaćeg tržišta duvana. Bilo kakvo radikalno regulisanje u ovoj oblasti može dovesti do ozbiljnog jednokratnog uticaja na budžet Republike Srbije;
- Srbija treba da zadrži postojeći carinski režim u oblasti duvana. Bilo koja potencijalna promena carinskog tretmana duvana i/ili duvanskih proizvoda ili davanje drugih ustupaka na uvoz cigareta iz zemalja članica Evropske unije ili nekoj trećoj strani, izazvalo bi ozbiljne posledice na privredu Srbije, državni budžet, trgovinski deficit, zapošljavanje, makroekonomsku stabilnost, itd. Takođe, takva odluka vlade bila bi suprotna članu 3.1 CEFTA Akcionog plana, koji je usvojen 2007. godine i koji je osnov za predvidljivost čitavog proizvodnog lanca duvanske industrije.

SEKTOR OSIGURANJA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Narodna banka Srbije bi trebalo da povuče elemente koji u sebi sadrže retroaktivnost u Odluci o bližim kriterijumima i metodologiji izračunavanja matematičke rezerve i rezervi učešća dobiti usvojene u 2010. godini.	2011		✓	
Parlament bi trebalo da usvoji predložene promene u Zakonu o osiguranju koje bi omogućile osiguravajućim društvima sa razdvojenim aktivnostima da smanje nepotrebne administrativne troškove.	2010		✓	
Vlada Republike Srbije (njeno Ministarstvo finansija i Ministarstvo unutrašnjih poslova) bi zajedno sa NBS i osiguravajućim društvima trebalo da reformiše pravni okvir u registraciji vozila koji je administrativno previše složen i u sadašnjoj situaciji jedini razlog za dominaciju tehničkih pregleda i agencija za registraciju vozila. Postoje raspoloživi modeli u Evropi koji su efikasniji, sa minimalnom administracijom i efikasnijim rezultatima za građane, industriju osiguranja i državnu administraciju.	2010			✓
Reforma zakonskog okvira u zdravstvenom osiguranju koja bi oštro diferencirala tržište od socijalnog dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja i koja bi industriji osiguranja omogućila poštnu konkurenciju u odnosu na državni zdravstveni fond koji je sada u poziciji da prvenstveno obavlja svoju socijalnu funkciju i time predstavlja nepoštnu konkurenciju.	2009			✓
Fokus nadzora na tehničke rezerve koji će osiguravajućim društvima dati svu nadležnost da regulišu opšte uslove osiguranja i prelazak sa modela tarifa na „underwriting“ modele radi stimulisanja novih procesa i praksi kako unutar osiguravajućih društava tako i samog regulatora.	2009			✓

STANJE

Životno i neživotno osiguranje

Osiguravajuća društva i njihove aktivnosti su uglavnom regulisani i upravljaju se prema Zakonu o osiguranju, koji je usvojen 2004. a kasnije dopunjavan, kao i podzakonskim aktima u vezi s tim koje je donela Narodna Banka Srbije (NBS). Drugi relevantni zakonski izvori su Zakon o obaveznom osiguranju AO i Podzakonski akt o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju koji je donela Vlada Republike Srbije. Lateralno relevantni zakonski izvor je Zakon o bezbednosti u saobraćaju. NBS je kompetentni organ za izdavanje i oduzimanje licenci osiguravajućim društvima i za sprovođenje nadzora u sektoru osiguranja. Ona takođe daje mišljenje o zakonima koji regulišu ovu oblast. Ministarstvo finansija i privrede je nadležni organ za davanje nacrta amandmana na važne zakone. Ministarstvo unutrašnjih poslova je nadležno za nacрте i implementiranje Zakona o bezbednosti u saobraćaju.

Zakon o osiguranju reguliše:

1. Licenciranje osiguravajućih društava – obavezni zahtevi vezano za kapital, organizaciju, interne akte, politiku i biznis plan;
2. Opšte uslove organizacije osiguravajućeg društva – zahtevi vezano za osnivački akt i Statut, obavezne organe (Generalna skupština akcionara, Upravni i Nadzorni odbor i Generalni direktor), „odgovarajuće i primerene“ zahteve za njihovo postavljanje;
3. Pitanja vezano za aktuare i internu reviziju;
4. Reosiguranje;
5. Aktivnosti agenata osiguranja i brokera osiguranja i licenci u vezi s tim;
6. Nadzor aktivnosti osiguranja od NBS-a.

Zakon o obaveznom osiguranju AO (u daljem tekstu Zakon o AO) reguliše:

1. Osnovne ugovorne elemente u ugovoru o osiguranju AO;
2. Udruženje osiguravača i njegove nadležnosti;

3. Procedure ograničavanja cena (uključuje Udruženje osiguravača i NBS);
4. Pravni okvir polisa AO.

Podzakonski akt o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju reguliše:

1. Nadležnosti Ministarstva zdravlja za izdavanje i oduzimanje licenci za dobrovoljno zdravstveno osiguranje;
2. Obavezni prioritet socijalnih komponenti u zdravstvenom osiguranju (nijedan klijent ne može da se odbije za osiguranje);
3. Uslove za učešće u dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju, iako je jedan set uslova već ispunjen kada su kompanije dobile licence za sprovođenje tog osiguranja – taj dualitet će stalno stvarati konfuziju.

Prema odredbama postojećeg Zakona o osiguranju, osiguravajućem društvu nije dozvoljeno da se istovremeno angažuje i u životnom i u neživotnom osiguranju. Isto tako, osiguravajuća društva mogu da se angažuju samo u aktivnostima osiguranja ili reosiguranja. Period prilagođavanja u pogledu razdvajanja aktivnosti - do 31. decembra 2011. – je predviđen za postojeća kompozitna osiguravajuća društva. Nova društva moraju da prijave svoju oblast delovanja prilikom osnivanja društva. Vlada Republike Srbije je predložila amandmane na Zakon o osiguranju koji bi ograničili postojeće nejednakosti između društava koja su razdvojila svoje poslove osiguranja i onih koja su ostala kompozitna. Postoji velika zakonska nesigurnost šta će biti konačni zakonski okvir po tom pitanju.

Pregled tržišta osiguranja

27 osiguravajućih društava posluje u Srbiji: 23 od njih se bavi samo osiguranjem, a 4 samo reosiguranjem. Novi inostrani osiguravači su ušli na tržište i preko akvizicija i kao „greenfield“ investicije.

U 2012.godini, a na osnovu podataka iz prvog kvartala u poređenju sa istim periodom iz 2011., tržište osiguranja je imalo ukupni rast od 3,89%, što je ekvivalentno vrednosti od RSD 14.9 milijardi.

Struktura tržišta takođe pokazuje znake promena. Doprinos ukupnim fakturisanim premijama životnog osiguranja je 16,55%; ova cifra je ohrabrujuća ali još uvek niska u poređenju sa većinom evropskih zemalja.

Vezano za neživotne vrste osiguranja, auto osiguranje je

u 2011. još uvek vodeći proizvod osiguranja. Auto osiguranje je važan segment tržišta i u pogledu kaska sa 12,21% i kod obaveznog AO osiguranja sa 26,65%. Usvojen je dugo očekivani novi Zakon o obaveznim osiguranjima. Za skoro godinu dana prakse pokazao je određena poboljšanja, ali i slabosti u regulisanju prodaje AO koja je jedna od najosemtljivijih tema na tržištu.

Visoka koncentracija tržišta je još uvek prisutna, pošto tri najveća osiguravača u Srbiji još uvek imaju kombinovani udeo na tržištu od nešto malo preko 65%.

Značajno doprinoseći u ukupnim fakturisanim premijama u Srbiji, osiguravajuća društva sa većinskim stranim vlasništvom opravdavaju veliku većinu tržišta životnog osiguranja u pogledu fakturisane premije.

U pogledu regulative, 2010. godine i prve polovine 2012. su bile godine u kojima je NBS uložila dodatne napore da bi regulisala tržišta AO. NBS i dalje razvija sistem za zaštitu prava potrošača (osiguranika).

Izmena Zakona o osiguranju i javna debata

U predlogu Nacrta zakona o osiguranju koji je predstavila Radna grupa sastavljena od predstavnika Narodne banke Srbije i Ministarstva finansije Republike Srbije 04.04.2012, široko je definisano diskreciono pravo Narodne banke Srbije, te predviđeno da se podzakonskim aktima urede važna pitanja u velikom broju članova i to u članu: 30, 33, 42, 43, 63, 89, 104, 134, 140, 141, 155, 156, 167, 189, 204, 236, prema izvornoj verziji navedenog nacrta (<http://www.nbs.rs/internet/cirilica/20/nacrti.html>)

Nacrtom zakona predviđena je alternativa na član 286. do 288. koji ide u pravcu ukidanja obaveze podele poslova osiguranja na životna i neživotna osiguranja.

Članom 181 do 183. Nacrta Zakona o osiguranju predviđeni su postupci i radnje koji predhode zaključenju ugovora o osiguranju.

Dobrovoljno zdravstveno osiguranje

Prema podacima na dan 31.12.2011 godine, premija zdravstvenog osiguranja u Srbiji (971.764.000 RSD) učestvuje u ukupnoj premiji osiguranja (57.314.003.000 RSD) svega 1,70%.

Činjenica da je učešće premije zdravstvenog osiguranja na dan 31.12.2010. godine u ukupnoj premiji osiguranja pribli-

žno (1,81%), jasno pokazuje na ograničenost tržišta zdravstvenog osiguranja.

U prilog tome može se navesti da se iz godine u godinu pojavljuju zahtevi za ovom vrstom osiguranja od gotovo istih pravnih lica.

Razlog za nedovoljnu zainteresovanost osim ekonomske krize predstavlja i poreski tretman, kojim je premija zdravstvenog osiguranja koju plaća poslodavac oporezovana.

Proizvod dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja odnosi se na naknadu troškova koji nastanu usled lečenja osiguranika u slučaju povrede ili bolesti.

Tarifni sistem i underwriting model

NBS reguliše tržište oštrim merama nadgledajući opšte uslove osiguranja zajedno sa tarifama, što nije slučaj sa većinom zemalja EU gde su tehničke rezerve fokus nadzora, a opšti uslovi i tarife su potpuno u nadležnosti društava. Postojeći modeli osiguranja koji su prisutni na lokalnom tržištu su uglavnom zasnovani na navedenim osiguranjima rizika i tarifama, što nije slučaj u većini zemalja EU. Povećana potražnja za nove proizvode osiguranja kao i one krojene po meri osiguranika (što često iniciraju strani investitori) primorava osiguravače u Srbiji da prošire svoju ponudu; to će dovesti do tzv. „underwriting“ modela i konačno do razvoja tržišta osiguranja.

Većina Osiguravača u Srbiji, kod pojedinih specifičnih vrsta osiguranja već koristi pricing rating tool-ove, ino-reosiguravača, kako bi kvotirana premija bila u skladu sa zahtevanom širinom pokrića i kako se omogućilo dobijanje reosiguravajućeg pokrića za preuzeti rizik.

Pojedine vrste osiguranja, kao recimo osiguranje Avijacije, zbog veoma visokih limita (suma) osiguranja kod kojih se gotovo ceo rizik plasira ino-reosiguravačima, direktno zavise od kvotacije ino-reosiguravača, tj. od premijske stopa koja je dobijena od ino-reosiguravača. Slična situacija je i sa osiguranjem radova velikih infrastrukturnih projekata, osiguranjem imovine Velikih Kompanija (naročito inostranih Kompanija prisutnih u Srbiji) od „svih rizika“ itd.

Reforma pravnog okvira u registraciji vozila koji je jedini razlog za dominaciju tehničkih pregleda i agencija za registraciju vozila kao i transparentnost troškova sprovođenja osiguranja/troškova pribave kod ove vrste osiguranja

I pored relativno pozitivnih kretanja u industriji osiguranja koja su zabeležena u 2011. godini, kada je ostvarena bruto fakturisana premija bila veća za 1,40% u odnosu na prethodnu 2010. godinu, (pri čemu je rast bruto fakturisane premije u osiguranju života iznosio 6,84%, dok je rast bruto fakturisane premije u neživotnim osiguranjima zabeležio rast od 0,32%), struktura bruto fakturisane premije po vrstama osiguranja je još uvek nepovoljna, jer je auto osiguranje još uvek vodeći proizvod osiguranja u neživotnim osiguranjima. Učešće osiguranja vozila (Auto kasko) u ukupno fakturisanj premiji neživotnih osiguranja u 2011. godini iznosi 15,17%, dok je učešće obaveznog osiguranja od autoodgovornosti (AO) 39,54%, što zajedno iznosi 54,71% ukupne bruto fakturisane premije u neživotnim osiguranjima.

Tri vodeća Osiguravača u Republici Srbiji imaju ukupno učešće u bruto premiji osiguranja od 63,14%, dok je ukupno učešće ova tri osiguravača u bruto fakturisanj premiji u auto osiguranju (AO i AK) 58,20% čineći tržište veoma koncentrisanim.

I pored određenih aktivnosti koje je NBS, kao regulatorni organ u oblasti osiguranja, tokom 2011. godine preduzela radi umanjivanja problema kojima je ovaj segment tržišta osiguranja opterećen, vrlo malo se postiglo. Izmenama zakonske regulative koje su izvršene u ranijim godinama, kao i donošenjem podzakonske regulative kojima se upotpunjuje primena usvojenih zakonskih rešenja, tehnički pregledi i agencije za registraciju vozila zadržali su dominaciju kao vodeći kanali prodaje polisa u osiguranju autoodgovornosti. Njihov „pregovački“ kapacitet je ostao isti, i pored zakonskih ograničenja kojima je visina zastupničke provizije koja može da se isplati zastupnicima utvrđena na nivou od 5% u bruto iznosu od fakturisane premije osiguranja. Realna ili stvarna provizija koja se plaća na tržištu osiguranja je daleko veća i kreće se u rasponu od 20% do 30% i isplaćuje se kroz razne fiktivne forme. Uzrok ovakvog ponašanja je u činjenici da su ostali vidovi osiguranja nerazvijeni i da su glavni izvori likvidnih novčanih sredstava i održavanja likvidnosti društava za osiguranje upravo novčana sredstva iz naplaćene premije osiguranja u ove dve vrste osiguranja (AO i AK). U protekle dve decenije, od kad datira identifikovanje ovog problema, potpisano je više desetina sporazuma, odluka, napravljeno nekoliko različitih dogovora i konsenzusa između društva za osiguranje u okviru Udruženja osiguravača Srbije (pre toga Jugoslavije) ili van njega. Cilj je uvek bio isti: smanjenje provizije koja se daje zastupnicima u osiguranju. Trka za povećanjem portfelja i velika konkurentnost na malom tržištu bi ubrzo dovela do

toga da su društva odustajala od sporazuma, i ubrzo bi se nastavila trka sa provizijama.

Smanjivanju provizija u osiguranju kod auto osiguranja nije pomogla ni činjenica da se u poslednjih desetak godina broj tehničkih pregleda uvećao nekoliko puta, pa ni izmene zakonske regulative koja je uvela sve strožije i strožije uslove za rad tehničkih pregleda i plaćanje provizije. Zbog relativno neuređenog i nerazvijenog tržišta osiguranja, društva za osiguranje koja se bave prodajom ovih vrsta osiguranja su primorana na rizičnije ponašanje. Stavljena su pred dilemu – da li da prestanu da se povuku iz sprovođenja ove vrste osiguranja (jer ukoliko se budu pridržavali zakonski određene zastupničke provizije u bruto iznosu od 5%, upravljaće sa skromnim portfeljom osiguranja) ili da se priklone nelojalnoj konkurenciji prateći trendove zastupničkih provizija, rizikujući da NBS kao regulatorni organ sankcioniše takvo ponašanje.

Izmenama zakonskih propisa, kojima se pokušalo da se problem sa visokim zastupničkim provizijama minimizuje, nije se puno postiglo. Ograničenje od 50% obračunatog režijskog dodatka koji može da se isplati zastupniku u osiguranju od autoodgovornosti, što je iznosilo 11,45% od bruto premije nije sprovedeno u praksi. Novim izmenama propisa taj procenat je smanjen na 5% od bruto fakturisane premije, koji se i pored preduzetih mera od strane NBS i izricanju sankcija krajem 2011. godine, takođe ne sprovodi kod većine Osiguravača koja imaju licencu za sprovođenjem ove vrste osiguranja.

POBOLJŠANJA:

U odnosu na preporuku iz Bele knjige za 2011 nije bilo značajnih poboljšanja.

Industrija osiguranja je sačuvala svoju finansijsku stabilnost.

PREOSTALI PROBLEMI:

Izmena Zakona o osiguranju i javna debata

Nacrtom zakona definisano diskreciono pravo regulatornog tela može dovesti do velikih problema prilikom primene zakona, jer se na taj način gubi predvidljivost prilikom rešavanja određenih pitanja i regulisanja tržišta osiguranja, a koja je podsećamo jedna od osnovnih vrednosti vladavine zakona.

Nacrtom zakona, predviđena je alternativa na članove zakona koji idu u pravcu ukidanja obaveze podele poslova

osiguranja na životna i neživotna. Ovim se Kompanije koje su izvršile zakonsku obavezu i podelile poslove osiguranja na životna i neživotna, stavljaju u neravnotežan položaj na tržištu, u odnosu na kompozitna osiguravajuća društva. Iz tog razloga je potrebno dozvoliti postojećim društvima koja posluju odvojeno da se objedine, kao i uvrstiti odredbe kojima bi se objedinile funkcije i rešilo poresko pitanje između poslova životnog i neživotnog osiguranja u kompanijama koje su izvršile zakonsku obavezu i podelile poslove osiguranja na životna i neživotna osiguranja, (član 59 i član 160.), te obezbediti ravnopravno učešće svih kompanija na tržištu osiguranja.

Nedefinisano je adekvatno rešavanje pitanja regulisanja ugovora o osiguranju zakonom kojim se regulišu statusna pitanja, te je poželjno donošenje Zakona o ugovoru o osiguranju. Naročito imajući u vidu da je veliki broj zemalja članica Evropske Unije pitanja ugovornih odnosa, kao i pitanja predugovornih obaveštenje klijenata rešio upravo posebnim Zakonom o ugovoru o osiguranju.

Dobrovoljno zdravstveno osiguranje

Osnovni problem kod ove vrste osiguranja jeste poreski tretman ovog proizvoda, kod kolektivnog ugovaranja, tj. kod korporativnih ugovaranja. Veliki broj kompanija odustaje od kupovine ovog proizvoda zbog veoma visokih troškova koje mora da izdvoji kako bi osigurala zaposlene, opterećujući troškove bruto zarada zaposlenih. Poresko opterećenje ne obezbeđuje rast ove socijalno vrlo značajne vrste dobrovoljnog osiguranja.

Promenama Zakona o porezu na dohodak građana definisalo bi se oslobađanje obračuna poreza na zaradu, tj. na premiju dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja, koje je poslodavac u obavezi da uplati.

Promenama Zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje definisala bi se promena trenutno važeće zakonske regulative kojom se ograničava iznos mesečne premije (pošto Dobrovoljno zdravstveno osiguranje nema element štednje, već je reč o čistom riziku osiguranju).

Promenama Zakona o porezu na dobit preduzeća definisali bi se da troškovi uplate premije dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja od strane poslodavca kao rashod u poreskom bilansu.

Sledeći problem kod ove vrste osiguranja jeste procedura usklađivanja sa zakonskom regulativom. Sve promene

Opštih uslova (kao i pratećih Pravila) moraju se prvo verifikovati od strane Ministarstva zdravlja kako je definisano Uredbom o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju. Sam proces usklađivanja dugo traje (i par meseci), te dovodi Osiguravače u problem kod tailor made zahteva za ovom vrstom osiguranja a naročito zahteva od strane multinacionalnih Kompanije koje imaju programe osiguranja (employee benefit). S obzirom da ova vrsta osiguranja predstavlja osiguranje troškova lečenja, te da ona može biti nosioc razvoja privatne medinske prakse, procesi izmene Opštih i Posebnih uslova osiguranja, moraju imati status kod regulatornog tela kao i sve ostale vrste osiguranja.

Razvojem ovog produkta afirmisala bi se namera Ministarstva zdravlja da sprovede reforme u oblasti zdravstvene zaštite građana i zdravstvenog osiguranja, a ugovaranjem Dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja od strane poslodavaca došlo bi do smanjenja rizika nastanka profesionalnih oboljenja i oboljenja u vezi sa radom.

Reforma pravnog okvira u registraciji vozila koji je jedini razlog za dominaciju tehničkih pregleda i agencija za registraciju vozila kao i transparentnost troškova sprovođenja osiguranja/troškova pribave kod ove vrste osiguranja

U cilju smanjenja zastupničkih provizija u osiguranju od autoodgovornosti postoji nekoliko potencijalnih dilema:

1. Postojeća zakonska ovlašćenja i predviđene sankcije regulatorno telo treba da primenjuje blagovremeno i neselektivno, a ako već vrši selekciju treba da je vrši tako da mere izriče tamo gde će one imati najveće preventivne efekte na tržištu osiguranja.

2. Izmenama zakonske regulative kako u propisima koja regulišu pitanja osiguranja (Zakon o osiguranju, Zakon o obaveznom osiguranju u saobraćaju i pripadajuća podzakonska akta), tako i propisa koji regulišu bezbednost saobraćaja (Zakon o bezbednosti saobraćaja na putevima, Pravilnika o ispitivanju tehničke ispravnosti vozila i drugim pripadajućim podzakonskim aktima), koji bi mogli biti usaglašeni.

Izmenama ovih propisa mogla bi da omogućiti:

1. Jačanje alternativnih kanala prodaje polise osiguranja (sopstvena prodajna mesta, internet prodaja polisa, šalteri banaka) tj. razvoj novih vidova interne i eksterne prodaje.
2. Mogućnost registracija vozila u poslovnim mestima Osiguravajućih društava, kao i pojedinim zemljama EU.
3. Izmene broja i rokova obaveznih tehničkih pregleda za novija vozila u skladu sa dobrom praksom drugih država u okruženju, tj. diskontinuitet skadence osiguranja i datuma registracije.
4. Preispitivanje metoda i visine zastupničke provizije u prethodnom periodu nije dovelo do tržišne discipline, već je naprotiv imalo negativne efekte u vidu povećanja troškova zastupničke provizije kroz fiktivne troškove održavanja, struje, telefona, marketinških usluga i sl. što je sve dovelo do realnog povećanja troškova, a i do prikrivanja ostvarenih troškova pribave, odnosno do netransparetnosti u poslovanju pojedinih osiguravajućih Kompanija, kao i do osnivanja vezanih Pravnih lica sa osiguravajućim Kompanijama registrovane za poslove pružanja usluga „tehničkog ispitivanja i analiza“ vozila.

PREPORUKE SAVETA:

- Korigovati članove iz izvornog Nacrta zakona o osiguranju (<http://www.nbs.rs/internet/cirilica/20/nacrti.html>), br 30, 33, 42, 43, 63, 89, 104, 134, 140, 141, 155, 156, 167, 189, 204, 236, koji se odnose na donošenje podzakonskih akata i široko definisano diskreciono pravo regulatornog tela, te u samom zakonu rešiti sporna pitanja ili odrediti rok za donošenje podzakonskih akata. Obezbediti spajanja društava koja su podelila poslove osiguranja na životna i neživotna. Izvršiti izmene člana 59, 160 i 181, 182, 183, te doneti poseban zakon o ugovoru o osiguranju;
- Preporuka je da se izvrše izmene i dopune Uredbe o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju kojima bi se omogućilo da donosenje novih uslova i tarifa ili izmena, kao i dopuna postojećih, trebalo da prati procedure koja postoji kod drugih vrsta osiguranja, odnosno da se usvojena akta dostavljaju NBS-u, bez prethodne saglasnosti Ministarstva. Izmeniti i dopuniti sledeće zakone, kako bi se stimulisao razvoj privatnog zdravstvenog osiguranja:

- a) Zakon o porezu na dohodak građana (Član 14.b i Član 21.)
 - b) Zakon o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje (Član 13.)
 - c) Zakona o porezu na dobit preduzeća (Član 9.)
- Vlada Republike Srbije (njeno Ministarstvo finansija i privrede i Ministarstvo unutrašnjih poslova) bi zajedno sa NBS i Osiguravajućim društvima trebalo da reformiše pravni okvir u registraciji vozila koji je administrativno previše složen i u sadašnjoj situaciji jedini razlog za dominaciju tehničkih pregleda i agencija za registraciju vozila. Postoje raspoloživi modeli u Evropi koji su efikasniji, sa minimalnom administracijom i efikasnijim rezultatima za građane, industriju osiguranja i državnu administraciju;
 - Fokus nadzora na tehničke rezerve koji će osiguravajućim društvima dati svu nadležnost da regulišu opšte uslove osiguranja i prelazak sa modela tarifa na „underwriting“ modele radi stimulisanja novih procesa i praksi kako unutar osiguravajućih društava tako i samog regulatora.

LIZING

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Ukidanje obavezne rezerve za finansijski lizing.	2011	✓		
Iniciranje izmena odredbe Zakona o porezu na dobit preduzeća.	2009			✓
Pokretanje izmene Zakona o porezu na dodatu vrednost, u delu koji se odnosi na oporezivanje kamate.	2009			✓
Zahtev lizing sektora za dijalogom sa poreskim vlastima u pogledu utvrđivanja pravila poslovanja delatnosti operativnog lizinga u Srbiji.	2010			✓
Organizovati radne grupe i sastanke između Ministarstva finansija Republike Srbije i predstavnika lizing sektora, u cilju definisanja poreskog tretmana prenosa prava na nepokretnosti po osnovu finansijskog lizinga, koji bi bilo prihvatljiv za obe strane.	2011			✓
Inicijativa za izmenu člana 62. Zakona o porezu na dobit pravnih lica kao i izmenu člana 6. Pravilnika o poreskom bilansu.	2011			✓

STANJE

Razvoj lizinga u Srbiji vezuje se za početak 2003. godine, kada je usvojen Zakon o finansijskom lizingu. Uvođenjem Zakona prvobitno je registrovano 9 lizing kompanija, da bi veoma intenzivan razvoj lizing aktivnosti u Srbiji u narednih nekoliko godina, doveo do trenutnog broja lizing kompanija kojih ima 17. Lizing kompanije koje danas posluju u Srbiji, uglavnom su afilijacije renomiranih finansijskih institucija, lidera u sferi bankarskog i finansijskog poslovanja na tržištima centralne i jugoistočne Evrope. Ove grupacije svoje znanje i visoke korporativne poslovne standarde implementirale su i na srpskom tržištu.

2009. i 2010. godinu obeležio je kontinuirani pad lizing tržišta, što je rezultiralo viškom likvidnosti kod lizing kuća. U prvoj polovini 2011. godine zabeležen je rast vrednosti lizing ugovora za 18% u odnosu na isti period 2010. godine. Ova činjenica upućuje na oporavak lizing tržišta i optimistički deluje na buduće tendencije. Sve sistemske izmene koje utiču na razvoj lizinga kao oblik finansiranja (dozvoljeno finansiranje nekretnina, ukinut minimalni rok na koji se lizing ugovor zaključuje), kao i nepostojanje minimalnog učešća, svrstale su lizing u red ozbiljnog konkurenta raspoloživim izvorima finansiranja na domaćem tržištu. Poboljšanja na polju razvoja lizinga su i pored ovih pozitivnih promena neophodna, uzimajući u obzir činjenicu da je lizing veoma važan izvor srednjoročnog i dugoročnog finansiranja, jer predstavlja ekonomski efikasno rešenje nabavke sredstava potrebnih za poslovanje privrednih društava. Iniciranje i kontinuirana angažovanost ka usvajanju noviteta u okviru lizing industrije uticaće na

dodatnom dobijanju aktuelnosti kod domaćih i međunarodnih poslovnih subjekata.

POBOLJŠANJA

U toku 2011. godine urađeno je sledeće:

1. Ukinuta je obaveza davaoca finansijskog lizinga da drže sredstva obavezne rezerve.
2. Usvojena je izmena Zakona o finansijskom lizingu, kojom je dozvoljeno finansiranje nekretnina putem lizinga. Ovim će biti omogućen oporavak ovog privrednog segmenta i rast lizing industrije u budućem periodu.
3. Izmenom Zakona o finansijskom lizingu ukinut je minimalni rok na koji se ugovor o lizingu zaključuje.
4. Na snagu stupa i Zakon o izvršenju i obezbeđenju, čime je olakšan postupak izvršenja nad predmetom lizinga i lizing ugovor postaje izvršna sudska isprava.

PREOSTALI PROBLEMI

1. Iniciranje izmena odredbe Zakona o porezu na dobit preduzeća, ili drugačije tumačenje iste odredbe („obvezniku koji izvrši ulaganja u osnovna sredstva u sopstvenoj registrovanoj delatnosti priznaje se pravo na poreski kredit u visini od 20% izvršenog ulaganja, s tim što ne može biti veći od 50% obračunatog poreza u godini u kojoj je izvršeno ulaganje”), te da se navedeno ulaganje može priznati i privrednim društvima koja osnovna sredstva obezbeđuju putem finansijskog lizinga. Predlog je da se ulaganja u osnovna sredstva putem finansi-

jskog lizinga priznaju kao poreski kredit, i to u vrednosti otplaćene glavnice finansijskog lizinga u kalendarskoj godini za tekući poreski period. S obzirom da je ugovor o finansijskom lizingu višegodišnji ugovor, tokom trajanja i otplate ugovora poreskom obvezniku se priznaje pripadajući deo ulaganja za svaku kalendarsku godinu. U slučaju raskida ugovora o finansijskom lizingu tokom perioda otplate poreski obveznik je dužan, danom podnošenja poreske prijave za naredni poreski period, da u poreskoj prijavi obračuna i plati porez, koji bi platio da nije koristio poreski kredit indeksiran od dana podnošenja poreske prijave za poreski period u kome je ostvario pravo na poreski kredit, do dana otuđenja, stopom rasta cena na malo prema podacima republičkog organa nadležnog za poslove statistike.

2. Pokretanje izmene Zakona o porezu na dodatu vrednost, u delu koji se odnosi na oporezivanje kamate. Poreski tretman kamata u finansijskom lizingu potrebno je izjednačiti sa poreskim tretmanom kamata u bankarskom sektoru. Stoga predlažemo ukidanje PDV-a na deo lizing naknade koji se odnosi na kamatu.
3. Ostati pri zahtevu lizing sektora za dijalogom sa poreskim vlastima u pogledu utvrđivanja pravila poslovanja delatnosti operativnog lizinga u Srbiji. Smatramo da bi jasnim definisanjem pravila poslovanja operativnog lizinga bila poboljšana konkurentnost domaće privrede, kako za dalja strana ulaganja tako i za redovno obavljanje privredne delatnosti postojećih privrednih društava, kao i da bi na ovaj način bilo nastavljeno dalje približavanje poslovnog ambijenta onome koji postoji u zemljama u okruženju i zemljama Evropske Unije.
4. Organizovati radne grupe i sastanke između Ministarstva finansija i privrede Republike Srbije i predstavnika lizing sektora, u cilju definisanja poreskog tretmana prenosa prava na nepokretnosti po osnovu finansijskog lizinga, koji bi bilo prihvatljiv za obe strane. Predstavnici lizing sektora su zajedničkog stava da se nabavka novoizgrađenih objekata koji su PDV oporezivi vrši radi predaje istih primaocu lizinga, prenoseći na njega ovlašćenje držanja i korišćenja predmeta lizinga, isključivo u cilju obavljanja delatnosti u skladu sa zakonom (to je delatnost finansijskog posredovanja), pa samim tim ostvaruje pravo na odbitak prethodnog poreza.
5. Izmenama i dopunama zakona o porezu na dobit pravnih lica koji je objavljen u Službenom glasniku RS 18/2010, kao i člana 6. Pravilnika o sadržaju poreskog bilansa, utvrđena je metodologija po kojoj se kod duga prema poveriocu sa statusom povezanog lica, poreskom obavezniku priznaje kao rashod u poreskom bilansu iznos kamate i pripadajućih troškova na zajam, odnosno kredit dobijen od povezanog lica u iznosu koji odgovara visini četvorostruke (za banke desetostruke) vrednosti obveznikovog sopstvenog kapitala. Želimo da pokrenemo inicijativu za izmenu člana 62. Zakona o porezu na dobit pravnih lica kao i za izmenu člana 6. Pravilnika o poreskom bilansu iz sledećih razloga:
 - a) Imajući u vidu specifičnosti lizing industrije u odnosu na ostala privredna društva, gde najveći deo bilansne sume čine krediti, smatramo da lizing kompanije treba da imaju povoljniji tretman u načinu priznavanja kamata od povezanih lica kada su u pitanju pozajmice od matičnih banaka.
 - b) Navedena metodologija je nepovoljna, jer se kamate u većini slučajeva ne priznaju u celosti ili se priznaju u malom iznosu. Matične banke imaju povoljniji pristup tržištu novca, a samim tim i lizing kompanije dobijaju povoljnije kamate nego kada bi se direktno zadužile kod eksternih kreditora. Ovakav tretman utiče destimulativno na matične banke koje kreditiraju lizing kompanije, a samim tim i na razvoj srpske privrede, jer dodatni trošak plaća krajnji korisnik, tj. primalac lizinga.
6. Izmena Odluke o javnim parkiralištima gradova i opština u Srbiji gde bi se Primalac lizinga smatrao korisnikom javnih parkirališta u slučaju kada je vozilo dato u finansijski lizing. Odlukama o javnim parkiralištima gradova i opština u Srbiji kao korisnici javnog parkirališta uglavnom su označeni vozači ili vlasnici, ako vozači nisu identifikovani. Tim odlukama nadalje je predviđeno da ukoliko korisnici javnog parkirališta prekrše odredbe ovih odluka u pogledu neplaćanje parking karte, isti su dužni platiti doplatnu kartu. U slučajevima kada je vozilo dato u finansijski lizing, odluke o javnim parkiralištima uopšte ne uzimaju u obzir posao finansijskog lizinga i shodno tome doplatne karte stižu na plaćanje lizing kućama iako su korisnici tih vozila primaoci finansijskog lizinga. Zakon o finansijskom lizingu u članu 2. definiše da je finansijski lizing posao finansijskog posredovanja koji obavlja davalac lizinga i koji podrazumeva da davalac lizinga, zadržavajući pravo svojine nad predmetom lizinga, na primaoca lizinga prenosi, na određeni vremenski period, ovlašćenje držanja i korišćenja predmeta lizinga, sa svim rizicima

i svim koristima povezanim sa pravom svojine. S druge strane Zakon o bezbednosti saobraćaja na putevima član 316 stav 1 predviđa da ukoliko je motorno, odnosno priključno vozilo predmet ugovora o finansijskom lizingu, zakupu, odnosno poslovno tehničkoj saradnji, a taj podatak je upisan u saobraćajnu dozvolu, odredbe o prekršajnoj odgovornosti vlasnika vozila predviđene ovim zakonom, shodno se primenjuju na lice koje koristi vozilo pod navedenim osnovima. Shodno iznetom jasno je da gorepomenute odluke nisu u skladu sa višim pravnim aktima Republike Srbije – zakonima koji regulišu posao finansijskog lizinga, jer da je tako odlukama bi moralo biti predviđeno posebno pravilo za vozila koja su data u finansijski lizing da se korisnikom javnog parkirališta smatra primalac lizinga. Na taj način bi odluke o javnim parkiralištima širom Srbije bile u skladu sa materijalnom sadržinom zakonima koji regulišu materiju finansijskog lizinga i bile u skladu sa pravnim poretком Republike Srbije. S druge strane lizing kuće ne bi bile opterećene velikim brojem sudskih postupaka koje se protiv njih vode za naplatu doplatnih karata na osnovu odluka lokalnih samouprava koje nisu u skladu sa pravnim poretком Republike Srbije.

7. Inicijativa za dopunu člana 10. Zakona o finansijskom lizingu gde bi bilo predviđeno da davalac lizinga može obavljati i poslove zastupanja u osiguranju. Da se omogućiti i lizing kućama da obavljaju poslove zastupanja u osiguranju kao i poslovne banke, obzirom da su izmenama Zakona o finansijskom lizingu poslovanje lizing kuća upodobljene sa poslovnim bankama u pogledu organa upravljanja i praćenja i merenja rizika, upravljanje rizicima i sistemom unutrašnje kontrole. Štaviše lizing kuće su i poslovno povezane sa osiguravajućim društvima obzirom da većina lizing kuća kao obavezan uslov za zaključivanje ugovora o finansijskom lizingu predviđa obavezno kasko osiguranje predmeta lizinga kod osiguravajuće kuće. Omogućavanjem da poslove zastupanja u osiguranju mogu obavljati i lizing kuće istima bi se olakšao rad sa klijentima na način da bi se omogućilo da se sva dokumentacija za odobrenje finansijskog lizinga i izdavanje polise osiguranja moglo obavljati na jednom mestu u lizing kući prilikom potpisivanja ugovora o fin.lizingu. S druge strane na ovaj način lizing kućama bi se omogućilo da prošire vrste poslova u odnosu na dosadašnje, kako bi u uslovima svetske ekonomske krize omogućile stabilnost svog poslovanja, na osnovu potencijalne zarade od posredovanja u osiguranju.

8. Da operativni lizing bude regulisan zakonom. Razlozi za to su sledeći:

- a) Operativni lizing čini 30% ukupnih plasmana lizing kuća koje posluju u Srbiji. On je finansijski proizvod (van-bilansno finansiranje) i prisutan je svuda u svetu kao još jedan način nabavke i korišćenja osnovnih sredstava. Zbog svoje van-bilansne prirode veoma je tražen od strane kompanija. Fizička lica se često opredeljuju za operativni lizing zbog nepostojanja zakonskog ograničenja nivoa zaduženosti mada postoje interna pravila lizing kuća kada je nivo zaduženosti u pitanju.
- b) Regulisanjem operativnog lizinga stvara se sigurniji i jasniji poslovni ambijent. Po osnovu operativnog lizinga postoje značajne obaveze kompanija i fizičkih lica. Trenutna situacija dovodi do nejasnoća i nesigurnosti kod tretmana ovog proizvoda i kod klijenata i kod lizing kuća. Nejasna je primena međunarodnih računovodstvenih standarda (MRS 17) i pravilno prikazivanje u finansijskim izveštajima kod obe strane, nesiguran je privredni ambijent jer se nejasnoće koriste za prevremene prihode budžeta iako je reč o vremenskom trenutku kada će PDV-e biti plaćen jer je ukupna obaveza nesporna.
- c) Proširivanjem nadležnosti Narodne Banke Srbije i na ovaj tip lizinga došlo bi do uključenja još jednog dela finansijskih tokova u nadzor i kontrolu NBS-a što bi vodilo još većjoj sigurnosti finansijskog sistema. NBS već dugo smatra da je nastanak operativnog lizinga posledica čvrstih ograničenja koja važe za finansijski lizing (prije svega za fizička lica). Regulisanjem operativnog lizinga moglo bi da dođe do izjednačavanja pravila za oba tipa lizinga.
- d) Operativni lizing se trenutno nudi kroz neodgovarajuću formu zakupa. Operativni lizing je mnogo bliži finansijskom lizingu nego klasičnom zakupu. Razdvajanje operativnog i finansijskog lizinga prema računovodstvenim standardima se vrši na osnovu 8 kriterijuma što najbolje pokazuje koliko su ovi proizvodi slični.
- e) Važnost boljeg regulisanja operativnog lizinga u svetu je već prepoznata tako da su međunarodna računovodstvena tela pripremila predlog promjena MRS 17 koje idu u pravcu prikazivanja ukupnog operativnog lizinga u finansijskim izveštajima klijenata (ukidanje van-bilansnosti). To je najbolji dokaz da je operativni lizing finansijski proizvod. Verovatno će nadležne institucije u Srbiji biti zainteresovane da ga regulišu i nadgledaju nakon promena

- računovodstvenih standarda.
- f) Način definisanja operativnog lizinga treba da bude definisan kao lizing u kome se ne prenose svi rizici i sve koristi na klijenta. Testiranje tog osnovnog principa razdvajanja finansijskog od operativnog lizinga može se vršiti na osnovu kriterijuma iz MRS 17. Pošto su oni opisni veoma je važno dodatno ih precizirati i kvantifikovati. Najvažnije je da se odredi maksimalni dozvoljeni nivo (u procentima) otplate inicijalne vrednosti predmeta lizinga tokom trajanja ugovora i maksimalni nivo trajanja lizing ugovora u odnosu na ekonomski vek trajanja predmeta lizinga.
9. Uskladiti Zakon o osiguranju imovine i lica sa Zakonom o finansijskom lizingu – Zakon o osiguranju imovine i lica iz 1996. godine odredio je obavezu organizacija za osiguranje da svojim doprinosom obrazuju Garantni fond u kojem se nalaze sredstva koja se između ostalog koriste i za naknadu štete prouzrokovane motornim vozilom, vazduhoplovom, ili drugim prevoznim sredstvom za koje nije bio zaključen ugovor o obaveznom osiguranju. Istim zakonom je određeno da Garantni fond Udruženja osiguravača Srbije ima pravo regresa, po isplati naknade štete od vlasnika prevoznog sredstva i to za isplaćeni iznos štete, kamatu i troškove. Sedam godina nakon donošenja Zakona o osiguranju imovine i lica stupio je na snagu Zakon o finansijskom lizingu koji je definisao posao finansijskog lizinga kao finansijsko posredovanje koje obavlja davalac lizinga i koji podrazumeva da davalac lizinga, zadržavajući pravo svojine nad predmetom lizinga, na primaoca lizinga prenosi, na određeni vremenski period, ovlašćenje držanja i korišćenja predmeta lizinga, sa svim rizicima i svim koristima povezanim sa pravom svojine, a primalac lizinga mu za to plaća lizing naknadu. Takođe isti zakon predviđa da primalac lizinga odgovara za štetu prouzrokovanu korišćenjem predmeta lizinga protivno ugovoru ili nameni predmeta lizinga, bez obzira da li je predmet lizinga koristio on, lice koje radi po njegovom nalogu ili drugo lice kome je on omogućio da koristi predmet lizinga.
10. Međutim, *Zakon o osiguranju imovine i lica* nije naknadno usklađen sa *Zakonom o finansijskom lizingu* koji je uveo u pravni sistem Republike Srbije potpuno novi pravni posao koji po definiciji i pravilima o odgovornosti za upotrebu predmeta lizinga ulazi u sukob sa postojećim pravilom o pravu regresa Garantnog fonda od vlasnika prevoznog sredstva. Potpuno je zanemarena činjenica da davalac lizinga nije u mogućnosti da utiče na ponašanje primaoca lizinga ili drugih lica koja koriste predmet lizinga i spreči upotrebu prevoznog sredstva u saobraćaju bez zaključenog ugovora o obaveznom osiguranju, dokle god se predmet lizinga nalazi u državi primaoca lizinga.
11. U sadašnjoj situaciji lizing kompanije se suočavaju sa regresnim zahtevima Garantnog fonda Udruženja osiguravača Srbije koje odbijaju pozivajući se na Zakon o finansijskom lizingu, dok na drugoj strani Garantni fond i pored razumevanja suštine spora nema zakonsku mogućnost da se za regres isplaćenog iznosa štete obrati bilo kom drugom licu osim vlasniku prevoznog sredstva i eventualno njegovom vozaču, po sistemu subjektivne odgovornosti štetnika za naknadu štete.

PREPORUKE SAVETA

Sledeće preporuke su nephodne radi olakšavanja oporavka lizing tržišta u Srbiji:

- Iniciranje izmena odredbe Zakona o porezu na dobit preduzeća;
- Pokretanje izmene Zakona o porezu na dodatu vrednost, u delu koji se odnosi na oporezivanje kamate;
- Zahtev lizing sektora za dijalogom sa poreskim vlastima u pogledu utvrđivanja pravila poslovanja delatnosti operativnog lizinga u Srbiji;
- Organizovati radne grupe i sastanke između Ministarstva finansija i privrede Republike Srbije i predstavnika lizing sektora, u cilju definisanja poreskog tretmana prenosa prava na nepokretnosti po osnovu finansijskog lizinga, koji bi bilo prihvatljiv za obe strane;

- Inicijativa za izmenu člana 62. Zakona o porezu na dobit pravnih lica kao i izmenu člana 6. Pravilnika o poreskom bilansu;
- Inicijativa za izmenu odluka o javnim parkiralištima lokalnih samouprava gde bi se u slučaju vozila koja su data u finansijski lizinga predvidelo da se korisnikom javnog parkirališta smatra primalac lizinga;
- Inicijativa za dopunu člana 10. Zakona o finansijskom lizingu gde bi bilo predviđeno da davalac lizinga može obavljati i poslove zastupanja u osiguranju;
- Da operativni lizing bude regulisan zakonom kao lizing u kome se ne prenose svi rizici i sve koristi na klijenta;
- Zakon o osiguranju imovine i lica bi trebalo uskladiti sa Zakonom o finansijskom lizingu, u smislu odredbi o pravu regresa Garantnog fonda po isplati štete prouzrokovane prevoznim sredstvom za koje nije bio zaključen ugovor o obaveznom osiguranju, od vlasnika odnosno registrovanog korisnika prevoznog sredstva.

INDUSTRIJA PRIVATNOG OBEZBEĐENJA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Nastaviti sa monitoringom procesa donošenja Zakona o privatnom obezbeđenju, uz nastavak insistiranja da Zakon u što većoj meri bude harmonizovan sa evropskim rešenjima, uz uvažavanje lokalnih specifičnosti. Izdavanje licenci službenicima obezbeđenja i kompanijama treba da bude vršeno od strane Vlade (MUP-a) ili druge ovlašćene državne agencije.	2009			✓
Cilj donošenja Zakona jeste normativno, a ne fiskalno uređenje industrije obezbeđenja; Stoga treba da se vodi računa o principu ekonomičnosti koji podrazumeva razumne troškove koji bi na kraju procesa svakako bili prebačeni na teret korisnika usluga obezbeđenja.	2011			✓
Prilikom implementacije Zakona potrebna je pragmatična legalizacija industrije obezbeđenja, što znači da je potrebno odrediti razuman rok za obuku i licenciranje službenika obezbeđenja, kao i samih kompanija.	2011			✓
Zakon mora da obezbedi ravnopravnost svih učesnika na tržištu; Zakon ne sme da sadrži potencionalne diskriminatorne elemente (tela koja nastoje da kroz Zakon dobiju konkretne prerogative) jer to pored konflikta interesa otvara nove dileme tipa internacionalizacija versus lokalizacija.	2011			✓
Nacionalni standardi obezbeđenja ne smeju biti nametani privrednim subjektima; tržište i privredni subjekti se ne smeju dovoditi u zabludu da su takvi standardi obavezujući, naročito kada su u pitanju tenderske nabavke kod kojih je daleko važnije insistirati na dokazivanju legalnosti poslovanja svakog Ponuđača.	2010			✓
Vlada bi trebalo da podstakne usku saradnju između faktora bezbednosti (državni i privatni sektor), konsultujući velike investitore iz privatnog obezbeđenja koji mogu predstaviti svoja iskustva i najbolju praksu iz drugih zemalja EU u kojima posluju kako bi se stvorio stimulativan ambijent za dalje investiranje.	2009			✓

STANJE

Srpska industrija privatnog obezbeđenja zapošljava preko 30.000 ljudi i broji preko 150 aktivnih kompanija za obezbeđenje, ali je Srbija još uvek jedina zemlja u regionu i Evropi u kojoj je ovaj sektor privrede već decenijama bez posebnog Zakona koji bi regulisao njegovo funkcionisanje.

Nedostatak propisa stvara ozbiljne probleme u funkcionisanju ovog tržišta, i to ga čini aktivnim izvorom korupcije. Država ne izdaje licence kompanijama – bez uspostavljenih kriterijuma u industriji obezbeđenja, svako može osnovati i voditi kompaniju za obezbeđenje; službenicima obezbeđenja se takođe ne izdaju licence za rad – nema zvanične provere i selekcije radnika pre primanja u radni odnos; kompanije uglavnom nemaju Polise osiguranja od profesionalne odgovornosti; nema obaveznih obuka i programa edukacije; itd.

Država je jedan od najvećih korisnika usluga privatnog sektora bezbednosti i kao takva ima kontradiktorne stavove i ponašanje kada su u pitanju javne nabavke usluga obezbeđenja. Naime, Država je veoma zainteresovana da privreda i građani uredno plaćaju poreze i doprinose, i po tom osnovu sprovodi rigoroznu politiku. Međutim, kada su u pitanju pomenute javne nabavke usluga obezbeđenja najčešći kriterijum jeste najniža ponuđena cena i naručilac (država, javno preduzeće) u najvećem broju slučajeva uopšte ne vodi računa o tome da li je izabrani Ponuđač izmirio sve poreze i doprinose, da li uredno isplaćuje zarade zaposlenima, koji je radni status zaposlenih itd.

Na taj način, prihvatanje „najpovoljnije“ ponude po osnovu najniže cene zapravo ima negativne posledice jer su neto efekti lošiji po državu (navodne uštede po osnovu razlike u ceni zbog odabira „najpovoljnijeg“ ponuđača su manje

od onog što bi država prikupila kada bi od istog ponuđača redovno namirivala sve što je zakonima predviđeno).

Ovo pitanje traži veću pažnju samih državnih organa, ali i Udruženja firmi za obezbeđenje koja trebaju da deklarativno sankcionišu svoje članice ukoliko posluju na nelegalan način („crna lista“).

I dalje se intenzivno promoviše „srpski nacionalni standard SRPS A.L2.002“ koji je napravljen putem saradnje Centra za kvalitet Privredne komore Srbije sa Institutom za standardizaciju Srbije. Kako se navodi u promotivnom tekstu, „to je prvi nacionalni standard donesen u poslednjih 50 godina na inicijativu domaće privrede, a da nije nastao prenošenjem evropskog ili svetskog standarda u srpsku standardizaciju. On je rezultat efektivnog rada PKS u korist svojih članova.“

Imajući u vidu evropsku perspektivu Srbije i njeno otvaranje za ulaganje u sektor privatnog obezbeđenja izvesno je da će i zakonodavstvo i standardi morati da budu međunarodno prepoznatljivi i priznati. Stoga, isticanje činjenice da nije bilo prenošenja evropskog ili svetskog iskustva stavlja te pokušaje u negativan kontekst.

POBOLJŠANJA

Tokom 2011. godine je došlo do značajnijih koraka ka konačnom uređenju ove oblasti: u okviru Ministarstva Unutrašnjih Poslova je izrađen nacrt Zakona o fizičko-tehničkom obezbeđenju, pokrenut je dilalog između javnog i privatnog sektora bezbednosti, održano je nekoliko javnih rasprava i formirana je mešovita radna grupa koja je donela važne zaključke u vezi nacrtu zakona. Prema poslednjim

informacijama, finalna verzija Zakona koja se nalazila pred relevantnim komisijama parlamenta je povučena, te je njegova dalja sudbina neizvesna.

Dodatne pozitivne okolnosti leže u tome što su Svetske i Evropske asocijacije koje okupljaju firme i profesionalce za obezbeđenje preko lokalnih predstavnika - posmatrača prisutne u Srbiji (Konfederacija evropskih kompanija za obezbeđenje (CoESS) koja okuplja sva evropska nacionalna udruženja za obezbeđenje; kao i ASIS International - najeminentnija svetska asocijacija profesionalaca iz industrije privatnog obezbeđenja koja predvodi globalnu inicijativu kada su u pitanju standardi privatnog obezbeđenja).

Obe asocijacije sa svojim međunarodnim kredibilitetom i dugogodišnjom ekspertizom su iskazale spremnost i volju da potpomognu i podrže udruženje privatnih kompanija za obezbeđenje i nadležne nacionalne organe u Srbiji u radu na usvajanju posebnih zakona koji će regulisati privatno obezbeđenje a koji će biti usklađeni sa kompleksnim evropskim zakonima i praksama u oblasti privatnog obezbeđenja.

PREOSTALI PROBLEMI

Očekivani Zakon bi trebalo da u potpunosti bude usklađen sa standardima Evropske Unije i da stvori pogodne uslove za dalja investiranja u srpski sektor privatnog obezbeđenja.

Na javnim raspravama su izneti ključni komentari u pogledu određenih Članova Zakona, koji, ukoliko se ne prilagode potrebama industrije i tržišta, mogu postati problemi. Stoga, naredne preporuke balogovremeno ukazuju na takve stavove kako bi se doprinelo efikasnosti uvođenja Zakona.

PREPORUKE SAVETA

- Nastaviti sa monitoringom procesa donošenja Zakona o privatnom obezbeđenju, uz nastavak insistiranja da Zakon u što većoj meri bude harmonizovan sa evropskim rešenjima, uz uvažavanje lokalnih specifičnosti. Izdavanje licenci službenicima obezbeđenja i kompanijama treba da bude vršeno od strane Vlade (MUP-a) ili druge ovlašćene državne agencije, kako bi se izbegla monopolizacija ove industrije i konflikt interesa;
- Cilj donošenja Zakona jeste normativno, a ne fiskalno uređenje industrije obezbeđenja; Stoga treba da se vodi računa o principu ekonomičnosti koji podrazumeva razumne troškove koji bi na kraju procesa svakako bili prebačeni na teret korisnika usluga obezbeđenja;
- Prilikom implementacije Zakona potrebna je pragmatična legalizacija industrije obezbeđenja, što znači da je

potrebno odrediti razuman rok za obuku i licenciranje službenika obezbeđenja, kao i samih kompanija; Praktičan predlog kojim bi se u velikoj meri amortizovao veliki finansijski „udar ” na industriju obezbeđenja i ubrzao proces primene Zakona jeste da svi radnici koji imaju zasnovan stalni radni odnos, rade duže od godinu dana i ispunjavaju Zakonske preduslove za obavljanje poslova obezbeđenja, automatski dobiju osnovnu licencu na 3 godine važenja (tranziciona licenca). Iskustva pojedinih zemalja iz okruženja govore da su, uprkos visokoj stopi nezaposlenosti, neodmereni troškovi obuke i licenciranja učinili privatnu industriju obezbeđenja neatraktivnom delatnošću kako za strane investitore tako i za potencionalne radnike;

- Zakon mora da obezbedi ravnopravnost svih učesnika na tržištu; Zakon ne sme da sadrži potencionalne diskriminatorne elemente (tela koja nastoje da kroz Zakon dobiju konkretne prerogative: Akredaciono Telo Srbije, Institut za standardizaciju, Komora, udruženja) jer to pored konflikta interesa otvara nove dileme tipa internacionalizacija versus lokalizacija;
- Nacionalni standardi obezbeđenja ne smeju biti nametani privrednim subjektima; tržište i privredni subjekti se ne smeju dovoditi u zabludu da su takvi standardi obavezujući, naročito kada su u pitanju tenderske nabavke kod kojih je daleko važnije insistirati na dokazivanju legalnosti poslovanja svakog Ponuđača;
- Vlada bi trebalo da podstakne usku saradnju između faktora bezbednosti (državni i privatni sektor), konsultujući velike investitore iz privatnog obezbeđenja koji mogu predstaviti svoja iskustva i najbolju praksi iz drugih zemalja EU u kojima posluju kako bi se stvorio stimulativan ambijent za dalje investiranje. Investitori su zainteresovani da u Srbiji ulažu u razvoj industrije obezbeđenja koja će u narednim godinama moći da izvozi usluge i radnu snagu.

SREDSTVA ZA ODRŽAVANJE HIGIJENE U DOMAĆINSTVU I KOZMETIKA

MERE SANITARNE INSPEKCIJE PRILIKOM UVOZA DETERGENATA I KOZMETIČKIH PROIZVODA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
KOZMETIČKI PROIZVODI: Zastupamo rešenje koje može uključivati i postepeno isključivanje granične sanitarne kontrole tokom prelazne faze. Niz međusobno povezanih aktivnosti i mera kojima se obezbeđuje da proizvodi koji se stavljaju u promet odgovaraju svim zahtevima po pitanju zaštite zdravlja i bezbednosti ubrzaće i učiniti prioritarnim principe tržišnog nadzora.	2010			√
HEMIKALIJE I BIOCIDNI PROIZVODI: Zastupamo rešenje koje može uključivati i postepeno isključivanje granične sanitarne kontrole tokom prelazne faze. Niz međusobno povezanih aktivnosti i mera kojima se obezbeđuje da proizvodi koji se stavljaju u promet odgovaraju svim zahtevima po pitanju zaštite zdravlja i bezbednosti ubrzaće i učiniti prioritarnim principe tržišnog nadzora.	2010	√		
Predlažemo definisanje niza tehničkih zahteva koji su već uključeni u domaće zakone i odredbe, za koje kontrola neće biti vršena na postojeći način.	2010		√	
KOZMETIČKI PROIZVODI: U okviru priprema za buduće uspostavljanje sistema za nadzor tržišta neophodno je orijentisanje inspeksijskih službi prema tržištu.	2010			√
HEMIKALIJE I BIOCIDNI PROIZVODI: U okviru priprema za buduće uspostavljanje sistema za nadzor tržišta neophodno je orijentisanje inspeksijskih službi prema tržištu.	2010	√		
Pošto se uvezana roba registruje u skladu sa Zakonom o biocidima i Zakonom o hemikalijama, nadležni organi u zemlji se zvanično obaveštavaju o hemijskom sastavu od strane proizvođača. Zbog toga nije neophodno obavljati laboratorijske analize nakon svakog pojedinačnog uvoza robe.	2011	√		
U tom smislu mi takođe predlažemo pripremu i usvajanje Zakona o tržišnom nadzoru i Zakona o inspeksijskom nadzoru, iako je inspeksijski nadzor vez sastavni deo Zakona o trgovini.	2011			√

Od 1. januara 2012. godine, hemikalije i biocidni proizvodi nisu više predmet granične sanitarne inspekcije, što je posledica stupanja na snagu Zakona o zdravstvenoj ispravnosti

predmeta opšte upotrebe, Zakona o izmenama i dopunama Zakona o hemikalijama i Zakona o izmenama i dopunama Zakona o biocidnim proizvodima ("Sl. Glasnik RS 92/11").

REGISTRACIJA HEMIKA LIJA I BIOCI DA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Ustanoviti „sistematizaciju komunikacije“, tj. definisati korake koje treba sprovesti počev od podnošenja materijala Agenciji, sa ciljem lakšeg praćenja procesa.	2011	✓		
U izvesnoj meri prihvatiti registraciju iz zemalja Evropske unije.	2011	✓		
Uskladiti nivo detalja koji se zahtevaju prema Dosijeu o hemikalijama sa odgovarajućim dokumentima u zemljama Evropske unije.	2011	✓		
Uspostavljanje međusektorske saradnje u cilju razmene informacija između državnih tela (Agencije za lekove i medicinska sredstva Srbije, Uprave carina, Agencije za hemikalije, Sanitarnog i drugih inspektorata, itd).	2011		✓	

Tokom 2011 godine, Agencija za hemikalije je načinila značajne napore da upis hemikalija u registar postane deo redovnih aktivnosti domaćih preduzeća. Brojne aktivnosti su sprovedene da bi se olakšala priprema dosijea, kao npr: uspostavljanje grupe hemikalija koje se registruju, za dosijee nije više neophodno dostaviti

spiskove korisnika itd, kao i postavljanje edukativnih primera i šablona na internet sajt. Kompanijama je olakšano ispunjavanje godišnjih obaveza i usled smanjenja naknada u poređenju sa prethodnom godinom, ali i zbog mogućnosti da se uplate izvrše u ratama i da se konačna kalkulacija blagovremeno utvrdi.

UPRAVLJANJE OPASNIM AMBALAŽNIM OTPADOM

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Podsticati industriju hemikalija za domaćinstva da brzo prati evropske trendove i ubrza proces postizanja značajnog smanjenja hemikalija i otpada tokom proizvodnje i upotrebe.	2011		✓	
Osnivanje kompanija i tela koja se bave tretmanom komunalnog i opasnog otpada, reciklažom otpada, projektima stvaranja energije od otpada u društvenim i industrijskim grupacijama.	2011		✓	
Razvoj i jačanje sistema prikupljanja reciklažnog otpada (papirnog, staklenog, plastičnog i bio otpada) širom zemlje.	2011	✓		

STANJE

U skladu sa potrebama savremenog društva, upravljanje

ambalažnim otpadom je postalo jako važno.

U prethodnom periodu, Vlada Srbije je usvojila dva zakona

koji se odnose na ovu oblast: Zakon o upravljanju otpadom i Zakon o ambalaži i ambalažnom otpadu.

Zakon o ambalaži i ambalažnom otpadu (Službeni glasnik RS, br. 36/09) definiše obavezu uvoznika i proizvođača da sakupljaju ambalažni otpad od krajnjih korisnika. Takođe, nudi i mogućnost da se ova obaveza prenese na jednog od nacionalnih operatera sistema upravljanja ambalažnim otpadom, iako opasan ambalažni otpad nije regulisan.

U skladu sa Zakonom o ambalaži i ambalažnom otpadu, nacionalni operateri nisu u obavezi da zbrinjavaju opasan ambalažni otpad, pa su uvoznici i proizvođači prinuđeni da se u ovoj oblasti pridržavaju Zakona o upravljanju otpadom.

Glavni problem za kompanije je manjak operatera sistema upravljanja ambalažnim otpadom sa integrisanom dozvolom, što je praćeno dodatnim troškovima. Zbog toga veliki broj kompanija nije u mogućnosti da posluje u skladu sa Zakonom o ambalaži i ambalažnom otpadu (Član 25) i da poštuje obavezu preuzimanja opasnog ambalažnog otpada od krajnjih korisnika.

Zbog nepostojanja postrojenja za tretman opasnog otpada uvoznici i proizvođači su prinuđeni da izvoze opasan ambalažni otpad. To je izuzetno skupa i dugotrajna procedura.

Sakupljanje opasnog ambalažnog otpada iz domaćinstava bi trebalo da se obavlja odvojeno, na lokalnom nivou, kroz lokalne planove o upravljanju otpadom.

POBOLJŠANJA

U pripremi je novi Zakon o ambalaži i ambalažnom otpadu, koji

uvodi obavezu nacionalnim operaterima da u interesu svojih klijenata prošire delatnost i na opasan ambalažni otpad.

Ovo bi dovelo do efikasnijeg sakupljanja i transparentnijeg toka opasnog ambalažnog otpada.

Operateri sistema upravljanja ambalažnim otpadom su učestvovali u izradi radne verzije Zakona o ambalaži i ambalažnom otpadu, pri čemu su neki od njih načinili prve korake u vezi sa bavljenjem opasnim ambalažnim otpadom.

Između ostalih i Udruženje proizvođača i uvoznika detergenata i kozmetike KOZMODET¹ je bilo uključeno u rad Radne grupe za dopunu Zakona o ambalaži i ambalažnom otpadu, u delu koji se odnosi na opasan ambalažni otpad, angažovanjem dva svoja člana.

PREOSTALI PROBLEMI

U Srbiji je mali broj operatera koji su u mogućnosti da aktivno učestvuju u kolekciji i tretmanu opasnog ambalažnog otpada.

Inspekcija savesno obavlja svoj posao, ali ne postoji mnogo mogućnosti za praktična rešenja zbrinjavanja opasnog ambalažnog otpada. Potrebno je više podrške i razumevanja od strane inspektora, dok nacrt zakona ne bude prihvaćen i ne budu postojali rezultati za neke dalje analize.

¹ KOZMODET je asocijacija vodećih proizvođača i uvoznika detergenata i kozmetičkih proizvoda. KOZMODET je član A.I.S.E. (Međunarodne asocijacije za sapune, detergente i proizvode za pranje/održavanje) i pridruženi član Cosmetics Europe, asocijacije za proizvode za ličnu negu.

PREPORUKE SAVETA

- Vlada bi trebalo da podstiče operatere da uspostave sistem sa podoperaterima i da podrži uspostavljanje mreže za tretman opasnog otpada. Bez podrške države, a uz nedostatak infrastrukture za sakupljanje i manjak licenciranih kompanija za tretman opasnog otpada, ostaje problem za čije rešavanje trenutno ne postoje ni kapaciteti ni ovlašćenja.

KOZMETIČKA INDUSTRIJA

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Veoma je važno da se izbegne preklapanje propisa koji se odnose na kozmetičke proizvode. To znači da nakon usvajanja pod-zakonskih propisa za kozmetičke proizvode, svi drugi opšti zakoni treba da ostave dovoljno prostora i ne postavljaju dodatna ograničenja.	2011		√	
Što se tiče vrsta kontrole, naša preporuka je da se nadležni organi više fokusiraju na kontrolu unutar tržišta, što je i praksa u evropskim zemljama. Kontrola pri uvozu bi trebalo uglavnom da bude zasnovana na informacijama o proizvodu (dosijeima proizvoda), a samo kada je to neophodno i na laboratorijskoj proveru proizvoda.	2010			√

STANJE

Kozmetički proizvodi su regulisani zajedno sa ostalim predmetima opšte upotrebe (materijali u kontaktu sa hranom, materijali za pakovanje, igračke i proizvodi koji dolaze u kontakt sa kožom).

Zakon koji reguliše kozmetičke proizvode, u pogledu njihove bezbednosti, je Zakon o zdravstvenoj ispravnosti predmeta opšte upotrebe (Službeni glasnik RS br. 92/2011). Ovaj zakon je stupio na snagu u decembru 2011. Za primenu zakona nadležno je Ministarstvo zdravlja.

Sa druge strane, postoji set zakona koji su opšti i pokrivaju šire oblasti, ali se odnose i na kozmetičke proizvode. To su Zakon o trgovini, Zakon o opštoj bezbednosti proizvoda i Zakon o zaštiti potrošača. Ovi zakoni su u nadležnosti Ministarstva spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija.

Kao rezultat primene gore navedenih propisa, uvozni kozmetički proizvodi podležu kontroli od strane granične sanitarne inspekcije (Ministarstvo zdravlja), a svi kozmetički proizvodi (uvozni i domaći) podležu kontroli na tržištu od strane sanitarne inspekcije (Ministarstvo zdravlja) i tržišne inspekcije (Ministarstvo spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija).

POBOLJŠANJA

Osnovna pozitivna promena je usvajanje novog Zakona

o zdravstvenoj ispravnosti predmeta opšte upotrebe, nakon dve decenije starog propisa. Novim zakonom se stvara osnov za uklađivanje tehničkih zahteva koji se odnose na predmete opšte upotrebe. Ovi zahtevi će biti regulisane kroz odvojena podzakonska akta (pravilnike). Nekoliko radnih grupa je formirano i započelo svoj rad u okviru Ministarstva zdravlja. Zasebni pravilnici treba da budu napisani za materijale koji dolaze u kontakt sa hranom i materijale za pakovanje, kozmetičke proizvode, igračke i za proizvode namenjene da dođu u kontakt sa kožom.

2007. godine, pripremljen je nacrt izmene Pravilnika o uslovima u pogledu zdravstvene ispravnosti namirnica i predmeta opšte upotrebe koji se mogu stavljati na tržište. Ovaj nacrt je bio polazna tačka za radnu grupu odgovornu za pravilnik o kozmetičkim proizvodima.

PREOSTALI PROBLEMI

Postoje dva velika problema. Prvi se odnosi na organizaciju procesa kontrole a drugi na tehničke zahteve za kozmetičke proizvode.

Uvozni kozmetički proizvodi, još uvek, podležu kontroli pre stavljanja na tržište (granična kontrola). Ova vrsta procesa kontrole nije u skladu sa propisima i praksom EU.

Što se tiče tehničkih zahteva za kozmetičke proizvode, rad na usklađivanju sa odgovarajućim propisima EU treba da bude završen.

PREPORUKE SAVETA

- Što se tiče organizacije procesa kontrole, naša preporuka je da se nadležni organi više usmere na kontrolu na tržištu, što je praksa u evropskim zemljama. Uvozna kontrola treba, pre svega, da bude fokusirana na dokumentaciju koja se odnosi na proizvod (dosije proizvoda), a, tamo gde je neophodno, laboratorijske provere proizvoda;
- Što se tiče tehničkih zahteva, regulisanih podzakonskim aktima, oni treba da budu u skladu sa svim primenljivim propisima EU. U Evropskoj Uniji, kozmetički proizvodi su regulisani Kozmetičkom direktivom (76/768/EEC). U julu 2013., ova direktiva će biti zamenjena Kozmetičkom uredbom (1223/2009). Oba propisa treba da budu uzeta u obzir prilikom procesa harmonizacije srpske kozmetičke regulative, poštujući datume primene postavljene u propisima EU. Osim toga, nekoliko drugih primenljivih propisa EU treba, takođe, uzeti u obzir;
- Veoma je važno biti usklađen sa ostalim, opštijim zakonima Republike Srbije, koji se mogu primeniti i na kozmetičke proizvode. Kada se usvoji podzakonski akt koji se posebno (specifično) odnosi na kozmetičke proizvode, ostali, opštiji zakoni treba da ostave dovoljno širine i da ne nameću dodatne zabrane.

ODVAJANJE ODREĐENIH SREDSTAVA ZA ODRŽAVANJE ČISTOĆE U MALOPRODAJNIM OBJEKTIMA

STANJE

Od 17. maja 2012. godine, sredstva za održavanje čistoće klasifikovana u klasu „iritativno“ obavezno se drže na posebnim rafovima u prodavnicama, uz određena uputstva za potrošače („Pravilnik o bližim uslovima za držanje opasne hemikalije u prodajnom prostoru i načinu obeležavanja tog prostora“, Službeni glasnik RS br. 31/11 i 16/12).

Iako je podzakonski akt jasan u pogledu toga na koje proizvode se to odnosi, on ne pruža precizne informacije o tome kako treba sprovesti postupak odvajanja, niti postoje jasna uputstva za raspored proizvoda na rafovima.

To odvajanje sredstava za održavanje čistoće klasifikovanih u klasu „iritativno“ je rešenje koje postoji samo u Srbiji i nije u skladu sa propisima i postupcima EU za proizvode klasifiko-

vane u klasu „iritativno“. Za te vrste sredstava za održavanje čistoće – klasifikovane u klasu „iritativno“ na osnovu važećeg Zakona o hemikalijama (Službeni glasnik RS broj 36/09) – ne zahteva se čak ni posebna vrsta ambalaže, budući da bezbednosni profil tih proizvoda ne opravdava takve odredbe.

POBOLJŠANJA

Od 1. januara 2012. godine, granična sanitarna inspekcija više ne kontroliše hemikalije i biocide (uključujući sredstva za održavanje čistoće i higijene), što je najvažnije poboljšanje u uvozu hemikalija i biocida. Očekujemo da će ova pozitivna mera u budućnosti biti proširena i na druge kategorije neprehrambene robe široke potrošnje.

PREOSTALI PROBLEMI

Podzakonski akt o bližim uslovima za držanje opasne hemikalije u prodajnom prostoru može se okarakterisati kao prepreka trgovini koja nameće dodatna (neopravdana) ograničenja u prometu i prodaji sredstava za održavanje čistoće i higijene na malo. Sa novim Zakonom EU o klasifikaciji i obeležavanju proizvoda, koji stupa na snagu 1. januara 2015. godine, negativni efekat će biti još veći.

PREPORUKA SAVETA

- Sredstva za održavanje čistoće i higijene obeležena kao „iritativna“ treba tretirati na isti način kao u EU, gde ne postoje takva ograničenja.

ČLANOVI SAVETA

A.S.A. EKO d.o.o.
Kapetana Zavisica 4, 11000 Beograd
Tel: +381 11 3098 454; Fax: +381 11 249 6446
E-Mail: info@asa-yu.eu
Web: www.asa-yu.eu; www.asa-group.com

Airport City Belgrade

AIRPORT CITY BEOGRAD
Omladinskih brigada 88, 11070 Beograd
Tel: +381 11 3189 516
E-mail: office@airportcitybelgrade.com
Web: www.airportcitybelgrade.com

ALCATEL LUCENT SERBIA - OGRANAK BEOGRAD
Omladinskih brigada 88A, 11070 Beograd
Tel: +381 11 2286 781; Fax: +381 11 2288 298
E-mail: alu.belgrade@alcatel-lucent.com
Web: www.alcatel-lucent.com

ALPHA BANK SRBIJA a.d.
Kralja Milana 11, 11000 Beograd
Tel: 0800 250 250; Fax: +381 11 3246 840
E-mail: gm-office@alphabankserbia.com
Web: www.alphabankserbia.com

AXA OSIGURANJE
Bulevar Mihajla Pupina 6, 11000 Beograd
Tel: +381 11 2200 400; Fax: +381 11 2200 401
E-Mail: office@axa.rs
Web: www.axa.rs

BAKLAJA & IGRIC LAW OFFICE
Gospodar Jevremova 47/12, 11000 Belgrade
Tel: +381 11 3038 822; +381 11 3812 140; Fax: +381 11 3038 309
E-mail: advokati@baklaja-igric.com;
Web: www.baklaja-igric.com

Ball Packaging Europe

BALL PACKAGING Europe Belgrade Ltd.
Batajnički drum 21A, 11080 Zemun - Beograd
Tel: +381 11 3770 600
Fax: +381 11 3770 752
Web: www.ball-europe.com

BANCA INTESA a.d. Beograd
Milentija Popovića 7b, 11070 Beograd
Tel: +381 11 201 1200
E-mail: kabinet@bancaintesa.com
Web: www.bancaintesa.rs

BASF Srbija d.o.o.
Omladinskih brigada 90B, 11070 Beograd
Tel: +381 11 30 93 403
Fax: +381 11 30 93 423
Web: http://www.basf.rs

BASLER INSURANCE
Resavska 29, 11000 Beograd
Tel: +381 11 324 7716; Fax: +381 11 334 2903
E-mail: office@basler.rs
Web: www.basler.rs

Bayer

BAYER d.o.o.
Omladinskih brigada 88b, 11070 Beograd
Tel: +381 11 20 70 251
Fax: +381 11 20 70 261
Web: http://www.bayer.rs

BOJOVIĆ DAŠIĆ KOJOVIĆ, AOD
Dobračina 38, 11000 Beograd
Tel: +381 11 3284 212; Fax: +381 11 3284 213
E-mail: office@bdklegal.com
Web: www.bdklegal.com

BPI d.o.o.
Imotska 1, 11000 Beograd
Venac Radomira Putnika 1, 25000 Sombor
Tel: +381 25 451 800; Fax: +381 25 451 800
Web: www.bpi-holding.com

BRITISH AMERICAN TOBACCO SOUTH-EAST EUROPE d.o.o. Beograd
Bulevar Mihajla Pupina 165g, 11070 Beograd
Tel: +381 11 3108 700

CA IMMO d.o.o.
Milentija Popovića 5a, 11070 Beograd
Tel: +381 11 6555 555; Fax: +381 11 6555 560
E-mail: office@caimmo.rs
Web: www.sava-business-center.com

CARLSBERG SRBIJA d.o.o.
Proleterska 17, 21413 Celarevo
Tel: +381 21 7550 600; Fax: +381 21 7550 658
E-mail: info@carlsberg.rs
Web: www.carlsbergsrbija.rs

Law . Tax

CENTROPROIZVOD a.d.
Bulevar Milutina Milankovica 19, 11070 Beograd
Tel: +381 11 7159 651; Fax: +381 11 7159 688
E-mail: informacije@centroproizvod.rs
Web: www.centroproizvod.rs

CMS REICH-ROHRWIG HAINZ d.o.o.
Cincar Jankova 3, 11000 Beograd
Tel: +381 11 3208 900; Fax: +381 11 3038 930
E-mail: belgrade@cms-rrh.com;
Web: www.cms-rrh.com

COCA-COLA HBC SRBIJA d.o.o.
Batajnički drum 14-16, 11080 Beograd
Tel: +381 11 3073 100
Fax: +381 11 3073 199
Web: www.coca-colahellenic.com

CREDIT AGRICOLE SRBIJA a.d. Novi Sad
Braće Ribnikar 4-6, 21000 Novi Sad
Tel: +381 21 4876 876; Fax: +381 21 4876 976
E-mail: info@creditagricole.rs
Web: www.creditagricole.rs

DANUBE FOODS d.o.o.
Bulevar Mihajla Pupina 115g, 11070 Beograd
Tel: +381 11 2222 500
Fax: +381 11 2222 533
E-mail: office@salford.rs

DDOR Novi Sad a.d.o.
Bulevar Mihajla Pupina 8, 21000 Novi Sad
Tel: +381 21 4886 141; Fax: +381 21 4720 675
E-mail: kabinet@ddor.co.rs
Web: www.ddor.co.rs

DELHAIZE SERBIA d.o.o.
Jurija Gagarina 14, 11070 Beograd
Tel: +381 11 7153 400; Fax: +381 11 7153 900
E-Mail: office@delhaize.rs
Web: www.maxi.rs; www.delhaizegroup.com

DELOITTE d.o.o.
Terazije 8, 11000 Beograd
Tel: +381 11 3812 100; Fax: +381 11 3812 112
E-mail: ceyuinfo@deloittece.com
Web: www.deloitte.com/rs

DELTA SPORT

DELTA SPORT d.o.o.
Milentija Popovića 7v, 11070 Beograd
Tel: +381 11 2012 801
E-mail: kabinet@deltasport.com
Web: www.deltasport.com

DHL INTERNATIONAL BEOGRAD d.o.o.
Jurija Gagarina 36 V, 11070 Beograd
Tel: +381 11 3105 500
E-mail: info-rs@dhl.com
Web: http://www.dhl.rs

DUPONT SRB d.o.o.
Omladinskih brigada 88, 11070 Beograd
Tel: +381 11 2090 580
Fax: +381 11 2090 598
Web: www.rs.ag.dupont.com

EC HARRIS BUILT ASSET CONSULTANCY

EC HARRIS d.o.o.
Bulevar Zorana Dinkića 144v, 11070 Beograd
Tel: +381 11 3535 400; Fax: +381 11 3535 401
E-mail: sasa.trajkovic@echarris.com
Web: www.echarris.com

ECOLAB HYGIENE d.o.o.
Milana Tankosića 8, 11000 Beograd
Tel: +381 11 2076 800; Fax: +381 11 2076 802
E-mail: office.belgrade@ecolab.com
Web: www.ecolab.rs

ECOVIS CONFIDAS d.o.o.
Imotska 1, 11000 Beograd
Tel: +381 11 3956 800; Fax: +381 11 3956 888
E-mail: belgrade@ecovis.com
Web: www.ecovis.com/belgrade

EKO SERBIA a.d. Member of Hellenic Petroleum group
Tošin bunar 274a, 11070 Novi Beograd
Tel: +381 11 2061 500; Fax: +381 11 2061 555
E-mail: administracija@hellenic-petroleum.rs
Web: www.ekoserbia.com

EOS MATRIX
Djordja Stanojevića 14, 11070 Beograd
Tel: +381 11 3300 700; Fax: +381 11 3300 777
E-mail: infoyu@eos-matrix.com
Web: www.eos-matrix.rs

ERNST & YOUNG d.o.o. Beograd
Spanskih boraca 3, "Blue Center", 11070 Beograd
Tel: +381 11 2095 800
E-mail: ey.office@yu.ey.com
Web: www.ey.com/eyse

ERSTE BANK a.d. Novi Sad
Bulevar oslobođenja 5, 21000 Novi Sad
Tel: +381 800 201 201; E-mail: info@erstebank.rs
Erste Poslovnji centar, Milutina Milankovića 11b, 11070 Beograd; Tel: +381 800 201 201;
Web: www.erstebank.rs

ERSTE GROUP IMMORRENT SERBIA d.o.o.
Milutina Milankovića 11a, 11070 Beograd
Tel: +381 11 2287 480; Fax: +381 11 2287 482
E-mail: office.rs@immorent.com
Web: www.erstegroupimmorent.rs

EUROBANK EFG
Vuka Karadžića 10, 11000 Beograd
Tel: +381 11 3082 860; Fax: +381 11 3376 807
E-mail: office@eurobankefg.rs
Web: www.eurobankefg.rs

EURONET SERVICES D.O.O.
Makenzijeva 53, 11070 Novi Beograd
Tel: +381 11 30 82 331
Fax: +381 11 30 82 342
Web: www.euronetworldwide.com

FIAT AUTOMOBILI SRBIJA d.o.o.
Kosovska 4, 34000 Kragujevac
Tel: +381 34 502 622; Fax: +381 34 323 000
Web: www.fiatserbia.rs, www.fiat.com

G4S SECURE SOLUTIONS d.o.o.
Viline vode 6, 11000 Beograd
Tel: +381 11 2097 900; Fax: +381 11 2097 914
E-mail: direkcija@rs.g4s.com
Web: www.g4s.rs

GIDE LOYRETTE NOUËL
Resavska 32/4, 11000 Beograd
Tel: +381 11 3024 900; Fax: +381 11 3024 910
E-mail: glnbelgrade@gide.com
Web: www.gide.com

GRAND CASINO BEOGRAD
Bulevar Nikole Tesle 3, 11080 Beograd
Tel: +381 11 2202 800; Fax: +381 11 2202 810
E-mail: info@grandcasinobeograd.com
Web: www.grandcasinobeograd.com

HARRISONS SOLICITORS
Bulevar Mihajla Pupina 6, PC Ušće, 11000 Belgrade
Tel: +381 11 3129 825; Fax: +381 11 3129 823
E-mail: office@harrison-solicitors.com
Web: www.harrison-solicitors.com

HAUZMAJSTOR d.o.o.
Dunavska 57a, 11000 Beograd
Tel: +381 11 3034 034; Fax: +381 11 2764 932
E-mail: office@hauzmajstor.rs
Web: www.hauzmajstor.rs

HENKEL SRBIJA d.o.o.
Bulevar oslobođenja 383, 11040 Beograd
Tel: +381 11 2072 200
Fax: +381 11 2072 294
Web: www.henkel-srbija.com

HEWLETT PACKARD d.o.o.
Omladinskih brigada 90B, 11070 Beograd
Tel: +381 11 2055 800
Fax: +381 11 2055 936
Web: www.hp.rs

HINTTECH d.o.o.
Narodnog fronta 21, 21000 Novi Sad
Tel: +381 21 2301 548; Fax: +381 21 2392 826
E-mail: serbia@hinttech.com
Web: www.hinttech.com

HUAWEI TECHNOLOGIES d.o.o.
Vladimira Popovića 38/V, 11070 Beograd
Tel: +381 11 2209 607; Fax: +381 11 2209 607
E-mail: office.serbia@huawei.com
Web: www.huawei.com

HYATT REGENCY BEOGRAD
Milentija Popovića 5, PO Box 07, 11070 Beograd
Tel: +381 11 3011 234; Fax: +381 11 3112 330
E-mail: belgrade.regency@hyatt.com
Web: www.belgrade.regency.hyatt.com

HYPO ALPE ADRIA LEASING
Poslovni centar Ušće, Bulevar Mihajla Pupina 6, 11070 Beograd
Tel: +381 11 2227 000; Fax: +381 11 2227 099
E-mail: leasing.belgrade@hypo-alpe-adria.rs
Web: www.hypo-alpe-adria.rs

HYPO ALPE-ADRIA-BANK a.d. Beograd
Poslovni centar Ušće, Bul. Mihajla Pupina 6, 11070 Beograd
Tel: +381 11 2226 000; Fax: +381 11 2226 555
E-mail: office@hypo-alpe-adria.rs
Web: www.hypo-alpe-adria.rs

IKEA SRBIJA d.o.o.
Autoput 22
11070 Beograd
Tel: +381 11 2098 802
Web: www.ikea.com

INTERALLIS CHEMICALS
Neznanog junaka 27a, 11040 Beograd
Tel: +381 11 3679 230; Fax: +381 11 3679 231
E-mail: serbia@interallis.com
Web: www.interallis.com

INTESA LEASING d.o.o.
Cara Uroša 54, 11000 Beograd
Tel: +381 11 2025 400; Fax: +381 11 2282 433
E-mail: ilbhead@intesaleasingbeograd.com
Web: www.intesaleasingbeograd.com

JANKOVIĆ, POPOVIĆ & MITIĆ
JANKOVIC, POPOVIC & MITIC O.D.
Vladimira Popovica 6, NBGP Apt., 11070 Beograd
Tel: +381 11 2076 850; Fax: +381 11 2076 899
E-mail: office@jpm.rs
Web: www.jpm.rs

JONES LANG LASALLE d.o.o. Beograd
Bulevar Mihajla Pupina 6, 11070 Novi Beograd
Tel: +381 11 2200 101 Fax: +381 11 2200 102
Web: www.joneslanglasalle.rs

JT INTERNATIONAL MARKETING AND SALES d.o.o.
Vladimira Popovića 38, 6th & 7th floor,
11070 Novi Beograd
Tel: +381 11 2050 300; Fax: +381 11 2050 301
Web: www.jti.com

KAPSCH d.o.o.
Sava Business Center, Milentija Popovica 5B, 11070 Beograd
Tel: +381 60 073 0303; Fax: +381 11 2282 679
E-mail: kapsch.srb@kapsch.net
Web: www.kapsch.net, www.kapsch.rs

KARANOVIC & NIKOLIC
Resavska 23, 11000 Beograd
Tel: +381 11 3094 200; Fax: +381 11 3094 223
E-mail: mailto:knserbia@karanovic-nikolic.com
Web: www.karanovic-nikolic.com

KBC BANKA a.d. Beograd
Omladinskih brigada 90v, 11070 Beograd
Tel: +381 11 3050 575
Fax: +381 11 2282 028
Web: www.kbcbanka.rs, www.kbc.com

KNAUF INSULATION d.o.o.
Gornji Zemun, Privredna zona, zona 4, 11080 Beograd
Tel: +381 11 3310 800; Fax: +381 11 3310 801
E-mail: office.belgrade@knaufinsulation.com
Web: www.knaufinsulation.rs

KOMERCIJALNA BANKA a.d. Beograd
Svetog Save 14, 11000 Beograd
Tel: +381 11 3080 100; Fax: +381 11 3440 033
E-mail: posta@kombank.com
Web: www.kombank.com

KPMG
Kraljice Natalije 11, 11000 Beograd
Tel: +381 11 2050 500; Fax: +381 11 2050 550
E-mail: info@kpmg.rs
Web: www.kpmg.rs

KRAFT FOODS d.o.o.
Omladinskih brigada 88b/III, 11070 Beograd
Tel: +381 11 3530 800
Fax: +381 11 3133 788
Web: www.kraftfoodscompany.com

L'OREAL BALKAN d.o.o.
Bulevar Zorana Đinđića 64a
11070 Beograd
Tel: +381 11 2205 900; Fax: +381 11 2205 901
Web: www.loreal.com

LAFARGE BFC d.o.o.
Trg BFC 1, 21300 Beočin
Tel: +381 21 874 102; Fax: +381 21 874 143
E-mail: lbfc.office@bfc.lafarge.com
Web: www.lafarge.com

LUKOIL SRBIJA a.d. Beograd
Bulevar Mihajla Pupina 165d, 11070 Beograd
Tel: +381 11 222 0 200
Fax: +381 11 222 0 294
Web: www.lukoil.rs

MACE d.o.o.
Bulevar Mihajla Pupina 6, 11070 Beograd
Tel: +381 11 2200 250; Fax: +381 11 2200 265
E-mail: serbia.office@macegroup.com
Web: www.mace.co.rs, www.macegroup.com

MERCEDES-BENZ SRBIJA I CRNA GORA d.o.o.
Omladinskih brigada 33, 11070 Beograd
Tel: +381 11 3019 001; Fax: +381 11 3019 036
E-mail: infodesk@daimler.com
Web: www.mercedes-benz.rs

MERKUR OSIGURANJE a.d.o
Bulevar Mihajla Pupina 6/22, 11070 Beograd
Tel: +381 11 2201 250; Fax: +381 11 2201 251
E-mail: office@merkur.rs
Web: www.merkur.rs

MESSER TEHNOGAS a.d.
Banjički put 62, 11000 Beograd
Tel: +381 11 3537 200; Fax: +381 11 3537 291
E-mail: postoffice@messer.rs
Web: www.messer.rs

METINVEST SMC d.o.o.
Alekse Bačvanskog 6, 11040 Beograd
Tel: +381 11 2660 007; Fax: +381 11 2660 006
E-mail: office@metinvestsmc.rs
Web: www.metinvestholding.com

METRO CASH & CARRY
Autoput za Novi Sad 120, 11080 Beograd
Tel: +381 11 3777 254; Fax: +381 11 3777 607
E-mail: pr@metro.rs
Web: www.metro.rs

METROPOL PALACE d.o.o.
Bulevar Kralja Aleksandra 69, 11000 Beograd
Tel: +381 11 323 1212; Fax: +381 11 3246 251
Mail: office@metropolpalace.com
Web: www.metropolpalace.com

MINI PANI d.o.o.
Hipodromska bb, 24107 Subotica
Tel: +381 24 621 521
E-mail: kontakt@minipani.com
Web: www.minipani.com

NAFTACHEM d.o.o.
Vojvode Putnika 79, 21208 Sremska Kamenica
Tel: +381 21 2100 970; Fax: +381 21 2100 976
E-mail: office@naftachem.rs
Web: www.naftachem.rs

NBG LEASING d.o.o.
Airport City Belgrade, Omladinskih brigada 88, 11070 Beograd
Tel: +381 11 2287 982; 2288 071; Fax: +381 11 2287 984
E-mail: office@nbgleasing.co.rs
Web: www.nbgleasing.rs

NESTLÉ ADRIATIC FOODS d.o.o.
Milutina Milankovića 11a, 11070 Beograd
Tel: +381 11 2019 301
E-mail: info@rs.nestle.com
Web: www.nestle.rs

NIS a.d. Novi Sad (Naftna industrija Srbije)
Narodnog fronta 12, 21000 Novi Sad
Tel: +381 21 481 1111; Fax: +381 21 481 3037
E-mail: office@nis.eu
Web: www.nis.rs

NOKIA SIEMENS NETWORKS SRBIJA d.o.o.
Đorđa Stanojevića 14, 11070 Beograd
Belgrade Office Park, Building II, Gallery Floor
Tel: +381 11 3070 123; 3070 111; Fax: +381 11 3070 167
E-mail: office.serbia@nsn.com; Web: www.nokiasiemensnetworks.com

OMV Srbija d.o.o.
Airport City, Omladinskih brigada 90a/II, 11070 Beograd;
Tel: +381 11 2071 500
E-mail: info.serbia@omv.rs
Web: www.omv.rs

ORION TELEKOM d.o.o.
Gandijeva 76a, 11070 Beograd
Tel: +381 11 2228 333; Fax: +381 11 2228 336
E-mail: office@oriontelekom.rs
Web: www.oriontelekom.rs

OTP BANKA SRBIJA a.d. Novi Sad
Bulevar oslobođenja 80, 21000 Novi Sad
Tel: +381 21 4800 001; Fax: +381 21 4800 032
E-mail: office@otpbanka.rs
Web: www.otpbanka.rs

PATRIMONS d.o.o.
Sterijina 7, 11000 Beograd
Tel: +381 11 277 2729; Fax: +381 11 278 1829
E-mail: office@patrimons.com
Web: www.patrimons.rs

PEPSICO
Đorđa Stanojevića 14, 11070 Beograd
Tel: +381 11 3637 000; Fax: +381 11 3637 069
E-mail: belgrade.office@pepsico.com
Web: www.pepsico.com, www.pepsico.rs

PERNOD RICARD SERBIA
Bulevar oslobođenja 211, 11000 Beograd
Tel: +381 11 3975 246
Fax: +381 11 3974 380
Web: www.pernodricard.com

PHILIP MORRIS SERVICES d.o.o. Beograd
Bulevar Zorana Đinđića 64a, 11070 Beograd
Tel: +381 11 2010 800
Fax: +381 11 2010 824
Web: www.philipmorrisinternational.com

PIRAEUS BANK a.d. Beograd
Milentija Popovića 5b, 11070 Beograd
Tel: +381 11 3024 000; Fax: +381 11 3023 040
E-mail: banka@piraeusbank.rs
Web: www.piraeusbank.rs

PIRAEUS LEASING d.o.o.
Milentija Popovića 5b, 11170 Beograd
Tel: +381 11 222 8600; Fax: +381 11 222 8601
E-mail: office@piraeusleasing.rs
Web: www.piraeusleasing.rs

PRICEWATERHOUSECOOPERS d.o.o.
Airport City Belgrade, Omladinskih brigada 88a
11070 Beograd
Tel: +381 11 3302 100; Fax: +381 11 3302 101
Web: www.pwc.rs

PRISTOP
Bulevar Milutina Milankovića 136, ulaz A/I, 11070 Novi Beograd
Tel: +381 11 71 51 764; Fax: +381 11 71 51 740
E-mail: office@pristop.rs
Web: www.pristop.rs

PROCREDIT BANK
Milutina Milankovića 17, 11070 Beograd
Tel: +381 11 2077 906; Fax: +381 11 2077 905
E-mail: info@procreditbank.rs
Web: www.procreditbank.rs

RAIFFEISEN BANKA a.d.
Bulevar Zorana Đinđića 64a, 11070 Beograd
Tel: +381 11 3202 100
E-mail: info@raiffeisenbank.rs
Web: www.raiffeisenbank.rs

RAIFFEISEN LEASING d.o.o.
Milutina Milankovića 134a, 11070 Beograd
Tel: +381 11 2017 700; Fax: +381 11 713 0081
E-mail: info.leasing@raiffeisen-leasing.rs
Web: www.raiffeisen-leasing.rs

RAUCH SERBIA d.o.o.
Baja Pivljanina 13, 11000 Beograd
Tel: +381 11 2652 225; Fax: +381 11 2652 298
E-Mail: office.serbia@rauch.cc
Web: www.rauch.cc

RENEWABLE ENERGY VENTURES d.o.o. (REV d.o.o.)
Bulevar oslobođenja 131, 11000 Beograd
Tel: +381 11 3978 453; Fax: +381 11 3098 581
E-mail: office@reservoircapitalcorp.com
Web: www.reservoircapitalcorp.com

RIO TINTO
RIO SAVA EXPLORATION d.o.o.
Takovska 45/IV, 11000 Beograd
Tel: +381 11 2761 477; Fax: +381 11 2752 376
Web: www.riotinto.com

ROBNE KUĆE BEOGRAD d.o.o.
Makenzijeva 57, 11000 Beograd
Tel: +381 11 3206 540; Fax: +381 11 3206 550
E-mail: office@rkbeograd.rs
Web: www.rkbeograd.rs

S & T SERBIA d.o.o.
Narodnih Heroja 43/XXIII, 11070 Beograd
Tel: +381 11 7116 221; Fax: +381 11 7117 665
E-mail: info@snt.rs
Web: www.snt.rs

S LEASING d.o.o.
Đorđa Stanojevića 12/III, 11070 Novi Beograd
Tel: +381 11 2010 700; 2010 701; Fax: +381 11 2010 702
E-mail: office@s-leasing.rs
Web: www.s-leasing.rs

SBB SERBIAN BROADBAND
Bulevar Zorana Đinđića 8a, 11000 Beograd
Tel: +381 11 3305 252
E-mail: info@sbb.co.rs
Web: www.sbb.rs

SCHNEIDER ELECTRIC SRBIJA d.o.o.
Vladimira Popovica 38-40, 11070 Beograd
Tel: +381 11 3773 100
E-Mail: podrška.klijentima@schneider-electric.com
Web: www.schneider-electric.com

SIEMENS d.o.o. Beograd
Omladinskih brigada 21, 11070 Beograd
Tel: +381 11 2096 305; Fax: +381 11 2096 061
E-mail: office.rs@siemens.com
Web: www.siemens.rs

SLADARA MALTINEX d.o.o.
Industrijska zona b.b., 21400 Bačka Palanka
Tel: +381 21 752 910
Fax: +381 21 6042 399
Web: www.soufflet.com

SOCIETE GENERALE BANKA SRBIJA a.d. BEOGRAD, CLOSED JOINT STOCK COMPANY
Bulevar Zorana Đinđića 50 a/b, 11070 Beograd
Tel: +381 11 3011 400; +381 11 222 1 200; Fax: +381 11 3132 885
E-mail: Retail banking - stanovnistvo.sgs@socgen.com
Corporate clients - privreda.sgs@socgen.com
Web: www.societegenerale.rs

SOGELEASE SRBIJA d.o.o.
Bulevar Zorana Đinđića 48/B, 11070 Beograd
Tel: +381 11 2221 369; Fax: +381 11 2221 388
E-mail: socgelease.srbija@socgen.com
Web: www.sogelease.rs

SYNGENTA AGRO d.o.o.
Sava Business Center, Milentija Popovića 5a, 11070 Beograd
Tel: +381 11 3129 981; Fax: +381 11 3129 980
Web: www.syngenta.rs, www.syngenta.com

TELEGROUP d.o.o. Beograd
Svetozara Miletića 9a, 11000 Beograd
Tel: +381 11 3081 981; Fax: +381 11 3081 981
E-mail: office.telegroup-ltd.com
Web: www.telegroup-ltd.com

TELEKOM SRBIJA a.d.
Takovska 2, 11000 Beograd
Tel: +381 11 3337 171; Mob: +381 64 789
E-mail: prsekotor@telekom.rs
Web: www.telekom.rs

TELELINK d.o.o.
Omladinskih brigada 88b, 11070 Beograd
Tel: +381 11 3779 900; Fax: +381 11 3779 911
E-mail: office@tealink.rs
Web: www.tealink.rs

TELENOR d.o.o.
Omladinskih brigada 90
11070 Beograd
Mob: +381 63 9000
Web: www.telenor.rs

TETRA PAK PRODUCTION
Milutina Milankovića 11b, 11070 Beograd
Tel: +381 11 2017 361
Fax: +381 11 2017 380
Web: www.tetrapak.rs

THE COCA-COLA COMPANY (BARLAN S&M d.o.o.)
Batajnicki drum 14-16, 11080 Beograd
Tel: +381 11 3081 100; Fax: +381 11 3081 166
E-mail: robelgrade@eur.ko.com
Web: www.thecoca-colacompany.com

TIGAR TYRES, d.o.o. PIROT
PREDUZECE ZA PROIZVODNJU GUMA
Nikola Pašić 213, 18300 Piro
Tel: +381 10 313 130; Fax: +381 10 313 133
Web: www.michelin.rs

TITAN CEMENTARA KOSJERIC
Živojina Mišića b.b. 31260 Kosjerić
Tel: +381 31 590 300
Fax: +381 31 590 398
Web: www.titan.rs

TPA HORWATH TAX & FINANCE d.o.o.
Terazije 5/4, 11000 Beograd
Tel: +381 11 3223 985
E-mail: office@tpa-horwath.rs
Web: www.tpa-horwath.com

UNICREDIT CAIB SRBIJA d.o.o.
Rajiceva 27/29, 11000 Beograd
Tel: +381 11 3204 672
E-mail: belgrade@caib.unicreditgroup.eu
Web: www.caib.unicreditgroup.eu

UNICREDIT LEASING SRBIJA d.o.o.
Poslovna zgrada "VIG Plaza" Trešnjinog cveta 1, 11070 Beograd
Tel: +381 11 3093 500; Fax: +381 11 3093 502
E-mail: office@unicreditleasing.rs
Web: www.unicreditleasing.rs

UNIQA NEŽIVOTNO OSIGURANJE a.d.o.
Milutina Milankovića 134G, 11070 Novi Beograd
Tel: +381 11 2024 100
E-mail: info@uniqa.rs
Web: www.uniqa.rs

UNITED SERBIAN BREWERIES, MEMBER OF THE HEINEKEN GROUP
Omladinskih brigada 90b, 11070 Beograd
Tel: +381 11 3538 600; Fax: +381 11 3538 691
E-mail: info@heineken.rs
Web: www.heinekeninternational.com

VB LEASING d.o.o.
Djordja Stanojevića 12, 11070 Beograd
Tel: +381 11 2016 500; Fax: +381 11 2016 567
E-mail: office@vbleasing.rs
Web: www.vbleasing.rs

VEOLIA TRANSPORT LUV d.o.o.
Zrenjaninski put 86M, 11210 Beograd
Tel: +381 11 3317 517
Fax: +381 11 3317 533
Web: www.veolia-transport.rs

VIP MOBILE d.o.o.
Omladinskih brigada 21, 11070 Beograd
Tel: +381 60 1234; Fax: +381 11 2253 334
E-mail: komunikacije@vipmobile.rs
Web: www.vipmobile.rs

VOJVODJANSKA BANKA a.d. Novi Sad
- member of NBG Group
Trg Slobode 5-7, 21000 Novi Sad
Tel: +381 21 4886 600; Fax: +381 11 6624 859
E-mail: office@voban.co.rs
Web: www.voban.co.rs

VOLKSBANK a.d. Beograd
Bulevar Mihajla Pupina 165g, 11070 Beograd
Tel: 0700 700 800
E-mail: info@volksbank.rs
Web: www.volksbank.rs

WIENER STAETISCHE OSIGURANJE a.d.o. Beograd
Trešnjnog cveta 1, 11070 Beograd
Tel: +381 11 2209 901; Fax: +381 11 2209 900
E-mail: office@wiener.co.rs
Web: www.wiener.co.rs

WOLF THEISS
Poslovni centar Ušće, Bulevar Mihajla Pupina 6/18 sprat,
11070 Beograd
Tel: +381 11 3302 900; Fax: +381 11 3302 925
E-mail: beograd@wolftheiss.com
Web: www.wtp.at;

Law Offices

ZELEZARA SMEDEREVO d.o.o.
Radinač, 11300 Smederevo
Tel: +381 26 224 730
Fax: +381 26 221 076
Web: www.zelsd.rs

ŽIVKOVIĆ SAMARDŽIĆ LAW OFFICES
Marsala Birjuzova 1/IV, 11000 Beograd
Tel: +381 11 2636 636; Fax: +381 11 2635 555
E-mail: office@zslaw.rs
Web: www.zslaw.rs

ZASLUGE

Bela knjiga 2012 je nastala zajedničkim zalaganjem brojnih članica Saveta stranih investitora. Posebno želimo da odamo dužno poštovanje odborima Saveta, koji su imali ključnu ulogu u procesu pisanja publikacije.

Želimo da odamo priznanje sledećim kompanijama za njihov doprinos Beloj knjizi 2012:

AXA Osiguranje
Baklaja & Igric Law Office
BASF Srbija d.o.o.
BAT South East Europe d.o.o. Beograd
Bojović Dašić Kojović AOD
BPI d.o.o.
CMS Reich-Rohrwig Heinz d.o.o.
Coca-Cola HBC - Srbija d.o.o.
Danube Foods d.o.o.
Delhaize Serbia d.o.o.
DHL International (Belgrade) d.o.o.
ECOVIS ConFidas d.o.o.
Ernst & Young Beograd d.o.o. Beograd
G4S SECURE SOLUTIONS DOO
HARRISONS
HAUZMAJSTOR
Hewlett-Packard d.o.o.
IKEA Srbija d.o.o.
Intesa Leasing d.o.o. Beograd
Jankovic, Popovic & Mitic o.d.
Japan Tobacco International
Jones Lang LaSalle d.o.o. Beograd
Karanovic & Nikolic
KPMG d.o.o.
Lafarge BFC d.o.o.
Maric-Malisic-Dostanic a.o.d. - correspondant law firm of Gide Loyrette Nouel
Messer Tehnogas A.D.
Naftna industrija Srbije a.d. Novi Sad (NIS)
Philip Morris Services d.o.o. Beograd
PricewaterhouseCoopers d.o.o.
ProCredit Bank
S-Leasing d.o.o.
Siemens d.o.o.
Societe Generale Banka Srbija A.D.
Telenor d.o.o.
The Coca-Cola Company (Barlan S&M d.o.o.)
Tigar Tyres, d.o.o.
UNIQA NEZIVOTNO OSIGURANJE ADO
VIP MOBILE d.o.o.
Wiener Stadtische Osiguranje a.d.
Wolf Theiss

Želimo da iskažemo zahvalnost Smart Kolektivu za njihovu ekspertsku pomoć i doprinos u sačinjavanju teksta o Manifestu društveno odgovornog poslovanju i udruženju Kozmodet za ekspertsku pomoć i doprinos u sačinjavanju teksta o Sredstvima za održavanje higijene u domaćinstvu i kozmetika

IZDAVAČ:

Savet stranih investitora
Svetogorska 37, I sprat
11000 Beograd
Srbija
e-mail: office@fic.org.rs
www.fic.org.rs

Prelom, realizacija, produkcija:

Metropolis Co. d.o.o.
Kapetana Zavišića 6
11000 Beograd
Srbija
www.metropolis.rs

Štampa:

Grafolik d.o.o. Beograd

Foreign Investors Council

Svetogorska 37, I sprat

11000 Beograd

Srbija

office@fic.org.rs

www.fic.org.rs